DIVI THOMAE AQVINATIS
IN LIBROS ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE

CASTIGATISSIMA COMMENTARIA

Cum duplici textus tralatione, antiqua videlicet & noua Franciſci Vatabli nuperrimè addita.

DE MISTIONE ETIAM ELEMENTORVM
Abſolutum ac perutile Opus, hanc Philoſophiæ partem ſpectans, ex Opuſculis eiuſdem S. Thomæ excerptum, his ſuperadditum.

DVO ITEM INDICES HIS OMNIBVS APPOSITI SVNT,
Alter Librorum ac Lectionum Summas continens, alter Commentariorum ſcitu digna demonſtrans.

VENETIIS, M.DCIX.
Apud Hæredem Hieronymi Scoti.

SVMMAE LIBRORVM AC LECTIONVM DE GENERATIONE & corruptione.

Summa Libri Primi.

DE Generatione, & Alteratione, de Augmentatione, de tactu, de ipſo Agere ac Pati & de Miſtione tam ſecundum aliorum, quam ſecundum propriam ſententiam, agit. fol. 1. col. 1.

Lectio 1 quæ nam in hoc lib. ſpeculari oporteat, deque Generationis, & corruptionis ab Alteratione diſcrimine ex antiquorum ſententijs agitur. 1. 2.

Lect. 2. Tam ſecundum ponentes vnum, quam plura rerum principia arguitur aliud eſſe generationem, ac corruptionem ab ipſa alteratione ſpāliter tamen contra Empedoc. dicta inſiſtitur. 3. 1.

Lect. 3. Cur de Generatione, ac corruptione dicendum ſit, Democriti deinde cum ſua ratione de generatione ſententia tractatur, & ad eius veritatem duæ aſferuntur quæſtiones, quarum altera ſoluitur, ea videlicet, an rerum principia indiuiſibilia, ſi ſint, corpora ſint, an ſuperficies. 5 2

Lect. 4. Ea Democriti declaratur ſuæ ſententiæ ratio, qua corpus omne ex indiuiſibilibus componi opinatus eſt. 8. 2

Lect. 5. propoſita veritate, duæ contra illam a lducuntur Democriti ſententię & ſoluuntur, ex quarum ſolutione rerum generationem, aggregationem, corruptionem ſegregationem non eſſe deducit. 10. 2

Lect. 6. Generatio ſimpliciter an ſit, & quomodo ipſa ex ente, vel nō ente fieri contingat obiiciendo & ſoluendo inquiritur. 13. 1.

Lect. 7. Quæ nam ſit cauſa perpetuitatis generationis & corruptionis ſimpliciter inquiritur, & veris cauſis ſermonis propoſitis, vera Ac Philoſopho digna redditur. 15. 1

Lect. 8. Tres aſferuntur modi quibus aliqua generari ſimpliciter & ſecundum quid, & corrumpi abinuicem dicuntur. 17. 1

Lect. 9. Generatio ſimpliciter & ſecundum quid in his, quorum mutua non eſt generatio, quomodo ſumenda, tres demum mouentur quæſtiones. 19 2

Lect. 10. Generationis & corruptionis Natura, ex cuius notitia ipſarum a cæteris mutationibus Differentia deducitur. 21. 2

Lect. 11. Augmentum diminutio quonam ab ipſa generatione & alteratione ſeparentur. 23. 2

Lect. 12. Quæſtionis ſolutio, An materia, quæ ſubiectum augmenti eſt, expers ſit magnitudinis actu vel potentia necne. 24 2

Lect. 13. Nullum magnitudine carens eſſe augmentationis ſubiectū oſtenditur. 26. 1

Lect 14. quæ nam ſit eius, quo aliquid augetur natura inquiritur. 27. 2

Lect. 15 Propoſitis ſolutionis rectæ conditionibus illa diſſoluitur dubitatio, an ſecundum quamlibet partem eius, quod augetur, contingat ipſum augmentum fieri necne 29. 2

Lect. 16. quomodo id, quod aduenit ei quod augetur comparetur, & quomodo augmentum ab ipſa generatione differat, vel cum illa conueniat. 31. 2

Lect. 17. Id quod auget ei quod nutrit comparatur, quomodo conueniant ac differant augmentum & nutrimentum exponitur. 32. 2

Lect. 18 de Tactu agendum eſſe proponitur, quidque proprie ac Metaphorice acceptus ſit, declaratur. 33. 2

Lectio 19. quæ nam & qualis ſint naturæ actiua & paſſiua declaratur. 36. 2

Lectio. 20. Agentis ac patientis duplex genus primum. & vltimum quid ſint, & ad quodnam cauſæ genus reducantur oſtenditur. 38. 1

Lectio. 21. Opiniones aſferuntur aliorum de rerum Generatione & interitu, ac Diluuntur 40. 1

Lectio. 22. Horum deſtruitur ſententia, qui indiuiſibilia corpora rerum principia aſſerebant 43. 1

Lect. 23. Ex duabus conditionibus propoſitis, ac probatis, quonam pacto ſiant Generatio, & actio & Paſſio, ex eius ſententia deducitur, 46. 1

Lect. 24. Miſtionem deſtruentes rationes adducuntur, hinc miſtionis ac cæteris ſpeciebus motus differentia poſita ea diſſoluitur quæſtio, an miſtio ſit. 48. 1.

Lect. 25. Aliorum opinionibus de miſtionis modo propoſitis ac reiectis propriam ac veram ſententiam adducit. 50. 2

Summa Libri Secundi.

DE elementorum Principiis, & numero inquirit, & ipſorum generatione, & Miſtorum generatione meminit, & Generationis & corruptionis cauſas inueſtigat. 53. 2.

Lectio. 1. Præmittitur huius libri intentum. Antiquorum præterea ac proprias de materiali generationis elementorum principio opiniones tractantur. 53. 2.

Lect. 2. quæ nam qualitatum tangibilium elemētorum formalia principia ſint ac illorum primæ differentiæ. 55. 2

Lect. 3. Numerum elementorum & illorum qualitates ſecundum veritatem, & ex Philoſophis aſſert. 58. 2.

Lect. 4. quomodo elementa, & quæ ex inuicem facilius, difficulterue generari contingit, exponitur. 60. 2

Lect. 5. Subiectum primum transmutationis elementorum non eſſe elementum vel medium aliquod inter illa dicitur. 63. 2.

Lectio. 6 Extremum ſeu medium ex elementis, ipſorum generationis principium non eſſe probatur, pro quo probatur etiam quod in infinitum, non procedat elementorum generatio. 65. 1

Lect. 7 Sententia deſtruitur Empedoclis, qua elementa intranſmutabilia ab inuicem exiſtimauit, & eiuſdem de mouentibus principiis concluditur opinio. 67 1

Lectio 8. Miſtorum ex elementis generatio tum ex antiquis tum ex Philoſophi ſententia perquiritur, hinc omnia in vnoquoque miſto eſſe elementa probatur. 70. 2

Lectio 9. quæ nam ſint generationis principia, Antiquorum item de Mouente refelluntur ſententiæ. 73. 2

Lectio 10. quis nam in ipſa generatione ac corruptione ſit motor, quod motus etiam continuus exiſtit, oſtenditur. 76. 2.

lectio. 11. quæ nam neceſſario, & quæ contingenter fieri contingat. 80. 1

lectio. 12. Generationem non eſſe infinitam in rectum, ſed in circuitu probatur. 81. 2

Summa libelli de Elementorum Miſtione.

Quomodo in Miſto non actu, ſed virtute remaneant elementorum formæ quibuſdam allatis ac confutatis opinionib. declaratur. 83. 2

INDEX OMNIVM QVAE TAM In commentarijs S. Thomę ſuper Primum & Secundum Librum de generatione, quam eiuſdem de Miſtione nuper additi libelli continentur.

Primus numerus paginam, ſecundus columnam, p, principium, m, medium, f, finem columnæ ſignificat.

ACtionis, & paſſionis debitæ conditiones. 46. 2. m

Actio per formam, paſſio per materiam eſt. 39. 1. m

Actiua & paſſiua ab inuicem, vnam habent materiam. 34 1. p. 39 2. m

Actus & potentia non conſtituunt diuerſas ſpecies 45. 1. m

aer, cur modicum ſenſibilis dicatur. 22. 1. f

aer humidus eſt magis, quam calidus. 49. 2. m 60. 2. f

aeris quædam partes igneæ eſſe probantur, præter hoc, quod ibi ſunt etiam aliquæ terreæ, & aqueæ. 49. 2. f

aerem & aquam in quolibet miſto reperiri certum eſt. 76. 1. m

aer, cum ſit ex aqua, non eſt augmentum, ſed generationem conſequitur rarefactio. 28 2. p

aere & terra fumus fieri dicitur. 62. 2 m

ætas hominum ſeptuaginta, aut octoginta, terminatur annis. 78. 2. m

agens & patiens genere eadem eſſe debent, ſpē vero diuerſa. 37. 2. f

agens ſeu faciens ſumitur dupliciter. 35. 2. f

agenti quando nam effectus in forma aſſimilatur. 26. 2. m

agens & patiens loco & ſubiecto diſtincta ſunt. 43. 1. f

agere & pati, mouere & moueri dupliciter ſumuntur. 37. 2. m

alteratio & augmentum quo ordinantur ad generationem ſicuti ad finem, augmentum vero conſequenter ſe haberi. 1. 1. f

Index.

Alteratio quomodo fiat.21.2.m
Alteratio primo & per ſe eſt in tertia ſpecie qualitatis, in aliis vero ſpeciebus per accidens & ſecundario.21.2.f
alterationis, idem ſecundum ſubſtantiam ſubiectum manet.1.2.p
alterationis & Generationis natura ex vere Sapientibus deſumpta. 3.2.m.21.2.m
alteratio & generatio quomodo. 13.1.p
alteratio eſt tranſmutatio ſecundum accidentia. 13.2.f.
anaxagoras propriam vocem ignoraſſe videtur circa generationis principia.3 1. m
anima rationalis & ſenſitiua in homine, non realiter, ſed ſecundum rationem tantum diuerſa ſunt. 23.2.p
anima a corpore ſeparata non ſtatim ipſum reſoluitur in elementa.18.1.m & 31.2.p
animal deſtruitur virtute nutritiua deficiente 33.2.f
animatis & inanimatis nutriendi, & augendi virtus diuerſimode inſita eſt, nam animatis proprie, inanimatis vero ſecundum ſimilitudinem.33. 2.p
animal deſtruitur, & quæcũque miſcentur, vt vinum & aqua. 33.2.f
aquæ pluuiales calidæ & vaporoſæ & calidæ ſunt. 50.1.p
aquam omnium materiam voluit Tales.76. 1.p
aqua ſecundum ſubſtantiam, ſed alterata glacies dicitur.47.1.p
aquam fieri oportet guttam vini in mille millibus amphoris aquæ, non autem miſceri 52.1.p
aqua apta nata eſt moueri ab ipſa ſphæra Lunæ.49.2.m
aqua terræ admiſta Plantæ nutriuntur.73.1.f
aqua ſubiicitur lunæ motui.49.2.m
aqua humidior eſt aere.49.2.m
ariſtoteles quanti faciat exempla, & quomodo ſuſcipiẽda ſint in ſua doctrina.17.1.f.36.2.p
arſio calidi & ſicci, ignis eſt. 60.1.m
artes & ſcientiæ potentiæ denominationem conuenienter ſuſcipiũt. 77.2.m
artificialium generatio & corru. ad naturalem minime ſpectat.2.1.p
atomorum concurſus & motus deſcriptio ſecundũ Leucip. 40.1.m
augmentum aliquo extrinſecus adueniente fit.27.2.m
augmentum, dũ augmentatur, localiter moueri neceſſariũ eſt.24.1.f
augmentabile, cum augetur ſecundum quamlibet partem augeri oportet.30.1.m
augmentationis motus tria neceſſario exigit.28.2.p
augmentum quodammodo eſt a ſimili, quodammodo a diſſimili. 31.2.m
augmentatio, ex eo quod multa paucis, multiſque pauca adiunguntur, conſurgit.31.2.f
accidens idem numero, an poſſit eſſe in genito & corrupto.22.2.f
accidens vni in alio non eſt ſubſtantia.18.2.m
accidentalibus differentiis, ſubſtantiales patefiunt.18.2.m
allatio facit generationem actualiter, quia adducit, & abducit generans.i.ſolem.80.1.m
allatio circa obliquum circulum zodiaci generationis & corruptionis eſt cauſa.80. 2.p

B

BOnum & optimum cuiuslibet rei eſt natura, quæ forma dicitur.68.2.p

C

CAlor & frigus, ſubſtantiales formæ nequaquam ſunt, ſed accidentia.18.2.p
Calidus minus quam humidus eſt aer. 60.1.f
calidum ſeparatum aliquid pati eſt impoſſibile.39. 2.f
calidum, vt frigido magis permiſtum eſt, a calidiori patitur. 43.2.f
calidum quomodo definiatur. 53.1.f
calidi natura eſt ſegregare, frigidi vero congregare.76.1.m
calidum & frigidum actiua, humidum & ſiccum paſſiua ſunt. 57.1.f
calido deficiens qualitas priuationis modum habere cõſpicitur, quãuis priuatio pura non ſit, ſicut ipſum frigidum.18.1.f
calidi ac ſicci arſio ignis dicitur.60.1.m
calidum quomodo homogenea congregare dicatur. 57.1.p
calidiſſimum omnium calidorum eſt ignis.60.2.f
caliditas forma ſubſtantialis ignis nequaquam eſt. 18.1.p
caliditas ſuperabundantia ignis eſt, ſicut frigiditatis exceſſus, glacies dicitur.60.2.m
caro & os duplex eſt.30.1.m
caſualia vel fortuita ſunt, quæcunque non ſemper vel vt in plurib. fiunt.69.1.p
cauſa materialis & efficiens nunquam idẽ numero coincidunt.74.1.p
cœlum ex elementis compoſuit Emped.70.1.p
cœlum non eſt ſenſibile ſenſu tactus, quia caret qualitatibus ſenſibilibus. 56.1.m
cœlum, Deum dicit Empedocles, teſte Ariſto. 68.2.f
cœli circularẽ motũ ipſa rerũ generatio ex elementis imitatur. 79.1.f
cœlum mouet materiam generabilium, & corruptibilium ad omnem formam per ipſum lumen 54.1.m
cœli motus ex mobilis continuitate continuus eſt. 79.2.f
cœlum appellatur prima cauſa.49.2.m
cœli ſphæræ ſpeciales effectus habent in hæc inferiora.ibid.
circularis generatio quibus nam conueniat & quibus non 75.2.m
circularis medietatis motus, non eſt cõtrarius ei, qui eſt alterius medietatis.77.1.f
coagulatio frigidi & humidi glacies dicitur.60.1.m
complexio hominis maxime vicina eſt temperamento. 72.2.m
compoſiti vnius plures eſſe ſubſtantiales formas, quod ſit impoſſibile, perpulchre declaratur a D. Thoma.23.1.p
compoſita quõo ex elementis generentur, digna conſideratio.71.1.m
compoſiti anima ſimplicia ſunt.73.2.m
continuitas motus. 79.2.f
congregatione ac ſegregatione facilius vel difficilius aliqua corrumpuntur.12.2.m
contradictoria aſſerere coguntur quibus ex philoſophis omne apparens, verum videtur.2.2.m.67.2.p
contrarietates tactus ſeptem ſunt.56.2.p
contrarietates primo inexiſtunt quatuor elementis.21.1.p
contrariorum contrariæ ſunt cauſæ 78.1.f
contraria duo ſunt, ad quæ Emped. elementa reduxit. 59.2.f
contrarium vnum ſine reliquo ponere in rerum natura inconueniẽs eſt.42.1 p
contraria omnia ab inuicem paſſibilia ſunt.38 1.p
contrariorum eſt vnum potentia, quæ eſt ipſa materia prima, quæ ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia 45.1.m
corpus, cum ex punctis non componatur, in ea reſolui minime poteſt.9.2.p
corpora cœleſtia eandem numero materiam habere cum his inferioribus eſt impoſſibile. 38. 1.p
corpora viuentia, ſeipſa mouent ſecundum omnes motus.32.2.p
corpus ſenſibile eſt diuiſibile ſecundum potentiam, non autem ſecundum actum. 10.2.p
corpus quanquam omnino diuiſibile ſit, non tamen ſequitur, ipſum omnino eſſe actu diuiſum.11.1.f
corpora duo ſimul eſſe in eodem loco eſt impoſſibile.18.1.m
corpora indiuiſibilia nequaquam poſuit Emped. ſed hoc eius ſequitur dicta.42.2.m
contrarietatẽ corporib. ſenſibilib. nõ ineſſe eſt impoſſibile. 54.1.f
corporum ſimplicium ſolus ignis nutritur. 73.2.m
corrupti ac geniti an eadem poſſint eſſe accidentia. 22.2.f
corruptio ac generatio ex allatione, quæ circa zodiacum eſt, fieri conſpicitur.80.2.f
corruptio vnius generatio eſt alterius, & econtra.16.2.m
corruptionis & generationis eorum, quæ ſecundum naturam ſunt, æquale eſt tempus.78.1.m
corruptio & generatio artificialium ad naturalem minime ſpectat. 2.1.p.
corruptio & generatio omnibus natura ſubſiſtentibus nõ eſt ſine ſenſibilibus corporibus.53.2.m
corruptionis & generationis effectrices cauſas, Plato Ideas dicebat in phed.70.1.p.

D

DEmocritus curam de omnibus habere videtur. 5.2.m
democriti conſequentia nulla eſt, qua ſic arguebat, corpus eſt omnino diuiſibile, ergo eſt omnino actu diuiſum. 11.1.f
democriti rationes duæ, quibus cogebatur imaginari, quod principia ſint corpora indiuiſibilia.7.2.m.
democritus rationabilius opinatur indiuiſibilia corpora principia ponere, quam Plato qui ſuperficies.7.1.m
democritus qua ratione imaginatus eſt per purum indiuiſibilium cõgregationem ipſam generationem fieri. 11.1.m
denſum & rarum non ſunt phyſicæ qualitates.56.2.p.
Deum.i.cœlum, teſte Ariſt. dixit Emped 68.1.f
differentiæ ſubſtantiales per accidentales manifeſtantur.18.2.f
diſſimili quandoque aliud augeri conſpicitur. 31.2.p
diuidi in infinitum corporibus ſenſibilibus in potentia tantum conuenit, non autem in actu.10.1. m
diuiſibile omnino, quãquam aliquid ſit, actu tamen diuiſum eſſe eſt impoſſibile.11.1.m
diuiſibilitas vel indiuiſibilitas ex magnitudine ſeu paruitate peruenire neceſſarium non eſt.44. 2.m
diuerſorum diuerſæ menſuræ ſunt.9.1.m
domus uitæ vel mortis quomodo ſumitur ſecundum Aſtrologos. 78.2.p
duo tantum omnium principia aſſeruit Par. ens videlicet & non ens. 17.2.m
duo corpora ſimul eſſe in eodem loco eſt impoſſibile. 18.1.m

E

Efficiens & materialis cauſa nunquam in idem numero coincidunt 76.1.p
Effectus quandonam in forma agenti aſſimilatur.27.1.p
elementis quatuor miſta omnia conſtant.53.1.p
Elementum vnum ex alio fieri quomodo, & quanam ratione quidã Philoſophorum opinati fuerint.4 1.p
elementarium qualitatum poſſibiles coniugationes quatuor tantum ſunt, impoſſibiles autem duæ.58.1.f
elementorũ comparatio ſcd'm ſimilitudinem ac proportionẽ.68 1.m
elementis quatuor contrarietates primo inexiſtunt.21.1.p
elementa, cur non diſtent abinuicem. 9.2.m
elementa ſunt in mixto præter naturam.49.1.p
elementa quomodo concurrant ad ipſam miſtionem, naturaliter, vel violenter ibid.
elementa quomodo diuerſimode ſunt in miſto ſecũdum Aui. Auer. & S. Thomam.8.1.m 50.2 p
elementa, cur antonomaſtice ſenſibilia dicantur.54 1.m
elementa, quæ a nobis ſentiuntur plura minime ſunt.60.1.m
elementa mutuam contrarietatem habent. 61.1 f
elementum quodlibet ex quolibet generatur.ibid.
elemẽta duo ſũme contraria tertiũ generare ſufficienter pñt.63.1.f
elementa in ipſa rerũ gñatione circulatẽ motũ cœli imitantur.8.2.p
elementa vbique pura non ſunt, quia in partibus in quibus ſe contingunt, permiſta ſunt.78.1.m
elementum elemento contrariatur, & ſubſtantiæ ſubſtantia. 73.1.m
elemẽta quõ veniant in cõpoſitorũ miſtionẽ, ſeu generationẽ.71.1.m
elementa a quibus Cęlorum ſphęris mouentur.49.2.m
elementorum tranſmutatio nõ procedit in infinitum, nec vltra quartum elementum.66.2.f
elementorum omnium quomodo eſt vna materia. 71.1.m
elementum oẽ quam ſibi qualitatem in ſummo determinet. 60.2.p
elementorum generatio cur in hoc libro peculiarius Tractetur a Philoſopho.2.1.p
emp. ex elementis componi ipſum cœlum voluit. 69.1.f
emp. Deum, i. cœlum dixit, teſte Ariſt.68.2.f
emp. quomodo elementa reduxit in duo contraria. 60.1.p
empedocles expreſſe non poſuit indiuiſibilia corpora, ſed hoc ſequitur ad eius dicta.41.2.f
empedocles igni omnia contraponit.59.2.1
ens & non ens eſſe duo rerum principia, opinabatur Parm. 17.2.m
ens, ſicut quandoque omnibus prædicamentis cõe quoddam ſignificat, ita ipſum nihil e contrario, ſeu non ens.14.1.m.
ens & non ens eſt, quod ſentitur vel non ſentitur ſecundum quoſdã quorum narratur ſententia ac reprobatur. 19.1.p
ex non ente in actu eſt ipſa generatio ſimpliciter, & ex ente in potentia.14.1.p
ens non enti rõnabilius generationis eſt cã, quã non ens enti.77.2.p
eſſe in potentia ſic quorundam ſucceſſiuorum, ac permanentium rõnem conuenit, ꝙ ea ſublata, ipſorum ratio tollitur.12.1.p
eſſe melius eſt quam non eſſe.79.1.p
eſſe eſt quoddam diuinum & optimum quod omnia naturaliter vt optimum finem appetere videntur.ibid.
eſſe poſſe & poſſe non eſſe ex materia ſumendum eſt, eſſe vero ex forma in generabilibus & corruptibilibus.14.1.f
euentu & fortuna eſſe dicuntur quæcunque præter ſemper, & eo quod eſt vt in pluribus eueniunt.68.1 m
exempla cur in doctrinis adducantur, & quõ ſuſcipienda ſint in doctrina Ariſt. ac Peritorum ſermonibus.17.2.f
experientia ſenſibilium Philoſophiæ hominem adducit 8.1 p
experientia ſenſibilium pauca exercitatio platonem facile enunciare quod pauca reſpiciens ex errore opinatus eſt ibid.

F

Facere ac pati natura.36 2 f
Facere & mouere vnius eſt potentiæ, pati & mouere eſt alterius potentiæ, ſcilicet materiæ.78.1 m
faciens a mouente diſtinguitur eo quod moueri vniuerſalius eſt quã facere 35.1.f
faciens & agens ſumuntur dupliciter.ibid.
factum, quando nam aſſimilatur agenti in forma.26.2.m
facile enunciant q ad pauca reſpiciunt ſicut qdã ex Platon. 8.1.m
flamma non eſt ignis, ſed ignea.60.1.m
flamma quid ſit & quomodo fit.60.1.m
flamma eſt quidam fumus ardens.62.2.m
formas plures non eſſe in vno cõpoſito, quõ ſuadet D. Th.2.2.f
forma duplex eſt, quædã completa, quædã aũt incompleta. 17.2.m
forma ſubſtantialis ſenſu perceptibilis non eſt.18.2.p
forma rationalis & ſenſitiua in homine non realiter, ſed ſolum ratione differunt.22.2 f
formarũ diuerſitate diuerſa ſumitur materiæ ratio, & eſſe. 19.1.f
forma eſt id, a qua tantum ſumitur ratio ipſius eſſe, materia autem, a qua ſumitur ratio quod poſſint eſſe & non eſſe in ipſis generabilibus & corruptibilibus.74.1.f
forma eſt bonum & optimum cuiuſcunque rei.71.1.m
forma ipſa acto, Materia, paſſio prouenit.40 1.p
formarũ contrariarũ non eſt una numero materia, ſed diuerſa.45.1.m
formas ſubales proprietates ſequũt, vt illarũ proprii effectus.18.2.p
formalius eſt ignis inter ſimplicia corpora. 73.2.m
fortuna & euentu euenire dicuntur quæcunque non ſemper vel ut in pluribus eueniunt.68.2.m
frigus non intenditur quibuſdam hiemis temporibus niue.ſ. deſcendente 50.1.p
frigido magis eſſe permiſtum cauſa eſt, quod calidum, vt ſic a calidiori patiatur.43 2.f
frigor & calor accidentales, & non ſubſtantiales formæ ſunt. 18.2.p
frigidum congregare, calidum diſgregare apta nata natura ſunt. 76.1.m
frigidum & calidum actiua, humidum vero & ſiccũ paſſiua. 57.1.m
frigidi deſcriptione ſuppoſita, quõ ſibi eſſe actiuũ conueniat.ibid.
frigidi & humidi coagulatio glacies dicitur.60.1.m
frigiditas non pura priuatio dicitur, ſed quoniam deficiens a caliditate eſt, modum priuationis potius habere dicitur.43.2.f
frigiditatis exceſſus ſicut glacies dicitur, ita caliditatis exuperantia ignis eſt.60.1.m
frumentum frumentum generat, non autem oliuam.69.1.p
fumus eſt ex aere & terra.62 2.m
fumus, cur quæcunque tangit nigra reddit. 63.1 p
futurus incedere quis non incedet, & aliqua neceſſario conſequuntur.80.2.m

G

Genus aliquod conſiderans omnes illius generis cauſas vt contẽpletur oportet.1.1.f
generationem actualiter ipſa facit allatio, quia adducit & abducit generans, i. ſolem.77.1.f
generatio quõ ſit diuerſimode alterationis & augmenti finis. 1.1.m
generationis & corruptionis eſt cauſa allatio, quæ circa circulum obliqua ſit, i. zodiacum. 77.1.f
generationis principia non recte Anaxag poſuiſſe videtur. 2.1.m
generationem ipſam philoſophorum quidam alterationem, quidam aliud eſſe dixerunt. 2. 1.m
generationis & alterationis natura ex veris Sapientibus deſumpta. 3.2.m
generationis continuæ eſt ipſa materia ſubiecto ſumenda eſt. 20.2.p
generatio vnius ex corruptione alterius eſt, & econuerſo.16.2.m
generationis & alterationis diſcrimen. 17.1 p
generatio rerum ex elementis multum ſimilis apparet circulari motui cœli 79.1 f
generationis & corruptionis eorum, quæ ſecundum naturam ſunt, æquale eſt tempus. 78.1.f
generatio & corru. artificialium ad materialẽ minime ſpectat. 2. 1.p
generatio & alteratio quomodo ſint 13.1.p
generatio ſimpliciter ẽ ex nõ ente in actu, ente vero in potẽtia. 14.2.p
generari ſimpliciter illis minime conuenit, quæ ſubſtantiã non ſignificant.20.1.p
generatio & maxima generatio quomodo fiat.23.1.m
generatio & corruptio omnibus natura ſubſiſtentibus ſubſtantiis nõ eſt ſine ſenſibilibus corporibus.53.1.p
generationẽ mutuã habent ea, quorum vna eſt materia.21.1.m
generantur ſp & vt in pluribus quæ ſecundum naturã fiunt.68.2.m
generatio circularis quibusnam conueniat & quibus non. 41.1.m
generationis compoſitorum ex elementis digna conſideratio.71.1.m
generatio quomodo eſt ex ente in actu per accidens, & ex ente in potentia per ſe.16.1.f
generatio qualiter fiat per ſigillum materiæ, ſecundũ platonẽ.75.1.p
generationis & corruptionis effectrices cauſas ideas plato eſſe dicebat in Phed 75.1.p
generationum quædã habent circulum, quædã vero non. 83.1.m
generationis ſimpliciter an ſubſtantia ſit terminus.14.2.m
generatio cur ſemper ſit.15.1.m
generationem fieri per corporum indiuiſibilium poſitionem, qua ratione imaginatus eſt Democritus.13.2.f
generationem infinitam non ſecundum rectum, ſed in circuitu qua ratione imaginatus eſt philoſophus.81.2 p
generatio vel corruptio eſt tranſmutatio ſecundum ſubſtantiam, alteratio vero ſecundum accidentia. 12.2.f
geniti ac corrupti an poſſint eſſe eadẽ numero accidentia.fol.22.2.f 62.1.m
Generatum quare eſt ex corruptis. 21.1.p
generantur ſp & vt in pluribus quæ ſecũdum naturã fiunt 68.2.m
generata non ſemper uel vt in pluribus ab euentu & a fortuna eſſe dicuntur.ibid.

Generato vno quandonam alterius generatio ſequitur, & quando non. 81.2.p
Generatur ex frumento frumentum, non autem oliua. 69.1.p
Generabilium corporum tam intrinſeca quam extrinſeca principia. 74.2.p
Geniti ac corrupti eadem ſecundum numerum qualitas non manet, ſed ſecundum ſpeciem. 62.2.m
Glacies eſt aqua ſecundum ſubſtantiam, ſed alterata. 47.1.p
Glacies eſt frigidi & humidi coagulatio. 60.1.m
Glacie aut igne, quæ apud nos ſunt, & ſi miſtum vtrumque ſit, aliquid generari eſt impoſſibile. ibid.
Glacies eſt frigidi ſuperabundantia quemadmodum caliditatis exuperantia ignis dicitur ibid.
Gutta vini in mille milibus amphoris aquæ poſita nõ miſcetur, ſed in totam aquam, corrumpitur 52.1.p

H

Habitibus præſentibus, in materia ceſſat motus. 39.2.m
Hiemis temporibus quibuſdam non eſt aliqua frigoris intẽſio, velut in aliis hiemis temporibus. 50.1.p
homo rationalem & ſenſitiuam animam non realiter, ſed ſecundum rationem tantum differentes participat. 23.2.p
hominum diuerſi ſtatus vitæ ſunt, videlicet a profectu vſque ad terminum, ſeu vitæ ſtatum, & alii. 78.2.m
hominis complexio maxime vicina eſt temperamento 72.2.m
hominis ætas ſeptuaginta, ſeu octoginta annis terminatur. 78.2.m
homo cur vt in pluribus vel ſemper hominem generet, & triticum triticum, non autem oliuam. 69.1.m
humiditas intenſius aquæ quam aeri ineſt. 60.2.f
humidior magis quam calidus eſt aer ibid.
humidum et ſiccum paſſiua ſunt, calidum autem et frigidum actiua, 57.1.p
humidi ac frigidi coagulatio glacies dicitur 60.1.m
humidum, quando coagulatur ſubſtantiam non mutat, ſed quædam fit alteratio. 47.2.p
humida miſtioni aptiora ſunt, ſi viſcoſa non ſint aut lubrica. 52.2.m
humidum, vnde habeat, quòd viſcoſum ſit. 52.2.f
humidum, quomodo deſcribatur. 58.1.p
humidum, quomodo repletiuum dicatur. ibid.
humidum et ſiccum multifarie dicuntur. ibid.
humidum aerem, quod eſt bene inflammabile eſt ad quod magis lubricum reducitur ibid.
humidum molle ipſum non dicitur, ſed humidi effectus. ibid.
humidum in ſuperficie vdum eſt, quod irroratum Plato appellat. ibid.

I

IDem ſp ſimiliter ſe habens facit idem, et non contraria. 77.2.m
Idem numero redire certum eſt, cuius ſubſtantia eſt incorruptibilis, quorum autem ſubſtantia eſt corruptibilis, non numero ſed ſpecie eadem redeunt. 83.1.m
Ideas ſenſibilium, mathematicarumque figurarum, quomodo poſuerit Plato. 8.1.m
Ideas dixit Plato in phed. generationis et corruptionis effectrices cauſas. 75 1.p
Ignis caliditas, eius forma ſubſtantialis nequaquam eſt. 16.1.f
Ignita potius quam ignis flamma ipſa dicitur. 60.1.m
Igne ſeu glacie, quæ apud nos ſunt, et ſi miſtum vtrũque ſit, aliquid generari non poteſt. 60.1.m
Igni omnia contraponit Empedocles. ibid.
Ignis eſt ſuperabundantia caliditatis, quemadmodum glacies frigiditatis. ibid.
Ignis eſt arſio calidi et ſicci. ibid.
Ignis eſt calidiſſimus omnium calidorum. ibid.
Ignis ſiccior eſt quam terra. ibid.
Ignis deterius mouet quam organum, niſi fuerit organum. 76.1.f
Igneas quaſdam partes eſſe in aere probatur. 54.2.p
Ignis inter ſimplicia corpora formalior eſt. 73.2.m
Ignis ſolus inter ſimplicia corpora nutritur. ibid.
Ignis mouetur a Sphera ſolis. 49.2.m
Ignis, quomodo ex terra et aere fiat. 63.1.p
Igni aqua contraria eſt, terræ vero aer. 73.2.m
non incedet quis futurus incedere, et quædam neceſſario conſequuntur. 80.1.m
Indiuiſibilium principiorũ diuerſa Platonis ac Leuc. ſententia. 43.2 f
Indiuiſibilia corpora principia ponere duabus rationibus imaginabatur Democritus. 7.1.m
Indiuiſibilia corpora Empedocles expreſſe non poſuit, ſed ad eius opinionem ſequebatur. 8.2.f
Indiuiſibiles magnitudines logicæ probantur a Platonicis. 8.1.f
Inferiorum et ſuperiorum eãdẽ eſſe materiã eſt impoſſibile. 38.1.m
Inferiora a ſuperioribus ſicuta forma reſpiciuntur. 73.2.m
Infiniti rationem principiis attribuere nonnulli Antiquorum, et qui nam fuerint. 16 1.f
Infinitam generationem, non in rectum ſed in circuitu Ariſto. opinatus eſt. 82.2.m
In animatis virtus agendi ac nutriendi ſecundum ſimilitudinem communicata eſt, animatis autem vere. 33.2.p
Irroratum appellauit Plato humidum in ſuperficie. 58.1. m

L

LEucippus quomodo ad motum & qua ratione atomis vtebatur. 42.1.p
leucippi ac Platonis diſcrimen in principiorum indiuiſibilium poſitione. 43.1.f
leucippus vacuum ponit, quod Parmenides negat 41.1 m
liber de cœlo eſt ſecundus ſcientiæ Naturalis liber quem tertius eiuſdem ſequitur de generatione & corruptione liber. 1.1.p
lineam componi ex punctis dupliciter exponitur. 10.1 f
linea eſt omnino diuiſibilis in potentia, non tamen omnino poteſt eſſe actu diuiſa, quia tota eſſet ſolum vnus punctus. ibid.
localis motus, motui augmenti præſupponitur. 24.1.f
locum eundem duo corpora ſimul continere eſt impoſſibile. ibid.
localis motus primus eſt omnium motuum. 79.1.f
lubrica ſeu viſcoſa ſiqua humida ſint, minus apta eſſe miſtioni, certum eſt 70.1.m
lubricum quomodo ſit ac fiat. 57.1.p
lubricum reducitur ad humidum non aqueum, ſed æreum, quod eſt bene inflammabile. 57.2.m
lumine cœlum ipſum mouet materiam generabilium & corruptibilium ad omnem formam 56.1.m
lunæ Sphæra nata eſt mouere aquam. 49.2.m
leucippus vacuum ponit ſicut priuationem. 41.2.m
lucis ratione obiectum viſus prius eſt obiectis aliorum ſenſuum. 56.1.m
luce ac motu hæc inferiora a ſuperioribus reguntur. 78.2.p

M

MAgnitudo vel paruitas non eſt diuiſibilitatis, vel indiuiſibilitatis ratio. 44.2.m
Magnitudines indiuiſibiles logice probantur a platonicis. 8.1.f
materiam unam habent actiua & paſſiua ab inuicem. 36.1.m. 39.1.m
materia paſſionis, forma actionis cauſa eſt. 40.1.p
materiam vnam ſemper contrarijs ſupponere oportet, quæ eſt etiam vna contrariarum 4.1.f. 71.1.m
materiam vnius & eiuſdem rationis ſuperioribus & inferioribus attribuere inconueniens eſt 38 1.m
materie ſigillo qualiter fiat ipſa rerum generatio. 75.1 p
materia omnium generabilium & corruptibilium mouetur ad formas ab ipſo cœlo mediante lumine. 56.1.m
materia dicitur non ens non per ſe, ſed per accidens, ratione. ſ. priuationis adiunctæ. 11.1.m
materia una cauſa eſt quod aliqua inter ſe mutuam generationem habeant. 21.1.x
materiam aliud eſſe & aliam rationem ſuſcipit ex ordine ad diuerſas formas. ibid.
materiam præter magnitudinẽ per ſe exiſtere eſt impoſſibile. 25.2.p
materia non eſt quid mathematicum. 26.1.m
materia una numero eſt omnium, differens tantũ ſcdm rationẽ. 25.2.p
materia inſeparabilis eſt a paſſionibus & a forma. 26.2.p
materia prima ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia.
Materia prima eſt ſicut mater. 54.2.f
ex materia & forma, ſeu mouente, poteſt ipſa motus perpetuitas ſumi. 15.2.m
materia in generabilibus & corruptibilibus cauſa eſt, quod ipſa poſſint eſſe & non eſſe, forma vero eſt a qua tantum ſumitur ratio ipſius eſſe. 75.2.f
materiæ eſt moueri & pati facere autem & mouere alterius eſt potentiæ. 75.2.f
materialis & efficiens cauſa non coincidunt in idem numero. 76.1 p
mathematicarum figurarũ, ac ſenſibilium quomodo Plato ideas poſuit.
menſuras diuerſas diuerſis attribuere neceſſarium eſt. 9.1.m
miſtum quodlibet aerem & aquam habet. 76.1.m
miſtum quomodo elementa contineat, diuerſimode loquuntur Auicenna, Auerrois, ac Sanctus Tho. 40 1.m
miſtum, elementa præter naturam continet 49.1.m
miſta omnia ex quatuor elementis conſtant. 55.2.f
miſtum, homiomerum eſſe oportet. 51.1.p
miſta, intentiones ad inuicem corrumpunt. 72.2.p
miſtio eſt miſcibilium alteratorum vnio. 53.2 f
miſtionis definitio quomodo ſuſcipienda ſeu intelligenda ſit quo ad omnes ſuas partes. 53.2.m

miſtionem ipſam quomodo elementa conficiant, naturaliter. ſ.an violenter.49.2.m
miſcibilia quomodo ſint in miſto poſt ipſam miſtionem. ibid.
miſcibilia actiua & paſſiua ab inuicem ſunt. 52.1.f
miſcibilium, quæ nam facilius, ac difficilius miſcibilia ſint. 52.2.p
miſcibilia ſunt quæcunque humida non lubrica aut viſcoſa ſunt. 52.2. m
miſtionis digna conſideratio. 51.1.p
miſtionis a cæteris motibus diſcrimen.51.2.m
molle dicitur ſubactiuum & quare.44 1.m
molle, non humidum, ſed eius effectus dicitur. 57.2.f
motum & mobilia Naturalis conſiderare debet.1.1.f
motus continuitas probatur.79.2.f
motum cęli ipſa rerum conſtitutio ex elementis imitat.79.1.m
motus ceſſat habentibus præſentibus in materia.39.2.m
motum ſemper concomitatur tempus, quemadmodum ipſa paſſio ſubiectum 80.1.p
motus localis primus eſt omnium motuum.79.1.f
motus vnius medietatis circuli non eſt contrarius motui alterius medietatis 77.2 p
motus cęli continuus eſt ex mobilis continuitate.79.2.f
motus ſemper ipſum mobile aſſequitur.83. 1.m
mouere & moueri, Agere & pati dupliciter ſumuntur. 38.2.f
mouere ſeipſa ſecundum omnes motus corporibus viuentibus conuenit.33.1.p
mouens vniuerſalius eſt quam faciens. 78.1.m
mouens primum & vltimum quomodo differunt.38.2.f
mouentis a faciente diuerſitas.35. 2.f
mortis uel uitæ ſigna ſecundum Aſtrologos per domorum diuerſam deſignationem.78.1.m
multa paucis, & multis pauca adiuncta, non miſtionem, ſed augmentationem faciunt. 52.1.p

N

NAtura ſemper velut in pluribus, generat ea quæ facit.68.2.m
natura deſiderat ſemper quod melius eſt 79.2.p
natura, quæ forma eſt, bonum & optimum eſt cuiuſcunque rei. 68. 1.f
naturalia omnia ipſum eſſe appetunt naturaliter vt quoddam diuinum & ſibi proprium finem.79.1.m
naturalis non eſt rerum artificialium generationem & corruptionē contemplari 2 1.p
naturalis eſt, motum & mobilia conſiderare ibid.
naturalia ſolum in loco ſunt vere & proprie 35.2.p
neceſſariū ac ſempiternum ſeſe ſequuntur ac conuertuntur.82.2.m
neceſſaria eſſe, & poſſibile eſſe quæ ſint.75.1.p
nihil ſiue non ens quomodo ſumatur e diuerſo ad ipſam entis impoſitionem.14.1.m
niue deſcendente hiemis tempore frigoris intenſio non eſt, vt in cæteris hiemis temporibus.50.1.p.
nigreſcunt cuncta quæ a fumo tanguntur.63.1.p
non ens ſimpliciter quando dicatur, & quid ſit. 18.1.p
nutriendi & augendi virtus animatis & inanimatis diuerſimode communicata eſt, nam animatis proprie, inanimatis ſecundum ſimilitudinem communicata eſt.31.1 f
nutriendi virtute ſpeciei deficiente, ipſum animal deſtruitur. 32.2.m
nutriuntur omnia ex quibus ſunt 73.1.m

O

OBiectum ſenſus viſus ipſa lucis ratione, prius eſt obiectio aliorū ſenſuum 56 1.m
oliua non generatur ex frumento, nam ſemper ex frumento frumentum generatur 69.1.m .2 8.68.2.m.69.1.m
omne omni miſcibile non eſt.49.1.p
optimum cuiuſcunque rei eſt ipſa natura quæ forma dicitur.68.2.m
os & caro duplex eſt.30.1.m

P

PArmenides duo rerum tantum principia poſuit, ens & non ens. 17.1.m
Parmenides negare videtur vacuum, quod Leucippus aſſerit.41.2.m
paruitas uel magnitudo non eſt diuiſibilitatis uel indiuiſibilitatis ratio.44 2.m
paſſionis & actionis conditiones duæ neceſſario requiſitæ. 46.2.f
paſſio ſicut nunquam eſt ſine ſuo proprio ſubiecto, ita tempus ſine motu eſſe eſt impoſſibile.80.1.p
paſſio quæcunque per materiam, actio per formam contingit. 40 1.p
paſſiones per ſe ſeparari a ſubſtantia eſt impoſſibile.14.1.f
paſſiuorum & actiuorum ab inuicem vna eſt materia.33.1.m.39.1.m
pati & agere moueri & mouere, dupliciter ſumuntur.22.1.m
pati ſeparatis conuenire impoſſibile eſt, ſicut calido ſeparato pati minime congruit.39.2.p
pati & ipſius facere natura.37.1.p.& quorum ſint.74.1.m
patiens & agens genere eadem eſſe debent, ſpecie aūt diuerſa.43.1.f
patiens & agens loco & ſubiecto rationabiliter diſtincta ſunt. 46.2.f
patiuntur abinuicem quæcunque contraria. 38.1.p
pauca reſpicientes facile enunciant, & in errores frequentius elabuntur, ſicut fecerunt platonicorum nonnulli.8.1.m
periodus quid nam ſit.78.1.p
periodo quadam tempus ac omnium uita menſuratur, ſed non eodem.77.2.f
permanentium ac ſucceſſiuorum quædam ſi ex eſſe in potentia perficiuntur, quòd ea ſublata tollitur eorum ratio.12.1.p
philoſophus quanti faciat exempla, & quomodo ſuſcipienda ſint. 17 2.f
philoſophiæ hominem conducit ipſa rerum ſenſibilium experientia.7.2.m
plantæ nutriuntur terra illa, cui aqua eſt admiſta.73.1.f
planetæ cum ipſo ſole generantium nomina ſortiuntur. 78.2.p
plato diminutus fuiſſe videtur in rerum naturalium conſideratione, dū de rerum generatione, & corruptione meminit, de aliis autem non.6.1.p
platonis opinio qua ſuperficies principia dicebat, irrationabilior eſt quam Democriti, qui corpora indiuiſibilia imaginatus eſt. 7.2.m
plato, præter materiam & formam, Tertium principium poſuit.ſ. ideas 75.1.p
platoni ac Leucippi in principiorum indiuiſibilium poſitione, differentia.43.2.f
plato poſuit rem generari per ſigillum materiæ.75.1 p
platonem facile enunciare fecit, quia ad pauca reſpexit, paruo ſenſibilium exercitio 8.1.m
plato rerum ſenſibilium, mathematicarumque figurarum ideas poſuit.8.1.m
plato in phæd. Generationis & corruptionis effectrices cauſas ideas poſuit.75.1.p
platonici Logice procedebant ad probandum magnitudines indiuiſibiles.8.1.f
pluuiales aquæ, calidæ, ac vaporoſæ ſunt: 50 1.p
potentia proxima ad formas contrarias non eſt vna numero, ſed diuerſa.45.1.m
potentia remota contrariorum eſt vna & eadem, & hæc eſt materia prima, quæ ſcd̄m ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia. ibid.
potentiæ nomen ſcientiis & artib. rationabiliter conuenit. 75.2.p
potentia & actus non diuerſificant ſpeciem. 45.2.p
potentiæ materiæ quædam conſideratione non indigna.ibid.
poſſibili poſito ineſſe, nullum aliquod ſequitur impoſſibile.46.1.p
poſſibilia & neceſſaria eſſe quæ nam ſint.74.1.p
pori an paſſionis cauſa ſint.46.2. m
priuatio eſt alterum contrariorum.64.1.f
priuationis ratione, materia non ens per accidens dicitur.21.1.f
prima materia ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſſe ſua potentia. 54.2.f
prima materia matri aſſimilatur.ibid.
prima cauſa cęlum appellatur.49.2.m
primum & vltimum mouens quomodo differant. 39.1.p
principia tam intrinſeca quam extrinſeca ipſorum generabiliū.74.1.p
principium vnum ponentes, contrarias qualitates ponere oportet. 59.1.p
principia generationis ſecus eſſe videntur, quā opinatus fuerit Anaxag.2.2.m
principia infiniti rationem ſuſcipere quidam voluere ex antiquis, & qui nam illi fuerint 16.1.f
principia indiuiſibilia diuerſimode aſſignabantur a Leucippo, & a Platone.65.1.p
principia ponere indiuiſibilia corpora, duabus rationibus accidebat Democrito.6.2.m.11.2.m
principia duo ipſarum rerum, ens, ſ.& non ens, poſuit Parmenides. 17.2.f
proprietates fluunt a ſubſtantialibus formis, vti proprii illarum effectus.18.2 f
punctus in actu, eſt actu lineæ diuiſio. 12.1.f
puncta, lineam componere, duobus modis exponi poteſt.10.1.f
pura non ſunt ſimplicia elementa cum in partibus, quibus ſe contingunt, permiſta ſint.78.1.m

Q

QVæſtio, an Aliquid ſimpliciter generetur, uel corrumpatur. 15 1.m
Quæſtio, An tantum ſubſtantia generetur ſimplici generatione. ibid.
quæſtio, cur generatio ſemper ſit. 18.1.m
quæſtio, An non ens ſit aliquorum contrariorum. 21.1.m
qualitatis tertia tantum ſpecies terminus eſt per ſe motus alterationis,

tionis, aliæ uero ſpecies per accidens & ſecundario. 22.2.p.
Qualitates elementariæ, quatuor tantum poſſibilibus coniugationib. exprimuntur, impoſſibilibus autem duabus 58.2.m
qualitates ſenſibiles, quoniam in cęli compoſitionem non veniunt ip ſum ſentiri ſenſu tactus eſt impoſſibile. 56.1.m
Qualitas eadem ſecundum ſpeciem, non autem numerum eadem manet in genito & corrupto. 62.1.m
qualitates tangibiles omnes, ad primas quatuor reducuntur. 49.1.m
qualitates primæ elementa dicuntur, & primæ propoſitiones. 59.2.f
qualitatum, quam quodlibet elementum ſibi in ſummo determinet. 60.2.p
quantum vniuerſale non generatur, ſed particulare. 31.1.m

R

RAreſactio non eſt augmentum, ſed alteratio. 29.1.p
Rarum & denſum non ſunt phyſicæ qualitates. 56.1.p
rationalis, & ſenſitiua in homine, non realiter, ſed ſecundum rationem diuerſæ ſunt 23.2.p
Repletiuum qua ratione de humido dicatur 56.1.f

S

SCientiæ & artes quam conuenienter potentiæ dicuntur. 77.2.m
Segregatio & congregatio faciunt rem eſſe velocioris, aut tardioris corruptionis. 13.1.m
ſemper aut in pluribus generantur, quæ ſ. d'm naturam ſiūt. 68.2.m
ſempiternum eſſe & ex neceſſitate, conuertibiliter dicuntur. 82.1.f
ſenſus ſuper ſenſibilia & media effundi, nonnulli voluerunt. 40.1.f
ſenſibile apparens ſuſcipitur vt principium in ſcientia naturali. 26.1.p
ſenſibilia corpora diuiſibilia ſecundum potentiam ſunt, non autem ſecundum actum. 31.1.m
ſenſibilia antonomaſtice dicuntur ipſa elementa, & cur. 53.2.f
ſenſibilium experimenta Philoſophiæ hominem manuducunt 8.1.m
ſenſibilium pauca exercitatio Platonem errare fecit ibid.
ſenſibilium Mathematicarumque figurarum Ideas quomodo imaginatus eſt Plato. 8.1.f
ſenſibilia corpora ſine contrarietate eſſe eſt impoſſibile. 54.1.f
ſenſitiua & rationalis anima in homine non realiter, ſed ſecundum rationem differunt. 23.2.p
ſiccum quomodo deſcribatur. 56.2.f
ſiccum & humidum paſſiua ſunt, Calidum vero & Frigidum actiua. 58.1.p
ſicci & calidi arſio ignis eſt. 60.1.m
ſiccum & humidum dicuntur multifarie. 58.1.p
ſiccitatis duæ cauſæ. 60.2.m
ſigillo quodam materiæ ipſa rerum generatio fiebat apud Platonē. 75.1.p
ſignum ſeptimum in Aſtrologia dicitur domus mortis, & aſcendens domus vitæ. 78.2.m
ſimile nedum ſimili aliquo modo augetur, ſed quandoque diſſimili. 35.2.p
ſimile a ſimili impaſſibile eſt. 36.2.m
ſimplicia ſunt omnia in compoſito. 73.2.m
ſimplicium corporum ignis formalior eſt. ibid.
ſimplicium corporum ſolus ignis nutritur. ibid.
Symbolum habentium facilior eſt tranſitus quam non habentium. 65.1.p.
ſimbolum habere vel non habere quid ſit. ibid.
ſingularia facilius inſpiciemus, quando de vniuerſalibus cognitionē ſumpſerimus prius. 74.1.p
Sol i. generans quia adducitur & abducitur, ſit actualiter generatio ex ipſa rerum allatione. 78.1.f
ſolem, igneæ naturę putauit Empedocles. 4.2.p
ſphæræ cęli ſpeciales effectus habent in hæc inferiora 49.1.m
ſphæra Solis mouet ignem, Lunæ aquam, aliæ quinque aerem, & ſtellarum fixarum ſphera terram. ibid.
ſphæra lunæ apta nata eſt mouere aquam. ibid.
ſpecies non diuerſificantur per potentiam & actum. 45.1.m
ſpecie non. autem numero eadem reuertuntur, quorum corruptibilis eſt ſubſtantia, quæ vero incorruptibilis ſubſtantiæ ſunt eadem numero redeunt. ibid
ſubiectum. ſiue materia, continuæ generationis eſt cauſa. 20.1.p
ſubactiuum cur ipſum molle dicatur 44.1.m
ſubſiſtentia non generantur ſine ſenſibilibus corporibus. 30.2.p
ſubtile qua ratione repletiuum dicatur. 57.2.f
ſubſtantia nulli eſſe poteſt, quod in alio eſt accidens. 18.2.p
ſubſtantia, an tantum ſimpliciter generetur. 20.1.m
ſubſtantiæ ſubſtantia contrariatur, & elementum elemento. 73.1.m
ſubſtantia quando dicatur ſuſcipere magis & minus. 18.2.m
ſubſtantiales differentiæ per accidentales manifeſtantur. 14.1.f
ſubſtantiales formas non plures eſſe in compoſito, ratiocinatur S. Thomas. 2.2.f.
ſubſtantialis forma, ſenſu perceptibilis non eſt. 18.2.p
ſubſtantiales formas ſequuntur proprietates, vt illarum effectus. ibid.
ſucceſſiua quædam ſic ex eſſe in potentia perficiuntur, quod ea ſublata, tollitur eorum ratio. 12.1.p
ſucceſſiua de ſui ratione habent quod ſint in potentia, & qui tollit ab eis eſſe in potentia, ipſorum deſtruit rationem. 12.1.p
ſuperficies principia aſſerere, vt plato voluit, irrationabilius eſt quam ponere corpora indiuiſibilia, vt Democritus voluiſſe videtur. 7.2.m
ſuperiora agunt in hæc inferiora per motum & lucem. 73.2.f
Superiora & inferiora non eandem materiam habent. 38.1.m

T

TActus contrarietates ſeptem ſunt. 56.1.f
Tactu ſentiri nequit id, cui non inſunt ſenſibiles qualitates, Vt Cœlum 56.1.m
Tactus proprie & tranſumptiue ſumptus quid ſit 35.1.p
Tactus quomodo deſcribatur. 36.1.m
tactus conditionis, quomodo inueſtigantur a Philoſopho. 35.2.p
tactus ſubiecto prior eſt aliis ſenſibilibus, nam omnibus aliis ſenſibus ſubſternitur. 56.1.m
tangibiles qualitates ad primas quatuor reducuntur. 49.1.m
thales Mileſius omnium materiam aquam eſſe dixit. 76.1.p
temperamento maxime vicina eſt hominis complexio. 72.2.m
tempus ſine motu eſſe non poteſt, ſicut impoſſibile eſt quod paſſio ſit ſine ſuo proprio ſubiecto. 80.1.p
tempus & uita omnium periodo menſurantur, ſed non eadem. 77.2.f
tempus æquale eſt generationis & corruptionis eorum quæ ſecundū naturam ſunt. 78.2.m
terra & aere fumus fieri dicitur. 65.1.p
terra minus ſicca eſt quam ignis. 60.1.f
Terreæ, aereæ, ac aqueæ, igneæque partes, nōnullæ eſſe probantur in aere 49.2.m
terra, cui aqua admiſta eſt, plantæ nutriuntur. 73.1.f
terra & ignis calido & frigido diſtinguuntur. 60.1.m
terra frigidior eſt aqua, elementiſque cæteris. 60.2.f
ex terra & aere fit ignis 65.1.p
terra aeri, igni aqua contraria eſt. 73.1.m
tertium elementum ex duobus ſumme contrariis generari poteſt 62.1.m
tertium elementum ex quibus nam fieri non poſſit. 63.1.f
S. Thomæ aptiſſima perſuaſio ad vnitatem ſubſtantialis formæ in compoſito. 23.1.f
S. Thomas quam diſſimilliter ab Auicenna & Auerroe elementa miſtis attribuit. 50.1.p
tranſmutatio ſecundum ſubſtātiam, generatio vel corruptio dicitur, ſecundum vero accidentia, alteratio. 13.1.p
tranſmutatio elementorum in infinitum minime procedit, nec vltra quartum elementum 66.2.f
tranſitus facilior eſt ſymbolum habentium, tardius autem non habentium. 61.1.p

V

VAcuum aſſerit Leucippus, quod parmenides negat. 41.2.m
Vacuum, ſecundum Leucippum quomodo ſit, ſicut priuatio. ibid.
Vdum eſt humidum in ſuperficie, quod irroratum plato appellauit. 58.1.m
Vini gutta in mille millibus amphoris aquæ non miſcetur, ſed in totam aquam conuertitur ſeu corrumpitur. 52.1.p
Vinum & aqua per miſtionem corrumpuntur. 33.2.f
Viſcoſa, ſiu lubrica ſi qua humida ſiut, minus bene miſcibilia eſſe certum eſt. 52.2.m
Viſcoſitas, quoniam humido inſit. 52.2.m
Violæ & huiuſmodi facilis corruptionis ſunt. 78.1.f
Vita omnium periodo, ſed non eadem menſuratur. 77.2.f
Vitæ hominum ſtatus diuerſi ſunt, profectus videlicet vſque ad ſinem, & alii. 78.2.m
Viuentia corpora ſeipſa mouent ſecundum omnes motus. 33.1.p
Viſus abiectō cæteris aliorū ſenſuū prius eſt ipſa lucis rōne. 56.1.m
Vltimum & primum mouens quomodo diſtinguuntur. 39.1.p
Vniuerſalia ſi prius ſumpſerimus, facilius ſingularia capiemus. 74.1.p
Vniuerſale non generatur ſed particulare 31.1.m
Vna eſt numero materia omnium differens ſecundū rationē. 25.1.p
Vnum vere & uere multa quæ ſint. 42.1.p

Z

ZOdiaci motus qui nam ipſam generationem & corruptionem cauſet. 80.1.f

Indicis Commentariorum Finis.

S. THOMAE AQVINATIS IN ARISTOTELIS LIBROS DE GENERATIONE ET GORRVPTIONE caſtigatiſsima Commentaria.

Liber Primus.

PROOEMIVM.

T.c.38.

SIcut tradit Philoſophus in Tertio de Anima, ſciẽtiæ ſecantur quemadmodum & res. Nam & omnes habitus diſtinguuntur per obiecta, ex quibus ſpeciẽ habent. Res autem, quas conſiderat Naturalis, ſunt motus & mobile, Dicit enim Philoſophus in Secundo Phyſic. quod quęcunque mota mouent ſunt Philoſophicę ſpeculationis: & ideo oportet quod ſecundum differentiam motuum, & mobilium diſtinguantur & ordinentur partes Scientię Naturalis. Pri- B mus autem motuũ eſt ipſe motus localis, qui eſt perfectior & communior omnibus motibus naturalib. vt probatur in Octauo Phyſi. Et ideo poſt conſiderationem motuum & mobilium in communi: quæ fuit tradita in libro Phyſi. primo oportuit quod tractaretur de corporibus ſecũdum quod mouẽtur motu locali in Libro de cęlo: quæ eſt ſecunda pars Sciẽtiæ naturalis. Reſtat igitur conſideratio de motibus aliis conſequentibus, qui non ſunt communes omnibus corporibus, ſed inueniuntur in Solis inferiorib. inter quos principatum obtinet generatio & corruptiõ. Alteratio enim ordinatur ad generationem, ſicut ad finem, qui eſt perfectior naturaliter his quæ ſunt ad finem. Augmentum etiam conſequenter ſe habet ad generationem, nam augmentum non fit ſi- C ne quadam particulari generatione, quo. ſ. nutrimentum conuertitur in nutritum, ſicut etiam Philoſophus dicit in Secundo de Anima, quod cibus nutrit inquantum eſt potentia caro, augmentat autem inquantum eſt potentia quanta caro, & ideo neceſſarium eſt, vt quia hi motus conſequenter ſe habẽt ad generationem, ſimul cum eis de generatione & corruptione tractetur. Eſt autem conſiderandum, quod de vnoquoque quod in pluribus inuenitur, vnus eſt conſiderandum in communi quam ad ſpecies deſcendere, alioquin oporteret idem dicere multotiens, ita; ſcilicet quod in ſingulis id quod eſt commune repeteretur, ſicut probat Philoſophus in primo de parti- D bus animalium: & ideo prius oportuit de generatione & corruptione in communi determinare, quam ad partes eius deſcendere. Similiter ẽt conſiderare oportet, quod ſi in aliquo genere aliquod primum inuenitur, quod ſit cauſa aliorum, eiuſdem conſiderationis eſt commune genus & id quod eſt commune in genere illo, quia illud primum eſt cauſa totius generis. Oportet autem eum, qui conſiderat genus aliqđ, cãs totius generis conſiderare: & inde eſt, qđ Philo. in Met. ſimul determinat de ente in cõi, & de primo ente, quod eſt a materia ſeparatum. Sunt autem in genere generabilium & corruptibilium, quædam prima principia. ſ. elementa, quę ſunt cauſa generationis, corruptionis, & alterationis in omnibus aliis corporib. Et inde eſt, quod Ariſt. in hoc Libro, qui eſt tertia pars Scientiæ naturalis, determinat non ſolum de generatione & corruptione in communi, & alijs motibus conſequentibus, ſed etiam de generatione & corruptione elementorum. His ergo prælibatis ad demonſtrandum intentionem Ariſ. in hoc Libro, accedendum eſt ad expoſitionem eius.

T.c.71. — Quare liber de Cælo ſit ſcđs naturaliũ. — T.c.55. Et primo de cęl. co. 12. — Quare liber iſte ſequatur librũ de cæ. — Qũo alteratio & augmentum habeãt reſpectũ ad gñationẽ. T.c.37. — Idẽ hñs in prologo Pyſicorũ. — Ca. primo. — Cõſiderãs gen' aliqđ cãs totius gñis conſiderare dẽt. — Quare hic Ari. de elementis cõſideret.

SVMMA LIBRI.

De Generatione & alteratione, de Augmentatione, de Tactu, de ipſo Agere ac Pati, & de Miſtione, tam ſecundum aliorum, quam ſecundum propriam ſententiam agit.

LECTIO I.

Quænam in hoc Libro ſpeculari oporteat deq; Generationis & Corruptionis ab alteratione diſcrimine, ex antiquorum ſententiis agitur.

VATAB. T.c.1.

DE ortu autem ac interitu eorum, quæ natura gignũtur, intereũtque vniuerſim de oĩb. tum cãs tũ rationes eorum diſtinguendo dicamus, oportet præterea quid accretio, quidque alteratio ſit, & eandem alterationis atque generationis eſſe naturam exiſtimare liceat, an diuerſam, perinde vt ipſis quoque nominib. diſcreta ſunt.

ANT.

DE Generatione autem & Corruptione: & de natura generatorum & corruptorum, & vniuerſaliter de omnibus, & cauſas diuidendum & rationes eorum determinandũ eſt & vtrum exiſtimandũ ſit eandem eſſe naturam alterationis & generationis: aut ſemotam, vt determinata ſunt ex nominibus.

IN hoc igitur Libro Philoſoph. primo ponit prooemium demonſtrans ſuam intentionem, ſecundo proſequitur propoſitum. ibi. antiquorũ quidem igitur. Circa primum tria facit. Primo enim ponit id quod principaliter intendit, & cõtinuatur ad finem D. Libri de cœlo, vbi dictum eſt, de graui quidem igitur & leui determinatum ſit hoc modo, & ſubditur, de generatione autem & corruptione, & natura generatorum & corruptorum, & eorum quæ generantur & corrumpuntur, vniuerſaliter de omnibus & cauſas diuidendum eſt, vt ſcilicet aſsignemus alias cauſas generationis, & alias corruptionis, vel etiã ut cões cauſas diſtinguamus applicando ſingulis ſpeciebus gñatorum & corruptorum naturaliter, Et cãs & rationes eorum determinandum eſt, vel generationis & corruptionis, vel etiam eorum quæ naturaliter generantur & corrumpuntur: vtrorumque enim definitiones ſcire oportet. Naturalis enim non ſolũ

Continuat hic liber ad lib. de Cœ. — Naturalis motum & mobilia cõſiderat. — Gñatio artificiliũ nõ ſpectat ad naturalẽ.

conſiderat motum, ſed etiam mobilia. Dicit autem naturam generatorum & corruptorum: quia conſideratio generationum & corruptionum artificialiũ non pertinet ad Naturalem, ſecundo cum dicit. Amplius. Promittit ſe dicturum de aliis motibus conſequentib. ſ. de alteratione, & augmentatione quid ſit vtrunque, tertio. ibi. Et vtrumque. Promittit ſe dicturum de comparatione prędictorum adinuicem, vtrũ. ſ. ſit exiſtimandum vel recipiendum, quod eadem ſit natura & ratio alterationis & generationis, aut ſemota, diſtincta, ſ. differant ratione & natura, ſicut determinata, i. diſtincta ſunt nominibus.

Deinde cum dicit.

Priſcorum igitur quidam generationem ſimplicem abſolutamque alterationem eſſe inquiunt, quidam a generatione alterationem aliud eſſe.

Antiquorum igitur hi quidem vocatam generationem ſimplicem alterationem eſſe inquiunt, hi vero aliud generationem, aliud alterationem. F

De Gñatione corrup. & alteratione ſecundũ antiquorũ opi.

Proſequitur ſuum propoſitum, & primo determinat de generatione & corruptione in cõmuni, & ẽt de conſequentibus, ſecũdo determinat de gñatione & corruptione elementorũ, & hoc in 2. Lib. qui incipit. ibi. De miſtione quidẽ igitur. Prima pars diuiditur in duas. In prima determinat de gñatione & corruptione in cõi, & aliis cõſequentib. motib. In ſecunda determinat de quibuſdã quæ ad hæc requirũtur. ibi. Quoniam autem primum oportet de materia. Circa primum duo facit. Primo inquirit, vtrũ generatio differat ab alteratione, quod erat tertiũ propoſitorum, oportuit tamen prius hoc tangere, quia cum differentia conſtituat ſpeciem, non poſſet ſciri propria ratio generationis & corruptionis, hoc ignorato, ſecundo determinat de generatione & conſequentibus motib. ibi. Vniuerſaliter itaque de generatione. Circa primum tria facit. Primo ponit diuerſas ſententias antiquorum circa differentiam generationis & alterationis, ſecundo rationem diuerſitatis aſſignat. ibi. Quicunque igitur. tertio rationem aſſignatam manifeſtat. ibi. Emped. quidem enim. Dicit ergo primo, ꝙ quidam antiquorum Philoſophorum dixerunt, ꝙ illa quæ dr̃ ſimpliciter generatio, i. abſoluta, eſt idem quod alteratio, alii vero dixerunt eſſe aliud generationem ſimplicem & alterationẽ.

T. c. 43.

T. c. 4. G

Deinde cum dicit.

VATAB.

Nam qui vniuerſum ipſum aiunt vnum quippiam eſſe, & omnia ex vno oriri cenſent, ii generationem alterationem eſſe & quod proprie generatur id alterari dicant eſt neceſſe.

ANT.

Parm. Meliſſ. Dioge. Thales Herac: 1. Phy. t. c. 6.

Quicunque igitur vnum aliquid omne eſſe dicunt, & omnia ex vno generant, his quidem neceſſe eſt vtique generationem alterationem eſſe dicere, & quod principaliter fit, alterari.

Aſſignat rationem diuerſitatis prædictæ. Et circa hoc tria facit. Primo aſſignat rõnem, quare q̃dã poſuerunt gñationem ſimplicem idem eſſe qđ alterationem. Fuerunt. n. quidam, qui poſuerunt vnum eſſe principium materiale omnium rerũ, puta aquã, vel aerem, vel ignem, & etiam poſuerunt ꝙ materia eſt tota ſubſtantia rei, ex quo ſequitur, ꝙ ſubſtantia rei ſp maneat, & ideo generatio in re non differt ab alteratione, hoc eſt quod dicit. Quicunque dicunt oẽ vniuerſum eſſe vnum. i. immaterialem ſubſtantiam, & omnia generant. i. cauſant ex vno principio materiali, his neceſſe eſt dicere ꝙ generatio ſit idem qđ alteratio: & ꝙ idem ſit aliquid principaliter. i. ſimpliciter fieri, & alterari. Secundo cum dicit.

VATAB.

At qui plures quam vnam eſſe materias aſtruunt, vt Emp. Ana. & Leucip. illas differre dicunt oportet. E

Quicunque autem plures materias vnam ponunt, vt pote Emped. & Anaxag. & Leucippus, & Democ. his aliud. ANT.

Aſſignat rationem, quare quidam poſuerunt differentem generationem & alterationem. Fuerunt enim quidam Philo. ponentes plura principia materialia, ex quorum congregatione & ſegregatione dicebant omnia fieri & corrumpi: & ſecundum hoc dicebant congregationem & ſegregationem eſſe generationem & corruptionem. Alterationem aũt dicebant fieri per qualitercunque partium tranſmutationem. Hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ quicunque poſuerunt plures materias rerum quam vnã, ſicut Emped. Anaxa. & Leucip. cum Democrito, illis videtur aliud generatio, & aliud alteratio. Tertio ibi.

Quanquam Anaxagoras ſuam profecto vocẽ ignorauit; quippe cũ oriri ac interire idem eſſe quod alterari dicat, at multa eſſe rerum elementa perinde atque alii, aſſerit.

Sed tamen Anaxa. propriam vocem ignorauit, dicit enim quòd fieri & deſtrui idem exiſtit quod alterari. Multa autem dicit elementa, quemadmodum & alii.

Manifeſtat errorem Ana. de quo dicit ꝙ propriã vocem ignorauit, ſicut ille qui poſuit aliquid inconueniens ſuæ poſitioni, cum enim poneret multa elementa ſicut alii, tamen dixit ſingulariter ꝙ generari & corrumpi ſunt idem quod alterari. Et huius diuerſitatis ratio eſt, quia ſicut dr̃ in 1. Phy. Ana. poſuit res fieri per abſtractionem a miſto, ponebat autem miſceri non ſolum elementa, ſed etiam accidentia, & eundem modum ponebat productionis corporum, qui pertinet ad gñationẽ & corruptionẽ: & accidentiũ, qui pertinet ad alterationẽ, vt. ſ. ſicut caro fit per abſtractionẽ, ita & albedo, & ſm̃ hoc generatio nõ differebat ab alteratione. Deinde cum dicit.

Ana. propriã vocẽ ignoraſſe videtur.

Ana. plura poſuit elementa, tñ gene. & alte. idem aſſeruit.

T. c. 32.

G VATAB.

Nam Emp. corporea quidem elementa quatuor, oĩa vero vna cũ hiſce, quæ motu ciendi vim habent, numero ſex ait eſſe. Ana. vero, & Leucip. & Democr. infinita. Etenim Anaxa. ea facit elementa rerum, quæ ſimilia ſunt, vt os, carnem, medullam, ceteraq; quorũ cuiuſque pars eandem cum toto ſortita eſt appellationẽ. Democ. autem, & Leucip. ex indiuiſibilib. corporib. quæ et multitudine & formis infinita ſunt, cætera componi dicunt, atq; hæc inter ſeſe differre per illa, nimirum ſitu, ac ordine eorum ex quibus conſtant. Porro, Anax. & Emped. contrario dicere modo videntur, ille enim terram, aquam, aerem & ignem, elementa quatuor, eaque ſimplicia magis quam carnem, os & id genus ſimilaria. Hic vero hæc quidem ſimplicia elementaque, illa vero, terram inquam, aquam, aeremque & ignem, [illegible] pote quibus gignendis, illa præſtent ſemina.

ANT.

[illegible] quidem. n. corporea quatuor, omnia [illegible] cũ [illegible] ſex ait numero. Ana. autẽ, & Leucip. & De[illegible]. Hic quidem homiomera elementa [illegible], ut [illegible] et medullã, & alia, quorum vniuſcuiuſq; ſynonima pars eſt. Democ. autem & Leu[illegible] corporib. indiuiſibilib. hæc et alia componi inquiunt, hæc autem infinita et multitudine ex formis eſſe. Illa autẽ inter ſe differunt his ex quib. ſunt et poſitione, & ordine horũ, contrarie aũt videntur dicere qui circa Anax. eis, qui circa Emp. hi quidem enim inquiunt ignem, & aquã, et aerẽ et terrã quatuor elementa & ſimplicia magis eſſe quã carnẽ, & os, & talia ſimiliũ partiũ. Hi aũt hæc quidem ſimplicia & elementa eſſe. terrã aũt & aquã, aerem & ignem compoſita, panſpermiã enim horũ eſſe.

Manifeſtat præmiſſam rationem: & primo oſtendendo qũo quidã ponebãt plura principia, eorũ. n. q ponebãt vnũ principiũ erat vnus abſolutus modꝰ procedendi, ſcđo manifeſtat, quare illi ponebant vnum

prin-

principium, negabant differentiam generationis & alterationis, quam aſſumebant ponentes plura prin cipia. ibi, his quidem igitur. Circa primum ponit dif ferentias ponentiũ plura principia, & primo compa rat Emp. ad omnes alios, & dicit ꝙ ideo prædictum eſt ꝙ prædicti Phil. poſuerunt plures materias, Em pe. ponebat 4. elementa eſſe principia materialia. ſ. terram, aquam, aerem, & ignem, omnia autem hæc cum mouentib. ſ. cum amicitia quæ congregat, & cũ lite quæ ſegregat, dicit eſſe ſex numero, & ita pone bat principia finita, alij non. ſ. Anaxag. Democ. & Leucip. ponunt infinita, ſecundo ibi. Hic quidem. Ponit differentiam Anaxa. a Democ. & Leucip. hic quidem. ſ. Ana. poſuit corpora homiomera. i. ſimilium partium eſſe principia materialia, vtpote infini tas partes carnis & oſſis, medullarum, & aliorum hu iuſmodi, quorum quælibet pars eſt ſinonyma toti, id eſt, conueniens cum toto in nomine & ratione, hæc enim dicuntur homiomera. i. ſimilium partium, & hæc poſitio manifeſtata fuit ab Ariſt. in 1. Phyſ. Sed Demo. & Leucip. dixerunt omnia corpora ſenſibilia componi ex quibuſdam indiuiſibilibus corporibus quæ quidem ponebant infinita multitudine, & forma, & figura. Nam quædam corporum indiuiſibilium dicebant eſſe circularia, quædam autem quadrata, quædam pyramidalia, & ſic de aliis, ponebãt tamen eſſe indifferentis naturę & ſpeciei, contra id quod ponebat Anaxag. & tamen cum iſta principia ſint indifferentis naturæ & ſpeciei, alia corpora ſenſi bilia differunt ab aliis ſecundum differentiam eorũ ex quibus componuntur, non quidem ſecundum dif ferentiam in ſpecie naturæ, ſed ſecundum differen tiam poſitionis & ordinis, prout. ſ. diuerſimode ordi nantur & diſponuntur in diuerſis ſecundum prius & poſterius, ante & retro, ſurſum, & deorſum, dex-trorſum & ſiniſtrorſum. Tertio. ibi. Contrarie autẽ. Ponit differentiam Anax. & Emped. & dicit, quòd iſti contraria videntur dicere. Emped. enim dixit ꝙ ignis, terra, aer, & aqua ſunt magis ſimplicia quam caro & os, & talia corpora homiomera. i. ſimilium partium, & hoc ideo, quia ponebat res fieri per congregationem ex elementis, ideo iſta elementa quæ congregabantur ad compoſitionem appellabat ſimplicia. Sed Anaxag. ponebat os, & carnem & ſimilia corpora eſſe magis ſimplicia, elementa vero eſſe cõ poſita, & hoc ideo, quia ponebat res fieri per abſtra ctionem a miſto: vnde, cum videret ꝙ ex aere, aquã, terra, & igne, omnia alia corpora generarentur, credidit quòd in prædictis elementis ſeu corporibus eſ ſet maxima miſtio: ita quòd ex his omnia alia extra hi poſſent & hoc eſt quod ſubdit, quòd dicebat iſta quatuor corpora eſſe panſpermata, i. vniuerſalia ſemina aliarum omnium rerum, quaſi prædicta quatuor corpora eſſent commiſta ex ſeminibus omniũ aliorum corporum.

T.c. 43. vſque ad 40. 50.

Simplicia q̃ ſeccũdũ Anax. & Emp.

LECTIO II.

Tam ſecundum ponentes vnum, quam plura rerum principia arguitur aliud eſſe generationem ac corruptionem ab ipſa alteratione, ſpecialiter tamen contra Empedoclis dicta inſiſtitur.

VATAB. *Igitur, qui ex vno omnia conficiunt generationẽ & corruptionem eſſe dicant alterationem eſt neceſſe, nam ſubiectum ipſum ſemper idem atque unum manere dicant oportet, quod autem tale eſt, id dicimus alterari.*

ANT. *His quidem igitur, qui ex uno omnia conſtituũt, neceſſe eſt dicere generationem, & corruptionem*

E *alterationem, ſemper enim manere ſubiectum vnũ & idem, tale autem alterari dicimus.*

Supra Ariſ. aſſignauit rationem, quare quidam an tiqui Philo. poſuerunt generationem ab alteratione differre, quidam aũt non, ex eo, ꝙ quidam poſuerũt vnum principium materiale, quidam autem multa, hanc rõnem ſupra manifeſtauit quantũ ad radicem, oñdens ꝙ quidã Philoſophorũ poſuerũt multa prin cipia, nã ponent b. vnũ principiũ abſolutior eſt ſermo q̃ plura, nunc autem intendit ipſam rõnem ſm ſe manifeſtare. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat ipſam rõnem, ſcd'o obijcit contra eam. ibi. Neceſſe eſt autem. Circa primum duo facit. Primo manifeſtat quantum ad ponentes vnum principium, ſe cundo quantum ad põẽtes plura principia. ibi. His autem qui genera multa. Dicit ergo primo, ꝙ oĩb. illis Philoſo. qui ex uno materiali principio ponunt

F omnia eſſe producta, neceſſe eſt dicere ꝙ generatio & corruptio idẽ ſit alterationi, illud. n. principiũ ma teriale ponebant eſſe aliqđ ens actu, puta ignem vel aerem, aut aquam, & ponebant ꝙ illud eſſet ſubſtã tia omnium, quæ ex eo generabantur, & ſicut materia ſp manet in his, quæ ex materia fiunt, ita ponebat ꝙ illud ſubiectum ſemper manet unũ & idem, hoc autem dicmius alterari, quando manente ſubſtã tia actu exiſtẽtis, fit aliqua variatio circa formas, vn de ſequitur, ꝙ nulla tranſmutatio eſſe poſſit, quæ dr̃ generatio & corruptio, ſed ſola alteratio. Nos autẽ ponimus omnium generabilium & corruptibilium eſſe unum ſubiectum, quod tamen non eſt ens actu, ſed in potentia, & ideo ex eo ꝙ accipit formã, per q̃ fit ex ens actu, dr̃ ſimpliciter generatio, & ex hoc, ꝙ, poſtquam eſt ens actu factum, ſuſcipit aliã quã cunque formam, dicitur alteratio. Deinde cum dicit.

Subiectũ gñationis & alterationis qũo ſumendũ.

G VATAB. *Qui vero plura genera ſtatuunt, à generatione alte rationem differre cenſeant neceſſum eſt, cum. n. ea coeunt aut diſſoluuntur, generatio, corruptioue fit. Quocirca & Emped. ad hunc canit modum. Nullius eſt na tura, ſed ipſa miſtio, miſtorũq; prius diuulſio ſolũ. Patet igitur ſermonem eorum ſuppoſitioni eſſe accommodatũ, cũ hoc pacto dicunt, ac eos ad hunc dicere modũ.*

ANT. *His autem qui genera multa faciũt differre genera tionẽ ab alteratione, coeuntib. n. & diſſolutis, generatio contingit, & coruptio. Ideo dicit hoc modo Emp. ꝙ natura nullius eſt, ſed ſolũ myſtura, & ſegratio miſtorũ. Quoniam igitur proprius hic ſermo eſt eorum ſuppoſitioni, ita loqui, manifeſtũ eſt, & quoniã dicunt hoc mõ.*

Manifeſtat prædictam rationem quantum ad po nentes plura principia, & dicit ꝙ illis, qui faciũt mul ta genera principiorum materialium, de quibus eſt ſupra dictũ, neceſſe eſt dicere, ꝙ differat generatio

H ab alteratione, inquantum. n. illa coeunt in vnũ, con tingit ſcd'm eos gñatio, inquantum aũt diſſoluũtur, contingit corruptio. Vñ Emp. dicit, ꝙ natura. i. forma corporis compoſiti ex elemẽtis, nullius elemẽto rum eſt, neq. n. eſt de natura ignis, neq. de natura aquæ vel aliorum elemẽtorum, ſed eſt ſolum miſtura. i. ſolũ conſiſtit in natura quadam miſtionis, & oppo ſita priuatio conſiſtit in ſegregatione miſtorum. Et, quia ex hoc dr̃ aliquid generari ꝙ acquirit propriã naturam, ideo ponebant, ꝙ ex congregatione erat generatio, & ex ſegregatione corruptio, fieri alterationem autem ponebant per ſolam tranſpoſitionẽ, ut infra dicetur, quia igitur iſte ſermo eſt proprius ſuppoſitioni eorum, ſ. ꝙ ita loquantur, manifeſtum eſt, ꝙ ita dicunt de differentia generationis & alte rationis, ſicut dictum eſt. Deinde cum dicit.

Scd'm Emped. forma nullius elemẽti, ẽ ſed ſolũ miſtura.

T.c. 5.

VATAB. *At neceſſarium & illis quoque eſt, ut alterationẽ dicant a generatione quippiã eſſe diuerſum, fieri tamẽ haud*

haud quaquam poteſt iuxta ea quæ ab eis dicuntur. Quod autem hoc recte dicamus facile eſt perſpicere, nã quieſcente ſubſtantia, vt in ea mutationem in magnitudine, quæ vocatur accretio & decretio, ita & alterationem fieri videmus. Verum enim fieri nequit, vt alteratio fiat per ea quæ dicunt, qui plura vno principia faciunt ſiquidem affectus ipſi, iuxta quos id accidere dicimus, differentiæ ſunt elementorum, quod genus ſunt, caliditas, frigiditas, albedo, nigredo, ariditas, humiditas, mollicies, durities, & cætera aliæ, vti & Emped. ait.

Albentem penitus Solem, calidumque videri.
Aſt Imbrem inter cuncta nigrum, ſimul atque rigentem.
Similiter, & de reliquis quoque definit pronunciatque.

ANT.

B *Quare ſi fieri nequeat vt ex igni oriatẽ aqua, aut ex aqua terra, neque profecto ex albo quicquam nigrũ fiet, aut e molli durum, eadem & de cæteris quoque ratio eſt, hoc autem eſt alteratio. An ne etiam perſpicuum eſt, oportere ſemper contrariis ipſis vnam ſubijcere materiam, ſiue loco, ſiue accretione, decretioneue, ſiue alteratione mutatio fiat? Præterea ſimiliter & hoc alterationem eſſe eſt neceſſe. Etenim ſi alteratio ſit & ſubiectum eſt elementum vnum et omnium quæ in ſeſe viciſſim mutantur vna eſt materia, & ſi ſubiectum unũ ſit alteratio eſſe ſolet.*

Neceſſe eſt autem & his generationẽ eſſe aliud dicere præter alterationem, impoſſibile tamen eſt ſecundum ea, quæ ab eis dicuntur. Hoc autem, quod recte dicimus, facile eſt videre, quemadmodũ enim videmus, quieſcente ſubſtantia, in ea tranſmutationem fieri ſecũdum magnitudinem, quæ vocatur augmentatio & diminutio, ſic & alterationem, ſed tamen, ex quibus dicunt, C *plura principia facientes vno impoßibile eſt alterari, paſſiones enim ſecundum quas hoc dicimus contingere, differentia eleméorum ſunt, dico autem, puta calidum & frigidum, humidum & ſiccum, album & nigrum, durum & molle, & aliorum vnumquodque, vt inquit Emp. Solem album videri, & calidum, Imbrem autem in omnibus frigidum, nigrum, & nebuloſum, ſimiliter autem determinauit de reliquis. Quapropter, ſi non eſt poſſibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum erit aliquid, neque durum ex molli. eadem enim ratio & de alijs, hoc autem erat alteratio. Amplius autem & manifeſtum, quoniam vnam ſemper contrariis ſupponere oportet materiam ſiue tranſmutetur ſecundum locum, ſiue ſecundum augmentationem & diminutionem, ſiue ſecundum alterationẽ. Amplius autem ſimiliter neceſſe eſt eſſe hoc & ſecundum alterationem, ſi enim alteratio eſt, & ſu-* D *biectum vnum elementum, & vna omnium materia habentium adinuicem tranſmutationem, & ſi ſubiectũ vnum eſt, alteratio eſt.*

Improbat ea quę dicta ſunt quantum ad ponẽtes plura principia. Nam ſecundum ponentes vnũ principium ex neceſſitate concluditur propoſitum, ſuppoſita ſua radice. Circa hæc ergo duo facit. Primo obijcit communiter contra omnes, ſecundo ſpecialiter contra Emp. ibi. Emp. quidem igitur. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Dicit ergo, ꝙ his, qui ponunt multa principia, neceſſe eſt dicere ꝙ generatio ſit aliud præter alterationẽ, vt dictum eſt, ſed tñ hoc eſt impoſſibile ſubſiſtere ſecundum ea quæ ab eis dicuntur, quod facile poteſt videri ex his quæ ſequuntur, ſecundo. ibi. Quemadmodum. Manifeſtat propoſitum duabus rationib. Circa quarum primam proponit quandam ſimilitu-

Vnã ſp cõtrariis ſupponere oportet materiam.

A dinem dicens, ꝙ ſicut videmus, quod ſubſtãtia quieſcente, i. permanente, accidit in ea tranſmutatio ſecundum magnitudinem, quæ nominatur augmentatio & diminutio, ita neceſſe eſt de alteratione ſecundum qualitatẽ. Nam ſicut quantitas fundatur in ſubſtantia, ita & qualitas, ſed impoſſibile eſt per hunc modum fieri alterationem ſecundum ea, quæ ponũtur ab his, qui ſunt facientes plura principia, dicunt enim ꝙ paſſiones, i. paſſibiles qualitates, ſecundum quas dr̃ hoc contingere, i. alterari, vt patet ex 7. Phyſic. ſunt differentiæ propriæ elementorum, ſ. calidũ, frigidum, album & nigrum, ſiccum & humidũ, molle & durum, & alia hmõi, ſicut Emp. dixit, ꝙ Sol, i. ignis, ponebat. n. Solem igneæ naturæ, videtur. n. eſſe albus, & calidus, imber vero, i. aqua, videtur in omnib. eſſe niger, frigidus, & nebuloſus, ſicut patet ex ipſa obſcuratione aeris, quæ fit per imbres, & ſimili- T.c.11.

B ter determinabant de reliquis paſſionib. attribuentes eas elementis. Dicebant aũt, qđ non erat poſſibile ex igne fieri aquam, aut ex aqua terrã, vel quocũque mõ vnum elementorũ conuerti in aliud. Nõ. n. ponebant hmõi elementa compoſita ex materia & forma vt ſic poſſet ex vno corrupto aliud generari, ſed ponebant eſſe primas materias, quę non reſoluerentur in aliqđ primum ſubiectum, oportet autem omne, quod in aliud conuertitur, reſolui, in aliquod ſubiectum primum, impoſſibile eſt autem propria accidentia inueniri niſi in propriis ſubiectis, vnde ſi calidum eſt proprium accidens ignis, frigidũ aquę, impoſſibile eſt calidum eſſe niſi in igne, frigidum niſi in aqua, & ſic de aliis. Si ergo ex aqua non poteſt fieri ignis, neq. ex vno elementorum aliud, cõſequẽs eſt, ꝙ nec poſſit aliquid ex albo fieri nigrũ, vel ex molli, durũ, & eadẽ rõ eſt de hmõi aliis qualitatib.

Scđm ant. vnũ elemẽtũ non põt ex alio fieri, & q̃ eorum ratio.

C Cũ ergo alteratio non contingat niſi ſm variationẽ dictarum qualitatum circa idem ſubiectum, conſequẽs eſt ꝙ nulla erit alteratio, & ita nihil eſt qđ ponunt drĩam inter alterationẽ & gñationẽ. Secundam rõnem ponit. ibi. Amplius aũt manifeſtũ. Et dicit ꝙ neceſſe eſt ſupponere vnam naturã contrariis, quæ ſunt termini motus, in quolibet, ſ. ſiue tranſmutetur aliquid ſm locum, ſiue ſm augmentũ & diminutionẽ, & ſimiliter neceſſe eſt hoc eſſe in alteratione, vt, ſi alteratio eſt, ſit vnũ ſubiectum, & vna materia omniũ habentiũ hmõi tranſmutationẽ adinuicem, & ſi eſt vnũ ſubiectũ eorũ, ſm q̃ attendit̃ alteratio, ſequitur ẽt ꝙ ſit alteratio. Quia igitur prædicti Philo. nõ ponũt vnum ſubiectũ omniũ qualitatũ, ſcđm quas attenditur alteratio, ſed plura, non poſſunt ponere alterationes & generationes. Differt autem hæc rõ a priori, nam iſta aſſignat vniuerſalẽ cauſam medii,

Qũo hæc rõ & prior differant.

D quod aſſumebatur in prima rõne. Deinde cũ dicit.

VATAB.

Empedocles igitur, et hiſce quæ apparent, et ipſe ſibi contraria dicere videtur. Nã elementorum nullum ex alio fieri, ſed ex eis cætera omnia, et cum vniuerſam naturã in vnũ coegit præter diſcordiam, ex illo vno rurſus quodq; fieri, aſſerit. Quare ex vno quodã vt patet, eorũ quæ differentiis quibuſdã ac affectib. diſtincta ſeparataq; ſunt, aliud aqua, aliud igni factũ eſt, quẽadmodũ Solẽ ait album & calidum, Terrã vero grauẽ atq; duram. Detractis igitur hiſce differẽtiis, detrahi enim poſſunt, nam genitæ ſunt, tum ex aqua terram, tum ex terra aquã neceßario fieri conſtat, eodẽ pacto, & cæterorum quodq. nec tunc ſolum, verum etiam nũc, ſi modo mutẽtur iuxta affectus, nam de numero eorũ ſunt, adeſſe & abeſſe rurſus poſſe dixit, præſertim adhuc inter ſeſe pugnantib. diſcordia & concordia. Quocirca et tunc ex vno orta, ſunt ac genita, nõ. n. vniuerſum ipſũ ignis, aer, aqua, & terra, cũ adhuc vnũ eſſent, erat. Sed

&

& id quoq. nequaquā liquet, vtrum ſcilicet ille ipſum vnum principium ſtatuere debeat, an ipſa multa, ignē inquam, & terram & quæ cum hiſce eiuſdem ſunt ſerici. Nam quo ipſum vnum, vt materia ſubijcitur, ex qua mutatione, quæ motionis opera fit terra & ignis fiunt, elementum eſt, at quo, hoc quidem ex compoſitione fit, coeuntibus inquam illis, illa vero ex diſſolutione, hæc elementi appellatione digniora ſunt, naturaque priora.

ANT. T.c.2. Mūdi gñō eſt per litē & corruptio p amicitiā ſcdm Emped.

Empedocles quidem igitur videtur contraria dicere, & apparentia, & a ſeipſo ipſe. Simul autem non dicit alterū ex altero fieri elementorū vllum, ſed alia omnia ex his. Simul autem, quoniam in vnum coniungit omnem naturam, præter litem, rurſum vnumquodque ex vno fieri. Quapropter ex vno aliquo manifeſtum, quoniam differentiis quibuſdam diuerſorum, & paſſionib. factum eſt, hoc quidem aqua hoc autem ignis, quēadmodum duit Solem hoc quidem album & calidū, et leue, Terrā aūt graue & durū. Ablatis igitur his differentiis, ſunt.n. auferibiles genitaque, manifeſtum eſt quidē neceſſe fieri & aquā ex terra, & terrā ex aqua. Similiter aūt & aliorū vnūquodq; & nō tunc ſolū, ſed nunc cum tranſmutantur paſſionibus. Sunt autem ex quib. dicit Empodocles, poſſibiles aduenire, & ſeparari, rurſus & aliter aduerſantib. adinuicem lite adhuc et amicitia, ideoq. et tunc ex uno generata ſunt. Nō.n. utiq. ignis et terra et aqua exiſtentia, vnum erant omne. Incertum autem, & vtrū principiū ei ponendū multa, aut vnū. Dico aūt ignem et terrā, & coordinata horū. Secundū id.n. qđ ut materia ſupponitur ex quo tranſmutata propter motum, fiunt ignis, & terra, et aqua vnum elementum, ſecundum id aūt, quòd hoc ex compoſitione fit, conuenientibus illis, illa autem ex diſſolutione, magis elementa quatuor illa & prima natura.

Diſputat contra Emped. ſpecialiter duab. rōnib. G circa quarum primam dicit ꝙ Emped. vř contraria dicere non ſolū his, q̃ apparēt ſm ſenſum, in quibus videmus ex aqua fieri aerē, & ex aere ignem, ſed ēt vř contraria dicere ſibijpſi, ex vna. n. parte dicit, ꝙ nullū elementorū gñatur ex altero, ſed alia oīa elementa corpora componuntur ex eis, ex alia vero dicit, ꝙ antequā mundus hic gñetur, cōtingit oēm naturā rerum congregari in vnum per amicitiā, præter litem, & ꝙ rurſus vnumquodque elementorū, & ēt vnūquodq. aliorum corporū ſegregabitur per litem ſegregantem res, vnde manifeſtum eſt, ꝙ per quaſdam dřias & paſſiones diuerſorum elementorū factum eſt per litē, ꝙ ex illo vno primo hoc eſſet aqua & aliud eſſet ignis. Et exemplificat de differētijs & paſſionib. ſicut ipſe dicit, ꝙ Sol. i. ignis eſt albus, & calidus, & leuis. Terra aūt grauis & dura. & ſic patet ꝙ iſtæ dřiæ de nouo ſuperueniunt elementis, oē aūt qđ de nouo aduenit poteſt auferri. Quia igitur dřię H ſunt auferibiles, vtpote de nouo genitæ, manifeſtū ꝙ ablatis hmōi differentiis, eſt neceſſe fieri & aquā ex terra, & terram ex aqua, & ſimiliter vnumquodq. aliorum elementorum ex alio. Et hoc non tunc ſolum. ſ. in principio, ſed etiā nunc, & hoc per trāſmutationem paſſionum. Et quòd talis trāſmutatio paſſionum fieri poſſit probat dupliciter, primo ex natura ipſarum paſſionum, quia ex his quæ dicit Empe. ſequitur, ꝙ poſſit de nouo aduenire, puta per litē ſegregantē, & rurſus ſeparari ab elemētis puta p amicitiā venientem. Aliter ex cauſa illarum paſſionum, nam quia etiam nunc contrariantur lis, & amicitia, ſicut in principio, ergo etiam nūc elementa poſſunt tranſmutari ſecundum differentias & paſſiones, & ideo tunc ſcilicet in principio mundi, ex vno generata ſunt elementa ſuperuenientib. his differen-

In gñarione peūtdifferētiæ habitæ & nō acquirunt.

E tiis. Non.n. pōt dici quod ignis, terra, & aqua exiſtētia actu, eſſent vnum totū. Secūdā rōnem poſtea ponit. ibi. Incertum autem. Et dicit ꝙ incertum eſt, vtrum Empe. debuerit vnum principium ponere, vel multa, quamuis ipſe multa poſuerit, ſ. ignem, terrā, & aquam, & alia quæ coexiſtunt eis. Id autem dicit eſſe incertum, quia ex quo vnum ponebatur, ex quo ſicut ex materia fiunt ignis, terra, & aqua, per aliquā tranſmutationem a lite ſegregante, videtur quòd ſit vnum elementum, ſed inquantum illud vnum fit ex compoſitione elementorum in vnum conuenientiū per amicitiam. Illa autem. ſ. quatuor elementa, inquantum fiunt ex illo vno per quandam diſſolutionem per operationem litis, vř magis ꝙ illa quatuor ſint elemēta, & principia, & prius natura, & hoc magis attendebat Emped. ponens res fieri per congregationem & ſegregationem. Ariſt. tamen in præcedenti ratione probat ꝙ neceſſe eſt elementa fieri nō F per ſolam ſegregationem, ſed per quandam tranſmutationem ſuperuenientem differentiis elementorum, ex quo ſequitur contrarium eius quod intendebat Emped. ſ. quòd illud vnum ſit magis principiū.

Scđa ratio.

Deinde cum dicit.

LECTIO III.

Cur de generatione ac corruptione dicendum ſit. Democriti deinde cum ſua ratione de generatione ſententia tractatur & ad eius ueritatem duæ afferuntur quæſtiones, quarum altera ſoluitur, ea uidelicet, an rerum principia indiuiſibilia ſi ſint, corpora ſint, an ſuperficies.

VATAB.

G *Omnino itaque de Generatione & Corruptione ſimplici abſolutaque, utrum ſit necne, & quo pacto ſit, & de cæteris abſolutis motibus, uerbi cauſa, de Accretione, & Alteratione dicendum eſt.*

ANT. T.c.4. Proponit intentionē ſuā Ariſto.

VNiuerſaliter itaque de Generatione & Corruptione ſimplici dicendum, verum eſt, aut non eſt, & quomodo eſt, & de alijs ſimplicibus motibus, puta de Augmentatione & alteratione.

Poſtquam Philoſophus proſecutus eſt opinionē antiquorum circa dřias gñationis & alterationis, hic incipit determinare de generatione, & alteratione, & de aliis motib. Et circa hoc duo facit, primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo incipit proſequi ſuā intentionem. ibi. Democritus aūt & Leucip. Circa primū duo facit. Primo pōnit ſuā intentionē, ſecūdo aſſignat ſuæ intentionis rōnē. ibi. Plato.n. igitur. Dicit H ergo primo, ꝙ, quia Antiqui Philo. dubitauerunt de differētia generationis, corruptionis, & alterationis, dicendum eſt nobis in vniuerſali de ſimplici generatione & corruptione, i. ſcđm quā aliquid dř ſimpliciter generari & corrumpi, vtrū. ſ. generatio ſimpliciter ſit, aut non, Nā ſcđm illos, qui dicunt gñationē ab alteratione differre, gñatio ſimpliciter eſt, nō aūt ſcđm eos, qui eorum differentiam negant, &, ſi eſt ſimpliciter generatio, dicendum quomodo eſt. Et ſimiliter eſt de aliis motibus, qui ordinantur quodam modo ad gñationē ſimplicē, vt ſupra dictū eſt, puta de alteratione, & augmentatione. Deinde cum dicit.

VATAB.

Plato igitur de generatione, ac corruptione quomodo reb. ipſis competant, conſiderauit ſolum, nec id quidem de omni, ſed elementorum, quomodo vero carnes, aut oſſa aut quippiā aliud tale gignatur, nequaquā. Inſuper nec de alteratione, nec de accretione, quonā pacto

rebus ipſis contingant. Ad ſummam, de nulla mutatione niſi ſuperficietenus quicquam vllus definiuit præter quam Democritus, cui omnia fuiſſe curæ videntur, ſed in hoc nempe qua via ac ratione fiant, iam diſcrepat, nam nec de accretione quiſquam quicquam definiuit, ſicuti diximus, quod non vel quiuis dicat. Dixerũt enim res ipſas acceſſu rei ſimilis augeri, id autem quonam pacto fiat, nihil præterea dixere. Nec de miſtione, nec de aliorum prope dixerim vllo, verbi cauſa de actione & paſſione, quonam modo aliud agat, aliud patiatur in actione naturali.

ANT. T.c.5. Deficiens rõ Plato.

Plato igitur ſolum de generatione ſcrutatus eſt & corruptione, quomodo exiſtit in rebus: & de generatione non omni, ſed de ea quæ elementorum, quomodo autem carnes fiant, aut oſſa, aut aliorum quid aliud talium, nihil amplius, neque de alteratione, neque de augmentatione, quomodo exiſtit in rebus. Vniuerſaliter autem extra ea, quæ ſuperficietenus, de nullo aliquis conſtituit præter Democritum. Hic autem videtur de omnibus curam habere. Iam autem in qualiter & quo modo, differt; De augmentatione enim nullus quicquã determinauit, vt dicimus, niſi quod & quiuis diceret, quoniam adueniente ſimili augmentãtur, quomodo autem hoc fiat non amplius, neque de miſtione, neque de aliorum conſimili, vt ita dicam vllo, vt puta de facere, & pati quomodo hoc quidem facit, hoc autem patitur ſecundum naturales operationes.

Curioſus Democr.

Aſſignat rationem ſuæ intẽtionis ex eo quod aliqui Philoſophi de his inſufficienter tractauerunt. Et dicit quod Plato inquiſiuit de generatione & corruptione tantum quomodo ſint in rebus, non tamen de omni generatione, ſed ſolum de generatione elementorum: non autem quomodo generẽtur carnes & oſſa, aut aliquod aliorum miſtorum corporum, neque etiam tractauit de alteratione & augmentatione quomodo ſint in rebus. Et vniuerſaliter nullus aliorum Philoſophorum dixit determinate aliquid præter ea quæ ſuperficietenus apparent, niſi ſolus Democritus, qui videtur curam habuiſſe de omnib. diligenter inquirere, ſed iam differt quomodo inquiſiuerint, nullus enim nec ipſe, nec alius determinauit de augmentatione, vt ita ſit dicere, vt etiam non quicunque idiota dicere poſſet, vt ſcilicet augmentatio fiat adueniente aliquo ſimili, ſed quomodo per aduentum ſimilis aliquid augetur hoc non dixerunt, neque etiam aliquid dixerunt de miſtione, vel de aliquo alio conſimili, vt ita dicam, puta de facere & pati, ſ. quomodo hoc agat & hoc patiatur ſecundum operationes naturales. Deinde cum dicit.

VATAB. *Democritus autem & Leucippus figuras cõminiſti, ex quibus alterationem faciunt, atque generationem, congregatione quidem & ſegregatione generationem atque corruptionẽ; ordine vero & poſitu, alterationẽ.*

ANT. *Democritus autem & Leucippus facientes figuras; alterationem & generationem ex his faciunt. Segregatione quidem & congregatione generationem & corruptionem, ordine autem & poſitione alterationem.*

Gñatio & alteratio ſecundũ Democritũ. T. c. 25. T. c. 11.

Inquit proſequi ſuum propoſitũ: & primo determinat de generatione & alteratione, eo ꝙ eorũ connexa eſt conſideratio, ſecundo determinat de augmentatione. ibi. De augmentatione autẽ. Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum de generatione & alteratione, ſecundo determinat de eis ſecundum opinionem. ibi. Determinatis autem his. Circa primum duo facit, primo recitat opinionẽ Democ. qui de omnib. curam habuit, vt dictum eſt: ſecundo inquirit de veritate ipſius. ibi. Qm autẽ vr omnib. Circa primũ duo facit. Primo ponit opinionem Democriti, ſecundo ponit rationem ipſius. ibi.

A Quoniam autem exiſtimabant. Dicit ergo primo, ꝙ Democritus & Leucippus, qui faciebãt principia rerum corpora indiuiſibilia infinitarum figurarum, ex his cauſabant generationem & corruptionem & alterationem. Dicebant enim quòd per congregationem & ſegregationem dictorum corporum figuratorum cauſabatur generatio & corruptio: ex permutatione autem ordinis, & poſitionis dictorum corporum cauſabatur alteratio. Deinde cum dicit.

VATAB. *Cæterum quoniam quæ apparent, ea vera eſſe putabant, cõtraria autem & infinita ſunt quæ apparent, infinitas facere figuras, ita vt per compoſiti tranſmutationem idem contrarium videatur alij atq; alij, tranſmuteturque inſerta re puſilla & omnino permutato vno quopiam diuerſum quid appareat, quandoquidem tragœdia & comedia eiſdem fiunt literis.*

ANT. B *Quoniam autem exiſtimabant verum in apparendo, contraria autem ſunt & infinita quæ in ſenſu apparent, figuras infinitas faciunt. Quapropter tranſmutatione compoſiti idem contrarium videtur alij et alij, & tranſmutatur paruo adueniente & vniuerſaliter aliud apparet vno tranſmutato, ex eiſdem enim Tragedia & Comedia fit literis.*

T. c. 21. & infra. Apud quoſdam Phil. quicquid vr alicui eſt verum.

Aſſignat rationem dictæ poſitionis. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt ꝙ ſicut dicit Philo in 4. Met. quidam Philoſ. poſuerunt verum eſſe in apparendo ita. ſ. ꝙ quicquid videtur alicui eſt verum, adeo ꝙ et ponebant contradictoria ſimul eſſe vera, ſi diuerſis ita videretur, hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ, quia Democritus & Leucippus exiſtimabant ꝙ verum erat in apparendo, & diuerſis hominibus contraria apparent & infinita, vt oſtendit multiplicitas opinionum quæ eſt inter homines: ideo induxerunt infinitas figuras in primis rerum principijs, vt ex his ratio acci- C pi poſſit infinitarum opinionum. Et inde eſt ꝙ per tranſmutationem aliquam eius, quod venit in compoſitionem alicuius totius, contingit ꝙ idem alio modo vr alij, & alij ſe hẽre, ſicut propter diuerſum ſitũ, collum columbæ videtur eſſe alterius & alterius coloris. Et huiuſmodi tranſmutatio ſituum fit per aliquod modicum quod ſuperuenit, & vt vniuerſaliter ſit dicere, tranſmutato vno indiuiſibilium corporum videtur aliud & aliud. Et ponit exemplum in ſermonibus, quorum prima principia indiuiſibilia ſunt literæ, ex eiſdem autem literis tranſmutatis ſecundum ordinem aut poſitionem fiunt diuerſi ſermones, puta comœdia, quæ eſt ſermo de rebus ruſticanis: & tragœdia, quæ eſt ſermo de bellicis rebus. Igitur ſi apparet ratio, quare per variationem ordinis & poſitionis dicebat Democritus alterationem cauſari. Deinde cum dicit.

VATAB. D *At cũ generatio & corruptio diuerſum quid eſſe omnib. fere videantur, & ea quæ ſunt congregatione atque ſegregatione oriri ac occidere, & de mutatione affectuũ alterari, de his cõtẽplentur qui hoc inſtituti habẽt oportet. Hæc aũt, et multas et quæ rõnis fines nõ egrediũtur, dubitationes habẽt. Nã ſi generatio cõgregatio ſit, multa ex eorũ numero quæ fieri nequeunt, euenire ſolent. Sunt aũt rurſus aliæ rõnes quæ vrgent, quæq. haud facile ſolui poſſunt, ꝙ fieri non põt, vt quicquã aliter ſe ſe hẽat, ſi generatio congregatio nõ ſit, aut ꝙ omnino generatio non eſt, aut eadem alteratio eſt. Atque id (quanquam difficile) enitendum eſt ſoluere.*

ANT. *Quoniam autem videtur omnibus pene eſſe aliud generationem & alterationem. Generari quidem .n. & corrumpi congregata & diſgregata: Alterari autem tranſlatis paſſionibus, de his ſcientibus conſiderãdum. Quæſtiones autem habent hæc & multas, & rationabiles. Siquidem igitur generatio eſt congregatio; multa impoſſi-*

impoſſibilia contingunt . Sunt autem rurſus rationes aliæ cogentes,& non habiles ſolui, quod non contingit aliter ſe habere. Et ſi non eſt generatio congregatio,aut vniuerſaliter non eſt generatio aut ſi eſt alteratio eſt. Aut ſi hoc difficile,diſſoluere tentandum eſt .

Inquirit veritatem huius opinionis,& primo oſtẽdit difficultatem circa hæc exiſtentem,ſecundo incipit inquirere veritatem.ibi.Principium autem. Dicit ergo primo,quòd,quia iam pene abolitis opinionib. Priorum Naturalium,qui ponebant idem eſſe generationem,& corruptionem & alterationem, omnibus fere videbatur tunc temporis quod aliud eſſet alteratio, & generatio, ita.ſ.quòd generatio eſſet per hoc quòd aliqua congregantur,& diſgregantur,alteratio vero per hoc quòd per aliquorum tranſmutationes diuerſæ fiunt paſſiones, neceſſe eſt conſiderare,vt de his ſciatur veritas. Habent enim hæc quæſtiones multas,& rationabiles,quia, ſi generatio nihil eſt aliud quam congregatio, multa impoſſibilia contingunt, vt infra patebit . Ex oppoſito autem multæ inueniuntur rationes,quæ videnť cogentes,et non de facili ſolubiles,quibus concluditur quòd non contingit aliter ſe habere, quam quod congregatio ſit generatio, vel omnino non generatio, vel ſi eſt, qđ ſit idem qđ alteratio. Et quamuis hoc ſit difficile ſoluere,debemus tamen tentare ſoluere hanc difficultatem. Deinde cum dicit. (T.c.9.)

VATAB. *Principium autem horum omnium eſt, vtrũ ea quæ ſunt generata hoc pacto, accreſcant alterenturque, & hiſce contrarias ſubeant mutationes, magnitudinibus primis nullam diuiſionem admittentibus, an nulla ſit magnitudo indiuiſibilis, hoc enim intereſt quamplurimũ. Et rurſum,ſi magnitudines ſint inſectibiles , vtrũ hæ corpora ſint,vt Democrito placet,atque Leucippo,an plana,ut in Timæo ſcribitur?*

ANT. T.c.7. *Principium autem horum omnium,vtrum ſic & generantur, & alterantur augmentantur entia & contraria his patiuntur primis magnitudinibus exiſtentib, indiuiſibilibus,aut nulla eſt indiuiſibilis magnitudo,differt enim hoc multum. Et rurſus, ſi magnitudines impartibiles ſint,vtrum,vt Democritus & Leucip.hæ corporeæ ſunt,vel,vt in Timeo,planities.*

Procedit ad ſoluendum prædictam difficultatem, & primo præmittit duas quæſtiones, quæ neceſſariæ ſunt ad ſoluendum prædictam difficultatem,Secundo eas proſequitur.ibi.Hoc quidem igitur. Dicit ergo primo, quòd principium ad ſoluendum omnia prædicta oportet accipere ad hoc quòd inquiratur primo,vtrum entia naturalia ſic generentur, & alterentur,& augmententur , & contrarijs motibus moueantur,quod ſint aliquæ primæ magnitudines indiuiſibiles,vel nulla indiuiſibilis,hoc enim multum cõfert ad propoſitum.Secundo autem oportet inquirere,ſi ſunt aliquæ magnitudines indiuiſibiles,vtrum illæ magnitudines ſint corporeę,ſicut dixerunt Democritus & Leucippus,vel ſint planities, i.ſuperficies,ſicut Plato ſcripſit in Timæo. Deinde cum dicit.

Hoc igitur ipſum,fieri inquam diſſolutionem ad plana vſque,cancellos egreditur rationis,id quod, alio quoque loco iam diximus. Idcirco magis conſentaneum rõni fuerit , corpora non poſſe diuidi. Verum & hæc quoque perabſurda ſunt , ſed tamen hiſce alterationẽ generationemque, vti dictum eſt,facere,conuerſione & tactu atque figurarum varietate permutando idem, contingit , quod ſane Democritus facit. Quocirca,non eſſe colorem aſſerit,nam res ipſas per conuerſionem colore tingi cenſet. At illis,qui in plano diuiſionem faciũt,minime. Nihil enim planis compoſitis,præterquam ſolida,fit,quando nulla ex eis qualitas effectusque gigni poteſt .

ANT. Tertio de Cęlo.t.c.6. *Hoc quidem igitur ipſum,vt in alijs diximus,inconueniens vſque ad plana diſſoluere, ideo magis rationabile corpora indiuiſibilia eſſe , ſed hæc quidem multam habent irrationabilitatem , ſed tamen & his alterationem & generationem contingit facere, ut dictum eſt, conuerſione,& contactu tranſmutantes idem,& figurarum differentijs:quod fecit Democrit. Ideo & colorẽ non inquiunt eſſe:conuerſione enim colorari.His autem qui in plana formas diuidunt non adhuc , nihil enim fit præter ſolida ex compoſitis. paſſione enim non ſuſcipiũt generari aliquam ex ipſis .*

Proſequitur præmiſſas quæſtiones & primo proſequitur ſecundam,quam breuius pertranſit . Secundo proſequitur primam.ibi. Habet autem quæſtionem. Circa primam duo facit, primo oſtendit conuenientius poſuiſſe,quantũ ad ea quæ conſiderantur in ſciẽtia Naturali,Democritum quam Platonem. Secũdo cauſam huius aſſignat.ibi.Cauſa autem . Dicit ergo primo, ꝙ ſicut in Tertio de Cœlo dictum eſt,inconueniens eſt hoc ipſum,etiam ſecundum ſe conſiderãdum, ꝙ corpora naturalia reſoluantur vſque ad ſuperficies, & ideo magis eſt rationabile ꝙ ſint aliquæ magnitudines indiuiſibiles, ex quibus corpora naturalia componuntur:& ꝙ huiuſmodi magnitudines indiuiſibiles ſint corpora, quam ꝙ ſint ſuperficies, quãuis & hoc ipſum multã irrationabilitatẽ hẽat .ſ. ꝙ ſint aliqua corpora indiuiſibilia, ex quibus corpora naturalia componuntur, ſicut partim oſtenſum eſt in Libro de Cœlo. Sed tamen ideo eſt magis rationabile ponere corpora indiuiſibilia quam ſuperficies , quia his, qui ponũt indiuiſibilia eſſe principia corporũ naturaliũ,conuenit aſſignare cauſam generationis & alterationis,quæ quidem alteratio,ſicut dictũ eſt,tranſmutat vnum & aliud per quandam conuerſionẽ corporum indiuiſibilium, & per alium modum contractus ſm diuerſum ſitum & ordinem, & ẽt ſm drĩam figurarum,ſicut ponebat Democ. aſſignans cauſam alterationis. Vnde Democr.ponebat quod color & aliæ hmõi qualitates naturales, non ſit aliquid hñs eſſe fixum in natura:ſed quod vr̃ aliquid coloratũ per quandam conuerſionem,i.per aliquam variationem corporum indiuiſibilium ſm ordinem & ſitum.Manifeſtum eſt.n.ꝙ quædam nobis apparent,quorũ apparentia cauſatur ex aliquo mõ reflexionis ſm ordinem ſitus:ſicut forma quę apparet in ſpeculo,& ſicut colores yridis,& hmõi, talia ergo exiſtimabat eẽ Democ.oẽs formas & qualitates rerum naturalium , & ſm hoc,ſuppoſitis ſuis principijs, ex diuerſitate poſitionis & ordinis cauſabat oẽm diuerſitatem alterationis.Sed Plato.quia reſoluebãt corpora in ſuperficies, non poterant aſſignare cauſam alicuius tranſmutationis formalis:quia ex ſuperficiebus, quando cõponuntur adinuicẽ,nihil eſt rationabile fieri niſi ſolida. Cũ .n.puncta lineæ,& ſuperficies purę ſint res mathematicæ,non poſſunt cauſare ex ſeipſis aliquam paſſionẽ naturalem, vnde,ſicut ex punctis non fit niſi linea, & ex lineis non fit niſi ſuperficies, ita ex ſuperficieb.nõ poteſt cauſari niſi corpus.Sed nec ipſi Platonici conãtur ad hoc,quod ex miſtione ſuperficierum aſſignẽt cauſam alicuius paſſionis naturalis. Deinde cũ dicit.

(T. c.6.& 29.) (T.c.7.li.1.) (Rõnabiliꝰ ẽ principia ponere corpora ĩdiuiſibilia, ut Democ. ꝙ ſuperficies vt Plato.) (Democr. placitũ tolerabilius.) (Platonicorum intolerabilius.)

VATAB. *Sed cur parum valeant quæ conſentanea ſunt perſpicere,cauſam habet ipſa experientiæ vacuitas . Quamobrem quotquot diutius circa rerum naturalium ſpeculationem verſati ſunt, ij eiuſdem principia, quæ inter ſe cohæreant conſentiantque quãplurimũ,ſupponere*

magis poſſunt. Atqui è multis rationibus quænam veræ ſint haud quaquam expendere conſueuerunt, paucis inſpectis facile pronunciant. Porro ex hiſce perpendere etiam quis poteſt, quam inter eos interſit, qui naturaliter, quique via rationali quampiam exercet conſiderationem. Nam de eo quod eſt magnitudines eſſe indiuiſibiles, nonnulli quidem inquiunt, quod ipſa, idealisque triangulus, plures erit. At Democritus, rationibus proprijs, naturæque accommodatis perſuaſus eſſe profecto videbitur. Quod autem dicimus in progreſſu, euadet apertum. E

ANT.
Inexperientia Platonicos accuſat T.c.8.
Ad pauca reſpicientes facile enunciant.

Cauſa autem, quare non potuerunt confeſſa videre, inexperientia fuit. Ideoque quicunque magis inſudauerunt naturalibus, magis poſſunt ſupponere talia principia, quibus multa poſſunt complicare, Qui autē ex multis ſermonibus indocti exiſtentiam intuentes, ad pauca reſpicientes. facile enunciant. Videbit autem aliquis ex his quantum differunt qui Phyſice & qui logice in- F *tendunt. Qui enim aiunt quòd indiuiſibiles ſint magnitudines, hi quidem inquiunt, quia antotrigonum multa erit. Democritus autem videtur proprijs & phyſicis ſermonibus perſuadere. Manifeſtum autem erit quod dicimus, procedentibus.*

Aſſignat rationem quare circa hoc magis deficit Plato quam Democritus, & dicit, quòd cauſa huius, quòd Plato minus potuit videre cōfeſſa, ideſt ea quæ ſunt omnibus manifeſta, fuit inexperientia, quia, ſcilicet circa intelligibilia intentus, ſenſibilia non intendebat, circa quæ eſt experiētia. Et ideo illi Philoſophi, qui magis ſtuduerunt circa res ſenſibiles & materiales, magis potuerunt adinuenire talia principia, quib. poſſent multa ſenſibilia adaptare. Sed Platonici, qui erant indocti exiſtentium, i. circa entia naturalia & ſēſibilia, reſpicientes ad pauca ſenſibilium, quæ eis cor- G reſpondebant ex multis ſermonibus, vel rationibus, i. ex multis, quæ in vniuerſali rationabiliter conſiderabant, de facili enunciant, i. abſque diligenti perſcrutatione ſententiam proferunt de rebus ſenſibilib. Poteſt tamen conſiderari ex his, quæ præ manibus habentur, quòd differunt in perſcrutatione veritatis illi, qui conſiderabant Phyſice, ideſt naturaliter, attendentes rebus ſenſibilib. vt Democritus, & illi qui conſiderabant logice, ideſt rationabiliter, attendentes cōmunibus rationibus ſicut Platonici. Ad oſtendēdum enim quòd magnitudines aliquæ ſunt indiuiſibiles, Platonici logice procedentes, dicunt, quòd aliter ſequeretur quòd antotrigonum, ideſt per ſe triāgulus, hoc eſt idea trianguli, multa erit, ideſt in multos triangulos diuidetur, quod eſt inconueniens. Ponebat enim Plato omnium ſenſibilium eſſe quaſdam ideas ſeparatas, puta hominis, & equi & ſimilium, quas vo- H cabat per ſe hominem, & per ſe equum, quia ſcilicet logice loquendo homo ſecundum quòd eſt ſpecies eſt præter materialia & indiuiduantia principia, ita quòd idea nihil habeat niſi quod pertinet ad rationem ſpeciei, & eadem ratione hæc ponebant in figuris, vnde ponebant ideam triangulorum ſenſibilium, quæ dicitur antotrigonum, eſſe indiuiſibilem, alioquin ſequeretur quòd diuideretur in multa, quod eſt contra rationem ideæ: ad quam pertinet quod ſit vnum præter multa, & ita non eſt inconueniens qđ ſint multæ ſuperficies triangulares indiuiſibiles conformes ideæ, & eadem ratio eſt de alijs ſuperficieb. Sed Democritus videtur ſuadere quòd ſint magnitudines indiuiſibiles per rationes proprias & naturales, vt manifeſtum erit in ſequentibus.

Quo Philoſophia rerū ſenſibilium experientia conducat.

Idea ſenſibilium & figuratum.

Qūo logice loquitur Plato.

LECTIO IIII.

Ea Democriti declaratur ſuæ ſententiæ ratio, qua corpus omne ex indiuiſibilibus componi opinatus eſt.

Nam res ipſa dubitationem habet, ſi quis corpus aliquod, magnitudinemque omnino atque omni ex parte diuiſibilem eſſe ſtatuat, atque fieri poſſe, vt penitus diuidatur, quid enim erit, quod effugiat diuiſionem? Nā, ſi omni ex parte atque omnino ſit diuiſibile, & ita diuidi queat ſiue ſimul erit hoc omni ex parte diuiſum, & ſi non ſimul diuidatur, ſiue id fiat, nihil accidet impoſſibile. VATAB.

Habet autem quæſtionem, ſi quis ponat corpus aliquod eſſe, & magnitudinem omnino diuiſibilem, & hoc poſſibile, quod diuiſionem effugit. Si. n. omnino di- F *uiſibile, & poſſibile hoc paſſim, & ſimul erit hinc omnino diuiſum, & ſi non ſimul diuidatur, & ſi hoc fiat, nihil erit impoſſibile.* ANT.

Poſtquam Philoſophus oſtendit quòd circa propoſitum opinio Democriti potior erat quam opinio Platonis, & ratio Democriti erat magis propria, ad hoc manifeſtandum inducit rationem Democriti. Et primo ponit eam, ſecundo ſoluit. ibi. Sed & hoc tentandum eſt ſoluere. Circa primum duo facit, primo ponit rationē Democriti ad hoc impoſſibile ducentem, ſ. quòd corpus ſit omnino diuiſum, i. quantū libet diuidi poteſt. Secundo oſtendit hoc eſſe impoſſibile. ibi. Quid ergo erit. Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ad hoc impoſſibile ducentem, ſecundo manifeſtat neceſſitatem dictæ rationis. ibi. Quapropter & ſecundum medium. Circa primū conſiderādum, quòd oportet ponere corpus vel componi ex indiuiſibilibus vel eſſe diuiſibile omnino. i. to- G taliter ſecundum quodcunque ſignum. Et ideo Democritus ad oſtendendum, ꝙ corpus ſit compoſitū ex indiuiſibilibus corporibus, conatur oſtendere impoſſibile eſſe diuiſibile eſſe corpus ſenſibile, puta qđ lignum aut lapis ſint diuiſibilia omnino, i. ſecundum quodcunque ſignum datum in corpore. Et ideo dicit quòd ſi quis ponat corpus aliquod, puta ſenſibile, & magnitudinem quamcunque, puta ſuperficiem, vel lineam diuiſibilem omnino, i. ſecundum quodcumque ſignum datum, & ſi ponatur hoc eſſe poſſibile, remanet quæſtio, quid eſt id quod affugit diuiſionem, id eſt quod remanet poſt diuiſionem. Neceſſe eſt enim quòd diuiſo quocunque diuiſibili, remaneant aliquę partes diuiſibiles, in quas fit diuiſio. Ideo autem dicit Democr. hoc habere quæſtionem, quia, ſi corpus ſit omnino, ideſt ſecundum totum, diuiſibile, & hoc ſit H poſſibile eſſe conſequens erit ꝙ nihil prohibeat corpus ſimul diuiſum quantumcunque diuidi poteſt, & ſi diuiſio non fiat ſimul, ſed ſucceſſiue, ſicut, ſi poſſibile eſt aliquem hominem peruenire ad aliquem locum, nihil prohibet eum perueniſſe illuc, licet non ſimul, ſed ſucceſſiue perueniat, & hoc ponatur, nullum impoſſibile debet ſequi, quia poſſibili poſito non ſequitur aliquod impoſſibile ſecundum Philoſophum Primo priorum cap. Secundo & Septimo Phyſicorum. Deinde cum dicit.

T c.9.

Rōnes Democ. probātes corpus ex atomis componi.

T.c.9.

Igitur & ſecundum medium, haud ſecus: Et in ſumma ſi omni ex parte ac omnino diuidi aptum ſit, diuidatur, nullum emerget impoſsibile, quando ne vllum quidem oriatur impoſſibile, ſi in decies millies dena millia diuiſum ſit, quamuis forte nemo vnquam diuidet. Itaque cum corpus ipſum omnino tale ſit diuidatur. VATAB.

Qua-

ANT. *Quapropter & ſecundum medium ſimiliter, & vniuerſaliter ſi omnino natura eſt diuiſibile, & ſi diuidatur, nullum erit impoſſibile naſcens. Quoniam neque ſi in mille milia diuiſa fuerit magnitudo nullum impoſſibile, & ſi nullus vtique diuidat. Quoniam ergo omnino tale corpus, diuidatur.*

Manifeſtat neceſſitatem prędictę rationis, ſi enim ponatur aliquod corpus diuiſibile per mediũ, & ponatur eſſe diuiſum per medium, nullum ſequitur inconueniens. Et hoc eſt quod dicit. Quapropter, quia poſito poſſibili nullum ſequitur impoſſibile, ſimiliter erit ſi aliquid ponatur eſſe diuiſibile, & diuiſum ſecundum medium, & vniuerſaliter, ſi corpus eſt natum eſſe diuiſibile omnino, ideſt ſecundum quodcunque ſignum, ſi diuidatur, ideſt ponatur eſſe diuiſum, nullum erit impoſſibile naſcens, ideſt ex hoc non decet impoſſibile naſci, quia neque ſi aliquid eſt diuiſibile in mille millia partium, & ponatur eſſe diuiſum, nullum ſequitur impoſſibile, & ſic nullo modo diuidatur actu. Et ita videtur quod aliquod corpus ſit diuiſibile in paucas partes, ſiue in multas, ſiue totales, et tamen non videtur ſequi aliquod impoſſibile, ſi ponatur aliquid eſſe diuiſum, inquantum eſt diuiſibile. Quia igitur ſecundum ponentes corpus naturale non componi ex indiuiſibilibus corporibus, & eſſe diuiſibile etiam ſecundum totũ, ponatur eſſe diuiſum, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo & primum, ſ. quod ſit diuiſibile ſecundum totum, eſt ergo compoſitum ex indiuiſibilibus. Deinde cum dicit.

VATAB. *Quid ergo erit reliquum? magnitudo? Id enim fieri non poteſt, eſſet enim quippiã haud diuiſum, at erat omni ex parte omninoque diuiſibile. At vero, ſi nec corpus, nec magnitudo relinquatur, diuiſio tamẽ ſit, aut corpus ex punctis conſtabit, & ea, ex quibus componitur, magnitudine, carebunt, aut nihil omnino erit. Quare ſiue factum ex nihilo. ſiue compoſitum ſit, profecto totũ ipſum nihil, præterquam apparens, erit. Similiter ſi ex punctis conflari dicatur, quantum non erit. Nam cum vna in magnitudine ſeſe tangunt, & magnitudo vna perpetuaque eſt, atque illa ſimul ſunt, nihilo maius totum ipſum reddunt, quoniam, ſi totum in duo aut plura diuidatur, nihilo ipſum minus quam prius euadit. Quare puncta etiam, ſi omnia coagmentata ſint, nullam efficiunt magnitudinem.*

ANT. *Quid ergo erit reliquum? magnitudo? nõ enim eſt poſſibile, erit enim quippiam non diuiſum, erat autem omnino diuiſibile. Sed ſi nullum erit corpus, neque magnitudo, diuiſio autem erit, aut ex punctis, aut ſine diuiſione ea erunt, ex quibus compoſitum eſt, aut nihil omnino, quapropter & generabitur ex nihilo, & ſi erit compoſitum, & omne utique nihil, & non erit exiſtens, ſed apparens tantum. Similiter autem, & ſi erit ex punctis non erit quantum, quando enim tangebant ſe, & vna erat magnitudo, & ſimul erant, non faciebant maius omne, diuiſione enim in duo vel plura, neque maius neque minus priore. Quapropter & ſi omnes componantur, nullam facient magnitudinem.*

Oſtẽdit eſſe impoſſibile quòd corpus totaliter diuiſum ex hoc ꝙ non eſt dare quid remaneat poſt diuiſionem. Primo ergo oſtendit quod non erit dare quid remaneat ex diuiſione, quæ eſt principalis pars: Secundo quòd non erit dare quid remaneat, quod ex incidenti ſit elapſum. ibi. Sed & ſi qua. Dicit ergo primo, ſi corpus ponatur omnino eſſe diuiſum, quærendum reſtat, quid erit reliquum, i. quod remanet poſt diuiſionem, ſicut videmus remanere in omni diuiſione ea, in quæ diuiſum reſoluitur. Et primo oſtendit A quòd non remaneat magnitudo, hoc enim eſt impoſſibile, ſequeretur enim quòd adhuc remaneret diuiſibile non diuiſum, dicetur autem, vel quòd magnitudo eſſet aliquid non diuiſibile, vel corpus non omnino erat diuiſibile, & ita oportet quòd id, quod remanet poſt diuiſionem, nullo modo ſit diuiſibile, cum tamen ſupponatur ab aduerſario, quòd magnitudo ſit omnino diuiſibilis. Secundo concludit, ꝙ illud, qđ remanet poſt diuiſionem, neque ſit corpus, neque magnitudo, & tamen ſit facta diuiſio ſecundum totum, ſicut dictum eſt, relinquitur autem quod diuiſio erit aut ex punctis, ita quod corpus finaliter reſoluatur in puncta, & per conſequens ea ex quibus componitur, erunt ſine magnitudine, aut ſequitur quod id qđ eſt reſiduum poſt diuiſionem ſit omnino nihil. Tertio oſtendit hoc ſecundum eſſe impoſſibile: quia, cum vnumquodque generetur ex his in quæ reſoluitur, ſi B ergo reſoluitur in nihil, ſequetur etiam quod generetur ex nihilo, quod autem componitur ex nihilo nihil eſt, ſequetur ergo, quòd corpus de quo agitur ſit nihil, & etiam totum vniuerſum eadem ratione, ſed quicquid erit in rerum natura erit ſecundum apparẽtiam tantum, & non ſecundum exiſtentiam. Quarto probatur primum præmiſſorum, ſ. quòd non fiat reſolutio in puncta: quia ſimiliter ſequeretur quod ſit corpus compoſitum ex punctis: & ita vlterius ſequeretur ꝙ non ſit quantum ipſum corpus, aut enim eſſet quantum, quia corpus diuideretur, aut quia pũcta tangerent ſe: prout duo extrema duarum linearũ sũt ſimul, non ſecundo modo, quia ex hoc erat vna magnitudo continua, & ſic ſimul erant omnia puncta et nondum diſtincta erant adinuicem, & non faciebant totum maius. Punctum enim nihil eſt aliud quã quædam diuiſio partium lineæ, nec primo modo, quia ex C hoc quòd aliquid diuiditur in duo vel in plura, non efficitur totum nec maius nec minus quam prius fuerit. Ita enim corpus magnum ſicut paruum poteſt diuidi in duo vel plura, & ſic patet quod puncta nihil ſunt aliud quam diuiſiones: & quòd non faciunt aliquid maius, vnde relinquitur quòd, ſi puncta componantur adinuicem, non faciunt aliquid maius. Sic igitur videtur eſſe impoſſibile quod corpus ſit omnino diuiſum, quia non poteſt aſſignari quid ſit reſiduum diuiſionis tanquam principalis pars corporis diuiſi. Deinde cum dicit.

Qđ corp' nõ reſolua tur in puncta.

Punctum quid ſit.

VATAB. *Verum enimuero, ſi quid tale inter diuidendum corpus, fiat, quale eſt ramentum illud quod excidit, dũ quippiam ſerra ſeccatur, atque hoc pacto corpus aliquod e magnitudine abſcedat, idem ſermo recidit, quomodo in quam diuiſibile illud ſit.*

ANT. *Sed & ſi quid diuiſo corpore, quaſi raſura ſeræ fiat D ex corpore, & ſic magnitudine quidem corpus egrediatur, idem ſermo autem quomodo diuiſibile?*

Oſtendit ꝙ non poteſt aſſignari quid reſiduũ diuiſionis tanquã aliquid quod elabitur, & primo oſtendit quòd tale aliquid non poteſt eſſe corpus. Secundo oſtendit quòd non poteſt eſſe quodcunque incorporeum. ibi. Si autem non eſt corpus. Dicit ergo primo quòd, ſi diuiſo totaliter corpore diuiſio corporis fiat, ita quòd aliqua raſura ſecundum rem dilabatur ex diuiſione, pręter principales partes in quas lignum diuiditur, & dicatur quòd ex magnitudine corporali totaliter diuiſa egrediatur aliquod corpus, quaſi reſiduum, ſequeretur idem ſenſus qui & ſupra, & quomodo, ſ. poterit ſubſtineri quòd aliud corpus ſit adhuc diuiſibile, ſecundum ponentes corpus eſſe diuiſibile: cum poſitum ſit corpus naturale eſſe diuiſum omnino. Deinde cum dicit.

Quod

VATAB.

Quod ſi id quod abſcedere ſolet corpus non ſit, ſed forma quędam, affectuſue ſeparabilis, ſitque magnitudo ipſa, puncta vel tactus ſic affecti magnitudinem ex non magnitudinibus conſtare incongruum atque abhorrens eſt. Ad hæc, puncta ipſa ſiue a motu vacent, ſiue eundẽ ſubeant, vbinam erunt? vnus enim ſemper duorum quorundam tactus eſt, tanquam re quapiam alia præter tactum punctumque atque diuiſionem exiſtente. Si quis ergo quoduis aut quantumlibet corpus, eſſe omni ex parte atque omnino diuiſibile ponat, hæc accidunt vniuerſa. Præterea, ſi lignum aut quippiam aliud, iam diuiſum rurſus componas, iterum æquabile pariter atque vnum euadit. Igitur ad hunc modum res ſeſe habet, vt patet, etiam ſi illud quolibet in puncto incidas. Potentia ergo, omni ex parte ac omnino diuiditur. Quid igitur, præter diuiſionem erit? Nam ſi eſt affectio quædam, at quonã pacto diſſoluitur in hæc fitque ex his, aut qualiter hæc ſeparari queunt? Itaque ſi fieri nequeat vt magnitudines ex punctis aut tactibus conſtent, indiuiſibilia ſint corpora magnitudineſque neceſſe eſt. At uero, & iis quoque qui hæc aſtruunt, non minus accidit impoſſibile, de quibus quanquam alias fuit a nobis conſideratũ.

E

ANT.

Ex nõ magnitudine non fit magnitudo.

Si autem non eſt corpus, ſed ſpecies aliqua ſegregabilis, aut paſſio quidem quæ receſſit, & eſt magnitudo pũcti, uel tactus, hoc patientes inconueniens, ex non magnitudinibus magnitudinem eſſe. Amplius autem vbi erunt immobiles, aut mutati puncta? tactus enim ſemper eſt vnus duorum quorundam, quaſi exiſtẽte altero præter tactum, & diuiſionem, & punctũ. Si vero quæ quis prædictorum ponet quodlibet, aut quantitatem, aut corpus omnino eſſe diuiſibile, hæc contingunt. Amplius, ſi cum diuiſero lignum, cõpono, aut quidquid aliud, æqualiter & vnum. Quapropter ſic ſe habet, vt manifeſtũ, quoniam & incido lignum ſecundum quodcunque ſignum. Omnino igitur diuiſum eſt poteſtate, quid ergo erit præter diuiſionem? Si enim & eſt aliqua paſſio, ſed quomodo in hæc reſoluuntur, & generantur ex his, aut quomodo ſeparabuntur hæc? Quapropter ſi eſt impoſſibile ex tactibus, aut ex punctis magnitudinem eſſe, neceſſe eſt corpora indiuiſibilia eſſe, & magnitudines. Sed & hoc ponentibus non minus contingit impoſſibile, ſcrutatum eſt autem de his & in aliis.

F

Oſtendit quod huiuſmodi reſiduum non poteſt eſſe aliquod incorporeum quodcunque ſit, & hoc tribus rationibus. Circa quarum primam dicit, quod, ſi id quod egreditur a magnitudine totaliter diuiſa nõ ſit corpus, ſed aliqua ſpecies, id eſt forma ſegregabilis, id eſt ſeparabilis a ſubiecto, aut etiam aliqua paſſio, ſicut ponit Anaxago. paſſiones habitus ſeparari & miſceri, & ſe habet huiuſmodi paſſio ſecedens a magnitudine per modum puncti, vel tactus, illi, qui hoc ponunt, patiũtur primo quidem hoc inconueniẽs, qđ magnitudo cõponatur ex non magnitudinibus, qđ videtur inconueniens. Nam vnumquodque conſtituitur ex rebus ſui generis. Non enim colores componũtur ex figuris, nec e conuerſo. Secundam rationẽ ponit ibi. Amplius autem vbi. Circa quam conſiderandum eſt lineam componi ex punctis, poteſt exponi dupliciter. Primo modo ex punctis motis, ſicut quidã dixerunt quod punctus motus facit lineam, & linea mota conſtituit ſuperficiem, & ſuperficies mota corpus. Alio modo poteſt exponi, quòd ex pũctis etiam non motis cõſtituatur magnitudo, ſicut ex partibus, vtrolibet autem modo magnitudo componatur ex punctis, oportebit aſſignare ubi ſint puncta. i. quem ſitum habeant in magnitudine, eſt enim aſſignare de ſingulis partibus ex quibus componitur magnitudo, ſed hoc non poteſt aſſignari, quia punctus nõ poteſt aſſignari in magnitudine, niſi ut quidam tactus partium continui, uel diuiſio partium lineæ iam diuiſæ, tactus autem ſemper eſt vnus quorundam duorũ, quæ. ſ. ſunt partes magnitudinis habentes determinatum ſitum in magnitudine, quaſi illud quod eſt pars magnitudinis habens determinatum ſitum inter partes eius ſit aliquid præter ipſum tactum & diuiſionem, & per conſequens præter punctum, non ergo videtur eſſe poſſibile, quod magnitudo diuidatur in puncta, uel tactus, aut diuiſiones, ſi ergo aliquid ponat quodcunque corpus, aut quantamcunque quantitatem eſſe omnino diuiſibilem, continget hoc inconueniens, quod nunc dictum eſt. Tertiam ponit ibi. Amplius ſi cum diuidero. Et dicit & poſtquam diuido lignum, & quodcunque corpus aliud, & iterum ex eiſdem partibus compono illud, fiet æquale & vnum corpus: quia. ſ. eæ ſunt in quæ diuiditur, & ex quibus componitur, vnde videtur ſimiliter ſe habere, ſi diuido ſecundum quodcunque lignum, quod ſupra dixit, omnino, ui. ſ. ex his in quæ diuiditur, poſſit cõponi. Sit ergo lignum omnino diuiſum poteſtate. i. omnia in quæ poteſt diuidi, quid igitur erit præter diuiſionem? quia oportet omnem diuiſionẽ ad aliquid terminari, ſi enim dicatur, quod id quod eſt residuũ diuiſioni ſit aliqua paſſio, ſequeretur, quod corpus diuideretur in paſſiones, & ex conſequenti generabitur ex eis, qđ eſt impoſſibile, quia neq. ſubſtantia neq. quãtitas generatur ex paſſionibus, aut etiam quomodo eſt poſſibile, quod paſſiones ſint ſeparatæ: Vlterius autem concludit principale propoſitum dicens, quod ſi eſt impoſſibile quod magnitudo componatur ex tactibus aut punctis, ſicut prædictæ rationes cõcludũt, neceſſe eſt ponere ꝙ ſint quædam corpora indiuiſibilia, & quòd ſint quædam magnitudines indiuiſibiles, quia, ſi corpus ſit omnino diuiſibile; ſequeretur quod componatur ex tactibus, vel ex punctis, ut ex dictis patet. Vlterius autem poſt rationem Democriti ſubiungit Ariſt. quod hoc ponentibus, ſ. eſſe corpora indiuiſibilia, non minus accidit impoſſibile, & hoc perſcrutatum eſt in aliis, ſ. in Tertio libro de Cęlo. Tex.c.32.

G

Lineã cõponi ex pũctis dupliciter exponitur.

H

LECTIO V.

Propoſita ueritate, duæ contra illam adducuntur Democriti ſententiæ, & reſoluuntur, ex quarum ſolutione rerum generationem aggregationem, corruptionem & ſegregationẽm non eſſe deducit.

VATAB.

Tamen ea ipſa ſoluere eniti oportet, quamobrem iterum ab initio dicenda dubitatio eſt. Igitur omne corpus ſenſibile, quouis in puncto eſſe diuiſibile, atque indiuiſibile, nihil eſt abſurdum, potentia ſiquidem diuiſibile exiſtit, actu indiuiſibile.

ANT. T.c.9.

Sed & hæc tentandum eſt reſoluere, ideo rurſus in principio quæſtionem dicere oportet. Omne quidem igitur corpus ſenſibile diuiſibile eſſe ſecundum quodcunque ſignum, & indiuiſibile non eſt inconueniens, hoc in. poteſtate, hoc autem endelechia exiſtit.

Non eſt inconueniẽs omne corpus ſenſibile eſſe diuiſibile ſecũdum potẽtiã, non tñ ſm actum.

Poſtquam Philoſophus poſuit rationem Democ. hic procedit ad eius ſolutionem. Et primo ponit de quo eſt intentio dicens, ꝙ tentandũ eſt reſoluere prædictam dubitationẽ, & ideo ut melius ſoluatur, oportet a principio repetere quæſtionem. Oſtenſo enim breuiter in quo virtus quæſtionis conſiſtat facilius apparebit vbi debeat adhiberi reſolutio. Secundo ibi.

Omne

Omne quidem igitur. Proſequitur intentum. Et primo ponit veritatem. Secundo ponit obiectiones Democr. contra veritatem. ibi. Eſſe autem poteſtate ſimul. Tertio ſoluit. Quoniam autem latet. Dicit ergo primo quòd non eſt inconueniens dicere vtrũque horum, ſ. quòd omne corpus ſenſibile ſit diuiſibile ſecundũ qđcunque ſignũ, vel qđ non ſit diuiſibile. Alterum enim horum in potentia eſt verum, ſ. quòd corpus ſit diuiſibile ſecundum quodcunque ſignum, alterum vero horum eſt verum ſecundum endelechiam, i. ſecundum actum, ſ. quòd corpus ſenſibile non ſit diuiſibile ſecundum quodcũque ſignũ in actu. Deinde cum dicit.

VATAB.

At, vt ſimul ſit omne ex parte potentia diuiſibile, fieri non poſſe videatur. Nam ſi fieri poſſit, & fiat, haud quaquam ad hunc fiet modum, vt ſimul ambo ſit actu, indiuiſibile inquam, atque diuiſum, ſed quodlibet in puncto diuiſum, nihil igitur erit reliquum, atque corpus ipſum corruptione abibit in incorporeũ, & rurſum, aut ex punctis, aut prorſus ex nihilo fiet. At id, qui fieri poteſt? At vero quòd in ſeparabiliter & ſubinde minores atque inter ſe diſtantes ſeparataſque magnitudines diuidatur corpus, certũ eſt. Itaque nec partes diuidenti ſectio quæ in multa fit, infinita occurret, nec inſuper contingit, vt omni in ſigno, non enim eſt poſſibile, ſed quadamtenus diuidatur. Indiuiduas igitur eſſe magnitudines, quæ oculi aciem fugiant, neceſſe eſt, & præſertim, ſi generatio congregatione & corruptio ſegregatione fieri debeat. Qua igitur ratio, magnitudines eſſe indiuiſibiles neceſſario colligere videbatur, hæc eſt.

ANT.

Eſſe autem poteſtate ſimul omnino diuiſibile impoſſibile videtur eſſe vtique. Si enim poſſibile, & fieret vtique, non vt ſint ſimul actu ambo indiuiſibile, & [redacted] *diuiſum; ſed diuiſum ſecundum quodcunque ſignum, nullum igitur erit reliquum & incorporeum erit corpus corruptum, & generabitur vtique quidem rurſus aut ex punctis, aut omnino ex nihilo; & hoc quomodo poſſibile? Sed quoniam diuiditur in ſemper diuiſibilia & ſemper in minores magnitudines, & in ſemotas & diſgregatas, manifeſtum. Neque itaque ſecundum partem diuidenti erit infinita fractura, neque poſſibile eſt ſimul diuiſum eſſe ſecundum omne ſignum, non enim poſſibile omnino. ſed vſque ad quid. Neceſſarium eſt igitur indiuiſibiles exiſtere magnitudines, & indiuiſibilia corpora, præſertim ſi & erit generatio & corruptio, hæc quidem ſegregatione, hæc autem congregatione. Cogens igitur ſermo eſſe magnitudines indiuiſibiles, hic eſt.*

Duę rões Democ. Prima rõ.

Ponit duas rationes Democriti cõtra veritatem. Circa quarum primam dicit, quòd ſecundum obiectionem Democr. videtur impoſſibile quòd corpus ſenſibile ſit ſimul diuiſibile in potentia omnino, ſ. ſecundum quodcunque ſignum, ſicut nuper dictum eſt. Credebat enim Democ. quòd quicquid eſſet ſimul in potentia, poſſet eſſe ſimul in actu, & argumẽtabatur, ſicut eſt poſſibile ſimul in potentia corpus ſenſibile omnino diuidi, quòd hoc fieret in actu: nõ quidem ita quod eſſet ſimul in potentia diuiſibile, & actu diuiſum, ſed quòd eſſet ſimul diuiſum actu ſecundum quodcunque ſignum; ſed hoc oſtendebat eſſe impoſſibile, quia ſicut ex ſupradictis patet, ſequeretur quòd nil incorporeum eſſet reſiduum a diuiſione, & quod corpus corrumperetur in rem incorpoream, & ex conſequenti quòd corpus generaretur ex aliquo incorporeo, aut ex punctis, aut omnino ex nihilo, ſed hoc eſt impoſſibile, non ergo eſt poſſibile quòd corpus ſenſibile ſit omnino diuiſum

Nõ eſt Ariſt. hæc impoſſibilitas q̃ ponit ſ. T.

E ſimul, neque ergo videtur poſſibile quòd ſit omnino diuiſibile in potentia. Sed, quia videmus ad ſenſum, quòd corpus ſenſibile diuiditur in partes adinuicem & ſeparabiles, vel etiam in partes diuiſibiles, & maior magnitudo ſemper diuiditur in minores magnitudines, & totum coniunctum diuiditur in aliqua ſegregata & ſeparata, manifeſtum eſt hoc ita ſe habere. Non ergo eſt poſſibile, neque quòd fiat diuiſio in infinitum ſecũdum partem, ita quòd pars poſt partem a toto ſenſibili corpore ſeparetur, neque eſt poſſibile quòd corpus ſenſibile diuidatur ſimul ſecũdum quodcũque ſignum, neutrum enim horum eſt poſitum, quia vtrobique videtur ſequi prædictum inconueniens. Sed videtur quòd diuiſio corporis poſſit procedere vſque ad aliquem terminum, vnde ſequitur quod neceſſe ſit aliquas magnitudines eſſe indiuiſibiles, & aliqua corpora indiuiſibilia ſecundum

F Democr. ſecundam rationem ponit. ibi. Et aliter ſic erit. Et dicit quòd aliter etiam videtur eſſe, neceſſarium eſſe corpora indiuiſibilia, poſito. ſ. quòd generatio ſit per congregationem, & corruptio ſit per ſegregationem, & hoc quidem neceſſarium erat ponere. Democr. quia ponebat formas & naturas rerum determinari ſecundum poſitionem & ordinem, videmus autem quòd totum, cuius forma conſiſtit in poſitione & ordine, ſicut domus, non generatur niſi congregatione, neque corrumpitur niſi ſegregatione, & ideo, cum non ſit poſſibile in principiis generationis & corruptionis procedere in infinitum, ponebat quòd eſſent aliqua principia prima, ex quibus corpora congregabantur, & in quæ ſegregabantur & huiuſmodi dicebat eſſe corpora indiuiſibilia. Deinde cum dicit.

Secũda rõ.

Qua rõne Democr. hæc inducebat.

VATAB.

G *Sed quod clanculo peruerſa ratiocinatione vtatur & quatenus lateat, exponamus oportet. Nam, quia punctum puncto non hæret, magnitudines partim ſunt & partim non ſunt omni ex parte diuiſibiles. Sed cum hoc poſitum aſſertumque eſt punctum vbiuis ac omni in parte videtur eſſe. Ita vt in puncta diuidi magnitudinem ſit neceſſe, quippe cum omni in parte punctum ſit, quo fit, vt ea vel tactibus vel punctis conſtet. At omni in parte diuiſibilis eſt, quia vbi vnum eſt, & omnia vt ſingulum quodque. Vno autem plura non ſunt, non enim ſunt deinceps. Quare, non omni in parte diuiſibilis eſt, nam, ſi per medium diuiſibilis ſit, & per punctum adhærens erit diuiſibilis. At id haud quaquam fit, ſiquidẽ nec ſignũ ſigno, nec punctum puncto hæret. Hoc autem eſt diuiſio & compoſitio. Quare tam congregatio quam ſegregatio eſt, ſed non ex inſectilibus, et in inſectilia, complura enim inde emergũt abſurda, nec*

H *hoc pacto ut omni ex parte fiat diuiſio, id enim eueniret, ſi punctum puncto hæreret; ſed ſegregatio in parua & minora, & congregatio ex minoribus fit.*

ANT.

Quoniam autem latet paralogizans, & quomodo latet dicamus. Quoniam enim non eſt punctus puncto vndique contiguus, omnino eſſe diuiſibile ineſt quidem aliquo modo magnitudinibus, aliquo autem modo non ineſt. Videtur autem quando hoc ponitur, & vndique & vbique eſſe punctum, quapropter neceſſe diuidi magnitudinem in puncta, vbique enim eſt punctum quapropter aut ex tactibus, aut ex punctis eſſe. Hoc autem eſt quod exiſtit ubique, quoniam vna vtique et omnis, & vnuſquiſque, plures autem una non ſunt, conſequenter enim non ſunt, quapropter non vbique. Si enim ſecundum medium diuiſibile, & ſecundum contiguum punctum erit diuiſibile, nõ autem poſſibile. Non enim eſt contiguum ſignum ſigno, aut punctum puncto, hoc enim eſt diuiſio, aut compoſitio. Quaropter eſt congregatio

Alias diuidi in nihil.

gatio aut diſgregatio. ſed neque in atoma, & ex atomis (multa enim impoſsibilia cõtingunt neque itaque vt diuiſio fiat vbique, ſi enim eſſet contiguum punctum puncto hoc vtique eſſet:) Sed in parua & minima eſt congregatio, & ſegregatio ex minimis.

Solutio prima. Introductio lr̃æ pulcherrima.

Soluit prædictas rationes. Et primo primam. Secundo ſecundam. ibi. Sed non ſimplex. Circa primũ oſtenſum eſt, quòd tota virtus rationis Democriti in hoc cõſiſtit, quòd, ſi corpus ſenſibile omnino eſt ſimul diuiſibile in potentia, quòd ſit ſimul omnino in actu: ſed hæc conſequentia non tenet in omnib. Quædam enim ſunt, de quorum ratione eſt eſſe in potentia: vnde in talibus non poteſt poni eſſe ſimul in actu, quod eſt ſimul in potentia, quia tolletur ratio & natura illius rei: quod quidem primo maniſeſtum eſt in ſucceſſiuis. In prima enim parte diei ſimul poſsibile eſt eſſe horas diei, non tamen poteſt poni quòd omnes horæ illius diei ſint ſimul actu, auſertur enim natura temporis de cuius ratione eſt, qđ ſit numerus motus ſecundum prius & poſterius, ſi enim eſſet ſimul quælibet pars eius, iam non eſſet ſecundum prius & poſterius. Secundo apparet hoc in permanentibus. De ſubſtantia enim aeris eſt materia, quæ eſt in potentia ad omnes formas, tamen nõ poteſt poni ꝙ ex aere ſit generatũ quicquid eſt poſſibile ex eo generari, quia tolleretur natura materiæ, quæ ſemper eſt in potentia ad omnes formas. Sic igitur contra rationem magnitudinis, puta lineæ eſt, quod ſit ſimul omnino actu diuiſa, vnde non ſequitur, ſi eſt ſimul omnino diuiſibilis in potentia, ꝙ poſſit poni ſimul omnino actu diuiſa. Quod hoc ſit contra rationem lineæ patet, nam diuiſio lineæ in actu nihil aliud eſt quam punctum in actu eſſe, ſi ergo eſſet ſimul omnino in actu diuiſa, oporteret qđ punctum eſſet vbique in actu in linea & ita oporteret quòd puncta eſſent contigua, vel conſequenter ſe habentia in linea, hoc autem nõ poteſt eſſe, quia, puncta ſint indiuiſibilia, multorum punctorum contiguorum vnum non excederet aliud, quia vnum tãgeret aliud ſecundum ſe totum, & ita omnes puncti non eſſent niſi vnus punctus. Non ergo põt eſſe qđ puncti ſint vbique in actu per lineam, & ita contra rationem lineę eſt quòd ſit ſimul tota diuiſa in actu. Et ita non ſequitur quòd ſi ſit ſimul diuiſibilis omnino in potentia, quòd poſſit poni omnino eſſe diuiſa in actu. Dicit ergo primo Philoſophus quòd Democr. latet paralogizans, id eſt facit paralogiſmum latentẽ & dicit quomodo lateat eius defectus. Quia enim punctum puncto non poteſt eſſe contiguum, & per conſequens nõ poteſt eſſe ꝙ linea ſit oĩno diuiſa in actu, & ita eſſe diuiſibile vbique licet aliquo modo conueniat magnitudinibus. ſ. in potentia, tamen quodammodo non conuenit eis. ſ. in actu, quia quando ponitur vbique eſſe diuiſa in actu, videtur poni ex conſequenti quòd vbique ſit punctum, cum punctus in actu nihil aliud eſt quam actu diuiſio lineę. Si autem pũctus eſt vbiq. in linea, neceſſe eſt qđ magnitudo diuidatur in puncta, cum nihil aliud in magnitudine inueniatur, vel etiam, ſecundum aliam literam, quòd diuidatur in nihil, quia nihil erit reſiduum præter diuiſionem, ſi vbique ſit punctum, qđ eſt diuiſio. Et ideo ſequitur quòd magnitudo vel ſit ex punctis, vel ex tactibus partium lineæ, ſiue diuiſionibus lineæ, quod in idem redit. Ponitur enim ſecundum prædicta, quod hoc, quod exiſtit in linea, ſit punctum, vel tactus, aut diuiſio, ſi linea ſit omnino ſimul diuiſa, ſed hoc non poteſt eſſe, quia ſequeretur quòd ſolum vnum punctum eſſet vbique, id eſt in

Punctus in actu ẽ diuiſio lineæ.

A qualibet parte lineæ, & quòd omnes partes lineæ nõ plus continerent de ſitu quam vnuſquiſque eorum, immo quòd nõ eſſent plures quam vnus, vel plures diuiſiones quam vna. Non enim poſſunt ſe habere conſequenter, ita quòd vnum pũctum ſit poſt aliud: neque quòd ſe tangant ſecundum vltima tantum, & ſecundum alia ſecernantur, quia cum ſint indiuiſibiles, ſecundum totum coniunguntur: & omnino omnes puncti coniuncti non ſunt niſi vnus: & ideo non eſt poſsibile quòd ſit vbique per lineam, quia ſi linea eſſet diuiſibilis ſecundum totum ſui, & pũctus eſſet contiguus puncto, poſſet etiam diuidi ſecundũ contiguum punctum, ſi eſſet omnino diuiſibilis, ſed hoc eſt impoſsibile, quia non eſt contiguum vel habitum, id eſt conſequenter ſe habens punctum puncto, vel quodcunque lignum ligno, hoc autem punctum in actu nihil aliud eſt quam actualis diuiſio lineæ, aut compoſitio, ſiue tactus partium lineæ, vnde
B concedendum eſt, quòd in corporibus ſenſibilibus inuenitur congregatio & diſgregatio, non tamen in diuiſibilium corporum, aut ex indiuiſibilibus, multa enim impoſsibilia ſequerentur, vt in Tertio de Cœlo dictum eſt. Neque ita quòd diuiſio actualis lineæ fiat vbique, hoc enim contingeret & ſi punctus eſſet contiguus puncto quod eſt impoſsibile, vt ex dictis patet, ſed ſegregatio corporum eſt in aliqua parua & minori, congregatio vero eſt ex aliquibus paruis & minoribus, non autem ex minimis, quæ oporteret eſſe indiuiſibilia. Deinde cum dicit. T. c. 7. & 8.

VATAB.

At ſimplex perfectaq; generatio, congregatione & ſegregatione definita non eſt, quemadmodum nonnullis placet: qui & eam quæ in continuo fit mutationem, alterationem eſſe aſſerunt. Verum id ipſum eſt, in quo
C [redacted]*ruptio, congregatione ſegregationeue fit, ſed cum ex hoc in hoc mutatio fit. Alii vero, omnem eiuſmodi mutationem, alterationem eſſe putant. At in hoc, diſcrimẽ ſubit, nam hæc ratione, illa materia, in ſubiecto eſt. Igitur cum in hiſce fuerit mutatio, generatio erit vel corruptio, cum in affectibus & iis, quæ per accidẽs alicui competunt, alteratio.*

ANT: Tex. c. 10.

Sed non ſimplex & perfecta generatio congregatione & ſegregatione determinata eſt, vt quidã inquiunt: eam vero, quæ in continuo eſt, tranſmutationem, alterationem. Sed hoc eſt in quo erant omnia, eſt generatio ſimplex & corruptio non congregatione & ſeparatione, ſed quando trãſmutatur hoc in hoc totum. Alij autem exiſtimant alterationem eſſe omnem talem trãſmutationem, in hoc autem differunt ſubiecto hoc quidem eſt ſecundum rationem, hoc antem ſecundum materiam. Quando quidem igitur in his tranſmutatio fue-
D *rit, generatio erit & corruptio, quando autem in paſſionibus & ſecundum accidens, alteratio.*

Gñatio & alteratio quõ ſint alteratio.

Soluit ſecundam rationem Democr. per interemptionem. Et primo interimit generationem ſimplicem & corruptionem eſſe congregationem & ſegregationem, vt Democr. exiſtimabat, Secundo oſtendit conſequenter ad quid poteſt verificari dictũ Democ. ibi. Segregata autem. Dicit ergo primo, quòd non eſt ita dicendum, ſicut quidam dixerunt, quòd ſimpliciter & perfecta generatio fiat per congregationem, corruptio autem per ſegregationem, & qđ omnis tranſmutatio, quæ ſit in aliquo permanente, ſ. non congregato nec ſegregato, ſit alteratio. Credebant enim hoc accidere in rebus naturalibus, ſicut accidit in domo, vel naui, & in huiuſmodi, quorum forma conſtat in compoſitione vel ordine, non

Solutio ſecunda.

Gñatio qualiter ſit.

enim fiunt niſi per congregationem partium, neque corrumpuntur niſi per ſegregationem, quæcunque autem alia tranſmutatio accidit præter ſolutionem continui, alteratio eſt. Hoc ergo eſt ex quo procedit tota fallacia. Eſt enim generatio & corruptio in rebus naturalibus, quorum forma non eſt poſitio & ordo, non quidem per congregationem & ſegregationem, ſed quia fit tranſmutatio ex hoc toto, id eſt non diſſoluto in partes, in hoc totum, quaſi non cõgregatum ex aliquibus partibus. Sed Antiqui Philoſophi putabant omnem talem tranſmutationẽ, quæ fit aliquo toto integro manente, eſſe alterationem, quod quidem non eſt verum, quandoque enim poteſt eſſe ſimplex generatio, & quandoque alteratio, ſed in hoc differunt, quia in ſubiecto aliquo eſt hoc quidem ſecundum rationem, i. ſecundum formam, hoc autem ſecundum materiam, nam corpus naturale actu exiſtens compoſitum eſt ex materia & forma, quando igitur eſt tranſmutatum ſecundum materiam & formam ita ſcilicet quòd materia accipiat aliam formam ſubſtãtialem, erit ſimplex generatio & corruptio, quando autem eſt tranſmutatio ſecundum accidentia & paſſionem, erit alteratio.

Trãſmutatio ſecũdũ ſubiectum eſt gñatio vel corruptio, ſecũdũ accñ̃a uero alteratio.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Sed quæ congregantur, ægre, quæ vero ſegregantur facile corruptioni redduntur obnoxia. Nam, ſi aqua in minores aquæ particulas ſit diſcerpta, in aerem ocyus mutari ſolet, ſi uero collecta ſit, ſegnius, quod in hiſce quæ poſterius dicentur apertius fiet. Nunc vero ſit hactenus definitum, fieri non poſſe, vt generatio ſit eiuſmodi congregatio, qualem nonnulli eſſe aſſerunt.*

Segregata autem & congregata leuiter corruptibilia ſunt. Si enim in paruiſſimas aquas aqua diuidatur, citius aer generatur, ſi autem congregetur tardius, magis autem hoc erit manifeſtum in ſequentibus, nunc autem tantum determinatum ſit, quoniam impoſſibile eſt generationem eſſe congregationem, qualem quidam inquiunt.

Segregatio & cõgregatio faciunt rẽ eſſe uelocioris aut tardioris corruptionis.

Oſtendit quantum ad quid verificetur dictum Democr. Manifeſtum eſt enim quòd aliqua ex hoc ꝙ ſunt congregata, vel ſegregata, redduntur leuius vel difficilius corruptibilia vel mutabilia, ſi enim aqua diuidatur in paruiſſimas partes, minus poterit reſiſtere actioni contrarij agentis, & ita citius ex aqua generabitur aer, ſi vero congregabitur multum de aqua, magis reſiſtet agenti, & ſic tardius corrumpetur, vt exinde poſſit generari aer, & hoc manifeſtum erit in ſequentibus. Vltimo autem epilogando dicit, nunc intantum eſſe determinatum quòd impoſſibile eſt generationem eſſe cõgregationem, qualem quidam inquiunt, ſcilicet ex corporibus indiuiſibilibus.

LECTIO VI.

Generatio ſimpliciter an ſit, & quomodo ipſa ex ente uel non ente fieri contingat, obiiciendo & ſoluendo inquiritur.

VATAB. *His autem determinatis pertractatiſque, primo contemplari oportet, vtrum ſimpliciter quippiam, an proprie nihil generetur, corrumpaturue, ſemper autem ex quodam quiddam fiat, vt ex ægro ſanũ, & ex ſano ægrum, aut puſillum e magno, & magnum e puſillo, & reliqua omnia ad hunc modum. Nam, ſi generatio*

E *ſimpliciter fit, quippiam profecto e non ente ſimpliciter abſoluteque fiet.*

ANT. T. c. 11.

Qõ an aliquid ſimpliciter generet aut corrumpatur.

DEterminatis autem his, primo videndum eſt, vtrum generatur aliquid ſimpliciter & corrumpitur, an proprie quidem nihil, ſemper autẽ ex aliquo eſt aliquid, dico autem puta ex laborante ſanum, aut laborans ex ſano, aut paruum ex magno, aut magnum ex paruo, & alia omnia fieri hoc modo. Si enim ſimpliciter erit generatio, ſimpliciter quidem quid generabitur ex non ente.

Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione & alteratione ſecundum opiniones aliorum, hic incipit inquirere de eis ſecundum opinionem propriam. Et primo inquirit, vtrum ſit aliqua ſimplex generatio, ſecundum quam aliquid dr̃ ſimpliciter generari: Secundo de differentia alterationis ad ſimplicem generationem. ibi. De generatione au- F tem & alteratione. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, dicens quòd poſt determinationem prædictorum in conſiderationem veritatis, primo occurrit videndum, vtrum aliquid generetur vel corrumpatur ſimpliciter vel proprie. Proprie quidem & ſimpliciter, ſiue principaliter nihil generatur vel corumpitur, ſed ſemper generatur aliquid ex aliquo & in aliquid, quod videtur pertinere ad generationem vel corruptionem ſecundum quid, & inducit exemplum, puta cum ex laborante fit ſanum, non enim fit ſanum ſimpliciter, quia & prius erat, ſed fit aliquid, id eſt ſanum, cum prius non eſſet ſanum, ſed laborans, id eſt infirmum. Et eadem ratio eſt cum fit aliquid laborans ex ſano, vel paruum ex magno, aut e conuerſo, & ſic de omnibus aliis, quæ hoc modo dicuntur, huiuſmodi enim generatio in- G uenitur in omni genere mobilium. Secundo ibi. Si enim ſimpliciter, exequitur propoſitum. Et primo proponit dubitationem, Secundo ſoluit eam. ibi. De his quidem. Tertio obiicit contra. ibi. Quod autem ex his determinatis. Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, Secundo excludit quandam reſponſionem. ibi. Simpliciter autem. Circa primum tria facit. Primo proponit quandam conſequentiã dicens, quòd, ſi fit aliqua generatio ſimpliciter, ſequitur ꝙ aliquid generabitur ex ſimpliciter non ente.

Lec. 23.

A

Secundo cum dicit.

VATAB. *Quare verum erit dicere, quibuſdam non ens competere, quippe cum generatio quædam è quodam non ente, ceu è non albo vel nõ bono fiat, at ſimplex generatio è non ente ſimpliciter fit.*

ANT. *Quapropter verum erit dicere quòd exiſtit quibuſ- H dam non ens. Quædam enim generatio eſt ex non ente aliquo, puta vt ex non albo albũ, aut ex non bono bonum, ſimpliciter autem ex ſimpliciter non ente.*

Oſtendit conſequẽs eſſe impoſſibile. Illud enim, ex quo aliquid generatur, poteſt dici illud, ſicut, ſi a ex ligno generatur arca, poteſt dici quod lignum eſt arca, ſi ergo ex non ente ſimpliciter generatur ens, verum erit dicere quòd nõ ens exiſtit, id eſt, ens, qđ eſt contradictoria eſſe ſimul uera, ſic ergo videtur & antecedens impoſſibile, ſ. quòd aliquid generetur ſimpliciter ex non ente. Sequitur autem hoc inconueniens, ſi dicatur ex non ente ſimpliciter fieri aliquid, ſicut ex ſubiecto non permanenti, non autem ſequitur, ſi ponatur ex non ente fieri aliquid ſimpliciter ordine tantum, id eſt poſt non ens fit ens, ſed Ariſto. hoc diſputatiue obiicit. Tertio ibi. Quædam generatio. Oſtẽdit neceſſitatem primæ cõſequentiæ,

Notãdum cõſequẽtiã Ar. nõ ualere ſi ex ordine tñ fit ens ex non ente.

quentiæ, ſicut enim ſe habet generatio quædam ad non ens aliquod, ſic ſe habet generatio ſimpliciter ad nõ ens ſimpliciter, ſed generatio quædam, id eſt ſecundum quam aliquid dicitur ſecundum quid generari, eſt ex non ente quodam, puta ex non albo, cum ſit aliquid album, aut ex non bono, cum ſit aliquid bonum, ergo ſimpliciter generatio, ſecundum quam aliquid generari ſimpliciter dicitur, erit ſimpliciter ex non ente. Deinde cum dicit.

VATAB. *Porro ſimpliciter abſoluteque non ens, aut id quod ex omnibus entis prædicamentis primum eſt, aut quod eſt vniuerſale, et cuncta ambit, continetque ſignificat. Igitur ſi primum, e non ſubſtantia erit ſubſtantiæ generatio. At cui ſubſtantia non competit nec ei cæterorum prædicamentorum vllum, veluti qualitatem, quãtitatem, aut vbi, competere poſſe palam eſt, nam alioqui, affectus ipſi a ſubſtantia ſeparari poſſent. Quod ſi ita res ſe hẽat, omnino ipſum non ens, vniuerſaliter omnium erit abnegatio, quare id quod generatur, ex nihilo gignatur erit neceſſe.*

ANT. *Simpliciter autem non ens, aut primum ſignificat ſecundum vnumquodque prædicamentorum entis, aut vniuerſale eſt, & omnia comprehendens. Siquidem primum, ſubſtantiæ generatio erit ex non ſubſtantia. Cum enim non exiſtit ſubſtantia, manifeſtum eſt quoniam neque hoc, neque aliorum vllum prædicamentorum, puta neque quale, neque quantum, neque vbi, ſeparatæ enim eſſent per ſe paſſiones a ſubſtantiis. Si autem non ens vniuerſaliter, negatio vniuerſaliter erit omnium, quapropter ex nihil neceſſe eſt generari generatum.*

Ens ſignificat aliquãdo quiddã cõe oĩb. p̃dicamẽtis aliqñ autẽ primũ prædicamentorũ. ſ. ſubſtãtiã ita e cõtrario nihil ſiue non ens.

Excludit quandam ſolutionem, quæ poſſit dici diſtinguẽdo ens ſimpliciter. Vnde primo proponit ipſam diſtinctionem dicens quòd ſimpliciter ens poteſt intelligi dupliciter. Primo modo vt ſignificat id, quod eſt primum inter omnia prædicamenta entis, prout ſimpliciter ens dr̃ ſubſtantia. Alio modo ſecundum quòd ipſum ſimpliciter ens dr̃ vniuerſale, quod omnia prædicamenta comprehendit, & hoc modo ſimpliciter non ens poteſt dici, vel quod non eſt ſubſtantia, vel quod nullo modo eſt ens. Secũdo ibi. Siquidem primum. Oſtendit quòd ſecundum vtrunque ſenſum ſequitur inconueniens, ſi enim ſimpliciter dicatur primum ens, quod eſt ſubſtantia, ergo & ſimpliciter non ens dicetur non ſubſtantia, ſi ergo ſimpliciter hoc generatio requirit quòd ſit ſimpliciter entis ex ſimpliciter non ente, ſequeretur quòd ſit ſubſtantia ex non ſubſtantia, ſed, quando ponitur non eſſe ſubſtantiam, neque hoc, quod eſt demonſtratiuum indiuiſibilis ſubſtantiæ, manifeſtũ eſt quòd nullum aliorum prædicamentorum remanebit, i. neque quale, neque quãtum, neque vbi, quia ſequeretur quòd paſſiones, ideſt accidentia ſepararentur ab his, quod eſt impoſſibile. Si autem dicatur quòd id, ex quo aliquid generatur ſimpliciter, dicitur ens commune, ſequeretur quòd per hoc quod dicitur non ens, intelligatur vniuerſaliter negatio omnium entium, vnde ſequeretur quod generatur ſimpliciter generaretur penitus ex non ente, quod eſt contra ſententias omnium Philoſophorum naturalium, qui, ſcilicet de generatione naturali locuti sũt. Deinde cum dicit.

Per ſe paſſiones a ſubſtantia ſeparari eſt impoſſibile

VATAB. *Sed de hiſce in aliis libris latius addubitatum, ſimul atque definitum fuit, verum compendioſe in præſentiarumque dicamus oportet, e non ente ſimpliciter aliquo modo fieri generationem, & alio ex ente ſemper, namque ens potentia, ſed actu non ens, præexiſtat eſt neceſſe, quod ſane, vt patet, vtroque dicitur modo.*

ANT. *De his quidem & in aliis dictum eſt, & determinatum ſermonibus amplius. Breuiter autem & nunc dicendum, quonam modo quidem aliquo ex nõ ente ſimpliciter generatur, modo autem alio ex nõ ente ſemper, poteſtate enim eſt ens, actu autem non ens, neceſſe eſt quod dicitur præexiſtere vtroque modo.*

Gñatio ſimpliciter ex nõ ente in actu, ex ente aũt in potentia idem 1. Phyſic. t. c. 78. & 79.

Soluit prędictam dubitationem, & dicit, quòd de iſta materia etiam in aliis libris, ſ. in Libro Phyſicorum amplius, id eſt diffuſius, & dubitationes poſitæ ſunt & determinationes, & ideo nunc breuius eſt dicendum, quòd ſimpliciter generatur aliquid ex non ente quodammodo & ex ente, oportet enim qđ pręexiſtit generationi eſſe potentia ens, non autem actu ens. Et ita verum eſt, quod dicitur vtroque modo, ſ. quòd generatio ſimpliciter ſit ex ente, & ex nõ ente. Deinde cũ dicit.

VATAB. *Determinatis autem hiſce, id rurſum exacte diſquiramus oportet, quod miram habet ambiguitatem, quonam inquam pacto generatio ſimplex ſit ſiue ex ente potentia, ſiue etiam alio quouis modo fiat.*

ANT. T. c. 12. *Quod autem ex his determinatis habet mirabilem quæſtionem, rurſus tentandum, quomodo eſt ſubſtantiæ ſimplex generatio, ſiue ex poteſtate ente, ſiue alio quopiam modo.*

Obiicit contra prædictam ſolutionem. Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionem, Secundo huius occaſione introducit aliam quæſtionem, & ſoluit eam. ibi. De his autem quantum. Tertio ſoluit dubitationem prædictam. ibi. Propter quid. Circa primum tria facit. Primo dicit de quo eſt intentio, & dicit, quod, quia etiam poſt prædictam determinationem, inſurgit adhuc mirabilis dubitatio, rurſus oportet tentare quomodo ſimpliciter generatio ſit, ſiue ex ente in potentia, ſiue qualiter ſit alio modo. Secundo ibi.

Text. c. 13. Tex. c. 18.

VATAB. *Dubitauerit nanque quiſpiam, vtrum ſubſtantiæ ac rei huiuſce, ſed non qualitatis, quantitatis, aut vbi, generatio ſit, eodem modo & de corruptione.*

ANT. *Quæret enim quis, an eſt ſubſtantiæ generatio, & huius, ſed non quanti, & qualis, & vbi, eodem vtique modo & de corruptione quęritur.*

Qđ an tm̃ ſubſtantia generenť.

Mouet quandam quęſtionem, vtrum, ſ. generatio ſimplex ſit tantum ſubſtantiæ, & huius, i. indiuidui in genere ſubſtantiæ, non autem ſit quanti, neque qualis, neque vbi, & aliorum prædicamentorũ, quæ non ſunt ſimpliciter entia, & eadem quæſtio poteſt fieri de corruptione. Et hoc eſt ſupponendum pro certo, quod generatio & corruptio ſimplex ſit ſolius ſubſtantiæ. Tertio ibi.

Notandũ.

VATAB. *Nam ſi quid oriatur, quandam potentia, non actu, ſubſtantiam eſſe, dilucidum eſt, ex qua fiat generatio, & in quam id mutari neceſſe ſit, quod corruptionem ſubit. Vtrum igitur ex cæteris quæ actu ſunt, quippiam huic competet? vtrum, inquam, id, quod potentia duntaxat hoc aliquid atque ens eſt, ſimpliciter autem neque hoc aliquid, neque ens, quantitas erit, aut qualitas, aut vbi? nam ſi actu nihil ſit, ſed omnia potentia, eueniet et id quod ita eſt, non ens eſſe ſeparabile, & inſuper, id quod ſemper maxime ſunt veriti, qui Primi in Philoſophia verſati ſunt, nihilo præexiſtente quippiam gigni. Quod ſi verum non ſit, hoc quidem ſubſtantiam & hoc aliquid eſſe, ſed è cæteris prædicamentis aliquid contingit, ut iam diximus, affectus ipſos a ſubſtãtis poſſe ſeparari.*

ANT. *Si enim quid generabitur, manifeſtum eſt quòd erit ſubſtantia aliqua poteſtate, actu autem non, ex qua generatio erit, & in quam neceſſe eſt, transmutari quod corrumpitur. Vtrum quidem igitur exiſtit quid aliorũ actu? dico autem, puta aut erit quantum, aut quale,*

aut

aut vbi, aut vero poteſtate ens, & hoc ens. ſimpliciter autem neque ens, neque hoc ens. Si enim nihil, ſed omnia poteſtate & ſeparatum, contingit quòd ſit non ens. Et amplius quod maxime timentes erant primi Philoſophantes, ex nullo generari præexiſtente. Si aũt hoc quidem eſſet hoc aliquid & ſubſtantia non exiſtit, aliorum autem prædicamentorum quid erunt, quemadmodum diximus, ſeparatæ paſſiones a ſubſtantijs. A

Proſequitur dubitationem: & dicit, quòd ſi non generatur ſimpliciter niſi quid, ideſt exiſtens in genere ſubſtantiæ, & id, ex quo generatur aliquid, eſt potentia ens, ſicut dictum eſt, & non actu, ſequitur quòd id, ex quo generatur ſubſtantia; & in qđ tranſmutatur, quando corrumpitur, ſit ſubſtantia in potẽtia, non autem actu. Reſtat ergo quærendum, vtrum ſit in actu aliquod aliud prædicamentorum, puta quantum, vel quale, aut vbi, quodcunque aliud prædicamentorum, cum tamen ſit in potentia ens hoc, B id eſt ſubſtantia, quæ eſt ens ſimpliciter: ita tamen quòd non ſit ſimpliciter, id eſt in actu, neque hoc, i. neque ſubſtantia, neque ens. Quæcunque autẽ pars dubitationis detur, ſequitur inconueniẽs. Si enim nihil aliorum eſt in actu, ſed ſunt in potentia omnia genera prædicamentorum: ſequitur primo, quòd non ens ſit ſeparatum, id eſt quòd materia quæ eſt in potentia, ſubiecta ſit priuationi, quæ eſt non ens abſque omni forma. Secundo ſequitur id quod
Primo maxime timuerunt Primi Philoſophi, quòd aliquid
phy. t.c. 34 generetur ex nullo præexiſtente. Quod enim nõ eſt ens actu, nihil eſt. Si vero ponatur quòd id ex quo generatur ſubſtantia non ſit hoc aliquid, id eſt indiuiduum in genere ſubſtantiæ, neque ſit ſubſtãtia in actu, ſed ſit in actu aliquod aliorum prædicamentorum, ſequitur inconueniens, quod prius induximus, quòd. ſ. paſſiones & accidentia ſeparentur a ſubſtantiis, quod eſt manifeſte impoſſibile, ſic igitur videtur ꝙ non poſſit eſſe generatio ſimpliciter hoc modo: ꝙ ſubſtantia generetur ex non ente actu, ente autem in potentia, vt prædicta ſolutio dicebat. C

LECTIO VII.

Quænam ſit cauſa perpetuitatis generationis & corruptionis ſimpliciter inquiritur, & veris cauſis ſermonis præpoſitis, vera ac Philoſopho digna redditur.

VATAB. *De hiſce igitur quoad fieri poteſt, & quænã ſit cauſa, cur generatio tam quæ ſimpliciter, quam quæ ſecundum partem ſit ſemper ſit, diſſerendum eſt. Sed cum vna quidem cauſa ſit vnde motus eſſe principium dicimus, altera vero ipſa materies, de tali cauſa dicamus oportet. Nam de illa quidem prius eſt dictum cum de motu ageremus, eſſe, inquam, aliud, quod omni tempore perdurat immobile, & aliud, quod in motu ſemper eſt. Sed de principio illo, quod mutationi non eſt obnoxium, Primæ Philoſophiæ eſt determinare, ac pertractare. At de eo, quod cætera iccirco mouet, quia continue moueatur, quidnam eorum quæ ſingularia vocantur eiuſmodi cauſa ſit, poſterius erit aſſignandum, nũc autem eam, quæ veluti in materiæ ſpecie ſita eſt, cauſam, per quam generatio & corruptio nunquam naturæ deficiunt, dicamus oportet. Nam ſimul forſitan & hoc emerget, & id quo de nuper dubitauimus, quonã, inquam, pacto de generatione & corruptione ſimplici dicere conueniat.*

ANT.
T.c. 13. *DE his autem quantum fieri poteſt tractandum,*
T.cõ. 14. *& quæ cauſa quare generatio ſemper ſit, et quæ ſimpliciter, & quæ ſecundum partem. Exiſtente autẽ cauſa, vna quidem, vnde principium motus dicimus eſſe, vna autem materia, talem autem cauſam dicere oportet, de illa enim dictum eſt prius in de motu ſermonibus, quod hoc quidem immobile eſt per omne tẽpus, hoc autem mouetur ſemper. Horum autem de immobili principio quidem diuidere alterius philoſophiæ eſt opus. De eo autem, quod iccirco alia mouet, quia continue mouetur, poſtea aſſignandum eſt quæ nam ſit talis cauſa ſingularium dictorum. Nunc autem vt in mate*- T.c. 15.
riæ ſpecie poſitam cauſam dicamus, propter quam ſemper generatio & corruptio non deſerunt naturam, ſimul enim forſitan fiet, & hoc manifeſtum & de nunc quæſito, quomodo oporteat dicere, & quomodo de ſimplici generatione & corruptione.

Poſtquam Ariſto. contra præmiſſam ſolutionem T.c. 18.
obiecit, hic introducit aliam quæſtionem, per cuius ſolutionem ſoluitur prædicta obiectio. Et circa hoc duo facit. Primo introducit queſtionem & ſoluit eã, Secundo ex eius ſolutione procedit ad ſoluendum T.c. 16.
quæſtionem principaliter intentam. ibi. Propter qd Tex. c. 17.
autem. Circa primum tria facit. Primo proponit queſtionem, Secundo proſequitur eam. ibi. Habet autẽ quæſtionem. Tertio ſoluit eam. ibi. Quocirca propter huiuſmodi. Circa primum duo facit. Primo introducit quæſtionem. Dicit enim quòd de his. ſ. dubitatione præmiſſa, tractandum eſt, quoniam conuenit propoſitio, & vt melius declaretur inquirendum eſt, quæ eſt cauſa quòd generatio ſit ſemper, & illa quæ eſt ſimpliciter, & illa quæ eſt ſecundum partem, id eſt ſecundum quid. Oportet enim ponenti mundum perpetuum & motum, ponere etiam generationem perpetuam. Quod autem neceſſitatis ha- T.c. 4.
beant rationes Ariſtot. circa perpetuitatem mundi, Ex mouen
manifeſtauimus in Octauo Phyſicorum. Secundo te & mate
exponit introductam quæſtionem, & dicit, quòd cã ria põt ac
perpetuitatis generationis, vna quidẽ accipi poteſt, cipi perpe
quæ dr̃ vnde eſt principium motus, id eſt cauſa mo- tuitatis mo
uens, vel efficiẽs, alia cauſa poteſt accipi, quæ eſt ma- tus.
teria, & talis nunc aſſignanda eſt, ſ. materialis, de cã T.c. 37.
enim mouente dictum eſt prius in ſermonib. de Motu, id eſt in Octauo Phyſico. ibi enim dictum eſt, qđ eſt quoddam mouens immobile per omne tempus, ſ. motor cœli: aliud eſt mouens, quod ſemper mouetur, ſ. cœlum, de vno autem horum, ſ. de mouẽte primo, determinare pertinet ad aliã partem Philo. quæ eſt prima inter alias, vnde in 12. Meta. determinauit T.c. 34.
Philoſophus de cauſa perpetuitatis motus & generationis, & de alio mouente. ſ. quod cauſat perpetuã generationem pp hoc, quòd ipſum continue mouetur, poſtea in fine huius libri aſſignanda eſt, ꝙ talis D ſit cauſa ſingularium dictorum, id eſt perpetuitatis generationis ſimpliciter, & ſecundum quid. Sed nũc oportet aſſignare cauſam, propter quam generatio & corruptio in ſempiternum non deſerant naturam rerum, cauſam dico poſitam, in materiæ ſpecie, i. materialem cauſam. Et ne videatur hoc eſſe præter propoſitũ, ſubiungit ꝙ forte ſimul manifeſtabitur quomodo oporteat dicere circa hanc quæſtionem, & quomodo oporteat dicere de generatione ſimpliciter & corruptione. Deinde cum dicit.

Inuehit autem & id quoque magnum abunde dubiũ, quæ nam cauſa ſit vt generatio generationi ſp coħæreat, & alteram altera ſubinde ſequatur, ſi quidem quod corruptionẽ ſubit ad id proficiſcitur quod nequaquam in ratione rerum exiſtit, quod in ratione rerum minime exiſtit, nihil eſt. Nam quod haud eſt, neq; ſubſtantia eſt, neque qualitas, neque quantitas, neque vbi. Igitur, ſi ſemper quippiam eorum, quæ ſunt, in ratione VATAB.

rerum

rerum abeat, cur non dubium vniuerſum ipſum conſumptum fuit atque inane euaſit, cum id ex quo fit genitorum quodque finitum ſit?

ANT. T. c. 16. *Habet autem dubitationem ſufficientem & quæ cã eſt quòd complicatur generatio, ſi quod corrũpitur ad non ens ſecedit, non ens autem nihil eſt, neque enim illud quod eſt, neque quale, neque quantum, neque vbi, quod non ens. Si igitur ſemper quod ens ſecedit, quare non conſumptum eſt olim & inane omne, ſi finitũ erat ex quo fit generatorum vnumquodque?*

Proſequitur quæſtionem introductam. Et primo obijcit ad excludendum perpetuitatem generationis, Secundo excludit quaſdam reſponſiones. ibi. Non enim vtique. Dicit ergo primo, ꝙ videtur habere dubitationem ſufficienter mouentem, quæ eſt cauſa quare generatio cõplicatur & reſoluitur ſempiterne circa rerum naturam, ſi id quod corrumpitur ſimpliciter cedit in non ens. Sicut enim quod ge- F neratur ſimpliciter fit ex non ente ſimpliciter, ita ꝙ corrumpitur ſimpliciter, videtur quòd in non ens ſimpliciter cadat, ita quòd hoc non ens omnino nihil ſit, neque enim poteſt eſſe quid, i. ſubſtãtia, quia cum corruptio ſit ſubſtantiæ ſimpliciter, oportet ꝙ corruptum ſimpliciter cadat in non ſubſtantiam, & per conſequens in non ens, in quod terminatur corruptio, oportet autem quòd id neque ſit quale, neq. quantum, neque vbi, neque aliquod aliorum prædicamentorum, eo quòd accidentia non poſſunt eſſe ſine ſubſtantia. Si ergo generatio & corruptio ſint ſẽpiterna, videtur quod ſemper aliquod entium cadat in non ens, & ita ſemper ſubtrahitur aliquid habentium naturam. Manifeſtum eſt autem quòd omne finitum conſumitur, ſi ſemper ab eo fiat ablatio, ſi ergo totum vniuerſum eſt finitum, ex quo generatur vnumquodque entium? Si ergo generatio ab æterno G fuit, olim debuit eſſe conſumptum totum ens, ita ꝙ iam non relinqueretur niſi inane, id eſt vacuum.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Non enim propterea quod id ex quo quid fit infinitum ſit, non deficit, id enim eſſe nequit, nihil enim actu infinitum eſt, ſed potentia tantum, nempe diuiſione ipſa. Quare hanc ſolam cauſam eſſe oportebat cur nunquam deficiat, quia ſemper quippiam fiat minus, nunc autem hoc fieri minime cernimus.*

ANT. *Non enim vtique propter infinitum eſſe ex quo generatur non deficit, hoc enim eſt actu infinitum, poteſtate autem eſt, vt in diuiſione. Quapropter oportet hãc eſſe ſolum cauſam non deficiendi, quoniam generatur quidem ſemper minus, nunc autem videmus hoc minime.*

Antiqui attribuentes principiis infinitum. Excludit duas obuiationes. Quarum prima fuit antiquorum naturalium, qui vt poſſent cauſare per- H petuitatem generationis, attribuerunt infinitũ principiis. Nam omnes, qui poſuerunt vnum principiũ, vel ignem, vel aerem, vel aquam, vel aliquod medium, dixerunt id principium eſſe infinitum. Demo. autem ponit ſpatium vacuum infinitum, & corpora etiam indiuiſibilia infinita, ſimiliter autem Anaxag. ponit infinitas partes conſimiles eſſe principia. Omnia ergo hæc excludit Philoſophus dicens, quòd nõ poteſt dici quòd ideo generatio non deficit, quia infinitum eſt id ex quo generantur, ſiue ſit vnum, ſiue multa principia, hoc enim eſt impoſſibile, quia vt

T.c. 37. probatur in Tertio Phyſicorum, & in Primo, nihil

Tex.c. 35. eſt actu infinitum in natura. Secundam obuiationẽ ponit & excludit ibi. poteſtate autem. Poſſet enim aliquis dicere, quòd quamuis non ſit aliquid infinitum in actu, eſt tamen in potentia, ſicut patet in diuiſione continui. Et ita poſſet aliquis dicere, quod ſi- E cut a continuo, quamuis non ſit infinitum actu, infinitum aliquid per diuiſionem ſubtrahitur, & tamen non totum conſumitur ita in corpore naturali, ex quo omnia generantur, quamuis non ſit infinitum, ſemper abſtrahitur aliquid per corruptionem, quod cedit in non ens, nunquam tamen totaliter conſumitur. Sed hoc excluditur, quia, ſi a continuo finito, vt dr̃ in Tertio phyſicorum, ſemper abſtrahitur eadẽ quantitas, quantumcunque ſit magnum, tandem cõſumetur, puta, ſi a diametro cæli ſemper quis abſtrahat palmum, ſed in infinitum continuum diuidatur, ſi ſemper fiat abſtractio ſecundum eandem proportionem, puta ſi continuum diuidatur per medium, & medium per medium, & ſic in infinitum, & eadẽ ratio eſt de quacunque alia proportione. Sic autem diuiſione facta manifeſtum eſt, ꝙ id quod poſt medium accipitur ſemper erit minus eo, quod prius accipiebatur, nam dimidium dimidii minus eſt quam dimidium totius, vnde Ariſt. concludit, quòd ſi hac ratione generatio & corruptio in infinitum duraret, ratione quòd continuum in infinitũ diuiditur, oportebit quòd id, quod poſtea generatur, ſemper ſit minus in quantitate, vt ſic ſemper minor exiſtat id qđ abſtrahitur a corpore, hoc autem non videmus ita accidere, quòd ſemper ſit minus quod generatur, nũquam autem totaliter conſumatur, hoc ergo, quòd generatio in infinitum duret & corruptio, non poteſt eſſe ſimile diuiſioni magnitudinis in infinitum.

Deinde cum dicit.

Ergo, propterea quod interitus huius alterius eſt ortus, & contra, ortus huius alterius interitus, neceſſario accidit, vt mutatio irrequieta ſit, et ſubſiſtere nequeat. Cur igitur generatio & corruptio ſimiliter ſemper ſit circa vnumquodque eorum quæ ſunt, hanc apud omnes cauſam ſatis eſſe putandum eſt. VATAB.

Quocirca, propter huius corruptionem alterius generationem eſſe, & huiuſmodi generationem alterius eſſe corruptionem, inquietam eſſe neceſſe eſt tranſmutationem. De generatione quidem & corruptione ſimpliciter, ſemper circa vnumquodque entium, hanc exiſtimandum eſt eſſe ſufficientem cauſam in omnibus. ANT. T.c. 17. Corruptio vnius ẽ generatio alterius & econtra, iõ generatio eſt ꝑpetua

Excluſis falſis ſolutionibus concludit veram ſolutionem, ſcilicet quòd ideo neceſſe eſt eſſe generationis tranſmutationem & corruptionis indeficiẽtem vel inquietam, i. non ceſſantem, quia corruptio huius eſt generatio alterius, & econuerſo. Nam generatio per ſe quidem eſt ex ente in potentia. i. ex materia, quæ eſt ſicut ſubiectum rerum naturalium, accidit enim materię, ex qua aliquid generatur, quod ſit ſubiecta alteri formæ, ſecundum quam eſt ens actu & priuationi formæ inducendæ ſm quam eſt nõ ens H actu. Et ideo Ariſt. dicit in primo phyſi. ex ente quidem actu per accidens, ex ente autem in potentia per ſe. Et ſimiliter corrumpetur aliquid per ſe quidẽ in ens potentia: quod quidem ſubiicitur alteri formæ, ſecundum quam eſt ens actu, & priuationi prioris formæ, ſecundum quam eſt non ens actu, & ita non dicitur, quod id quod corrumpitur ſuccedat a tota rerum natura, quia quamuis fiat non ens, hoc quod eſt corruptum, remanebit tamen ens aliquid aliud, quod eſt generatum, vnde non poteſt materia remanere quin ſit ſubiecta alicui formæ, & inde eſt, quod vno corrupto generatur aliud, & vno genito, aliud corrumpitur, & ſic conſideratur quidẽ circulus in generatione & corruptione, ratione cuius habet aptitudinem ad perpetuitatem. Vltimo autẽ epilogando concludit, quod exiſtimandum eſt prædictam cauſam eſſe ſufficientem de hoc, quod generatio & corruptio ſimpliciter ſit circa vnumquodq. Quũ generatio eſt ex ente actu per accidẽs, & ex ente in potentia per ſe. T.c. 66.

entium

entium in ſempiternum, quod quidem oportet dicere ſuppoſita perpetuitate mundi & motus: quod tamen Fides catholica non ſupponit, vt alibi dictum eſt.

LECTIO VIII.

Tres afferuntur modi, quibus aliqua generari ſimpliciter & ſecundum quid & corrumpi abinuicem dicuntur.

VATAB. octauo phi. t. c. 4. & infra.

Sed quam ob rem alia ſimpliciter, alia non ſimpliciter oriri ac interire dicantur, rurſum conſideremus oportet, ſiquidem idem eſt generatio huius & illius corruptio, at que huius corruptio et illius generatio, id enim quandam poſtulat rationem. Dicimus enim, quippiam ſimpliciter nunc & non ſolum hocce corrumpi, atque hæc generatio, generatio ſimpliciter & hæc corruptio, [redacted] *ſimpliciter eſt. Fit autem & hocce quidem aliquid, nõ autem ſimpliciter, etenim eum qui diſcit, ſcientem fieri dicimus, non autem ſimpliciter fieri.*

Propter quid autem nunc hæc quidem ſimpliciter dicuntur generari & corrumpi, hæc autem non ſimpliciter, rurſus ſcrutandum. ſi idem eſt generatio quidem huius, corruptio autem huius, & corruptio huius, generatio autem huius, quærit autem hoc aliquam rationem. Dicimus enim quoniam corrumpitur nunc ſimpliciter, & non ſolũ hoc: hæc autem eſt generatio ſimpliciter, hæc autẽ eſt corruptio, hoc autem generatur quidem ſimpliciter, hoc autẽ generatur quidem non ſimpliciter, dicimus enim diſcentẽ fieri ſcientem, generari autem ſimpliciter non.

Soluta dubitatione quam introduxerat de continuitate generationis, hic accedit ad ſoluendum quæſtionẽ principaliter intentam. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo ſoluit eam. ibi. Quemadmodum enim determinauimus. Dicit ergo primo, qđ iterum eſt perſcrutandum, quare quædam dicũtur ſimpliciter generari, & quædam corrumpi, quedam autem non, ſicut dictum eſt in determinatione præcedentis quæſtionis, quòd generatio huius eſt corruptio illius, & corruptio huius eſt generatio alterius. Videtur enim hoc requirere quandam rationem, nam ex quo adinuicem generantur & corrumpũtur, videtur quòd eadem ratione ſit ſimpliciter generatio & corruptio vnius & alterius. Dicimus enim in diuerſis quę non ex inuicem generantur, quoniam aliquid corrumpitur ſimpliciter, & non ſolum ſic, idelt ſecundum quid, & quòd quædam eſt ſimpliciter generatio ſeu corruptio, & qđ quædam generantur ſecundum quid, & non ſimpliciter, ſicut dicimus ꝙ ille qui addiſcit, fit quidẽ ſciens, qđ eſt fieri ſecundum quid, non tñ fit ſimpliciter, qa ſimpliciter erat etiam antequam eſſet ſciens. De vtroq. ergo conſiderandum eſt. ſ. quare in generatis ex inuicem, quædam dicuntur generari ſimpliciter, & quædam ſecundum quid, & quare etiam hæc differentia contingat in his quæ non ex inuicem generantur.

Deinde cum dicit.

Quia igitur quæ iam, id quod definiẽdo ſæpe diximus, hoc aliquid ſignificant, quædam non, hac ſane de cauſa qđ in quæſtione verſatur euenit. Refert enim haud parum, in quod mutetur id quod mutationem ſubit: verbi cauſa, quæ ad ignem fit tranſitio, ea forſitan generatio ſimplex eſt, & alicuius, ceu terræ corruptio. At terræ generatio, generatio quædam eſt, cæterum generatio ſimpliciter non eſt, ſed corruptio ſimpliciter, puta ignis, ſicuti Parmenides aſſerit, qui duo ens, inquam, & non ens, ignem & terram eſſe dicit. Verum hæc, an alia eiuſmodi ſupponãtur, intereſt nihil, quandoquidem, modum quærimus, non ſubiectum. Quæ igitur ad nõ ens ſimpliciter fit migratio, corruptio ſimplex eſt, quæ vero ad ens ſimpliciter, ſimplex generatio, Quibus igitur illa, ſiue igni & terra ſiue quibuſdam aliis definitæ ſunt, horum profecto alterũ ens, alterũ non ens erit? Vno igitur mõ ſimpliciter quippiã generari ac corrũpi, & non ſimpliciter, hoc inter ſe differunt. ANT.

Quemadmodum enim determinauimus multoties dicentes, quoniam hoc quidem ſignificat hoc aliquid, hoc autem non, propter hoc contingit quod quæritur. Differt. n. in quod tranſmutatur tranſmutans, puta forte quæ in ignem via generatio ſimpliciter, corruptio autem alicuius eſt, puta terræ: terræ autem generatio aliqua generatio, generatio autem non ſimplex, corruptio autem ſimplex, puta ignis, quẽadmodũ Parmenides dicit duo ipſum ens, & non ens eſſe inquiens, ignem, & terrã. Hæc igitur aut talia alia ſupponere nihil differt, modum enim quærimus, ſed non ſubiectum. In non ens igitur ſimpliciter via eſt corruptio ſimpliciter, in ſimpliciter autem ens eſt generatio ſimpliciter. Quibus igitur determinatum eſt, ſiue igni, ſiue terrę, ſiue aliquib. aliis, erit hoc quidem ens, hoc autem nõ ens. Vno quidem igitur modo differt in hoc generari ſimpliciter & corrumpi a non ſimpliciter.

De hoc ſu ſi' 4. phy. tex. c. 49.

Corruptio ſimpliciter Generatio ſimpliciter

Soluit præmiſſam quæſtionem, & primo in his quæ generantur adinuicem, ſecundo in his quæ non generãtur adinuicem. ibi. Dicuntur autem hæc quidem. Circa primum duo facit, primo ſoluit quæſtionem ſecundo epilogat. ibi. Eſſe quidem igitur. Circa primum ponit modos, ſecundum quos contingit adinuicem generari: quomodo. ſ. vnius generatio ſit alterius corruptio ſimpliciter & alterius ſecundum quid. Circa quorũ primũ dicit, ꝙ ſicut multotiens determinatum eſt, quædã, quę affirmatiue dicuntur, ſignificant hoc aliquid, i. quoddã ens, quædam vero ſignificant non ens, & ex hoc cõtingit id, de quo dr, ꝙ quædam dicuntur generari, vel corrumpi ſimpliciter, quædam ſecundum quid, differũt. n. quantum ad hoc, quid ſit illud, in ꝙ aliquid tranſmutatur per generationem & corruptionẽ, puta ſi dicamus ſecũdum opinionem Parmenidis ꝙ ignis ſit ens, & terra non ens, tranſmutatio, quæ eſt via in ignem, puta ſi ex terra generetur ignis, diceretur generatio ſimpliciter, quia eſt via in ens: corruptio non ſimpliciter, ſed alicuius, ſ. terræ, quæ non eſt ens: econtra autem generatio terræ erit generatio aliqua, non autẽ generatio ſimplex, quia eſt generatio nõ entis, ſed eſt corruptio ſimplex, quia eſt corruptio entis, ſ. ignis. Sic enim Parmenides dixit duo eſſe principia rerum. ſ. ens & non ens, appellans ens ignẽ, & non ens terram, forte propter hoc ꝙ ignis inter alia elementa habet plus de forma, terra autem minus. Hoc aũt exemplum non procedit ſecundum ſententiam Ariſ. qui exiſtimauit vtrunque ens, & ideo ſubiungit ꝙ nihil differt ad propoſitum talia exẽpla, vel alia ſupponere. Quærimus enim inducẽdo exẽpla, modum, ſed non ſubiectum, non curantes vtrum. ſ. ſic ſe habeat in his terminis, vel quibuſcunque aliis. Et propter hoc ẽt in libris Logicæ vtitur exemplis ſecundum opiniones aliorum Philoſophorũ, quæ non ſunt inducenda, quaſi ſint verba Ari. hoc igitur ex præmiſſis eſt accipiendum quòd corruptio ſimplex eſt quæ eſt via ſimpliciter non ens, generatio ſimpliciter quæ eſt via in ſimpliciter ens: determinetur ergo quod dictũ eſt de generatione & corruptione ſimpliciter, vel ſecundum quid, ſiue in igne & terra, ſiue in quibuſlibet aliis terminis, dummodo ita ſe habeant, quòd vnũ ſit ens, & aliud non ens, ſicut ſi dicamus viuum & mortuum, vel aliquid aliud huiuſmodi. Concludit igitur quod vno modo differt ſimpliciter generari & corrũpi & non ſimpliciter, ſicut dictum eſt. Sed videtur quod hæc differentia non ſit conueniens, via enim quæ eſt in ſimpliciter non ens, quã dicit eſſe corruptionem ſimpliciter, non poteſt intelligi in id quod eſt omnino nihil, quia omnis naturalis corruptio fit per reſolutionem in aliquam materiam. Similiter etiam nõ poteſt

T.c.20.

T.c.20. Prim' modus quo dr generatio & corrumptio.

Duo principia rerũ ens & non ens ſecũdũ Parmenidem.

teſt intelligi non ens ſimpliciter quod ſit priuatio pura ſine forma, quia materia nunquam denudatur ab omni forma: ita quod ſit ſola ſub priuatione, ergo oportet quod per non ens, in quod tendit corruptio ſimplex, intelligatur priuatio, quæ eſt adiuncta alicui formæ, cuilibet autem formæ naturali in generabilibus & corruptibilibus adiungitur priuatio, non ergo dicetur magis vnum generari & corrumpi ſimpliciter, in his quæ ad inuicem generantur & corrumpuntur quam aliud. Dicendum eſt ergo quod non ens ſimpliciter intelligitur hic materia cum priuatione adiuncta alicui formæ. Sed duplex eſt forma, vna quidem perfecta, quæ complet ſpeciem alicuius rei naturalis, ſicut forma ignis, vel aquæ, aut hominis, aut plantæ, alia eſt forma incompleta, quæ neque perficit aliquam ſpeciem naturalem, neque eſt finis intentionis naturæ, ſed ſe habet in via generationis, vel corruptionis, Manifeſtum eſt enim in generatione compoſitorum, puta animalis, quod inter primum principium generationis, quod eſt in ſemine, & vltimam formam animalis completam: ſunt multæ generationes mediæ, vt Auicen. dixit in ſua ſufficientia, quæ neceſſario terminantur ad aliquas formas: quarum nulla facit ens completum ſecundum ſpeciem, ſed ens incompletum quod eſt via ad ſpeciem aliquã. Similiter autem etiam ex parte corruptionis, ſunt multæ formæ mediæ, quæ ſunt formæ mediæ incompletæ, non enim ſeparata anima corpus animalis ſtatim reſoluitur in elementa: ſed hoc fit per multas corruptiones medias, ſuccedentibus ſibi in materia multis formis imperfectis: ſicut eſt forma corporis mortui, & poſt modum putrefacti, & ſic tandem fit vltimum complemẽtum ſucceſſiue. Quando igitur per corruptionem peruenitur in priuationem cui adiungitur talis forma in materia, eſt corruptio ſimpliciter. Quãdo autem ex priuatione, cui adiungitur forma imperfecta, quæ erat via generationis, peruenitur ad formam completam, eſt generatio ſimplex. Deinde cum dicit.

Solutio. Non ens ſimpliciter quid. Duplex ẽ forma.

Separata aĩa non ſtatim fit reſolutio in elementa.

Dictorum reſolutio.

VATAB. *Altero, materiæ qualitate conditioneue. Cuius.n. differentiæ potius hoc aliquid ſignificant, ea magis ſubſtantia eſt, contra cuius differentiæ priuationem magis ſignificant, ea magis non ens eſt. Vt calor, prædicamentũ quoddam & ſpecies eſt, frigiditas priuatio, his autem differentijs, ignis & terra differunt.*

ANT: *Alio autem modo, materia differunt, qualiſcunque ea ſit. Cuius enim magis differentiæ hoc aliquid ſignificant magis ſubſtantia; cuius autem priuationem, non ens. Puta calidum prædicamentum aliquod & ſpecies, frigiditas autem priuatio, differunt enim ignis & terra his differentijs.*

Iſta gñatio dici ur generatio dulcis & triſtis. 5. phyſ. T.c. 58.

Ponit ſecundum modum, & dicit, quod alio modo erit quædam generatio & non ſimpliciter qualiſcunq; materia erit, id eſt ſi habeat aliquam naturam id in qđ eſt corruptio, dummodo habeat aliquem defectum. Illud enim, cuius differentiæ magis ſignificant hoc aliquid, magis eſt ſubſtantia, illud autem cuius differentiæ magis ſignificat priuationem, magis eſt non ens. Sicut calidum eſt quoddam prædicamentum, ideſt quoddã affirmatum ſine priuatione, & eſt ſpecies, ideſt forma, frigiditas autem eſt priuatio: his autem differentijs differunt terra & ignis. Si autem terra eſt naturaliter frigida, ignis naturaliter eſt calidus: & ideo ignis eſt magis ſubſtantia, terra autem magis accedit ad non ens. Primo autem oportet conſiderare quomodo hic dicatur quod frigiditas ſit priuatio, cum frigidum & calidum contrarie opponãtur, contrariorum autem vtrorumq. eſt natura aliqua, alioquin non eſſent in eodem genere, nam priuatio & non ens non eſt in genere. Dicendum autem eſt quod, ſicut oſtenſum eſt in Decimo Metaph. oppoſitio priuationis & habitus eſt principium oppoſitionis contrariorum & ideo ſemper aliud contrariorum eſt cum defectu & priuatione quadam reſpectu alterius. Dicitur ergo frigidum priuatio non quia ſit priuatio pura, ſicut cæcum & nudum, ſed quia eſt qualitas deficiens reſpectu calidi. Vnde in hoc differt iſte modus ſecundus a primo, nam primus modus accipitur ſecundum differentiã entis & non entis ſimpliciter, hic autem accipitur ſecundum differentiam entis perfecti & imperfecti. Secundo oportet conſiderare, quomodo hic dicatur quod terra & ignis differant his differentijs, ſ. calido & frigido, oportet enim hoc intelligi de differentiis ſubſtantialibus: alioqui non pertinerent ad generationem & corruptionem, ſed magis ad alterationem: principia autem differentiarum ſubſtãtialium, quæ ſunt conſtitutiuæ ſpecierum, oportet eſſe formas ſubſtantiales, quæ ſunt ſpecificæ, ſecũdum hoc ergo ſequitur qđ calor, & frigus ſint formæ ſubſtantiales ignis & terræ, quia eſt omnino impoſſibile. Primo quidem, quia non eſt poſſibile quod idem ſit in vno accidens, & in alio forma ſubſtantialis, niſi æquiuoce diceretur, calidum autem & frigidum in aliis corporibus ſunt accidentia, de quibus tamen vniuoce dicuntur cũ elementis ex quorum miſtione in eis huiuſmodi qualitates inueniuntur, non ergo poteſt eſſe quod calidum & frigidum in elementis ſint formæ ſubſtantiales. Secũdo quia nulla forma ſubſtantialis eſt ſenſu perceptibilis, ſed ſolum intellectu: cuius obiectum eſt quod quid eſt, vt dicitur in Tertio de Anima. formæ autem quæ ſunt ſenſu perceptibiles, ſunt qualitates ſpeciei, quæ ob id dicuntur paſſibiles, quia ſenſibus inferunt paſſiones, vt dr̃ in præſenti. Cum igitur calidum ignis & frigidũ terræ vel aquæ ſint ſenſu perceptibilia, non poſſunt eſſe formæ ſubſtantiales. Dicendum eſt ergo quod ſicut habetur ex Octauo Metaph. differentiæ ſubſtantiales, quia ſunt ignotæ, per differentias accidentales manifeſtantur, & ideo multoties vtimur differentiis accidentalib. loco ſubſtantialium, & hoc modo philoſophus hic dicit calidum & frigidum eſſe formas ſubſtantiales ignis & terræ, calidum enim & frigidum, cum ſint propriæ paſſiones horum corporum, ſunt proprii effectus formarum ſubſtantialium eorundem. Et ideo ſicut aliæ cauſæ intelligibiles innoteſcunt per effectus ſenſibiles, ita & perfectione calidi & imperfectione frigidi perpẽdimus quod forma ſubſtantialis ignis eſt perfectior quam forma ſubſtãtialis terræ, oẽs enim formæ ſubſtãtiales differunt ſecundum magis & minus perfectum, vnde in octauo Metaph. dr̃ quod ſpecies rerum ſunt ſicut numeri quorum ſpecies variantur ſecundum additionem & ſubtractionem. Poteſt etiam dubitari de hoc quod dicit, qđ cuius definitio magis ſignificat hoc aliquid, magis eſt ſubſtantia, cum tamen dicatur in prædicamentis quod ſubſtantia non ſuſcipit magis & minus, ſed dicẽdũ quod per hoc non intendit ſignificare intentionem & remiſſionem ſubſtantiæ in Prædicamẽto ſubſtantiæ, ſed maiorem & minorem perfectionem in ſpeciebus ſubſtantiæ ſecundum dictam formarum differentiam. Tertium modum ponit ibi.

primũ dubium qũo frigiditas dicatur priuatio.

T.c. 15.

In quo differant primus & ſecundus modus.

2. Dubiũ quomodo terra & ignis differant calido & frigido.

Qđ calor & frigus nõ ſint formæ ſubſtãtiales. Qđ in vno ẽ accñs nõ põt in alio eſſe ſubſtantia. Forã ſubſtãtialis nõ percipitur ſenſu.

Capite de qualitate. T.c. 5.

Drĩæ ſubſtãtiales p accidentales manifeſtantur.

Proprietates ſũt ꝓprii effect᷒ formarum ſubſtãtialium.

T.c. 10.

3. dubium qũo dicatẽ quid eẽ magis ſubſtantia.

VATAB. *At pleriſque videtur, illa potius ſenſibili & inſenſibili differre, nam cum ad ſenſibilem materiam mutatio fit, tũ gigni quippiam aiunt cum ad eam quæ ſub ſenſum non cadit, corrumpi. Quandoquidem, ens, & non ens ſentiendo & non ſentiendo definiunt, quemadmodum quod ſcibile eſt, ens eſſe aſſerunt, quod ſciri non ſolet, non ens: quippe cum ſenſus ipſe ſcientiæ vim obtineat.*

ANT. *Videtur autem magis multis ſenſibili & non ſenſibili differre, quando enim in ſenſibilem tranſmutatur, & in materiam, generari inquiunt, quando autem in non materiam, corrumpi.*

f. 19

Ens

Ens enim & non ens in ſentire & non ſentire determinant, quemadmodum quidem ſcibile ens, ignotum autem non ens, ſenſus enim ſcientiæ habet virtutem.

Circa hoc tria facit. Primo ponit tertium modum, ſecundum quem aliqui aſsignant differentiam generationis & corruptionis ſimplicis & ſecundum quid, Secundo oſtendit huiuſmodi falſitatem. ibi. Quemadmodum igitur. Tertio comparat hunc modum, ſecundo. ibi. Contingit itaque. Dicit ergo primo quod multis videtur quod ſimpliciter generatio & ſecũdum quid magis differunt per hoc quod eſt magis & minus ſenſibile quam ſecundum perfectionem & imperfectionem ſuarum differentiarum, ſicut in ſecundo modo dicebatur. Dicunt enim quod, quando aliquid tranſmutatur in materiam quæ bene poteſt ſentiri: tunc generatur aliquid ſimpliciter, puta qñ aliqd trãſmutatur in terrã, vel in aquam, quando autem tranſmutatur aliquid in id, quod non eſt manifeſtum ſenſui, dicunt illud corrũpi ſimpliciter, puta in aerem, & horum ratio eſt, per hoc, quòd determinabant aliquid ens, & non ens ex hoc, quod non ſentitur vel ſentitur: exiſtimantes & id quod ſolum ſentitur eſſe ens, & hoc ideo quia apud eos non differunt ſenſus ab intelligentia, ſicut quidam poſuerunt: vt dicitur in Libro de Anima, & ideo viuntur ſenſu ac ſi haberet virtutem intellectiuæ ſcientiæ, quæ eſt capax aliqualiter omnium entium: vnde ſcibile ens eſt, ignotum autem non ens. Deinde cùm dicit.

Ens tãtum quo modo ſentiſ ſecũdum quoſdã Philoſophos.

VATAB. *Igitur hi vt res ipſas viuere quia ſentiant aut ſentire poſſint, ita eaſdem eſſe quia ſub ſenſum cadant arbitrantur, veritatem modo quodam ſectantes, ſed hoc falſi dicentes.*

ANT. *Quemadmodum igitur illi in ſentire & poſſe ſentire viuere & eſſe exiſtimant, ita & res: In quo modo quodam proſequetur veritatem. Id autem dicentes, non verum.*

Oſtendit falſitatem huiuſmodi ſententiæ, namque tales, ſicut exiſtimabant animalia viuere & eſſe in hoc quòd actu ſentiunt, vel poſſunt ſentire, ita exiſtimabãt res eſſe, in hoc quòd ſentiuntur, vel poſſunt ſentiri: ac ſi ſenſus eſſet perfectio rei ſenſibilis, ſicut eſt perfectio ſentientis, & in hoc quodammodo proſequebantur & deſtruebant veritatem rerum. Nam, cum verum dicatur aliquod ex eo quod eſt: ſi eſſe rerum conſiſteret ſolum in ſentibus, nulla veritas eſſet in rebus, ſed in ſolo ſentiente, hoc autem non eſt verum: quia ſic nulla veritas eſſet in rebus, vnde ſubtrahentes veritatem rerum dicunt non verum. Deinde cum dicit.

Qđ eſſe rerũ non cõſiſtat ſolũ in ſenſib.

VATAB. *Itaque generari quippiam ſimpliciter atque corrumpi, iuxta opinionem alio atque veritatem accidit modo. Nã ſpiritus & aer, ſenſu quidem, minus ſunt, & proinde illa, quæ ſimpliciter corrumpuntur, mutatione ad illa tendente corrumpi dicunt, atque generari, cum in rem tangibilẽ, terramque mutantur. Renera vero, hoc aliquid & ſpecies magis ſunt quam ipſa terra.*

ANT. *Contingit itaque ſecundum opinionem et ſecundum veritatem aliter & generari ſimpliciter & corrumpi. Spiritus quidem enim & aer ſecundum quidem ſenſum minus ſunt: ideo & quæcunque corrumpuntur ſimpliciter in huius tranſmutatione hæc corrumpi dicuntur, generari autem, quando in aliquid tangibile, vt in terram mutatur, ſecundum veritatem autem magis hoc aliquid & ſpecies hæc, quam terra.*

Comparat hunc modum ſecundum, & dicit, quòd aliter contingit generari ſimpliciter & corrumpi ſecundum opinionem, quæ pertinet ad hunc tertium modũ, & rei veritatem, quam tangit ſecundus modus, quia ſpiritus, idest aer & ventus minus ſunt ſecundum ſenſum, ideſt ſi iudicetur eſſe rei ex hoc quòd ſentitur: & ideo quæcunque corrumpuntur dicuntur ſecũdum tertium modum corrumpi, & per tranſmutationem quæ non ſentiuntur generari, aut ſimpliciter quando tranſmutãtur in aliquod tangibile, & palpabile, ſicut quando mutantur in terram. Sed ſecundum veritatem accidit contrarium: quia aer magis eſt hoc aliquid & ſpecies quam terra: & eſt perfectius ens, & iõ ſecũdũ veritatem magis eſt generatio ſimpliciter ſi ex terra fiat aer, quã e cõuerſo. Deinde cum dicit.

VATAB. *Cur igitur ſit aut non ſit ſimplex generatio, quæ eadem alicuius corruptio eſt. & corruptio ſimplex, quæ itidem generatio alicuius eſt cauſam diximus. Nam id, ob materiæ diſcrimen euenit, nempe, aut quod ea ſubſtantia ſit vel non ſit, aut quòd hæc magis, illa minus, & non, quia materia eſt qua mutatio venit, & ad quam proficiſcitur, alia magis, alia minus ſenſu percipi queat.*

ANT. T. c. 20. *Eſſe quidem igitur hanc ſimplicẽ generationem alicuius corruptionem entem, corruptionem autem ſimplicem generationem alicuius exiſtentem, dicta eſt cauſa. Propter materiam enim differunt aut eo quòd ſubſtantia eſt, aut non, aut quòd hæc magis, hæc vero non, aut quod hæc quidem magis ſenſibilis eſt materia ex qua & in quam eſt, hæc vero minus eſt.*

Epilogat quæ dicta ſunt, & dicit quòd dicta eſt cauſa quare quædam eſt generatio ſimplex, cum tamen ſit corruptio alicuius, & quædam corruptio ſimplex, cum ſit generatio alicuius, hæc enim differunt per materiã, ideſt per id in quod aliquid tranſmutatur per generationem, vel corruptionem: aut quia eſt ſubſtantia, ideſt hoc ens, vel non, ſicut dicebatur in primo mõ, aut quia magis, hoc vero minus, quia. ſ. vnum eſt perfectius ens quam aliud, quod pertinet ad ſecundum modum aut quia materia ex qua & in quam aliquid tranſmutatur eſt magis, vel minus ſenſibilis, quod pertinet ad tertium modum. Vocat autem hic materiam, non puram, ſed rem ex qua aliquid generatur, vel in quam corrumpitur.

Recapitulat tres modos prædictos.

LECTIO IX.

Generatio ſimpliciter & ſecundum quid in his quorum mutua non eſt generatio, quomodo ſumenda, tres demum mouentur Quæſtiones.

VATAB. *Dicuntur autem quædam ſimpliciter, quædam ſolũ aliquid fieri, non ob mutuam generationem, ſed iuxta eum quem nuper diximus modum. Nam hoc tantum nuper definitum determinatumque fuit, cur nam, cum omnis generatio ſit alterius corruptio, & omnis corruptio cuiuſpiam alterius generatio, tam oriri quã interire non ſimiliter tribuamus hiſce, quæ in ſeſe uiciſſim mutari ſolent. At quod poſtremo loco fuit dictum, hoc idem minime in quæſtionem reuocat, ſed quam ob rẽ quod diſcit, non ſimpliciter fieri, ſed fieri ſciens, quod uero naſcitur fieri dicatur.*

ANT. *Dicimus autem hæc quidem ſimpliciter generari, hæc autem aliquid ſolum non ex abinuicem generatione, ſed ſecundum quem diximus nunc modum. Nunc quidem enim tantum determinatum eſt, quare omni generatione exiſtente corruptione alterius, & omni corruptione exiſtente generatione alterius, non ſimpliciter attribuimus generari & corrumpi in adinuicem*

tranſmutabilibus. Quod autem poſtea dicetur non hoc quæret, ſed quare diſcens quidem non dicitur ſimpliciter generari, ſed generari ſciens, quod autem naſcitur generari.

Poſtquam oſtendit quare quædam generantur ſimpliciter,& quædam ſecundum quid eorum quæ ad inuicem generantur, Hic oſtendit cauſam differentiæ generationis ſimpliciter & ſecundum quid,in his quæ nõ adinuicem generantur. Et Primo determinat quæſtionem principaliter intentam,Secundo determinat quaſdam quæſtiones conſequentes.ibi. Sed nunc quærere oportet.Circa primum tria facit.Primo mouet quæſtionem,Secundo ſoluit eam.ibi. Hæc autem determinata ſunt. Tertio epilogat quæ dicta ſunt.ibi. De generari quidem. Dicit ergo primo qđ quędã dicuntur ſimpliciter generari,quædam autem ſolũ ſm quid,non ſecundum generationem ex inuicem,ut ſupra dictum eſt,vt .ſ. vnum eorum,quæ ex inuicem generantur,generetur ſimpliciter,aliud autem ſecundum quid, hoc enim eſt quod ſupra determinatum eſt,quare,cum omnis generatio ſit corruptio alterius,& omnis corruptio ſit generatio alterius:non ſolum ſimili modo attribuitur generari & corrumpi in his quæ adinuicem tranſmutantur, ſed vnum eorum dicitur generari vel corrumpi ſimpliciter,aliud autem ſecundum quid. Quæſtio autem quæ poſtmodum determinanda eſt,non hic erit, ſed in his quæ non ex inuicem tranſmutantur, quare vnum dicitur generari ſimpliciter & alterum ſecundum quid:puta quare diſcens qui fit ſciens non dicitur ſimpliciter generari,ſed ſecundum quid, ideſt ſciens, homo autem vel animal quando naſcitur dicitur generari ſimpliciter, & tamen manifeſtum eſt quod natum & ſciens non generantur ex inuicem. Deinde cum dicit.

VATAB.

Hæc autem,prædicamentis diſtincta ſunt. Nam alia ſubſtantiam, alia qualitatem, alia quantitatem ſignificant. Quæcunque igitur ſubſtantiam non ſignificant,ea non ſimpliciter,ſed quippiam fieri dicuntur. Verum enim vero,in omnibus generatio ſimpliciter iuxta ea quæ in altera ſunt ferte dicitur,vt in ſubſtantia,ſi ignis fiat,ſed nõ ſi terra:& in qualitate,ſi ſciens,ſed non ſi inſcium.

ANT. Quæ non ſignificare ſubſtãtiam dicunt nõ generãtur ſimpliciter.

Hæc autem diſtincta ſunt prædicamentis,nam hoc quidem hoc aliquid ſignificat,hoc autem quale,hoc autẽ quantum. Quæcunque igitur non ſubſtantiam ſignificant, non dicuntur ſimpliciter generari,ſed ſecũdum quid fieri. Sed tamen in omnibus ſimpliciter generatio dicitur ſecundum quòd in alio ordine ſunt:puta in ſubſtãtia quidem ſi ignis, ſed non ſi terra: in qualitate autem ſicut ſciens, ſed non quando neſciens.

Solutio.

Soluit quæſtionem nunc motam,& dicit, quòd illa, quarum quædam dicuntur generari ſimpliciter,quædã ſecundum quid, ſunt diſtincta ſecundum prædicamenta,ita quòd vnum eorum ſignificat hoc aliquid, ideſt ſubſtantiam:aliud autem quantitatem, aliud qualitatẽ, & ſic de aliis prædicamentis. Illa ergo,quæ non ſignificant ſubſtantiam,non generantur ſimpliciter, ſed ſecũdum quid:ſicut quãtitatem,aut qualitatem, aut aliquid aliorum. Quæ vero ſignificant ſubſtantiam dicuntur generari ſimpliciter,cuius ratio eſt, quia generatio eſt via de nõ eſſe ad eſſe, & id ſimpliciter generatur quod acquirit eſſe,cui non præſupponitur aliud eſſe, non.n. fit quod eſt. Vnde quod iã eſt non poteſt generari ſimpliciter,ſed ſecundum quid.Et ideo iſta, quorum eſſe præſupponit aliud eſſe, non dicuntur generari ſimpliciter, ſed ſecundum quid,eſſe autem accidentium præſupponit aliud eſſe, quia ſubiectum formæ ſubſtantialis non eſt ens actu,ſed potentia: & ideo ex hoc quòd accipit formam accidentalem dicitur generari ſecundum quid.In omnibus tamen ſubſtantiis & accidentibus diuerſificatur generari ſimpliciter & ſecundum quid, ſecundum diuerſum ordinem entis ad non ens, vel perfecti ad imperfectum, aut ſenſibilis ad inſenſibile, vnde quodammodo in ſubſtantia dicitur generatio ſimpliciter,ſi generetur ignis, non autem ſi generetur terra:& in qualitate dicitur generatio ſimpliciter ſi generetur ſciens,non autem ſi generetur neſciens.

Ratio quã ſupplet. S.T.

Deinde cum dicit.

VATAB.

Quod igitur quædam ſimpliciter oriantur, quædam non, etiam omnino in ipſis ſubſtantiis, dictum eſt,& quòd vt generatio continue ſit, cauſa vt materia id quod ſubijcitur,eſt:quia in contraria mutatiuum eſt, atque in ſubſtantiis ſemper vnius generatio,alterius eſt corruptio: & vnius corruptio generatio alterius.

ANT. Cã continuæ generationis eſt materia & ſubiectum.

De generari quidem hoc ſimpliciter,hoc autem ſecundum quid, & vniuerſaliter dictum eſt in ſubſtantiis ipſis. Atque item quòd continue generationis cauſa tanquam materia ſit ſemper ipſum ſubiectum, quoniam trãſmutatur in contraria:& eſt alterius generatio in ſubſtantiis alterius corruptio, & alterius corruptio alterius generatio.

Epilogat quæ dicta ſunt, & dicit, quòd dictum eſt vniuerſaliter de accidentibus & in ſubſtantijs, de hoc quòd quædam generatur ſimpliciter,& quædam ſecundum quid. Et etiam dictum eſt, quòd cauſa continuitatis generationis per modum materiæ eſt ſecundum quod tranſmutatur in contraria, ex hoc enim contingit quod ſemper in ſubſtantiis, alterius generatio eſt alterius corruptio,& e conuerſo, nunquam enim materia eſt ſub priuatione vnius formæ ſine alia forma, in quibuſdam autem accidentibus hoc contingit,nam corpus diaphanum eſt ſub priuatione lucis abſque hoc quòd ſubſit formæ contrariæ.

Deinde cum dicit.

VATAB.

At verò nec dubitaſſe conuenit, quam ob cauſam corruptis quibuſdam ſemper generatio fiat. Nam vt corrumpi ſimpliciter quippiam dicunt,cum illud ad inſenſibile & id quod haud eſt,proficiſcitur, ſic & ortum ſubire ex eo quod haud eſt,cum ex inſenſibili ſit. Siue igitur ſubiecto quopiam exiſtente, ſiue non,ex eo fit quod haud eſt. Quare ſimili modo & ex eo, quod haud eſt, generatur, & in id,quod haud eſt,corrumpitur, merito igitur,generatio non deficit,quippe cum generatio, corruptio ſit eius quod haud eſt,atque corruptio, generatio eius quod haud eſt. Sed quæret aliquis, vtrum hoc ipſum quod ſimpliciter non eſt,e contrariis ſit alterum, verbi cauſa, vtrum non ens ſit terra, & id quod graue eſt,ens vero ignis, & quod leue eſt,an non,ſed ens terra,non ens vero terræ materies atque ignis ſimiliter? Et utrum materies vtriuſque diuerſa ſit, an nec ex ſe ſe mutuo fierent, nec ex contrarijs? (nam biſce,igni,inquam, terra,aquæ & aeri,contraria inſunt.) An partim eſt eadem, partim diuerſa? quod enim aliquando cum ſit ſubijci ſolet,eſt idem:at ratio,non item eadem eſt.Sed de biſce,hactenus.

ANT. T. c. 21.

Sed nunc quærere oportet quare generatur aliquid ſemper ex corruptis aliis. Quemadmodum enim & corrumpi hoc ſimpliciter inquiunt,quando ad inſenſibile venit & non ens,ſimiliter generari ex non ente inquiunt, quando ex inſenſibili. Siue igitur ſubiectum aliquod ſubſit,ſiue non,generatur ex non ente,quare & ſimiliter generatur ex non ente,& corrumpitur in non ens, merito igitur nõ deficit generatio.Generatio enim entis, corruptio eſt non entis:corruptio autem entis,generatio non entis. Sed hoc non ens ſimpliciter quæret aliquis, vtrum aliquod contrariorum

T.c.22. Quare generatio nõ deficiat.

riorum eſt, puta terra, & graue non ens, ignis autem & leue ens, aut non, ſed eſt & terra ens, non ens autem materia terræ & ignis ſimiliter. | *Et an alia vtriuſque materia ſit, an vero neque ex ſe, neque ex contrarijs. His enim exiſtunt contraria, igni, terræ, aquæ & aeri. An eſt quidem partim eadem, partim vero alia. Nam quod ſubijcitur, idem eſt, eſſe autem non idem. De his igitur in tantũ dictum eſt.*

Contrarietates primo exiſtũt quatuor elementis.

Determinat tres quæſtiones conſequentes, quarum prima eſt, quare ſemper generatur aliquid ex corruptis, quod ſupponit in hoc quòd dixit, quare generatio vnius eſt corruptio alterius. Et ſoluit hanc quæſtionem dicens, quia corrupcio tendit in non ens, & generatio eſt ex non ente: ideo oportet quod generatio ſit ex corruptis. Et hoc ipſe probat etiam ex aliorum opinione, quia ſicut homines dicunt corrumpi aliquid, quando peruenit ad inſenſibile, quod putant ens non eſſe, ſecundum tertium modum ſupra poſitum, ſimiliter dicunt aliquid generari, quando ex inſenſibili & nõ eſſe peruenit ad hoc quòd ſit ſẽſibile, patet ergo quòd ſecundum hunc modum, id quod eſt terminus corruptionis, eſt principium generationis. Siue ergo ſit aliquod ſubiectum, ex quo eſt generatio, ſiue non, ſemper oportet quòd generatio eius ſit ex non ente, quod eſt terminus corruptionis: hoc enim eſt de ratione generationis, quòd ſit ex non ente, quod autem illud non ens adiungatur alteri exiſtenti accidit generationi. Quare patet quod ſimul generatur aliquid ex non ente & corrumpitur in non ens, qualitercunque dicatur non ens, ſic igitur idem eſt in quod terminatur corruptio, & ex quo eſt generatio: & propter hoc generatio eſt ex corruptis. Conuenienter ergo non deficit ſucceſſio generationis & corruptionis, vt ſupra dictum eſt: quia generatio eſt quædam corruptio, ſcilicet non entis: & ita vnum eorum ſemper adiungitur alteri, cum tamen in id, ex quo vnum incipit, aliud terminetur. Secundam quæſtionem ponit. ibi. Sed hoc non ens. Poteſt enim aliquis quærere, an id non ens, ex quo eſt generatio, & in quod terminatur corruptio ſimpliciter, quod quidem eſt quodammodo ens, ſit aliquorum contrariorum, puta quod terra, & graue ſit nõ ens, ſicut poſuit Parmenides, ignis autem & leue ſit ens, & ſoluit quòd non eſt ita, ſed terra eſt ens, quia .ſ. terra ſit per hoc quod materia recipit quandam formam, quæ facit eſſe in actu non ens, ergo eſt materia terræ & ignis. Non tamen materia eſt non ens per ſe, ſicut Plato poſuit, ſed non ens per accidens ratione priuationis cui adiungitur. Tertiam quæſtionem ponit ibi. Et alia vtriuſque. Vtrum, ſ. iſtud non ens quod eſt materia, ſit aliud & aliud, quod eſt commune his, quæ adinuicem generantur. Et dicit quòd alia eſſet vtriuſque materia, ſ. ignis & terræ, ſi non generantur adinuicem: ſicut accidit his, qui poſuerunt & ignem & terram primas materias. Oportet enim ea, quæ ex inuicem generantur, communicare in ſubiecto, quod ſuſcipiat formam vtriuſque, & per conſequens non fieret tranſmutatio ex contrarijs inuicem, ſicut ſupra dictum eſt; quia contrarietates exiſtunt primo & per ſe elementis prædictis, ſ. igni, terræ, & aquæ, & aeri: vnde, ſi nihil tranſmutaretur ex igne in aquam, vel aerem aut econuerſo, nihil &t tranſmutaret ex calido in frigidũ uel ecõuerſo, vt ſupra dictum eſt. Subiungit tamen quòd materia eorum, quæ tranſmutantur adinuicem, aliqualiter eſt eadem: & aliqualiter alia, ſubiecto enim eſt eadem. Et hoc eſt quod dicit quod id, quod ſubiicitur eſt idem, qualitercunque ſit ens: quia .ſ. non eſt ens actu, ſed potentia. Non eſt autem idem ſecundum eſſe, vel rationem, aliam enim rationem & aliud eſſe accipit prout

Prima qõ. quare generatũ eſt ex corrupto.

T.c.17.

Secũda qõ an nõ ens ſit aliquorum contrariorũ.

Materia dr̃ nõ ens per accñs rõne priuationis adiunctæ.

Tertia qõ, an materia ſit cõe his quę adinuicem generantur.

Quorũ una eſt materia inuicẽ generanſ.

Aliud eſſe, & aliã rõnem habet

A eſt ſub diuerſis formis: & etiam ſecundum hoc ipſum quod ordinatur ad diuerſas formas, ſicut corpus eſt aliud ratione ſecundum quod eſt ægrotabile, & aliud ſecundum quod ſanabile, licet ſit idem ſubiecto. Vltimo autem epilogando concludit quod de his in tantum dictum eſt.

materia, ꝑ ut ad diuerſas formas ordinatur.

LECTIO X.

Generationis & corruptionis Natura: ex cuius notitia ipſarum a cæteris mutationibus differentia deducitur.

VATAB.

De generatione autem atque alteratione, quo inter ſe diſcrepent, agendum, nam haſce mutationes inter ſeſe diuerſas eſſe dicimus. Cum igitur ſubiectum quippiam ſit, & affectio atque qualitas quæ de ſubiecto nata eſt dici ab eodem diuerſa ſit, ſitque vtriuſque horum mutatio: alteratio ſane eſt quando ſenſibile ſubiectum permanens in ſuis mutatur affectibus: qui aut contrarij aut inter contrarios medij ſunt, ſicuti corpus idem permanens viciſſim modo ſanum, modo ægrum eſt atque æs, quamquam idẽ, alias teres atque rotundum eſt, alias anguliſ ſpeciem præ ſe fert.

B

ANT. T.c.23.

DE generatione autem & alteratione dicamus quid differunt, dicimus enim has tranſmutationes eſſe inter ſe diuerſas abinuicem. Quoniam igitur eſt aliud ſubiectum & aliud paſſio, quæ de ſubiecto innata eſt dici: & eſt tranſmutatio vtriuſque horum. Alteratio quidem eſt, quando manente ſubiecto ſenſibili exiſtente tranſmutatur in eius paſſionibus, aut contrarijs entibus, aut medijs puta corpus ſanum eſt, et rurſus laborat manens idẽ, & metallum quandoque rotundum, quandoque angulare idem exiſtens.

De dr̃ia generationis & alterationis.

C

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quare eſt quædam generatio ſecundum quid, & quædam ſimpliciter, hic inquirit de differentia generationis & alterationis, & primo exponit ſuam intentionem dicens, quòd dicendum eſt de generatione & alteratione quomodo differant adinuicem, & hoc ideo, quia ſuperius dictum fuit, quod generatio & alteratio ſunt diuerſæ tranſmutationes adinuicem. Secundo ibi. Quoniam igitur eſt aliud ſubiectum. Exequitur propoſitum ſuum: & primo dicit differentiam generationis & alterationis quantum ad id ſecundum quod vtrunq. eſt tranſmutatio, Secundo quantum ad ſubiectum vtriuſque. ibi. Quandoquidem igitur. Circa primum duo facit. Primo oſtendit in quibus ſit alteratio, ſecundo in quibus ſit generatio. ibi. Quando autem totum. Circa primum duo ſupponit, quorum Primum eſt quod aliud eſt ſubiectum, & aliud paſſio, quæ nata eſt dici de ſubiecto, ſicut differunt ſubſtantia, & accidens. Secundum eſt, quod contingit ad vtrunque eorum eſſe tranſmutationem, nam quandoque fit tranſmutatio in ipſa ſubſtantia, quandoque autem in accidentibus, his ergo ſuppoſitis, ſubiungit, quòd alteratio eſt, quando manet idem ſubiectum ſenſibile, ſcilicet quando nulla tranſmutatione in eius ſubſtantia facta, fit tranſmutatio in paſſionibus eius, ſcilicet qualitatibus ipſius. Nec eſt differentia quantum ad hoc, vtrum fiat tranſmutatio ſecundum contraria extrema, vel ſecundum media, puta vtrum de albo in nigrum, vel de rubeo in pallidum. Et ponit duo exempla, primum, ſcilicet cum corpus animalis idem manens prius eſt ſanum, & poſtea infirmatur. Secundũ eſt, quando æs idem manens, quandoque eſt rotũdum, & quandoque angulare, vel angulos habens. Et eſt aduertendum ꝙ primum horum exemplorum pertinet ad

T.c.10.

T.c.24.

D

Q: ãdo eſt alteratio.

al. metallum.

Dubium. T.c.17. & primo phi. T.c.15.

ad primam ſpeciem qualitatis, ſecundū autem ad quartam,tamen Philoſophus in Quinto Phyſicorum, probat quod in prima ſpecie qualitatis, & quarta non eſt alteratio,ſed ſolum in tertia,quæ dicitur paſſio vel paſſibilis qualitas,& propter hoc forte ſignanter dixit,qđ alteratio eſt tranſmutatio in paſſionibus. Sed dicendū eſt quod primo & per ſe alteratio eſt in qualitatibus tertiæ ſpeciei, per accidens autem mediantibus aliquibus qualitatibus: & ex conſequenti fit alteratio in aliis ſpeciebus,ſicut per aliquam alterationem calidi & frigidi mutatur homo de ſanitate in ęgritudinem,& econuerſo: & per alterationem mollis, & duri perducitur corpus ad aliquam figuram. Deinde cum dicit.

Solutio. Alteratio primo et per ſe ē in tertia ſpē qualitatis, in aliis uero ſecōdario.

VATAB. *At cum totum mutatur, nec ſenſibile quicquam ut ſubiectum idem permanet, ſed perinde euenit ut cum ex toto ſemine ſanguis,aut ex tota aqua aer, aut ex aere toto aqua fit, iam quod eſt tale, generatio huius eſt & illius corruptio.*

ANT. *Quando autem totum tranſmutatur non manente aliquo ſenſibili,ut ſubiecto eodem, ſed quaſi ex ſemine toto ſanguis.aut ex aqua aer,aut ex aere omni aqua, Generatio iam hoc tale,huius autem Corruptio.*

Quādo eſt generatio.

Oſtendit quando fit generatio, & circa hoc duo facit,primo aſſignat quando eſt generatio, ſecundo quādo magis eſt generatio.ibi.Maxime autem generabitur. Dicit ergo primo,quòd, quando eſt tranſmutatio non ſolum ſecundum paſſiones,ſed etiam ſecundum totam rei ſubſtantiam,inquantum, ſ.materia accipit aliā formam ſubſtantialem, ita,ſ.quod nō maneat aliquod ſenſibile,quaſi ſit idem ſubiectum numero ens actu, puta quando ex toto ſemine generatur totus ſanguis, aut ex toto aere generatur tota aqua, nulla ſegregatione aut congregatione interueniente,vt Democ.poſuit, talis tranſmutatio eſt vnius generatio,& alterius corruptio. Deinde cum dicit.

VATAB. *Et maxime,ſi ex inſenſibili ad id quod aut tactu,aut ſēſibus vniuerſis ſenſibile eſt,mutatio fiat, aut contra,ut cū ex aere gignitur aqua,aut eadem in aerem corrumpitur, etenim aer propemodum inſenſibilis eſt.*

ANT. T.c.24. *Maxime autem generabitur,ſi tranſmutabitur ex inſēſibili in ſenſibile,aut tactu aut omnibus ſenſibus:puta quādo aqua generatur ex aere,aut corrumpitur in aerem,aer enim mediocriter inſenſibilis eſt.*

Maxime generatio. T.c.19.

Oſtendit quando maxime fit generatio, & dicit, quod ſecundum tertium modum ſupradictum, qui accipitur ſecundum opinionem multorum, maxime dicitur aliquid generari, quando fit tranſmutatio ex aliquo, quod non poteſt bene ſentiri,in aliud, quod eſt bene ſenſibile,vel ſecundum tactum, qui groſſior eſt, & materialior omnibus ſenſibus, vnde vulgares ſecundum ipſum maxime vident aliquid eſſe ſenſibile inquātum eſt palpabile, aut etiam ſecūdum alios ſenſus,ſicut cum aqua generatur ex aere, videtur eſſe ſecundum hunc modum generatio ſimpliciter, aut quando corrumpitur in aerem, videtur eſſe corruptio ſimpliciter. Aer enim eſt modice ſenſibilis,tum propter ſui raritatem, tum quia non excellit in potentia aliqua qualitas actiua, ſed paſſiua,ſcilicet huiuſmodi humidum. In igne autem,qui eſt maior aere, excellit qualitas actiua quæ eſt calidum,aqua autem eſt denſior aere,& excellit in ea qualitas actiua,quæ eſt frigidum, terra autem eſt denſiſſima omnium elementorum.

Aer modice ſēſibilis

Deinde cum dicit.

VATAB. *Cæterum in hiſce, ſi qua e contrarietate affectio eadem remaneat in eo quod ortum eſt, quæ prius in eo quod interijt erat,ceu ſi,cum ex aere fit aqua, aeris perſpicuitas,* E *aut frigus in aqua remaneat, affectionum alterutram eius eſſe in quod mutatio fiat minime oportet, ſin minus, erit alteratio. Verbi cauſa muſicus homo corrumpitur, & homo non muſicus gignitur,homo vero idem perſeuerat. Si ergo muſica,atque muſicæ uacuitas non eſſet affectio per ſe hominis,generatio profecto foret alterius, & alterius corruptio. Quapropter hæ hominis affectiones ſunt,hominis uero muſici hominiſque non muſici, generatio atque corruptio. Nunc autem id, eius quod permanet,affectus eſt.Proinde circa ea quæ eiuſmodi ſunt, alteratio exiſtit.*

ANT. *In his autem ſi aliqua paſſio manet eadem contrarietatis in generato,& corrupto, puta quando ex aere aqua,ſi ambo diaphana,aut frigida,non oportet huiuſmodi paſſionem,ſed alteram eſſe in quam tranſmutatur,ſi autē non, erit alteratio,v.g.muſicus homo corruptus eſt,homo autem immuſicus generatus eſt:homo autem manet id idē.* F *Si igitur huius non paſſio eſſet, ſed ſecundum ſe muſica, & immuſica,huius quidem generatio eſſet, huius autem corruptio.Ideo hominis quidem hæc eſt paſſio,hominis autem muſici & hominis immuſici generatio quædam & corruptio,nunc autem paſſio hæc manentis, ideoque alteratio eſt ſecundum talia.*

Remouet quandam dubitationem, quia enim dixerat quod ſubiectum quandoque manet facta tranſmutatione circa eius paſſiones, poſſet aliquis credere, qđ omne id,circa quod fit tranſmutatio aliquo adueniente,eſſet paſſio illius manentis.Sed ipſe hoc excludit dicens.In his corporibus, quæ adinuicem tranſmutātur, quandoque manet eadem paſſio,eadem ſcilicet,in generato & corrupto,ſicut quando ex aere fit aqua,ambo autem ſunt diaphana,ideſt tranſparentia, vel frigida,non quòd aer ſit naturaliter frigidus, ſed per accidens. Non enim oportet quòd huius permanentis.ſ. G diaphani vel frigidi,alterum in quod fit tranſmutatio, ſcilicet aer,vel aqua ſit paſſio. Si autem non eſſet uerum quod nunc dicimus,ſequeretur, quòd quando ex aere fit aqua,eſſet alteratio, ſemper enim videmus qđ, quando id, quod tranſmutatur eſt paſſio permanentis, eſt alteratio, tunc autem generatio, quando id quod tranſmutatur non eſt paſſio permanētis. Et hoc manifeſtat per quoddam exemplū, dicitur enim quòd homo muſicus corruptus eſt, quando homo amittit habitum Muſicæ,& tunc homo immuſicus, ideſt habens priuationem Muſicæ,generatus eſt,eo quòd muſica non eſt paſſio hoīs muſici,cum ſit de eius rōne,ſimiliter immuſica eſt de ratione hominis immuſici, vnde homo muſicus non manet idem numero, ſed homo manet idem numero. Si ergo muſica & immuſica non eſſet paſſio hominis, ſed eſſet de eius ratione, H tunc per tranſmutationem muſicæ & immuſicæ fieret vnius generatio alterius corruptio, & quia hoc non eſt verum, ideo muſica eſt paſſio hominis, ſed hominis muſici eſt generatio & corruptio,& quia homo manet,vt patet,ſequitur quod muſica ſit paſſio permanentis, & ideo alteratio aliqua eſt ſecundum paſſiones permanentium. Si ergo aqua & aer eſſent paſſiones diaphani,ſicut permanentis,ſequeretur quod tranſmutatio aeris ex aqua eſſet alteratio. Sed dubitatur, utrum eadem paſſio numero, quæ ſit altera pars contrarietatis, poſſit eſſe in generato & corrupto, ut idē numero ſupra dictum eſt, ſi enim non remaneret eadem, non erit facilior tranſitus eorum inuicem, quæ habent ſimilitudinem, eo quod oportebit vtrobique omnia remoueri. Similiter uidetur ſequi, quod ſimile corrumpitur a ſuo ſimili, nam generans corrumpit id quod prius erat. Si autem ponatur quod maneat eadem numero, ſequitur primo quod remoto priori ſubiecto,

Aer nō eſt naturaliter frigid⁹,ſed p accidēs.

Dubiū accidens in genito & corrupto.

ſubiecto, remaneat poſterius.ſ.paſſio, & quòd idem numero accidens ſit in duobus ſubiectis. Dicendum ergo quod non manet idem numero, ſed id quod prius erat corrumpitur per accidens corruptione ſubiecti, recedente forma quæ prius erat talis accidentis: & aduenit ſimile accidens conſequens formam de nouo aduenientem, vel accidentem. Et quia per hoc accidens non erat aliqua repugnantia in agendo & patiendo, facilior fuit tranſmutatio. Nec eſt inconueniens, quod ſimile corrumpat ſuum ſimile per accidens corrumpendo ſubiectum, vel materiam, ſic enim maior flamma conſumit amorem. Deinde cum dicit.

VATAB.

Cum igitur contrarietatis mutatio in quantitate eſt accretio, atque decretio, cum in loco, latio: cum in affectu atque qualitate, alteratio. At cum id non remanet in quo affectum alter aut omnino accidens exiſtit, tum generatio vnius eſt, & alterius corruptio.

ANT.

Quandoquidem igitur ſecundum quantum eſt tranſmutatio contrarietatis Augmentum, & Diminutio; quando autem ſecundum locum, latio: quando autem ſecundum paſſiones & quale, alteratio eſt: Quando autem nihil manet, cuius alterum paſſio & accidens, vniuerſaliter hoc quidem Generatio eſt, huius autem Corruptio.

Oſtendit differentiam generationis ad alterationem, & ad alias tranſmutationes ex parte ſubiecti, & primo dicit, qualiter ſe habeat ad ſubiectum, quod eſt ens in actu, deinde quomodo ad id, quod eſt ens in potentia. ibi. Eſt autem hyle. Dicit ergo primo quod dictum eſt, quod alteratio eſt ſecundum paſſiones alicuius permanentis, & hoc idem accidit in aliis mutationibus, quæ fiunt ſecundum accidentia, quæ adueniunt ſubiecto exiſtenti in actu.

Qñ augmentũ diminutio.

Quando ergo eſt tranſmutatio de contrario in contrarium ſecundum quãtitatem, puta de magno in paruum, aut econuerſo, eſt augmentum & diminutio eiuſdem ſubiecti permanentis, eo quod quantitas aduenit ſubiecto exiſtenti in actu.

Qñ latio.

Quando autem eſt tranſmutatio ſecundum contrarietatem loci, puta ſurſum aut deorſum, eſt latio, id eſt motus localis eiuſdem corporis permanentis, eo quod eſſe vbi aduenit corpori actu exiſtenti.

Quãdo alteratio.

Quando vero eſt tranſmutatio ſecundum contrarietatem in paſſionibus, id eſt, paſſibilibus qualitatibus principaliter, & in aliis qualitatibus ex conſequenti, tunc eſt alteratio eiuſdem permanentis, quia etiam qualitas aduenit ſubiecto actu exiſtenti.

Qñ generatio & corruptio.

Quando vero nihil manet actu exiſtens: cuius alterum quod tranſmutatur ſit paſſio & accidens, ſic quodcunque eſt vniuerſaliter generatio & corruptio, eo quod forma ſubſtantialis, ſecundum quam eſt generatio & corruptio, non aduenit in ſubiecto actu exiſtenti.

D

Digr. contra ponentes plures formas ſubſtãtiales in cõpoſito.

Vnde patet falſam eſſe opinionem, quam tradidit Auicebron in Libro Fontis vitæ, quod in materia eſt ordo formarum, ita quod primo aduenit materiæ forma, ſecundum quam eſt ſubſtantia, & poſtea alia, ſecundum quam eſt corpus, & poſteà alia, ſecundum quã eſt animatum corpus: & ſic de aliis. Cum autem idem ſit conſtituere ſubſtantiam & facere hoc aliquid, quod pertinet ad ſubſtantiam particularem, ſequetur quod prima forma, quæ conſtituit ſubſtantiam, faciet hoc aliquid, quod eſt ſubiectum actu exiſtens, & ita formæ poſteriores aduenient ſubiecto permanenti: & ſecundum eas erit magis alteratio quam generatio ſecundum doctrinam, quam hic Ariſtotel. tradidit.

T.c.18.

Eſt ergo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, formæ ſubſtantiales differunt ſecundum perfectius & imperfectius: quod autem eſt perfectius poteſt quicquid poteſt imperfectius, & adhuc amplius, vnde forma perfectior, quæ

A

facit animam, poteſt etiam facere corpus quod facit forma imperfectior inanimati corporis: & ſic nulla forma ſubſtantialis aduenit ſubiecto in actu exiſtenti, nec præſupponit aliam formam communiorem realiter diuerſam, quæ pertinet ad conſiderationem Naturalis, ſed ſolum ſecundum rationem, quod pertinet ad conſiderationem Logicam. Deinde cum dicit.

Aĩa rõnalis & ſenſitiua in homine nõ differũt re aliter, ſed ſolũ ſcd'm rationem.

VATAB.

Porro ſubiectum ortus & interitus ſuſceptiuum, maxime quidem ac proprie materies eſt, quodam autem modo, & id quoque qđ cæteris aliis mutationib. ſubiici ſolet: propterea quod ſubiecta omnia, quarundam contrarietatum ſuſceptiua ſunt. De generatione igitur ac corruptione ſi eſt necne, & quo pacto eſt, item de alteratione, hoc modo ſit definitum atque determinatum.

ANT.

Eſt autem & materia maxime ſubiectum quidẽ proprium generationis & corruptionis ſuſceptibile, modo autem aliquo & in aliis tranſmutationibus, quoniam omnia

B

ſubiecta ſuſceptiua ſunt contrarietatum aliquarum. De generatione quidem igitur ſiue eſt, ſiue non eſt, quomodo eſt, & de alteratione determinatum ſit hoc modo.

Comparat prædictas tranſmutationes ſecundum ſubiectum, quod eſt tantum ens in potentia, & dicit quod prima materia eſt maxime proprium ſubiectum ſuſceptibile generationis & corruptionis, quia, ſicut dictum eſt, immediate ſubſtat formis ſubſtantialibus, quæ per generationem & corruptionem adueniunt & recedunt. Sed quodammodo, id eſt ex conſequenti & mediate ſubiicitur omnibus aliis tranſmutationibus quia ſubiecta aliarum tranſmutationum ſunt ſuſceptibilia aliquarum aliarum contrarietatum, quæ reducuntur in primam contrarietatem, quæ eſt formæ & priuationis, cuius ſubiectum eſt prima materia, vt dicitur in primo Phyſicorum, & ideo omnia alia ſubiecta participant quodammodo materiam primam, inquãtum ex materia & forma componuntur. Vltimo autem epilogando concludit, quod determinatum ſit hoc modo de generatione ſimpliciter, vtrum ſit, uel non ſit: & ſi eſt, quomodo eſt, & ſimiliter etiam de alteratione.

T.c.71.

C

LECTIO XI.

Augmentum & Diminutio quonam ab ipſa generatione, & alteratione ſeparentur.

VATAB.

Reſtat de accretione dicamus, quo nam a generatione & alteratione differat, & quo pacto unumquodque eorum, quæ ſuſcipiunt incrementum, augeatur, & quoduis eorum, quæ decreſcunt, diminuatur. Primo itaque conſiderare oportet, vtrum mutua earum inter ſe differentia in eo ſolum ſita ſit, circa quod uerſari ſolent, v.erbi gratia, vtrum eo ſolum inter ſe diſideant, quòd ea mutatio, quæ ex hoc, in hoc tendit, puta ex ſubſtãtia potentia in ſubſtantiam actu generatio ſit, quæ uero cira magnitudinem uerſatur accretio & decretio, quæ autem circa affectum alteratio, atque earum, quæ poſteriore loco dictæ ſunt, utraque etiam ex hiſce quæ potentia ſunt ad ea quæ ſunt actu, mutatio ſit.

ANT. T.c.25.

De augmentatione reliquum eſt dicere, quomodo differat a generatione & alteratione: & quomodo augmentatur unumquodque quod augmẽtatur, & diminuitur quodcunque diminuitur. Scrutandum itaque primũ, utrum ſolum in circa quid eſt eorum differentia adinuicẽ v.g. ea, quæ eſt ex hoc in hoc tranſmutatio, ut ex potentia ſubſtantia in actu ſubſt antiã, generatio eſt, quæ aũt circa magnitudinem augmentatio & diminutio quæ autem

circa paſſionem, alteratio, vtrorumque autem ex potentia entium in actum tranſmutatio dictorum eſt.

Sermo de augmentatione.

Poſtquam Philoſoph. determinauit de generatione & alteratione, hic determinat de augmentatione & diminutione, & primo exponit ſuam intentionem dicens, quòd poſt generationem & alterationem, reliquum eſt dicere de augmentatione, de qua conſiderare oportet primo in quo differat a generatione & alteratione. Secundo per quem modum augmentatur & diminuitur vnumquodque quod augmentatur & diminuitur. Secundo ibi. Scrutandum vtique primum. Proſequitur ſuam intentionem, primo oſtendit differentiam augmentationis a generatione & alteratione, Secundo inquirit de modo augmentationis. ibi. Circa quid autem eſt tranſmutatio. T.c.26. Circa primum duo facit. Primo ſupponit vnam differentiam, Secundo inquirit de alia. ibi. Aut modus. Dicit ergo primo quòd primum eorum, quæ ſunt conſideranda circa augmentationem, eſt, ꝙ oportet inquirere, vtrum dr̃ia augmẽtationis a gñatione & alteratione ſit ſolũ in circa quid ideſt, in genere, circa quod eſt quælibet iſtarum tranſmutationum. Hæc enim eſt differentia manifeſta, videlicet, quòd tranſmutatio, quæ eſt ex hoc in hoc, ideſt ex ſubſtantia ente in potentia, in ſubſtantiam entem actu, eſt generatio, tranſmutatio autem, quæ eſt circa magnitudinem eſt augmentatio, puta, quando aliquid tranſmutatur de paruo in magnum, tranſmutatio autẽ, quæ eſt circa paſſiones, ideſt paſſibiles qualitates, eſt alteratio. Et, quia dixerat quod generatio eſt tranſmutatio ex ſubſtantia in potentia in ſubſtantiam in actu, vt idem intelligatur etiam in aliis duabus ſupradictis mutationibus, ſubiungit quod tranſmutatio vtrorumque prædictorum, ſ. magnitudinis & paſſionis, eſt ex potentia in actum. Et etiam motus eſt actus exiſtentis in potentia, vt dicitur in Tertio Phyſicorum.

Deinde cum dicit.

VATAB. *An etiam mutationis modus differat? Nam nec id quod alterationem ſubit, nec id quod generatur, neceſſario mutari loco cernitur, quòd autem accreſcit, aut decreſcit cernitur.*

T.c. *Aut etiam modus differt tranſmutationis, videtur. n. quòd alteratur non ex neceſſitate tranſmutans locum, neque quòd generatur, quod autem augmentatur & diminuitur.*

Aſsignat aliam differentiam ex modo tranſmutationis. Et primo ponit differentiam, Secundo exponit. ibi. Alio aũt modo. Dicit ergo primo, quòd in prædictis mutationibus etiam modus tranſmutationis differt. Non autem refert vt hæc litera legatur interrogatiue vel remiſsiue, in hoc enim differt modus prædictarum tranſmutationum, quòd id quod alteratur, non ex neceſsitate tranſmutatur ſecũdum locum, ſimiliter etiam neque quod generatur, ſed neceſſe eſt id quod augmentatur aut diminuitur, ſecundum locum tranſmutari. Huius dicti ratio eſt, quia locus commenſuratur locato, & hoc ſecundum magnitudinem, non autem ſecundum qualitatem vel ſubſtantiam: & ideo neceſſe eſt, quòd quando mutatur magnitudo locati, quòd etiã fiat tranſmutatio ſecundum locum, non autem quando tranſmutatur aliquid ſecundum ſubſtantiam vel ſecundum qualitatem, ſicut autem commenſuratio locati ad locũ attenditur ſecundum magnitudinem, ita qualitas attenditur ſecundum formam ſubſtantialem, & ex conſequenti ſecundum aliquam qualitatem, puta grauitatem vel leuitatem, & ideo licet generatio & alteratio poſsit eſſe ſine mutatione locali, aliqua tamen generatio & alteratio eſt cauſa quòd aliquid moueatur ſecundum locum, puta cum ignis vel terra fit graue vel leue. Dif-

Græca ſñ lectio interrogationẽ poſtulat.

Cur id qđ augmentatur mouet̃ localiter.

E ferentia autem aliarum tranſmutationum per comparationem ad motum localem non eſt omnino per accidens, oſtenſum eſt enim Octauo Phyſicorũ, quòd motus localis eſt primus, principalis motus, & cauſa aliorum motuum. T.c.58. Deinde cum dicit.

VATAB. *At alio quam quod fertur modo, quod enim fertur, tota mole locum mutat, quod autem accreſcit, perinde atq; quod diſtendi producique ſolet, hoc enim manente, partes, alio.*

ANT. *Alio autem modo ab eo quod fertur, nam quod fertur vniuerſum mutat locum, quod autem augmẽtatur, quemadmodum quod extenditur, hoc enim manente, particulæ tranſmutantur ſecundum locum.*

Manifeſtat quod dixerat, ſ. ꝙ id quod augmentatur vel diminuitur, mutatur ſecundum locum. Et primo manifeſtat hoc per differentiam ad motum localem rectum, Secundo per differentiam ad motum localẽ ſphęricum. F ibi. Non quemadmodum quæ ſphæræ. Dicit ergo primo, quòd alio modo tranſmutat locum id quod augmentatur vel diminuitur: quam id quod fertur, ſcilicet motu recto. Illud enim quod fertur. ſ. motu recto, vniuerſum, ideſt ſecundum ſe totum variat locum: illud autem, quod augmentatur mutat locum, ſicut illud quod extenditur, puta metallum per malleationem, vel etiam humidum in vaſe per infuſionem, ſiue quodcunque huiuſmodi corpus: quo quidem in eodem loco manente partes eius tranſmutantur ſecundũ locum per extenſionem, vel quocunque alio modo.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Non ſicuti globi partes migrant, ſuumque deſerunt locum, nam globi partes toto manente æquali in loco, locum ex loco mutant, at partes eorum, quæ augentur, ſemper in ampliorem locum vergere ſolent, & eorum quæ decreſcunt, in minorem. Generationem igitur alterationemque* G *& accretionem non ſolum obiecto, ſed ipſo item mutationis modo differre, perſpicuum eſt.*

ANT. *Non quemadmodum quæ ſpæra, hæ enim in ſimili loco tranſmutantur manente toto: quæ autem eius quod augetur ſemper in ampliorem locum: in minorem autem, quæ eius quod diminuitur. Quod autem tranſmutatio differt non ſolum in circa quid, ſed ex parte eius quod generatur & alteratur & augmentatur, manifeſtum eſt.* Tex. c.26.

Manifeſtat differentiam ad motum localem ſphæricum, & dicit, quòd partes eius, quod augmentatur, mutant quidem locum, ſed non eodem modo, ſicut partes ſphæræ, partes enim ſphæræ tranſmutantur toto manente in eodem loco, ſ. ſubiecto, quamuis etiam totum mutet locum ſecundum rationem vt dicitur in Sexto Phyſicorum, ſed partes variant locum etiam ſubiecto, Tex.c.83. ſicut pars cœli, quæ modo eſt in oriente, poſtmodum H erit in occidente, ſed talis tranſmutatio partium ſphæræ ſunt in ſimili loco, ideſt neque in maiori, neque in minori: ſed partes corporis, quæ ſemper augentur, extẽduntur in maiorem locum, eius vero quod diminuitur ſemper retrahuntur in minorem. Vltimo autem epilogando concludit manifeſtum eſſe ex prædictis quod tranſmutatio eius quod generatur & alteratur & augetur, differunt non ſolum in circa quid, ideſt ex parte generis, in quo ſunt iſtę mutationes, ſed ſicut ex parte modi tranſmutandi.

LECTIO XII.

Quæſtionis ſolutio, An materia, quæ ſubiectum augmenti eſt, expers ſit magnitudinis actu vel potentia, necne.

VATAB. *At id circa quod accretio decretioue verſari ſolet, verſari*

ſari

ſari autem videtur circa magnitudinem, vtro modo accretionem decretionemue ſubire exiſtimandum eſt, vtrū, inquam ex potentia quidem magnitudine ac corpore, ſed actu nec corpore, nec magnitudine corpus fieri, an non, putandum eſt? atque cum hoc bifariam dici contingat, vtro modo ſit accretio? vtrum ex ſeparata ipſa per ſe materia, an exiſtente in alio corpore?

ANT. T.c.27. *Circa quid autem eſt transmutatio augmentationis & diminutionis circa magnitudinem autem videtur eſſe augeri & diminui. Et qualiter ſuſcipiendum? Vtrum ex potentia quidem magnitudine & corpore, actu vero incorporeo & ſine magnitudine generari corpus & magnitudinem? Et, cum hoc dupliciter contingat dici, qualiter augmentatio fit vtrum ex ſeparata ipſa ſecundum ſe materia, an ex exiſtente in alio corpore?*

Poſtquam Philoſophus oſtendit differentiam augmenti a generatione & alteratione, hic incipit inquirere de modo augmenti: & primo quantum ad ſubiectū, quod augetur, Secundo quantum ad id, quo aliquid augetur. ibi. Suſcipiendum itaque. Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem, Secundo inquirit quæſtionis veritatem. ibi. Aut impoſſibile. Circa primum duo facit. Primo proponit quid ex prædictis ſit manifeſtum circa augmentum: & quærit circa quid ſit transmutatio augmenti & diminutionis. Et reſpondet, qđ motus augmenti & diminutionis videtur eſſe circa magnitudinem. Secundo ibi. Et qualiter. Oſtendit quid reſtat inquirendum, & dicit quòd accipiendum eſt de cætero qualiter fiat augmentum vel diminutio. Et quātum ad ſubiectum augmenti, primo mouet hanc quæſtionem, vtrum contingat, quòd per augmentum generetur magnitudo & corpus ex eo quòd eſt in potentia ad magnitudinem, & corporeitatem, ita ſcilicet, quòd ſit actu incorporeum, & ſine magnitudine, vel non, & ſubdiuidit primum membrum quæſtionis, dupliciter enim poteſt dici quòd aliqua materia actu exiſtens ſit ſine corporeitate & magnitudine, vnde rationabiliter quæritur, ſi talis materia ſit ſubiectum augmenti, qualiter ex ea augmentatio fiat, vtrum. ſ. ipſa materia ſine corporeitate & magnitudine exiſtens ſit ſecundum ſeipſam ſeparata exiſtens, aut ita quòd ſit in aliquo corpore, non tamen pars eius, nam, ſi eſſet pars eius, eſſet ſubiectum corporeitati & magnitudini ipſius. Deinde cum dicit.

VATAB. *An neutro modo fieri nequeat? nam ſi ſeparata ſit, aut nullum occupabit locum, veluti punctus quidam, aut vacuum, vel corpus nō ſenſibile erit; horum autem alterum non cōtingit, alterum neceſſe eſt in aliquo eſſe: quod enim ex eo oritur, id ſemper alicubi erit, quare & illud, aut per ſe, aut per accidens.*

ANT. *Aut impoſſibile vtrunque ſeparata enim aut nullum poſſidebit locum, vt punctus aliquis, aut vacuum erit, & corpus non ſenſibile, horum autem hoc quidem non contingit, hoc autem neceſſe in aliquo eſſe, ſemper enim alicubi erit quod generatur ex eo, quapropter & illud aut ſecundum ſe, aut ſecundum accidens.*

Determinat quæſtionem motam, & primo ratione accepta ex parte materiæ vel ſubiecti, Secundo rōne
T.c.31. accepta ex parte augmenti. ibi. Amplius autem talis. Circa primum duo facit. Primo determinat quæſtionē prædictam ratione ſumpta ex parte materię, ſecundum quod ab ipſo conſideratur, Secundo ſecundum quòd conſideratur a Platonicis. ibi. Sed neque puncta. Circa
Tex.c.29. primum tria facit, Primo excludit primum membrum primæ diuiſionis. ſ. quòd materia ſine magnitudine ſit ſeparata exiſtens. Secundo ibi. Sed ſi in aliquo exiſtat.
T.c.28. Excludit ſecundum membrum, ſ. ꝙ materia ſeparata a magnitudine non ſit in aliquo, Tertio concludit propo
T. c.29. ſitum. ibi. Melius ergo. Dicit ergo primo, quòd vtrunq. membrum ſecūdæ diuiſionis eſt impoſſibile. & primo hoc oſtendit quātum ad hoc quòd impoſſibile eſt materiam ſine magnitudine exiſtentem per ſe ſeparatam exiſtere, quia, ſi ſit ſeparata, oportet alterum duorum eſſe: quorum vnum eſt, ꝙ nullum poſſideat locum, ſicut punctus, cuius non eſt locus, eo qđ omnis locus dimenſionem habet aliquam, aut oportet ſi materia ſine quantitate exiſtens occupat locum aliquem, quod ſit aliquis locus vacuus. Nam vacuum dicimus locum non repletum ſenſibili corpore, vel etiam oportet quòd ſit quoddam corpus non ſenſibile. Nam vacuum nihil aliud dicebant, niſi corpus non ſenſibile. Oportet enim dicere vacuum corpus, propter dimēſionem ſpacii, non ſenſibile autem, propter vacuitatē, horum autem duorum alterum eſt impoſſibile. ſ. quod ſit vacuum, vel corpus non ſenſibile. Similiter impoſſibile eſt quod materia ſeparata exiſtens nullum poſſideat locum, materia enim eſt, ex qua generantur corpora ſenſibilia, hoc autē, ex quo corpora ſenſibilia generantur, neceſſe eſt in aliquo loco eſſe, ſemper enim videmus quòd id, quod generatur, ex eo ex quo generatur eſt alicubi, ideſt in aliquo loco determinato. Ibidem autem eſt quod generatur ex aliquo, vbi fuit id, ex quo oportet id, ex quo generatur aliquid ſecundum materiam eſſe alicubi, vel per ſe vel per accidens, per ſe quidem ſecundum opinionem antiqnorū Philoſophorum ponentium materiam corporum naturalium eſſe aliquod corpus actu, puta ignem, aut aerem, aut aquā, per accidens autem ſecundum opinionem Platonis, & ſuam, qui ponebat materiam eſſe ens in potentia.

Imposſibile eſt materiā ſine magnitudine p ſe exiſtere. Vacuū. 4.Phyſ.t.c. 50.& infr.

Deinde cum dicit.

VATAB. *At uero ſi ſit in aliquo, & ita quidem ſeiunctum ſit ut nihil illius aut per ſe, aut per accidens ſit, multa profecto vel quæ fieri nequeant euenient. Dico autem. ut ſi ex aqua fiat aer, idem non erit:, aqua mutationem ſubeunte, ſed quia in aqua, vt in vaſe materies eius eſt. Nihil enim vetat infinitas eſſe materias: quare & actu fieri. Adde quod, nec ita aer ex aqua oriri videtur, vt permanente aqua, aer inde egrediatur.*

ANT. T.c.28. *Sed, ſi in aliquo exiſtit, ſiquidem ſeparatum ita ut non illius ſecundum ſe, aut ſecundum accidens aliquid ſit, contingunt multa impoſſibilia. Dico autem, v.g. ſi generabitur aer ex aqua, non aqua erit transmutata, ſed propterea quòd in aqua ut in uaſe ineſt materia eius, cuius eſt, infinitas enim nihil prohibet materias eſſe; quapropter & generari actu. Amplius neque ſic uidetur generari aer ex aqua, ut exiens a manente.*

Excludit ſecundum membrum oſtendens quod materia ſeparata a magnitudine non ſit in aliquo, & primo proponit quod intendit, & dicit, quòd ſi materia ſine magnitudine exiſtens ita ſit in aliquo corpore ſeparata a ſubſtantia eius, quòd non ſit aliquid eius per ſe, vel per accidens, contingunt multa impoſſibilia, & manifeſtat hunc modum ponendi, puta ſi ponamus, quod quando generatur aer ex aqua, non fiat hoc per transmutationem aquæ, ita ſcilicet, quod materia aquæ amittat formam aquæ, & recipiat formam aeris, ſed ſicut ſi materia aeris eſſet in aqua, ſicut in vaſe. Secundo ibi. Infinitas enim. Ponit rationes deducentes ad inconueniens, quarum prima eſt quòd, ſi in aqua præter materiam eſt etiam materia aeris, pari ratione poteſt etiā eſſe in aliqua alia, & ſic in infinitum: & præſertim, quia ex vno poſſunt infinita generari ſucceſſiue, & ita ſequeretur, quòd nihil prohibeat eſſe infinitas materias in aqua, ſed ex materia qualibet poteſt aliquid actu generari ergo ſequeretur quod infinita poſſint actu generari ex una & eadem aqua, ita ſcilicet quicquā pôt generari in potentia, ſimul poteſt generari actu. Secundam rationem ponit. ibi. Amplius neque ſic. Et dicit quod nō vide-

Materia ſeparata a magnitudine non eſt in aliquo.

Prima rō.

Secūda rō.

Sēſibile ap paretis ac- cipitur, ut principiū i ſciētia Na turali. bidemus aliquid ſic generari ex aliquo, puta aerem ex aqua, ſicut quod exit ex aliquo permanente, puta cum vinum exit a dolio non transſmutato, videmus enim ꝙ generatur ex corrupto, ſicut ſupra dictum eſt, oportet autem id, quod ſenſibile apparet, accipere vt principiū in Scientia Naturali. Deinde cum dicit.

VATAB. *Satius igitur fuerit, inſeparabilem omnibus materiam tribuere, vtpote quæ vna numero eademque ſit, ratione non vna.*

ANT. T. c. 29. *Melius ergo eſt facere inſeparatam materiam eādem & vnam numero, ratione autem non vnam.*

Materia ē vna nume ro oīum & non differt niſi ſm rō nem. Concludit veritatem dicens, quòd melius eſt dicere, quòd materia ſic inſit omnibus, quòd non ſeparetur ab eis, tanquam nihil eorum exiſtens. Sed quòd vna & eadem numero ſit materia omnium, & differat ſolum ratione, ſicut ſupra dictum eſt: & ſecundum hoc non erit ſeparata a magnitudine, ſed in vnoquoque actu magnitudini ſubiecta.

LECTIO XIII.

Nullum magnitudine carens poſſe eſſe augmentationis ſubiectum oſtenditur.

VATAB. *At vero, nec puncta nec lineas, corporis materiam po ſtea iiſdem de cauſis oportet.*

ANT. *Sed neque puncta ponendum, neque lineas corporis eſſe materiam propter eaſdem cauſas.*

Supra Philoſophus oſtendit quòd non eſt posſibile ſubiectum augmenti eſſe id quod nullam habet quantitatem actu, ſed in potentia tantum, ſicut eſt materia. Et, quia quidam poſuerunt materiam corporum eſſe quid mathematicum, ideo Philoſophus hic oſtendit ꝙ nihil quod caret magnitudine poteſt eſſe ſubiectū augmenti. Caret autem quantitate in genere mathematicorum punctus quidem ſimpliciter, linea vero ſecundum dimenſionem latitudinis & profunditatis, ſuperficies autem ſecundum dimenſionem profunditatis, corpus autem habet magnitudinem ſecundum omnem dimenſionem: vnde eſt perfecta magnitudo, vt dr̄ in Primo de Cœlo. Oſtendit ergo quòd nihil talium, quod quodcunque modo caret magnitudine, poteſt poni materia, quæ ſit ſubiectum augmenti tripliciter. Primo, quidem propter rationes præmiſſas, vnde dicit, quòd neque ponendum eſt puncta, quæ carent omnino magnitudine, eſſe corporis materiam, quæ. ſ. ſint ſubiectū augmenti: neque etiam lineas, quę ſecundum aliquid carent magnitudine: hoc propter eaſdem cauſas, i. propter rōnes ſuperius aſsignatas, quia neceſſe eſt puncta, & lineas ſeparatim per ſe exiſtere, aut in aliquo corpore eſſe: & ſic ſequerentur eadem quæ ſuperius ſecuta ſunt. Deinde cum dicit.

Mſm non eſſe aliqd mathematicum.

Tex. c. 3.

VATAB. *Sed cuius vltima ſunt hæc, id materia eſt, quæ nec ſine affectu vnquam, nec ſine forma eſſe poteſt. Gignitur igitur abſolute aliud ex alio, id quod alio quoque loco iam definitum eſt: atque ab aliquo actu exiſtente, quod eiuſdem ſit aut generis aut ſpeciei, ut ignis ab igne, aut ab homine homo: aut ab actu: durum enim a non duro fit.*

ANT. *Illud autem, cuius hæc ſunt vltima, materia eſt, quam nunquam ſine paſſione poſſibile eſt eſſe, neque ſine forma. Generatur quidem igitur ſimpliciter alterum ex altero, quemadmodum & in aliis determinatum eſt: & ab aliquo, aut actu exiſtente, aut homogeneos, aut homoideos, v. g. ignis ab igne, aut homo ab homine, aut ab actu, durū enim a non duro generatur.*

Tex. c. 30.

Improbat hoc per ipſam poſitionem Platonicorum, qui ponebant quòd mathematica erant ſubſtantia corporum naturalium, & quia puncta, & lineæ ſunt termi-

E ni dimenſionum, ſicut forma eſt terminus materiæ, ponebant quòd id, quod per huiuſmodi terminatur, eſſet materia corporum, ipſi autem termini magis ſe habēt in ratione formæ, & hoc eſt quod dicit, quòd id, ſ. dimenſio, vel magnitudo, cuius hoc, ſ. puncta & lineæ ſunt vltima, erat materia ſecundum Platonicus. Secundo ibi. Quam nunquam. Oſtendit conſequenter quòd nihil horum poteſt eſſe materia corporum, quia. ſ. ſecundum eos mathematica ſunt ſeparata a formis naturalibus & paſsionibus ſenſibilibus, ſicut ſecundum intellectum, & ita & ſecundum eſſe: ſed materia non poteſt ſeparari a formis naturalibus & paſsionibus ſenſibilibus, ergo impoſsibile eſt aliquid mathematicorum eſſe materia corporum naturalium. Primo ergo proponit medium ſuæ rationis dicens, quòd materiam neque poſsibile eſt eſſe ſine paſsibili qualitate, neque ſine forma, ſine quibus tamen ſecundum Platonicos sūt mathematica. Secundo ibi. Generatur quidem. Probat quod ſuppoſuerat, & primo quòd materia non posſit eſſe ſine forma, ſecundo quod non posſit eſſe ſine paſsione. ibi. Quoniam autem eſt. Dicit ergo, quòd ſicut in alio libro determinatum eſt, puta in primo Phyſi. ſimpliciter generatur alterum ex altero, fit enim vnumquodq. ex ſubiecto, quod eſt materia, oportet etiam quòd id, quod generatur generetur ab aliquo agente actu aut homogeneos, i. ſaltem quod ſit vnius generis, aut homoydeos, ideſt quòd ſit vnius formæ, vel ſpeciei, & exemplificat, quòd ignis generatur ab igne, ſicut ab agente vnius ſpeciei, & ſicut homo generatur ab homine, aut oportet quòd ſaltem ab aliquo actu exiſtente, ſiue ab actione alicuius actu exiſtentis aliquid generetur, etiam ſi generans ſimile non ſit generato in genere ſeu ſpecie, ſicut durum generatur a non duro, puta cum lac induratur per ignem. Cōtingit autem quòd aliquod factum non aſsimilatur in forma agenti, vno quidem modo, quia illud factū non primo & per ſe reſpondet facienti, ſed per accidens, ſiue per poſterius. per accidens quidem ſicut muſicus ſanat non inquantum muſicus, ſed inquantum eſt Medicus, ſanitatis autem ſimilitudo non eſt in muſico inquātum muſicus, ſed inquantum eſt Medicus, qui per formam ſanitatis, quam habet in anima, facit ſanitatem in corpore, per poſterius autem, ſicut cum qualitas effecta eſt effectus conſequens aliquam primarum qualitatū, ſicut ſanitas cauſatur ex aliqua medicina calida per calorem, quem facit in corpore, quamuis in ipſa medicina non ſit forma ſanitatis. Secundo per hoc quòd agēs agit inſtrumentaliter, inſtrumentum enim nō agit virtute propriæ formæ, ſed inquantum mouetur a principali agente, quod per ſuam formam agit, vnde effectus aſsimilatur in forma, non quidem inſtrumēto, ſed principali agenti, ſicut domus, quæ fit in materia, domui quæ eſt in mente ædificantis, non autē ſecuri aut aſciæ, & homo generatus aſsimilatur in ſpecie patri generanti, non autem ſemini. Tertio, quando materia patientis non eſt proportionata ad recipiendum formam agentis propter illius excellētiam, ſed recipit aliquid minus, ſicut in animalibus, quæ generantur ſine ſemine ex virtute Solis. Et inde eſt etiam quòd effectus non aſsimilatur in ſpecie agenti remoto, ſed propinquo, vt homo homini, non autem Soli: quamuis homo generet hominem & Sol, vt dr̄ in Secundo Phyſic. Sicut autem vnumquodque ab agente generatur aliqualiter ſimili ſecundum formam, ita corrumpitur aliquid a contrario. Et, quia generatur aliquid ex corrupto, vt ſupra dictum eſt, neceſſe eſt materiam, ex qua aliquid generatur, & in quam aliquid corrumpitur, ſemper habere aliquam formam, per quam aſsimiletur vel contrarietur generanti vel corrumpenti. Deinde cum dicit.

Materia non eſt ſeparabilis a paſsione et a forma.

F

T. c. 71.

G

Qn̄ factū nō aſsimilatur agēti in forma. Primo.

Secundo.

H

Tertio.

Tex. c. 26.

Cum

VATAB. *Cum autem & corporeæ ſubſtantiæ materies ſit corporis iam talis (nullum enim eſt commune corpus) eadem & a magnitudine & ab affectu ratione quidem, non itē loco ſeparabilis eſt, niſi & ipſi quoque affectus ſeparabiles ſint. Patet igitur ex his, quæ addubitauimus, accretionem non eſſe mutationem è potentia quidem magnitudine, actu vero nullam habente magnitudinem, quandoquidem quod commune eſt, ſeparabile eſſet: hoc autem eſſe non poſſe, dictum iam eſt.*

ANT. T.c.31. *Quoniam autem eſt materia & ſubſtantiæ corporeæ, & corporis talis. Corpus enim commune nullum, eadem paſſionis & magnitudinis eſt, ratione quidem ſeparata, loco autem non ſeparata, niſi & paſſiones ſint ſeparabiles. Manifeſtum autem eſt ex quæſitis, quoniam augmētatio non eſt tranſmutatio ex potentia magnitudine, actu autem nullam habentem magnitudinem, ſeparatum.n.eſſet ipſum commune, hoc autem, quoniam impoſſibile, dictum eſt in aliis prius.*

B Quod materia nō ſit ſeparata a paſſionib. Oſtendit quòd materia non ſit ſine paſſione. Non enim materia eſt niſi ſubſtantiæ corporeæ, ſubſtantiæ enim incorporeæ immateriales ſunt, vnde ſequitur qđ omnis materia ſit talis corporis, non enim poteſt eſſe aliquod corpus commune, quod non ſit determinatum ad aliquam ſpeciem, & ad aliquod indiuiduum, omne autem tale corpus neceſſe eſt habere aliquam paſſionem, vel conſequentem formam ſpecificam, qualis eſt propria paſſio, vel qualitercunque aliter aduenientem: ſicut ſunt accidentia indiuidualia, ergo neceſſe eſt quòd eadem materia, quæ eſt ſubiectum magnitudinis, ſit et ſubiectum paſſionis, ita quidem quòd materia, quæ eſt ſubiectum magnitudinis, ſit ratione ſeparata a paſſione, ſicut eſt alia ratio hominis, & albi, loco autem, id eſt, ſubſtantia, non ſeparantur, niſi quis dicat quòd paſſiones ſunt ſeparabiles a ſubſtantiis, quod eſt impoſſibile. C Et quia Philoſophus videbatur digreſſionem quandam a propoſito feciſſe, colligit propoſitum ex omnibus præmiſſis dicens, manifeſtum eſſe ex omnibus, quæ inquiſita ſunt, quòd augmentum non eſt tranſmutatio ex aliquo, quod ſit in potentia ad magnitudinem, ita quòd actu nullam magnitudinem habeat, ſequeretur enim quòd commune ſubiectum, ſ. materia prima, eſſet ſeparatum per ſe exiſtens abſque omni forma: quod & nunc oſtenſum eſt eſſe impoſſibile, & etiā Tex. c.69. prius in aliis libris, puta in primo Phyſicorum.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Præterea talis mutatio accretionis propria non eſt, ſed generationis, nam Accretio magnitudinis, quæ in quopiam ineſt, augmentatio eſt: Decretio vero eiuſdem diminutio. Quamobrem id, quod accreſcit, magnitudinem quandam habeat oportet. Proinde nequaquam conuenit, accretionem è materia, quæ magnitudinis ſit expers, ad actū magnitudinis eſſe, potius enim eſſet generatio corporis, non accretio.* D

ANT. *Amplius autem talis tranſmutatio non augmentationis eſt propria, ſed generationis. Augmentatio enim eſt exiſtentis magnitudinis additamentum: Diminutio autem minoramentum: ideo oportet habere aliquam magnitudinem quod augetur, quapropter non ex materia ſine magnitudinis oportet augmentationem eſſe in actu magnitudinis, generatio enim vtique erit magis corporis, non augmentatio.*

Oſtendit propoſitum ratione ſumpta ex parte augmenti, & dicit, quòd talis tranſmutatio, quæ.ſ. fieret ex eo quod ſolum eſſet in potētia ad magnitudinem, non proprie pertineret ad augmentum, ſed magis ad generationem, quia de ratione augmenti eſt quòd fiat additio ad præexiſtentem magnitudinem. Dicitur enim aliquid augeri ex eo quod ſit maius, quod non eſſet niſi ali-

A quid prius eſſet magnum. Et per oppoſitum, ratio diminutionis eſt quòd fiat quædam minoratio magnitudinis præexiſtētis, vnde patet ꝙ oportet id quod augetur habere aliquam magnitudinem. Et ſic oportet ꝙ augmentatio fiat, non quidem ꝙ materia, quæ erat ſine magnitudine in actu, perueniat ad hoc quòd habet magnitudinem in actu, hoc enim non eſſet augmētatio corporis, ſed generatio, cuius rationis eſt ꝙ fiat aliquid in actu, quod prius fuit in potentia.

LECTIO XIIII.

Quænam ſit eius, quo aliquid augetur, natura inquiritur.

VATAB. *Potius itaque ſumamus oportet, quaſi tractantes ab initio quæſtionem, qualis accretio decretione, cuius cauſas* B *quærimus, exiſtat. Igitur eius, quod accrementum ſuſcipit, pars quæuis augeri videtur. Atque pari modo in decretione, minor euadere. Præterea accedente quoppiam accreſcere, & abeunte decreſcere.*

ANT. *Suſcipiendum itaque magis, quaſi tangentes quæſtionem a principio, qualis alicuius entis augmentari & diminui cauſas quærimus. Videtur itaque eius, quod augetur, quæcunque pars aucta eſſe. Similiter autem in diminutione minor eſſe generata. Amplius autem adueniente aliquo augmentari, & recedente diminui.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de augmento ex parte eius quod augetur, hic inquirit de eo, quo aliquid augetur. Et primo proponit de quo eſt intentio: & dicit, ꝙ cum de ratione augmenti ſit quòd ſit additamentum magnitudinis, hoc magis videtur eſſe ſuſcipiendum ad præſentem conſiderationem, ſicut difficilius, quaſi aliquod principium quæſtionis facientes, qua- C le ſit id, quo aliquid augetur vel diminuitur, vt ſic augmenti & diminutionis cauſas conuenientes inquiramus. Secundo ibi. Videtur vtique eius. Exequitur propoſitum. Et primo ponit diuiſionem intentam principaliter. Secundo interponit aliam quæſtionem. ibi. Quæreret autem aliquis. Tertio ſoluit quæſtionem principalem. ibi. Quoniam autem de his quæſitum eſt. Circa primum tria facit. Primo proponit duas ſuppoſitiones, Secundo mouet dubitationem. ibi. Neceſſe autem augmentari. Tertio excludit, quandam obuiationem. ibi. Sed neque ſi contingit. Prima ergo ſuppoſitio quā primo proponit, eſt hæc, ſ. quòd eius, quod augetur, quælibet pars videtur eſſe augmentata. Et ſimiliter de diminutione quælibet pars eius quod diminuitur videtur eſſe facta minor, cuius ratio apparet ex eo qđ dr̄ in quinto Phyſicorum, illud enim, cuius aliqua pars mouetur, dr̄ moueri ſecundum partem, & non ſimpliciter: ſicut D homo dicitur vulnerari, cuius manus vulnerata eſt. Ad hoc ergo quòd aliquid per ſe & ſimpliciter moueatur, requiritur quòd quælibet pars eius moueatur, quod quidem etiam in augmento, & omnibus aliis motibus obſeruari oportet. Secunda ſuppoſitio eſt, quod omne qđ augetur, augmentatur aliquo adueniente extrinſeco, & ſimiliter diminuitur aliquid aliquo recedente, cuius ratio eſt, quia oportet aliquid in actu reduci per id quod eſt actu, vnde ſecundum hoc, id, quod eſt in potentia ad maiorem quantitatem, reducitur in actum illius quantitatis per aliquid quod habet actu quantitatem illam: & hoc eſt, quod adiicitur ei quod augetur.

Qđ augetur ſm quālibet partem augetur. T. c.1.

Augmentum fit aliquo extrinſecus adueniente.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Itaque aut incorporeo, aut corpore augeri illud, neceſſe eſt. Si igitur incorporeo, quod commune eſt ſeparabile erit. At a magnitudine materiam eſſe ſeparabilem, quēadmodum prius eſt dictum, impoſſibile eſt. Sin vero corporeo,*

duo

duo corpora, id, inquam, quod augetur, & quod auget, in eodem erunt loco, quod etiam fieri nequit.

ANT.

Neceſſe autem augmentari, aut incorporeo, aut corporeo. Siquidem igitur incorporeo, erit ſeparatum quod commune, impoſſibile eſt autem materiam a magnitudine eſſe ſeparabilem, quemadmodum dictum eſt prius. Si autẽ corporeo, duo in eodem loco corpora erunt, & quod augetur, & quod auget, eſt autem & hoc impoſſibile.

Dubium.

Proponit dubitationem, quæ ſequitur ex duab. præmiſſis diuiſionibus. Si enim eius, quod augetur, oportet quamlibet partem augeri, & omne augmentum fit per alicuius additionem: conſequens eſt quòd cuilibet parti eius, quod augetur, oporteat aliquid addi, neceſſe eſt ergo quòd id, quod additur, quo dr̃ aliquid augeri, aut eſſe corporeum, aut incorporeum ſeparatũ ab omni quantitate corporali. Sed, ſicut ſupra oſtenſum eſt, impoſſibile eſt quòd materia ſeparata ſit a magnitudine: vnde patet quòd id, quo aliquid augetur, nõ poteſt eſſe incorporeum. Et iterum, ſi eſſet incorporeum, non eſſet quantum in actu: vnde ſui appoſitione non faceret maius ſecundum quantitatem. Si autem dicatur, id, quo addito, aliquid augetur, eſſe corporeum, ſequeretur duo corpora ſimul eſſe in eodem loco, ſ. corpus, qđ augetur, & corpus additum quod auget. Non enim poteſt dici quod collocetur ſeorſum corpus quod augetur, & corpus quod auget, quia oportet addiiamentũ fieri cuilibet parti eius quod augetur, quod ex ſupradictis ſuppoſitionibus ſequitur, & hoc etiam eſt impoſſibile, ſ. quod duo corpora ſint ſimul in eodem loco, & ſic ſequitur inconueniens ad vtramque partem quæſtionis. Deinde cum dicit.

Duo corpora eẽ ſimul in eodem loco eſt impoſſibile.

VATAB.

At vero nec accretionem decretionemue perinde fieri, atque cum ex aqua fit aer; tunc enim moles fieri maior aſſolet, dicere contingit, non enim id accretio, ſed eius quidem in quod mutatio fit generatio, contrarii vero corruptio erit, neutrius autem, accretio. Immo aut nullius, aut ſi quid vtriſque, et inquam, quod oritur, & ei quod interit commune eſt, ueluti corpus eius erit, et nec aqua, nec aer accreſcit: uerum illa interit, hic oritur: ſed corpus, ſi quid augeatur. At hoc quoque fieri nequit. Nam ea ſeruare oportet, quæ ei quod accreſcit, decreſcitue, ratione cõpetunt. Hæc autem tria ſunt, quorum primum eſt, magnitudinis quæ accreſcit, partem quamlibet maiorem effici, verbi gratia, ſi caro carnis. Alterum, accedente quopiam. Tertium, ſeruato pariter atque manente eo quod accretionem ſubit; Nam, cum quippiam ſimpliciter, abſoluteq. gignitur aut interit, non permanet. At cum alteratur, aut accreſcit decreſcitue, quod Alteratur aut incrementa ſuſcipit, id permanet, uerum illic affectio, hic magnitudo eadem non manet. Quod ſi mutatio illa, quam diximus, eſſet accretio, contingeret profecto quippiam nulla re accedente permanentene accreſcere, nullaque abeunte decreſcere, & id non manere, quod ſuſcipit accretionem. At hoc, ſeruare oportet, quippe, cũ accretio talis eſſe ſupponatur.

ANT. T.c.33.

Sed nec ſic contingit fieri ac generari dicere augmentationem & diminutionem, ut quando ex aqua aer, tunc enim maior moles generata eſt, non enim augmentatio hęc, ſed generatio quidem eius in quod tranſmutatur erit, corruptio autem contrarii, augmentatio autem neutrius. Sed aut nullius, aut, ſi aliquod commune amborum exiſtit, eius quod generatur, & eius qđ corrũpitur, verbi gratia ſi corpus, aqua autem non aucta eſt, neque aer: ſed hoc quidem deperiit, hoc autem generatum eſt: corpus autem ſiquidem id adauctum eſt. Sed & hoc impoſſibile. Oportet autem ſaluare rationẽ & exiſtentiam eius quod augetur & diminuitur. Hæc autem tria ſunt, quorum vnum eſt quamcunque partem maiorem eſſe eius quod augetur magnitudinis, verbi gratia ſi caro, carnis. Et adueniente aliquo. Et tertium, ut ſaluetur & permaneat id quod augetur. Cum enim generatur aliquid ſimpliciter & corrumpitur non manet idem, quod autem augetur aut alteratur, aut minuitur manet idem. Sed tamen hic quidẽ paſſio, hic autem magnitudo non manet eadem. Si itaque erit illic prædicta augmentatio, continget nullo adueniente neque manente augeri, & nullo recedente diminui, & non manere quod augetur: ſed oportet hoc ſaluare ſubiecta enim eſt augmentatio talis.

Excludit quandam obiectionem. Poſſet enim aliquis dicere, quòd augmentum fit nullo alio oppoſito, ſicut, quando ex aqua generatur aer, videtur eſſe quoddam augmentũ, quia fit maior quantitas, ſed per hunc modum non contingit fieri augmẽtum ſeu diminutio, talis enim tranſmutatio non eſt augmẽtum, ſed eſt generatio eius, in quod tranſmutatur, ſ. aeris, & corruptio eius quod tranſmutatur, ſ. aquæ, contrarietate calidi & frigidi. Non autem poteſt dici augmẽtatio neque aeris, neque aquę, ſed nec vllius eſt augmentatio, vel erit augmentatio illius, quod eſt commune vtrique, ſi tamen aliquid ſit tale, ſicut corpus videtur eſſe aeri, & aquæ cõmune, vt dicatur quòd aqua non eſt augmentata, neq. aer: quia aqua corrupta eſt, & aer generatus, ſed corpus eſt quod augetur, ſi aliquid ibi augmentatũ eſt, ſed hoc eſt impoſſibile. Oportet enim ad hoc quòd aliquid dicatur augeri quod ſaluetur ea, quæ ſunt de ratione eius, quod augetur & diminuitur: quæ quidem ſunt tria. Quorum primum eſt, & ſupra poſitum eſt, ſcilicet qđ quælibet pars magnitudinis, quæ augetur, fiat maior, puta ſi caro augetur, quòd quælibet pars carnis fit maior. Secundum etiam ſupra poſitum eſt. ſ. quòd aliquo adueniente aliquid augetur. Tertium autem eſt, quod, ſ. nunc ponitur de nouo, vt, ſ. id quod augetur conſeruetur & permaneat in ſuo eſſe. Quia enim generatio & corruptio ſunt tranſmutationes circa ſubſtantiam: cum ſimpliciter aliquid generatur vel corrumpitur nõ permanet eius ſubſtantia, puta circa qualitatẽ, aut quãtitatem, & ideo, cum aliquid alteratur ſeu augetur vel diminuitur manet idem numero ſecundum ſubſtantiã. Sed hic quidem. ſ. in alteratione, non manet eadem paſſio: ſed in augmento & diminutione nõ manet eadem magnitudo, ſed fit maior, vel minor. Si ergo prædicta tranſmutatio, qua ex aqua fit aer, eſſet augmentatio, ſequerentur duo contraria prædictis poſitionibus. Quorum vnum eſt, quòd aliquid augeretur nullo alio adueniente, & diminueretur nihilo recedente. Aliud autem eſt, quòd id, quod augetur non maneret, neq. aqua, neque corpus, quod videtur eſſe commune, manet idem numero. Vnde etiam ſignanter ſupra dixit, ſi aliquid eſt commune, quia, ſ. nihil actu ens idem numero exiſtens ſecundum ſubſtantiam, eſt commune ei quod corrumpitur & generatur. Oportet autem prædictas poſitiones ſaluare in omni eo quod augetur, hoc enim ſupponitur quaſi principium, quòd augmentatio ſit talis trãſmutatio qualis ſupradicta eſt. Sed videtur nihil prohibere aliquid augeri nullo adueniente, probat enim Philoſophus in Quarto Phyſicorum, quòd ſicut aliquid fit albius non ſuperaddito, alio albo, ſed per intenſionem albedinis præexiſtentis, inquantum. ſ. ſubiectum reducitur in actum perfectioris albedinis, ita etiam poteſt fieri aliquid maius abſque additione alicuius corporis magnitudinẽ habentis, per hoc, qđ materia, quæ prius erat ſub paruis dimenſionibus, poſtea ſit facta ſub maioribus. Nam idem eſt ſubiectum magnitudini & paruitati, ſicut & albi & nigri, & hoc manifeſte apparet in rarefactione. Rarefactio autem contingit non ſolum tranſmutata ſpecie, puta cum ex aqua generatur aer de quo

Quãdó ex aqua fit aer nõ eſt augmentũ, ſed gñationẽ cõſequitur rarefactio.

Tria ſunt augmento attẽdẽda.

Alteratio aũt & augmẽtatio ſũt tranſmutationes circa accidentia.

Dubium.

Tex.c.84. 8. Phy.55.

quo hic loquitur Ariſt.ſed etiam eadem ſpecie manente, ſicut ſi aer rarefiat vel condenſetur. Dicendum eſt autem quòd talis tranſmutatio non poteſt proprie dici augmentum,ſed alteratio, fit enim ſecundum tranſmutationem paſsibilium qualitatum.ſ.rari & denſi,variatio autem qualitatis aut quantitatis ſe habet ex conſequenti. Sicut ex motu,qui eſt ſecundum locum variatur motus ſecundum dextrum uel ſiniſtrum, non tamē dr̄ maius ſecundum ſitum, quia variatio ſitus conſequenter ſe habet ad variationem loci.Deinde,cū dicit.

Solutio, Rarefactio nō eſt augmentū ſed alteratio.

VATAB. *Sed quæret aliquis, quid eſt quod accreſcit, vtrum id cui nonnihil additur? verbi cauſa ſi quid crus augeat,crus ne maius euadit, quod autem incremētum præſtat, ipſum inquam,alimentum,minime? Sed cur non ambo incrementa ſuſcipiunt? Nam tam quod additur quam cui additio fit,maius reddi aſſolet,haud ſecus atque cum aquę vinum miſcueris:pari enim ratione vtrunque maius eſt.*

ANT. T.c.34. *Quæret autem aliquis: & quid eſt quod augetur,vtrū cui apponitur aliquid,aut quod apponitur, v.g. ſi crus qđ augetur hoc fit maius,quod autem auget,cibus non. Quare igitur non ambo aucta ſunt? Maius enim quod apponitur & cui,quemadmodū et quando miſcens vinum aquæ: ſimiliter enim maius vtrunque.*

Alia qō. Mouet autem aliam quæſtionem, & primo proponit eam,ſecundo ſoluit eam.ibi. Aut quoniam huiuſmodi. Dicit ergo primo,quòd cum augmentum fiat aliquo ſuperaddito,remanet quæſtio,quod eſt id quod augetur:vtrum,ſ.id,cui apponitur,aut quod apponitur, vel potius augetur vtrunque. V.g.cruri alicuius animalis apponitur aliquid,ſ.cibus, utrum ergo crus augetur & fit maius,cibus autem qui apponitur, vel additur,nō augetur,ſed auget: quare ergo ambo non augmentata ſunt? vtrunque enim non fit maius:ſed id quod apponitur non,& id cui apponitur ſic: & ſicut quando vinum miſcetur aquæ videtur vtrunque augeri,qu a vtrunque fit maius eodem modo. Deinde cum dicit.

VATAB. *An quia huius ſubſtantia maneat,illius vero,puta cibi haud quaquam. Quando & illic quoque quod eminet ac ſuperat in ipſa miſtione augeri dicitur, ceu vinum,nam vniuerſa miſtura vini,non aquæ,functionem exercet. In alteratione quoque ſimiliter ſi caro & ſubſtantia ipſa maneat,eorum vero affectuum,qui per ſe competunt quiſpiā inſit,qui prius non inerat,& hoc ſanè alteratum eſt.Id autem,qua alteratum eſt,interdum nihil patitur, interdum & illud quoque pati ſolet:Verum quod alterat,atque motus principium,in eo eſt quod alteratur & eo quod accreſcit,quod.n.mouet in hiſce eſt.Quandoquidem et quod ingeri ſolet,fieri aliquando maius poteſt,& corpus quod eo fruitur,vt ſi quod ingeritur,ſpiritus fiat, verum cum hoc patitur,corrumpi ſolet,nec in eo eſt id quod mouendi vim obtinet.*

ANT. *Aut quoniam quidem huius ſubſtantia manet, huius autem non,verbi gratia cibi, quoniam dominās dicitur in miſtione,vt vinum,facit enim vini opus,ſed non aquæ,vniuerſa miſtura. Similiter & in alteratione,ſi manet caro ens,& quod aliquid eſt, paſſio autem aliqua quæ ineſt per ſe,quæ prius non inerat,alteratam eſt hoc. Quo autē alteratum eſt,hoc quandoque quidem nihil paſſum eſt,neque alterata eſt ſubſtantia,quādoque autem & illud.Sed alterans, & principium motus in eo quod augmentatur & alteratur,in his enim eſt mouens quoniam & ingrediens generatur vtique magis,& accipiens illud corpus, v.g.ſi ingrediens fiat utique ſpiritus, oportet corruptum eſſe hoc patiens,& mouens non eſt in hoc.*

Solutio. Soluit quæſtionem per id, quod ſupra poſitum eſt, ſ.quòd oportet id quod augetur manere ſecundum ſubſtantiam.Ideo ergo vinum dr̄ augeri & non aliud,quoniam huius quidem.ſ.cui additur, puta cruris, manet A ſubſtantia, huius autem,ſ.quod additur,puta cibi,non manet:conuertitur.n. in ſubſtantiā eius quod nutritur & augetur.Et quia in obiectione fiebat mentio de miſtione,oſtendit etiam in miſtione ſimile eſſe, nam id, cuius ſubſtantia manet, dr̄ eſſe dominans in miſtione, ſicut dr̄ eſſe vinum,quando parum de aqua admiſcetur multo vino,& hoc apparet ex propria operatione,quę eſt euidens ſignum ſpeciei,tota enim miſtura facit operationem vini,ſ.calefaciendo & confortando,non autem facit opus aquæ. Et ſimile eſt de alteratione,quia,ſi permanet caro,& quod aliquid eſt, ideſt quidditas ſeu ſpecies eius:aliqua autem paſsio de numero per ſe accidentium adueniat,quæ prius non erat,id quod permanet,dr̄ alteratum, & ſimiliter oportet id quod augetur permanere.Id autem,quo aliquid alteratur,ſ.alterans, quandoque in nullo tranſmutatum eſt, neque ſecundū paſsionem,neque ſecundum ſubſtantiam,ſicut contingit in his,quæ agunt,& non patiuntur,ſicut corpora cę B leſtia,quandoque vero & ipſum alterans patitur & trāſmutatur,ſicut in corporibus inferioribus,quæ agunt et patiuntur adinuicem,vt infra patebit.Sed in motu augmenti virtus alterans, & quæ eſt principium motus ſe habet ex parte augmentati: quod tamen ita alterat,qđ etiam alteratur,in his enim, quæ augentur, eſt principium motus augmenti,ſ. ad alterandum & conuertendum cibum,qui additur:quia,ſi hoc nō eſſet, cib.ingrediens corpus,ſic magis generaretur,& acciperet ad ſuā naturam id corpus cum ingrederetur. Puta cum ſpiritus, ideſt ventus ſeu aer ingreditur ventrem,& facit eū maiorem. Vel ſpiritus, ideſt anima ingreditur corpus, & conformat ipſum ſibi, ſed non eſt ita: quinimo cibus ingrediens corpus patiendo a corpore animalis corrumpitur conuerſum in corpus animalis, & principium mutationis non eſt in hoc quod additur,ſed in eo D cui additur.

Te.c.43.

LECTIO XV.

Propoſitis ſolutionis rectæ conditionibus,illa diſ ſoluitur dubitatio, an ſecundum quamlibet partem eius quod augetur, contingat ipſum augmentum fieri necne.

VATAB. *Cum autem de hiſce ſit abunde addubitatum,dubitationis ſolutionem inuenire enitamur oportet, illud ſeruantes,permanente,inquam, eo quod augetur, adueniente aliquo fieri accretionem, & abeunte decretionem. Et inſuper, quoduis ſenſibile ſignum maius minusue reddi, & neque corpus eſſe mane, neque eodem in loco duas eſſe magnitudines, neque incorporea re quicquam augeri.*

C. ANT. T.c.35. *Quoniam autem de his quæſitum eſt ſufficienter,oportet quæſtionis tentare ſolutionem inuenire,ſaluantes manere id quod augetur, & adueniente aliquo augeri,recedente autem diminui. Adhuc autem, quodcūque ſignum ſenſatum,aut maius,aut minus generatum eſſe: & non vacuum eſſe corpus, neque duas magnitudines in eodem loco,neque incorporeo augeri.*

Poſtquam Philoſophus mouit dubitationem de eo; quo aliquid augetur: & ſoluit dubitationem interpoſitam,hic accedit ad ſoluendum dubitationem principalem. Et primo ſoluit dubitationem. Secundo oſtendit dubitatione remota,quomodo fiat augmētum.ibi. Maius autem totum.Circa primum duo facit.Primo oſtendit qualis debeat eſſe ſolutio.Secundo ponit ſolutionē. ibi.

ibi. Suſcipiendum. Oportet autem quòd vera ſolutio includat omnia quæ ſunt de ratione rei, & omnia impoſſibilia excludat, & ideo primo oſtendit quomodo intendit ſaluare omnia quæ ſunt de ratione augmenti: & dicit, quòd quia ſufficienter quæſitum eſt de prædictis, oportet tentare, ideſt ad hoc conatum apponere, vt inueniatur talis ſolutio quæſtionis, qua ſoluentur tria, quę ſupra dicta ſunt de ratione augmenti, quorum Primum eſt, quòd id, quod augetur permaneat: Secundum eſt, quòd augmentum fiat adueniente aliquo, & diminutio aliquo recedente: Tertium eſt, quòd quodlibet ſignum ſenſatum, ideſt quælibet pars ſenſibilis eius quod augetur fiat maior in augmento, aut minor in diminutione. Secundo oſtendit quomodo intendit tria impoſſibilia vitare. Primo quidem, vt nō ponamus corpus quod augetur eſſe vacuum. Secundo, vt non ponamus duas magnitudines, vel duo corpora eſſe ſimul. Tertiò, vt non ponamus augmentum fieri per additionem alicuius incorporei. videtur enim ſuppoſitis prædictis ſuppoſitionibus alterum horum inconueniētiū ex neceſſitate ſequi. Si enim augetur quęlibet pars eius quod augetur, & nihil augetur niſi adueniente aliquo: oportet quod cuilibet parti eius quod augetur aliquid adueniat, ſi ergo id, quod aduenit, non eſt incorporeum: oportet duo corpora eſſe ſimul, niſi ponatur corpus quod augetur eſſe vacuum.

T.c.38. Rectū eſt ſui iudex, atque obliqui. Duo facere oportet ſoluentem difficultatem aliquā.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Sumenda autem erit cauſa vno quidem prius a nobis definito, diſſimilaria, inquam augeri, cum ſimilaria accreſcunt, ex his enim quodque componitur. Deinde carnem, & os, & id genus partium quamque perinde atque cæterarum, quæ formam habent in materia, duplicem eſſe, nā materies atque forma, caro dicitur aut os.*

ANT. *Suſcipiendum igitur cauſam, ſed ſi primum quædam conſtituerimus, quorū vnū eſt, quòd* [redacted] *augetur, cum homiomera augentur: componitur enim ex his vnumquodque. Deinde quòd caro, & os, & vnaquæque talium partium, eſt duplex, quemadmodum & aliorum in materia ſpeciem habentium. Etenim materia dicitur, et ſpecies, caro aut os.*

Caro & os eſt duplex.

Soluit dubitationē: & primo præmittit quædam neceſſaria ad quæſtionis ſolutionem, ſecundo ponit ſolutionem. ibi. Qualemcunque igitur partem. Circa primum proponit duo, circa quorum primum dicit, quòd oportet ſuſcipere cauſam, per quam & prædicta ſoluantur, & inconuenientia vitentur: ita tamen, quòd determinemus quædam prius, quorum vnum eſt quòd [redacted], ideſt membra diſſimilium partium, puta manus aut pes & ſimilia, augentur per hoc, quòd partes augentur, quas homiomera vocat, ſicut ſunt caro, & os & huiuſmodi. Et huius rationem aſſignat, quia vnū quodque membrum diſſimilium partium [redacted] ex his quæ ſunt ſimilium, ſicut manus ex carne, & oſſe, & neruo, & ideo oportet quòd per augmentum partium augeatur totum. Secundo ponit, quòd caro & os & vnaquæque talium partium, quæ primum dicit augeri, eſt duplex: ſicut contingit in omnibus quę habent ſpeciem in materia, nā caro vel os poteſt dici, vel vt materia carnis, vel vt ſpecies carnis. Hoc quidam intellexerunt ſic, quòd aliqua caro ſignata eſt: quæ eſt ſecundum materiam, & alia, quæ eſt ſecundum ſpeciem. Dicunt. n. ꝙ caro, vel os, vel quicquid eſt huiuſmodi dr̄ eſſe ſecundū ſpeciem, ex eo quòd eſt generatum ex primo humido ſeminali, in quo primo fuit virtus ſpeciei. Caro autem ſecundum materiam dr̄, ex eo quòd generatur ex humido nutrimentali: quod quidem aduenit primo humido ſubſtantiali, ſicut materia quædam eius: prout primum humidum extenditur per alia membra, admiſto

Expō. Ale. Auer. c. 38.

E ſibi ſecundo humido, ad hoc, vt compleatur quantitas rei viuentis & omnium partium eius. Et hæc fuit opinio Alexandri, vt dicit Auic. in expoſitione huius loci: quem plures poſtmodum ſecuti ſunt. Sed hoc non poteſt ſtare cum verbis Ariſtot. quæ hic dicuntur. Dicit enim quòd caro, & os, & vnaquæque talium eſt duplex .ſ. ſecundum materiam, & ſpeciem: quemadmodū aliorum in materia ſpeciem habentium. Manifeſtum eſt autem quòd ſpeciem in materia habent non ſolum iſta quæ generantur ex ſemine, & quæ nutriuntur, in quib. prædictis intellectus poſſet aliqualiter ſuſtineri, ſed & corpora inanimata, ſicut ſunt lapides, aurum, & argentum. Vult ergo Ariſt. quòd in carne & oſſe dr̄ ſpecies & materia, ſicut in lapide & auro: in quibus non eſt humidum ſubſtātiale & nutrimentale & iō dicēdū eſt ſecundum intentionem Ariſtot. quòd eadem caro dr̄ ſecundum ſpeciem, prout in ea conſideratur id quod pertinet ad ſpeciem carnis: & ſecundum materiam, prout in ea conſideratur id quod eſt materiæ, & eadem ratio eſt de omnibus alijs compoſitis ex materia & forma.

Impugnatio.

F Expō. propria

Deinde cum dicit.

VATAB. *Partem igitur quamlibet augeri, & accedente aliquo ſecundum formam quidem eſt poſſibile, at ſecundum materiam, haud quaquam.*

ANT. *Quamlibet igitur partem augmentari, & adueniente aliquo ſecundum quidem ſpeciem eſt contingens, ſecundū autem materiam non eſt.*

Ponit ſolutionem, & primo ponit eam, ſecundo manifeſtat per exemplum. ibi. Oportet autem intelligere. Tertio concludit epilogando ſummam ſolutionis. ibi. Quapropter eſt quidem. Dicit ergo primo, quòd hoc quod ſupra dictū eſt, quòd quælibet pars augetur eius quod augetur, & quòd vnumquodque augeatur adueniente aliquo, eſt verum, ſi accipiatur pars ſecundū ſpeciem, nam cuilibet parti ſecundum ſpeciem conſideratę additur aliquid, tanquam permanenti, & ita quęlibet pars ſecundum ſpeciem conſiderata augetur, non autem cuilibet parti ſecundum materiam conſideratæ fit additio: ſed non quælibet pars ſecundum materiam conſiderata augetur. Dictum enim eſt quod id quod augetur, oportet permanere, non autem permanet quęlibet pars ſecundum materiam conſiderata, ſed ſolum ſecundum ſpeciem. Deinde cum dicit.

Tex. c. 36. T. c. 37. G Qūo quælibet pars augeatur.

VATAB *Intelligere autem perinde oportet, atque ſi quis aquam menſura eadem metiatur, quod enim fit, aliud atque aliud ſemper eſt. Ad hunc itaque modum & carnis materies augetur, & non cuiuis parti eius quippiam additur, ſed alia dilabitur, alia accedit. At cuiuis figuræ ac formæ parti, fit acceſſio.*

ANT. T. c. 36. H *Oportet autem intelligere quēadmodum ſi aliquis menſurabit eadem menſura aquam. Semper enim aliud & aliud quod generatur, ſic vtique augmentatur materia carnis, ſed non partium cuique aliquid aggeneratur, ſed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit: Formæ autem, & cuicunque ſpeciei particulæ.*

Manifeſtat ſolutionem propoſitam per exempla, & primo ponit manifeſtationem, ſecundo oſtendit in quibus partibus dicta ſolutio ſit magis manifeſta. ibi. In an homeomeris. Dicit ergo primo, quòd oportet intelligere quod dictum eſt de carne ſecundum ſpeciem & ſecundum materiam, ſi quis menſuret aquam eadem mēſura, ita tamen quòd ſemper ſit alia & alia aqua, puta, ſi ex vaſe pleno aqua, guttatim aqua effluat, & guttatim ſemper infundatur: erit enim ſemper idem quantū ad menſuram aquæ, non tamen quo ad materiam aquæ. Sic autem comparatur ſpecies ad materiam, ſicut menſura ad menſuratum, eo quòd forma eſt finis materiæ, vt dr̄ in Secundo Phyſicorum. Sic enim oportet intelligere quòd ſpecies carnis permaneat eadem tanquā men-

Tex. c. 37.

menſura quædam, non tamen ſemper permaneat eadẽ materia, in qua talis ſpecies ſuſcipitur. Eſt etiam ſimile de fluuio, qui ſemper manet idem quantum ad ſpeciẽ fluuii, materialis tamen aqua ſemper eſt alia & alia. Similiter eſt etiam in igne, cuius ſpecies & figura ſemper manet, ſed ligna, in quibus materialiter ignis ardet, cõſumuntur, & alia apponuntur. Idem etiam apparet in populo ciuitatis, qui ſemper manet idem ſecundum id quod eſt ſpecie, quamuis hominum, ex quibus conſtituitur populus, quidam moriantur, & quidam ſuccedant, & ſemper permanet id quod ad ſpeciem carnis, licet materia, in qua fundatur talis ſpecies, paulatim cõſumatur per actionem caloris, & alia de nouo adueniat per nutrimentum. Sic ergo, quando aliquod corpus augetur, augmentatur quidem materia carnis, quia plus generatur per nutrimentum quam perdatur per actionem caloris: & ita multiplicata materia, vis augmentatiua, quæ pertinet ad ſpeciem, excedit proportionabiliter totam materiam in maiorem quantitatem. Non tamen ita augmẽtatur materia carnis, quòd cuilibet parti materiæ aliquid addatur, quia neque quælibet pars materiæ manet, ſed quædam defluit conſumpta, ſ. per calorem, & quædam aduenit reſtituta, ſ. per nutrimentum, & ita non oportet incorpoream eſſe, neq. eſſe corpoream omnino ſimul, neque corpus quod augetur eſſe vacuum, quia non minus fuit id quod reſtituitur per alimentum, quam id quod fuit per calorem conſumptum, virtus enim caloris naturalis, quæ pertinet ad ſpeciem, reſtituit id qđ aduenit in locum eius qđ periit. Si autem fuerit plus quod ex alimento generatum eſt, virtus naturalis extendit id in maiorem quantitatem ſecundum aliquam dimenſionem: & ita occupat maiorẽ locum. Sed, quia ſpecies ſemper manet, neceſſe eſt dicere, quòd cuilibet parti formæ, vel ſpeciei aliquid aduenit, & quælibet augeatur. Neque propter hoc ſequitur duo corpora eſſe in eodem loco, quia formæ & ſpeciei non debetur locus niſi ratione materiæ, in qua fundatur, quæ eſt proprie ſubiectum quantitatis dimenſiuæ, ſi autem intelligatur caro ſecundum ſpeciem, quæ eſt generata ex humido ſubſtantiali, caro autem ſecũdum materiam, quæ eſt generata ex humido nutrimentali, vt Alex. poſuit, videtur hoc verbum Ariſtot. ſ. quòd caro ſecundum materiam defluit & adueniat, non autem caro ſecundum ſpeciem, magis eſſe dictum probabiliter quam ſecundum aliquam neceſſariam rationem, cum non neceſſe ſit vtrumque humidum in vnã maſſam adiungi ad perficiendum quantitatem totius corporis, & omnium partium eius, nec poteſt neceſſitate probari quòd caro ita conſumat vnum, altero permanente ſemper. Non eſt autem credibile, quòd Ariſtot. in tali re aliquid ſine ratione neceſſaria dixiſſet, vt Auerr. dicit in expoſitione huius loci.

Notabile. T.c.23. Lege de Iuuen. & Sen. Lectio. 4. Soluit obiectionem Ari. ſupra, tex.cõ.32. Digre.cõtra expoſitionẽ Ale. Com.38.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Id autem magis conſtat in hiſce, quæ diſſimilium ſunt partium, vt in manu, quòd iuxta proportionis rationem aucta ſit, quandoquidem materies, cum diuerſa eſt facilius dignoſcitur hic quam in carne, & hiſce quæ ſimilium ſunt partium, iccirco, & cum mortuum eſt quippiã, magis adhuc caro & os, quam manus & brachium eſſe videtur.*

ANT. T.c.37. *In anhomæomeris autem hoc magis manifeſtum, v. g. in manu, quod iam proportionaliter auctum eſt, materia enim alia ens a ſpecie manifeſta magis eſt hic, quam in carne & homeomeris, ideo & mortui magis videtur eſſe caro & os, quam brachium & manus.*

Oſtendit in quibus partibus prædicta ſolutio ſit magis manifeſta, & dicit, quòd id quod dictum eſt, magis eſt manifeſtum in anhomœomeris, id eſt membris diſſimilium partium, puta manu, quam videmus proportionabiliter augeri. Proportionabiliter autẽ augetur tota manus, & quilibet digitus, & etiam quilibet articulus, & hoc ideo, quia magis manifeſta eſt diſtinctio ſpeciei & materiæ in huiuſmodi membris quam in carne, & oſſe, & aliis membris ſimilibus. Quanto enim ſunt propinquiora toti, tanto plenius recipiunt perfectionẽ formæ, quæ principaliter eſt actus totius, vnde & operationes animæ magis manifeſtæ ſunt in diſſimilibus membris, quam in partibus ſimilib. Et ideo licet poſt mortem, per quam ſeparatur anima a corpore, non ſolum non remaneat animal, ſed etiam nulla pars animalis, niſi æquiuoce, vt dicitur in Secundo de Anima, tamen videtur, quòd magis poſt mortem animalis remaneat caro aut os, quam manus aut brachium, in quibus magis apparent operationes animæ.

Lege ſinẽ quarti Meteorologicorũ, quẽ alii de miſtis nuncupantur. Tex.c.8.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Quare partim augetur carnis quælibet particula, partim non augetur. Nam ſecundum formam quidem, cuiuis parti quippiam adiungitur, ſecundum materiam vero, haud quaquam.*

ANT. *Quapropter eſt quidem ſic quantumcunque carnis auctum, eſt autem vt non. Secundum ſpeciem enim cuicunque aduenit, ſecundum materiam autem non.*

Concludit epilogando ſummam ſolutionis, ſcilicet quòd quodammodo quælibet pars carnis eſt aucta, ſ. accipiendo carnem, ſecundum ſpeciem: & quodammodo non, ſcilicet accipiendo carnem, ſecundum materiam.

LECTIO XVI.

Quomodo id quod aduenit, ei, quod augetur comparetur: & quomodo augmentum ab ipſa generatione differat, vel cum illa conueniat.

VATAB. *Totum tamen maius euadit accedente quopiam, quod nutrimentum, atque contrarium nominatur, & in eandem formam tranſeunte, vt ſi humidum ſicco accedat, & cum iam acceſſerit, mutationem ſubeat fiatque ſiccũ. Nam partim ſimile ſimili, partim diſſimile diſſimili accreſcit.*

ANT. T.c.38. *Maius autem totum generatum eſt adueniẽte aliquo, quod vocatur cibus, & contrarium tranſmutato in eandem ſpeciem, verbi gratia, ſi ſicco adueniat humidum, cũ enim deuenerit tranſmutatur humidum & generatur ſiccum. Eſt enim vt partim ſimile a ſimili augmentetur, eſt autem partim a diſſimili.*

Solutis dubitationibus, quæ erant circa augmentũ, hic Philoſophus determinat modum augmenti. Et primo determinat qualiter fiat augmentum. Secundo determinat qualiter fiat diminutio. ibi. Hæc autem ſpecies ſine materia. Circa primum duo facit. Primo oſtendit qualiter ſe habet id quod aduenit, ad id quod augetur, eo adueniente. Secundo comparat augmentum aliis operationibus animæ vegetabilis. ibi. Quæret autẽ aliquis. Dicit ergo primo, quòd ſoluta quæſtione de partibus eius quod augetur, vtrum quælibet pars augmentatur, vel non manifeſtum eſt quòd totum maius eſt aliquo adueniente, puta, cibo, hoc enim adueniens in principio eſt contrarium ei, cui aduenit ſecundum aliquam contrarietatem paſſionum: ſed poſtea tranſmutatur in eandem ſpeciem, puta, ſi ſicco adueniat id, quod eſt a principio humidum, quod cum aduenerit tranſmutatur, & fit ſiccum. Et ita quodammodo verum eſt dicere, quòd ſimile augetur ſimili, quodammodo autem verum eſt dicere, quòd aliquid augetur a diſſimili,

Augmentum quodã mõ eſt a ſimili, quodammodo aũt a diſſimili. T.c.41. T.c.39.

ſimili,nam id quod augetur,in principio quidē eſt diſſimile,in fine autem ſimile,vt dictum eſt. E

Deinde cum dicit.

VATAB. *Dubitauerit autem quiſpiam, quale id eſſe oporteat , quo quid augetur . Palam itaque eſt hoc, potentia illud quod augetur eſſe oportere, vt ſi caro accretionem ſubeat, id quo illa accreſcit potentia carnem eſſe, actu autem aliud,quod ſane vbi corrumpitur,caro fieri ſolet.*

ANT. T. c. 39. *Quæret autem aliquis,quale oportet eſſe id, ex quo augetur. Manifeſtum vtique, quoniam potentia eſt illud, v. g. ſi caro,potentia carnem,actu autem aliud. Corruptum vtique caro,generatum eſt.*

T.c.34. & 50. Tex. c.40. Comparat augmentum alijs operationibus animæ vegetabilis,cuius operationes ſunt tres,vt dr̄ in Secundo de Anima,ſ.generatio,nutrimentum, & augmentum. Primo comparat augmentum generationi,ſecundo nutrimento. ibi. Quantum autem quod vniuerſale. Circa primum duo facit. Primo oſtēdit ſimilitudinem augmenti & generationis, ſecundo differentiam.ibi. Non igitur hoc ipſum. Mouet igitur quæſtionem circa primum quale oporteat eſſe id, ideſt cuius formæ eſt id quo augetur,& concludit manifeſtū eſſe ex præmiſſis, quòd id,quo aliquid augetur, eſt in potētia ad id quod augetur. Puta,ſi caro eſt quod augetur,id quo augetur, oportet eſſe in potentia carnem . Quia, ſicut ſupra dictum eſt,id,quo aliquid augetur,eſt in principio diſſimile,in fine autem ſimile: & quia nihil eſt in potentia ad vnum,quin ſit in actu aliquid aliud, oportet id,quo augetur caro,quod eſt in potentia ad carnem,eſſe actu aliquid aliud quam carnem, puta panis:quod autem eſt actu aliquid, non fit aliud niſi per prioris corruptionem & ſequentis,oportet igitur augmentum fieri corrupto eo,quod prius erat actu, puta pane , genito eo quod augetur,puta carne . Et ſic manifeſtum eſt quòd in augmento concurrit generatio aliqualiter.

Deinde cum dicit.

VATAB *Non igitur ipſum per ſe,ſolumque eſt,nam alioqui,generatio eſſet,non accretio,ſed id quod augetur cum eo eſt. Qualiter igitur hoc affecto,illud augeri ſolet? An miſto, haud ſecus atque ſi quis vino aquam infundat, & idem id quod ammiſtum eſt efficere vinum poſſit . An ſicut ignis tactum cremabile adurit,ſic & id,cui agendi facultas delegata eſt in eo exiſtens quod accreſcit,quodque actu caro eſt,quod acceſſu è potentia carne, actu carnem facere conſueuit? Illo igitur ſimul exiſtente, idipſum accidit,quoniam ſi ſeorſum eſſet,generatio ſane foret , nam ignem ad hunc facere modum contingit, videlicet iniectis in eum,qui iam eſt,lignis,verum ita quidem,accretio eſt: at,cum ligna ipſa incenduntur,generatio.*

ANT. *Non igitur hoc ipſum ſecundum ſe. Generatio enim eſſet non augmentatio,ſed quod augetur hoc. Quod igitur & ab hoc eſt patiens auctum eſt,aut miſtum,quemadmodum ſi quis vino ſuperinfundat aquam,hoc autem poteſt vinum facere quod miſtum eſt. Et quemadmodum ignis facit cum ea,quæ vri poſſunt,contigerit,ita in eo quod augetur,& eſt actu caro,quod ineſt augmentatiuum adueniente id,quod eſt potentia caro,facit actu carnem. Igitur ſimul exiſtit,ſi enim ſeorſum,generatio eſt. Eſt enim ita ignem facere ad exiſtentem adiungentes ligna,ſed ſic quidem eſt augmentatio:quando autem ipſa ligna per ſe incēduntur,generatio eſt.* H

Dr̄a inter augmentū & gene. Oſtendit differentiā augmēti & generationis,dicēs, quòd in augmento fit quædam generatio carnis , cum aliud ſit augmentatio a generatione: ſequitur quòd nō generetur ſecundum ſeipſum,ideſt ſeparatim, quando aliquid generatur,quia ſic non eſſet augmentum , ſed generatio,ſed oportet generari carnem in carnē , quæ augetur. Sic igitur propter id quod caro in eo quod augetur eſt patiens,in eo.ſ.quod tranſmutatur in ſimilitudinem eius quod augetur,& ab hoc,ſ.paſſo & trāſmutato augmentatum eſt,vel id,cui additur,vel totum miſtum. Et eſt ſimile, ſicut ſi aliquis vino præexiſtenti ſuperinfundat aquam hoc modo,quòd vinum ſua virtute poteſt aquam commiſtam conuertere in ſui naturā, tunc enim dr̄ eſſe augmentum vini , nō generatio,cum autem liquor aliquis ſecundum ſe in vinum conuertitur,puta vua,eſt vini generatio. Aliud autem exemplū ponit de igne, qui adurit corpora vſtibilia ſibi coniuncta:& ita contingit in eo quod augetur , quod eſt actu caro,cuius virtus augmentatiua id quod adurit exiſtens in potentia ad carnem facit actu carnem:ita tamen qđ ſit ſimul cum carne præexiſtente. Si enim ex aliquo,qđ eſt in potentia caro,ſeorſum fieret caro,eſſet generatio carnis,non augmentum, ſicut addit cum ex virtute ſeminis , ſanguis menſtruus in carnem conuertitur. Et hoc etiam accidit circa ignem,contingit enim quandoque quòd ligna igniuntur adiuncta igni præexiſtenti, & hoc eſt augmentatio ignis: quando vero ipſa ligna incenduntur ſeorſum,non adiuncta alijs lignis adultis, tunc eſt generatio. F

LECTIO XVII.

Id quod auget ei quod nutrit Comparatur: quomodo item Conueniant ac Differant augmentum & nutrimentum exponitur.

G *Quantitas autē uniuerſalis nulla fit, ſicuti nec animal quod nec homo ſit,nec ſingularium aliquod,ſed vt hic uniuerſale,ſic & illic quantitas. Caro igitur & os & neruus & ſimilares partes, accedente quidem quanto aliquo ,ſed non carne quanta,augeſcunt.* VATAB.

Quantum autem vniuerſale quidem non generatur : quemadmodum nec animal nec homo, nec aliquid ſingularium:ſed vt hic vniuerſale, ita & illic quantum, Caro autem,aut os , aut manus, & horum homæomera, adueniente quidem aliquo quanto , ſed non carne quanta. ANT. T.c.40.

Poſtquam Philoſophus comparauit augmentum generationi,hic comparat augmentum alimento, & primo oſtēdit quomodo ſe habet id quod auget ad quod nutrit, ſecundo quomodo ſe habet augmentum ad nutrimentum.ibi. Et nutrimentum. Circa primum tria facit. Primo oſtēdit quid ſit id quod augetur, i.quòd ſit quantum,& dicit,quòd quantum vniuerſale non generatur nec fit,ſicut animal vniuerſale,nec homo vniuerſalis,nec ſingularium,ideſt nec aliqua ſpecierum: puta nec leo vniuerſalis,nec bos vniuerſalis. Sed ſicut in illis generatur vniuerſale.ſ.in aliquo particulari, puta cum generatur hoc animal,aut hic homo, & illic.ſ.in augmento generatur quantum, non quidem in vniuerſali, ſed in aliquo determinato, ſicut cum fit quanta caro , aut os,aut manus & his ſimilia. Secundo ibi. Adueniente. Oſtendit quid ſit id quod auget, fit enim augmentum adueniente aliquo,vt dictum eſt:ſed, ſi per augmentum fieret quantum in vniuerſali , oporteret id quod aduenit eſſe quantum in potentia , & nullo modo in actu,ſed quia non generatur quantum in vniuerſali,ſed hoc quantum,puta caro: oportet id quod aduenit eſſe quidem aliquid in actu quantum , non autem carnem quantam,ſed ſolum in potentia. T.c.4. Quātū vniuerſale nō generatur.

Tertio ibi.

Quo igitur potentia ſimul vtrunque exiſtit , videlicet caro quanta,hoc quidem auget, nam carnē quantam fieri oportet. VATAB.

oportet. Quò vero ſolum caro, hoc alit, hoc enim nutritio & accretio, ratione differunt. A

ANT. T.c.41. *Secundum id igitur quòd potentia vtrunque v.g. quanta caro ſic auget quidem, etenim quantam oportet generari, & carnem: ſecundum id enim quod ſolum ſubſtantia caro nutrit. Etenim ſic differunt cibus & augmentatio, ratione.*

Concludit differentiam eius quod auget, & eius qđ nutrit, & primo ponit differentiam dicens, quòd id inquantum id quod aduenit, eſt in potentia ad vtrũque, puta ad hoc, quòd ſit quanta caro, vt. ſ. non ſolum ſit aptum recipere ſpeciem carnis, ſed etiam in maiorem quantitatem producit, per hoc enim auget. Ad hoc.n. quòd ſit augmentum, oportet fieri & quãtum, vt.ſ. fiat maior quantitas: & carnem, quia oportet id quod aduenit in finem aſsimilari, vt dictum eſt. Inquantum vero id quod aduenit eſt in potentia ad hoc quod ſit caro, ſecundum hoc nutrit, ſic enim differunt ſecundum rationem cibus & augmentatio, nam cibus nutriens eſt in potentia inquantum conuertitur in carnem, inquantum autem ſuſcipit maiorem quantitatem eſt augens. B Deinde cum dicit.

VATAB. *Quocirca quandiu ſaluum manet animal, etiam ſi decretionem ſubeat, alitur, ſed non ſemper accreſcit.*

ANT. *Ideo nutritur quis quouſque ſaluatur, & diminuitur: augmentatur autem non ſemper.*

Infert quoddam corollarium ex eo quod dictũ eſt, videlicet, ꝙ aliquis nutritur quouſque ſaluatur, i. quandiu conſeruatur in vita: quia ſemper oportet reſtitui per nutrimentum id quod continue ſoluitur, ideſt id quod diminuitur oportet nutriri. Non autem ſemper animal augetur, ſed quandiu cibus cõuerſus in carnem poteſt extendi in maiorem quantitatem.

Quãdiu animal augetur.

Deinde cum dicit. C

VATAB. *Atque nutritio idem quod accretio exiſtit, ratio tamen eſt diuerſa, quo enim id, quod adiungitur atque additur potentia caro quanta eſt, hoc carnem augere poteſt, quo vero caro potentia ſolum, hoc nutrire.*

ANT. *Et nutrimentum augmentationi idem eſt quidem, eſſe autem aliud, nam quatenus id quod aduenit potentia quanta caro, augmentatiuum carnis eſt, quatenus autem quod ſolum potentia caro, nutrimentum.*

Oſtendit differentiam inter ipſum augmentum & nutrimentum & dicit, ꝙ nutrimentum eſt idem quod ipſum augmẽtum, eſſe autem cum eis aliud, quaſi dicat ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione, inquantum enim id quod aduenit eſt in potentia ad vtrũque, ideſt ad hoc quòd ſit quanta caro, ſecundum hoc eſt augmentum carnis: inquantum vero eſt in potentia ad hoc ſolum quod ſit caro, ſecundum hoc eſt nutrimentum, aut cibus, vt ſupra expoſitum eſt.

Qđ auget, qđ nutrit, sũt idẽ re, ſed differunt rõne.

D Deinde cum dicit.

VATAB. *Hoc autẽ, forma ſine materia eſt, vt tibia, potentia quædam in materia eſt ſimiliter, & quoduis aliud inſtrumentum. Quod ſi materies aliqua accedat, quæ potentia ſit tibia, & potentia quãtitatem habeat, hæ tibiæ maiores euadent. Sin vero nihil præterea agere poſſit, ſed res perinde habeat, vt cum uino ſubinde plus aquę immiſcetur, quæ tãdem uinum aqueum reddit, facitque aquam, tum quantitatis decretio fit, forma autem remanet.*

VATAB. *Hæc autem ſpecies ſine materia, ut immaterialis potẽtia aliqua, in materia eſt. Similiter autem & aliud quodcunque organum. Si autem aduenerit aliqua materia, quę ſit potentia immaterialis, habens, & quantum potentia, hæ erunt immateriales maiores. Si autem amplius facere non poteſt, ſed vt aqua uino ſemper amplius miſta in fine aquaticum facit, & aquam, tunc diminutionem faciet quanti: ſpecies autem manet.*

T. c. 42.

A Oſtendit quomodo fiat diminutio. Ad euidentiam autem horum, quæ hic dicuntur, cõſiderandum eſt, qđ virtus ſpeciei aliter ſe habet in rebus viuentibus, quæ proprie nutriuntur, & augentur, & in rebus carentibus vita, quæ neque nutriuntur neque augentur. Corpora .n. viuentia mouent ſeipſa non ſolum ſm motum localem, ſed etiam ſecundum motum alterationis, puta cũ animal naturaliter ſanatur, & ſecundum motum augmentationis aut generationis, præſertim ſecundum qđ nutrimentum eſt generatio quædam, vt dictum eſt: inquantum. ſ. & ſi non generetur caro ſecundum ſe, aggeneratur tamen carni præexiſtenti. Omne autem mouens ſeipſum, vt probatum eſt in Octauo Phyſ. diuiditur in duo, quorum vnum eſt mouens, aliud vero motum, vnde oportet quod in rei veritate ſit aliquid motũ, quod conuertitur in naturam ſpeciei, & aliquid mouens. ſ. ipſa uirtus ſpeciei conuertens. Et inde eſt qđ virtus ſpeciei in rebus viuentibus non determinat ſibi aliquam materiam ſignatam, cum vna pars effluat & alia adueniat, vt dictum eſt. Non poteſt tamen virtus ſpeciei eſſe abſque omni materia, ſed in hac vel illa determinate, vt probatur in Septimo Metaphyſicorum. In rebus tamen inanimatis nihil tale inuenitur: niſi forte, inquantum eſt in eis aliqua ſimilitudo augmenti & nutrimenti, puta in igne & vino per efficaciam virtutis actiuæ in eis, ſpeciei carnis, vel cuiuſcunque huiſmodi in quamcunque. Sic igitur virtus non determinat ſibi aliquam materiam ſignatam, ſed nunc ſaluatur in hac, nunc in illa, & eſt ſicut ſpecies immaterialis potentia, quantum ad hoc, quod non determinat ſibi materiam ſignatam, eſt tamen in materia ſemper aliqua. Et eadẽ ratio eſt de quocunque alio organo, puta de oſſe, aut neruo, aut quocunque huiuſmodi. Si ergo aduenerit aliqua materia, quæ ſit in potentia, non ſolum ad hanc C ſpeciem, quæ quodammodo eſt immaterialis, ſed etiã eſt in potentia ad maiorem quantitatem, hæc etiam erunt maiores & immateriales, ideſt ipſæ uirtutes ſpeciei, quæ ſunt in carne, & oſſe & huiuſmodi, extenduntur in maiorem quanitatem. Sed hoc non ſemper poteſt fieri, quia virtus ſpeciei debilitatur, cum ſit in materia contrarietati ſubiecta, per continuam actionem & paſsionem, per adiunctionẽ materiæ extraneæ, quæ non ita recipit virtutem ſpeciei, ſicut prius erat. Quando ergo non hoc amplius virtus ſpeciei facere poteſt, vt. ſ. tantum conuertat de nutrimento, quod ſit in potẽtia non ſolum ad ſpeciem, & ad maiorem quãtitatem, ſed nec etiam ad æqualem, tunc fit diminutio quantitatis, & tamen conſeruatur ſpecies in quantitate minori, & finaliter etiam ſpecies ceſſat: ſicut, ſi aqua magis & magis vino miſceatur, fiet vinum aquatum: & finaliter corrumpetur vinum, & fiet totaliter aqua.

Virtus ſpeciei aliter ſe habet in uiuentibus aliter in nõ viuentib.

T.c.41.

Aĩata hñt uirtutẽ augẽdi & nutriendi.

Tex.c. 28.

Inaĩata uero hñt ſimilitudinarie has virtutes.

Qũo ſpẽs deſtruitur.

D

LECTIO XVIII.

De Tactu agendum eſſe proponitur, quodque proprie, ac metaphorice acceptus ſit declaratur.

VATAB. *Cum autẽ de materia et hiſce, quæ nuncupantur elemẽta, primo dicere oporteat an ſint necne, & utrum unumquodque eorum ſempiterna ſit, an ortum ſubeat aliquo pacto, & ſi generentur, vtrum ex ſeſe mutuo generentur eodem modo omnia, an inter ipſa unum aliquod primum ſit, prius utique de hiſce diſſeramus neceſſe eſt, de quibus nunc dicitur indefinite.*

ANT. Tex. c.43. *Quoniam autem oportet primum de materia et de vocatis elementis dicere, ſiue ſint, ſiue non: & vtrum ſempiternum*

piternum vnumquodque, an vero aliquo modo generetur, & ſi generatur, vtrum ex inuicem generentur omnia eodem modo, an eorum vnum primum ſit. Neceſſe eſt itaque prius de his dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc.

Sermo de tactu, actione, paſſione & miſtione.

Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione & corruptione in communi, & de aliis ſequentibus, ſ. de augmentatione & alteratione, incipit determinare de quibuſdam, quæ ad hæc requiruntur. Et primo dat intentionem ſuam, ſecundo proſequitur intentum. ibi. Fere equidem. (Tex.c.44.) Circa primum duo facit. Primo determinat intentionem ſuam, ſecundo oſtendit neceſſitatem ſuæ intentionis. ibi. Omnes enim qui elementa. Dicit ergo primo, quod, cum oporteat dicere de materia: circa quam eſt tranſmutatio elementorum, & de ipſis elementis ſecundum contrarietates, quæ ſunt in eis, vtrũ ſcilicet ſint aut non, & vtrum vnum eorum ſit ſempiternum & intranſmutabile, ſicut ſupra dicit Empedocles, aut generantur, (T.c.I.) & ſi generantur qualiter generantur, vtrum. ſ. generantur adinuicem, aut mouentur, aut eſt aliquod principium eorum, ex quo generãtur, & in quod reſoluuntur, ſicut diuerſi dixerunt, vt Democrit. atomos, Anaxagoras infinita ſecundum ſpeciem: quia, inquam, illa determinare debemus, oportet prius determinare de quibuſdam antecedentibus ad illa: de quibus dicitur indeterminate nunc. Quod quidem poteſt dupliciter intelligi, vno modo quod Philoſophi ſui temporis indeterminate & inſufficienter dixerunt de ipſis, alio modo, quia de generatione indeterminate & confuſe dictum eſt de ipſis. Deinde cum dicit.

Prim' mod' huic loco magis quadrat.

VATAB. *Omnes enim, tam qui elementa ipſa, quam qui ea quæ conſtant ex elementis generant, ſegregatione & congregatione, atque actione & paſſione vtuntur. Eſt autem cõgregatio, miſtio. Sed quonam pacto quippiam miſceri dicatur, plane ac dilucide haud quaquam eſt definitum. At vero nec alterari quicquam, nec ſegregari congregatione, nullo patiente aut agente poteſt. Etenim qui plura faciũt elementa, actione & paſſione mutua, generationem fieri cenſent, quanquam ex vno facta omnia dicant neceſſe eſt. Atq. hoc recte quidem dicit Diogenes, niſi ex vno eſſent omnia, non poſſe viciſſim agere & pati, ceu calidum frigefieri, & idem rurſum calefieri, non enim calor & frigus in ſeſe mutuo tranſeunt, ſed ipſum, vt patet, ſubiectum mutationem ſuſcepit. Quare, horum quibus actio cõpetit vnam eſſe ſubiectam materiam neceſſe eſt. Dicere igitur vniuerſa eſſe eiuſmodi, non eſt verum, ſed ea quibus mutuo a ſeſe pati, & agere inſitum eſt. At vero ſi de, actione, paſſioneue & de miſtione contemplãdum ſit, & de tactu ſpeculemur eſt neceſſe. Nam neque agere & pati ea poſſunt proprie, quæ ſe mutuo tangere nequeunt, neque fieri poteſt, vt miſceantur quæ non quodammodo ſeſe tangant prius. Quare de hiſce tribus, videlicet quid tactus, quid miſtio, & denique quid actio, determinandum videtur. Hinc autem ſumatur initium. Nam ex entibus ea quibus miſtio competit eſſe apta vt ſeſe mutuo tangãt, eſt neceſſe, atque ſi quid agat & aliud patiatur proprie, ſimili itidem modo atque illa afficientur. Quocirca de tactu prius dicendum eſt.*

ANT. *Omnes enim qui & elementa generant, & quæ ex elementis, ſegregatione vtuntur, & congregatiõne; & facere & pati. Eſt autem congregatio miſtura. Quomodo autem miſceri dicimus, nondum determinatum eſt manifeſte. Sed nec alterari poſſibile, nec ſegregari & congregari, nullo faciente aut patiente. Etenim plura elementa facientes, generant ea, mutua illorum inter ſe actione & paſſione, & his quidem ex vno neceſſe eſt dicere factionem, & hoc recte dicit Diogenes: quoniam ſi non eſſent ex vno omnia, nec etiam facerent & paterentur adinuicem, verbi gratia calidum infrigidari, & hoc calefieri rurſus, neu enim caliditas & frigiditas tranſmutantur adinuicem, ſed ipſum ſubiectũ, vti manifeſtũ eſt.* E *Quapropter in quibus facere eſt & pati, neceſſe eſt unam horum ſubiectam eſſe naturam. Omnia igitur, talia eſſe dicere non verum, ſed ea demum, in quibus eſt mutua actio & paſſio. Sed ſi de facere & pati, & miſtura videndum, neceſſe eſt & de tactu. Non enim facere hæc & pati poſſunt proprie, quæ non poſſibile adinuicem tangere, nec non tangentia adinuicem qualitercunque, contingit miſceri primum. Quapropter de tribus his eſt determinãdum quid Tactus, quid Miſtura, & quid Factio. Principium autem accipiamus hoc. Neceſſe enim eſt ut quibuſcunque rebus ineſt miſtio, ſeſe mutuo tangere poſſint, & ſi aliquid facit, hoc autem patitur principaliter, et his ſimiliter: ideo primo dicendum eſt de Tactu.*

Quare de his determinãdum eſt.

Oſtendit neceſſitatem determinandi dicens, quod F omnes Philoſophi tangentes elementa, vel ex elementis generata, vtuntur congregatione & ſegregatione. Quæ enim ex elementis generantur, ex congregatione elementorum generantur, quæ vero corrumpuntur, ex ſegregatione elementorum corrumpuntur, quæ etiam dicebant agere & pati adinuicem. Cum ergo cõgregatio ſit quædam miſtura, oportet de miſtura determinare, Qualiter enim fiat miſtio & quid ſit, non eſt adhuc manifeſte determinatum. Cum autem nec alteratio nec congregatio, vel ſegregatio poſſint fieri ſine actione & paſſione, oportet prius determinare de actione & paſſione. Illi enim, qui ponunt plura principia, dicunt eſſe generationem per actionem & paſſionem elementorum adinuicem, ſimiliter & illi, qui ex vno materiali principio dicunt aliqua fieri, neceſſe habent ponere agere & pati. Ideo recte dixit Diogenes cum dixit, quod niſi ex uno materiali princ- G cipio fierent omnia, impoſſibilie eſſet aliqua adinuicẽ tranſmutari, aliter enim non poſſet calidum frigefieri, nec frigidum calefieri, niſi ſubeſſet vna materia: impoſſibile eſt enim quod frigiditas ſit caliditas vel econuerſo, ſed oportet quod habeant vnum commune ſubiectum, per quod poſſint adinuicem tranſmutari, quapropter quæ agunt & patiuntur adinuicem, neceſſe eſt habere vnam ſubiectam materiam, quæ ſit ſuſceptiua cõtrariorum. Non tamen omnia agentia & patientia ſunt talia, ſcilicet habent vnam materiam, ſed ſolum illa, quæ agunt & patiuntur adinuicem. Sunt enim aliqua, quæ agendo non patiuntur, ſicut ſubſtantiæ ſeparatæ, & corpora cœleſtia quæ ſcilicet corpora, licet patiantur, vtpote quæ mouentur, tamen non patiuntur ab his, quę mouentur ab eis. Vlterius autem cum miſtio, & facere & pati non poſſint fieri ſine tactu (nam ea quæ adinuicem non ſe tangunt, non poſſunt adinuicem a- H gere & pati) ideo determinando de ipſis, oportet de tactu tractare. Inter iſta autem tria prius determinandum de tactu, quia tactus prius eſt, ſequitur enim ad iſta duo, ſed non econuerſo. Neceſſe enim eſt quod iſta, quæ miſcentur adinuicem, ſe tangant, ſed non conuertitur. Similiter, ſi aliquid agit & patitur ab eo, neceſſe eſt etiam quod iſta ſe tangant, ſed non conuertitur. Cum ergo primum ſit a quo non conuertitur conſequentia, primum inter tria dicendum de tactu.

Quæ agũt & patiũtur adinuicem habẽt vnã materiam.

In poſt prædicamẽtis c. de Priori

Deinde cum dicit.

VATAB. *Ferè igitur vt & cætera quæque alia nomina, plurib. dicuntur modis, & partim vniuoce, partim altera ab alteris prioribusque, ſic & de tactu quoque res ſeſe habet.*

ANT. T.c.44. *Fere quidem igitur vt & aliorum nominum unumquodque dicitur multifariam, & hæc quidem æquiuoce, hæc autem altera ab alteris, & prioribus, Sic habet de tactu.*

Pro-

T.c.46: Tex.c.81. Proſequitur intentum: & circa hoc tria facit ſecundũ quod de tribus determinat. Primo determinat de tactu, Secundo de facere & pati. ibi. De facere & pati. Tertio de mistione. ibi. Reliquum autem videndum. Circa primum duo facit. Primo diſtinguit hoc nomen tactus, Secundo incipit agere de ipſo. ibi. Sed tamen principaliter. Dicit ergo primo, quod tactus dicitur multipliciter, ſicut fere vnumquodque aliorum nominum, quædam enim dicuntur æquiuoce, quædam analogice & tranſumptiue, ſiue metaphorice: ita etiam tactus dicitur proprie & tranſumptiue. Dici autem fere, quia forte non omnia dicuntur multipliciter.

De tactu.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Sed tamen quod proprie dicitur: ad ea accommodari ſolet quæ ſitum habent. Situs autem hiſce quibus & locus cõpetit. etenim, perinde vt Mathematici, de tactu et loco reddamus oportet, ſiue eorum quodque, ſeparatum ſit, ſiue alio modo habeat. Si ergo tangere ſit, quemadmodum antea eſt definitum, extrema ſimul eſſe, ea profecto ſe mutuo tangent, quæ cum diſcretas magnitudines, ſitumque habeant, extrema ſimul habent, Porro cum ſitus omnib. quibus & locus competat, atque ſupra & infra & id genus oppoſita, prima loci differentia ſint, omnia ſanè, quę ſeſe mutuo tangunt, pondus, leuitatemue aut vtraque, aut alterum habebunt, quæ autem talia ſunt, actiua ſunt & paſſiua. Vnde conſtat ea ſuapte natura mutuo ſeſe tangere, quorum cum viciſſim mobilia ſint atque motiua, diſcretis ſeparatiſque magnitudinibus, extrema ſunt ſimul. Cæterum, cum id quod mouet nequaquam ſimiliter id moueat, quod motum ſubit, ſed neceſſe ſit vt idem, aliud moueat motum & ipſum, aliud immobile perſiſtens, haud aliter de ipſo quoque agente dicendum eſſe in aperto eſt. Nã id, quod mouet, agere quippiam, & contra quod agit, mouere dicunt, verum differentiam ſubeunt, & proinde ea diſtinguamus oportet. Non enim fieri poteſt vt quoduis mouens agat, ſi patienti agens opponamus, patiens autem ſit cui motus ſecundum affectum competit, affectus vero, ſecundum quem ſolum alteratio fit, vt albedo & calor, ſed mouere, latius eſſe quam agere patet. Illud igitur palam eſt, ea, inquam, quæ mouent partim mobilia tangere, partim minime.*

ANT. *Sed tamen principaliter dictum exiſtit in habentibus poſitionem: poſitio autem quibus & locus. Etenim in mathematicis ſimiliter aſſignandus eſt tactus & locus, ſiue eſt ſeparatum unumquodque eorum, ſiue alio modo. Si igitur eſt, ut determinatũ eſt prius, Tangere ultima habere ſimul, hæc utique ſe tangunt adinuicem quæcunque determinatas magnitudines & poſitionem habentia, ſimul habent vltima. Quoniam autem poſitio iiſdem quidem in quib. & locus exiſtit: loci aũt differẽtia ſurſum & deorſum prima, & talia oppoſitorum, omnia ad ſeinuicem tangentia grauitatem vtique habent aut leuitatem, aut ambo, aut alterum talia autem paſſiua & actiua. Quapropter manifeſtum eſt, quoniam hæc tangere nata ſunt adinuicem, quorum diuiſis magnitudinibus, ſimul ultima sũt, exiſtentibus motis & mobilibus adinuicem. Quoniã autem mouens non ſimiliter mouet quod mouetur, ſed hoc quidem neceſſe eſt motum, & ipſum mouere, hoc autem immobile ens, manifeſtum, quoniam & de faciente dicemus ſimiliter. Etenim mouens facere aliquid inquiunt, et faciens mouere, ſed tamen differũt & oportet determinare.* T.c.45. *Non enim poſsibile eſt & mouens omne agere & facere, ſi faciens opponitur patienti, hoc autem in omnibus in quibus eſt motus paſſio, paſſio autem eſt, ſecundum quam alteratur ſolum, verbi gratia calidum & album, ſed mouere amplius quam agere eſt. Illud igitur manifeſtum eſt quod motiua partim immobilia tangunt, partim vero non tangunt.*

A Proſequitur de tactu & primo de tactu proprie ſumpto, ſecundo de tactu ſumpto tranſumptiue. ibi. Eſt autem vt aliquando. T.c.45. Circa primum duo facit. Primo inueſtigat definitionem tactus, ſecundo inueſtigatam concludit. ibi. Sed determinato. T.c.45. Circa primum ponit conditiones, quæ requiruntur ad tactum. Eſt autem tactus, vt infra ponit, in habentibus poſitionem, quorum vltima ſunt ſimul, mouentibus & motis actiuis & paſſiuis adinuicem. Primo ergo manifeſtum ſupponit, concludens primam conditionem, dicens, quòd tactus proprie & principaliter dictus eſt in habentibus poſitionem: poſitio autem non eſt niſi in habentibus locum, & ideo, cum mathematica habeant poſitionem, ſiue ſint ſeparata ſecundum rem, ſiue ſecundum rationem tantum, habent etiam locum. Nam, ſicut dicit Commentator ſuper loco iſto, licet mathematica abſtrahantur ab aliis accidentibus, ſcilicet, a motu & materia, B impoſſibile eſt tamen ea imaginari ſine loco, Com.44. cum corpus naturale non ſit in loco niſi ſecundum ſuas dimenſiones, & non per alia accidentia. Sola naturalia sũt vere in loco. Locus ergo inſeparabilis eſt a mathematicis corporibus: ipſis tamen non contingit locus & tactus, niſi per quandam ſimilitudinem ad naturalia. Nulla enim vere ſunt in loco niſi naturalia ſecundum eſſe accepta, in quibus ſunt mathematica ſecundum eſſe ſuum: & ideo etiam in ipſis habent locum & tactum. Nec accipiuntur hic ſecundum abſtractionem ab eſſe, quia talis conſideratio non eſt naturalis, ſed mathematica, & ideo locus & tactus conuenit eis ſecundum quod talia per poſterius. Secundo ibi. Si igitur eſt vt determinatum. Ponit ſecundam conditionem dicens, quòd, ſi ita eſt, vt dictum eſt in Quinto Phyſic. quòd tangere eſt habere vltima ſimul: illa ſe tangunt, quæ habent determinatas magnitudines & poſitionem, & quorum ultima ſunt ſimul, & ineſt ſecunda conditio, ſ. habere vltima ſimul. Tex.c.22. C Tertio ibi Quoniam autem poſitio. Inueſtigat tertiam conditionem, ſ. quod tactus eſt in mouentibus & motis, dicens, quòd poſitio eſt in habentibus locum, & quia primæ differentiæ loci ſunt ſurſum, & deorſum, vt dicitur in Secundo de Cœlo, neceſſe eſt vt quæ ſe tangunt, ſint ſurſum aut deorſum. T.c.8. Ideo, quæ ſe tangunt, ſunt grauia aut leuia, aut ambo: ſicut elementa media, quæ ſunt grauia & leuia ſecundum diuerſos reſpectus, ut dicitur in quarto de Cœlo, aut alterum eorum, T.c.34. ſicut extrema, quorum alterũ eſt ſimpliciter graue, & alterum ſimpliciter leue, omnia autem talia dum tangunt ſe, agunt & patiuntur adinuicem. Quapropter concludit manifeſtum eſſe, quòd illa proprie ſe tangunt, quorum diuerſæ ſunt magnitudines, & ſimul habent ultima, quæ mouent & mouentur adinuicem per uirtutem illorum ultimorum. Quarto ibi. Quoniam autem mouens. D Inueſtigat quartam conditionem quæ eſt, quod tactus eſt in actiuis & paſſiuis, & dicit, quia non omne mouens mouetur, ſed quoddam eſt mouens motum, quoddam autem mouens immobile, & hoc dupliciter, aliquid enim ſimpliciter nullo modo mouetur, ſicut mouens primum, aliquod autem mouens non mouetur a moto, licet moueatur ab aliquo, ſecundum quorundam existimationem, agens etiam inuenitur in iſtis duobus modis, quia quidam dicunt quòd actus mouentis eſt quoddam facere, & econuerſo, quod actus facientis eſt quoddam mouere, quod tamen falſum eſt. Differunt enim mouens & faciens, quorum differentiã oportet nos determinare. Dfia inter mouens & faciens. Si enim nos dicimus ꝙ faciens opponitur ſecũdum ſuam ſpeciem patienti, tunc cũ contraria nata ſint fieri circa idẽ, oportet ꝙ faciens patiatur, cum tangat ipsũ: hæc autem ſunt, quibus motus eſt paſſio, i. quibus mouendo patiũtur ſecundũ alterationem aliquã, alteratio

autem ſola eſt ſecundum paſſiones,ideſt paſſibiles qualitates,vt ſecundum calidum,vel frigidum, cum ergo calidum contrarietur frigido,& album nigro, & ſic in aliis,duo poſſunt concludi,primum, ſ. quòd agens & patiens habent contrarias qualitates, ſecundum eſt cũ non omne mouens ſit tale, non omne mouens eſt agens. In plus ergo erit mouere quam agere. Ex his ergo quæ dicta ſunt concludit corollarium quoddam dicens,quòd mouentia immobilia tangunt ipſa mobilia, eſt autem vt ſic,eſt autem,vt non ſic,quia tangunt per vltimum virtutis egredientis ab eſſe eorum: ſed non tãgunt per vltimum ſuæ quantitatis tantum. Quia ſi ſunt immobilia ſimpliciter,vt ſubſtantiæ ſeparatæ, non habent vltimum,ſi vero ſint ab his,quæ mouent, immobilia,ſicut aſtra,nõ mouẽtur a terra, quã mouẽt,& tũc non habent vltima ſimul cum vltimis illorum quæ mouentur. Ad euidentiam illorum,quæ hic dicuntur,conſiderandum eſt,quod agens ſiue faciens poteſt ſumi dupliciter. Vno modo communiter, prout. ſ. virtus alicuius procedit quocunque modo in id quod ſubiicitur ſibi,& hoc modo ſuperius eſt ad mouens: Alio modo poteſt ſumi naturaliter, ſiue phyſice, & hoc modo in minus eſt quam mouens,& opponitur ſecũdum ſuam ſpeciem patienti. Deinde cum dicit.

Mouere in plus quam agere.

Agens dupliciter.

VATAB. *Verum ea tangere vniuerſaliter definiuntur, quæ ſitũ habent,& quorum alterum motiuum eſt,alterum mobile,idque viciſſim,quibus agere atque pati competit. Magna igitur ex parte,id quod tangitur,id tangit a quo tangi ſolet. Etenim omnia fere quæ apud nos ſunt cum mouentur,mouent,per quæ eſſe neceſſe videtur,vt id quod tangitur,id tangat a quo tangi ſolet.*

ANT. *Sed determinato tangere vniuerſaliter quidem, quod eſt poſitionem habentium,& hoc quidem motiuo,hoc mobili,adinuicem autem motiuo & mobili: in quibus exiſtit agere & pati. Eſt quidem igitur, vt in multum tactum quod tangit tangens, etenim mouent mota omnia fere, quæ in conſpectu noſtro,quibus neceſſe eſt, & videtur tactum tangere quod tangit.*

Tactus definitio.

Concludit inueſtigatam definitionem tactus dicẽs, quòd determinatur,vel definitur ipſum tangere vniuerſaliter,quod eſt in habentibus poſitionem, mouentib. & motis,a ſeinuicem actiuis & paſſiuis. Et ex hoc concludit vlterius quoddam corollarium, quòd frequẽtius & fortius dicitur eſſe tactum omne agens naturale qđ tangendo tangitur:quia fere omnia, quæ ſunt in conſpectu noſtro circa locum actiuorum & paſſiuorum, mouent mota:in quibus neceſſario videtur eſſe tactus. Deinde cum dicit.

VATAB. *Interdum autem dicimus mouens,ſolum tangere id qđ motu cietur:et contra quod tangitur,id non tãgere, a quo tangitur. Verũ,quia quæ eiuſdem ſunt generis,cum motũ ſubeunt,mouent, vt quod tangitur tangat neceſſarium eſſe videtur. Quare ſi quid motus expers moueat,id profecto tangent mobile,nihil autem illud: Interdum enim dicimus eum, qui nos moleſtia afficit,tangere nos,non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium,hoc pacto determinatum ſit.*

ANT. *Eſt autem,vt aliquando inquimus,mouens tangere ſolum id quod mouetur, quod tangitur autem non tangere id quod tangit. Sed quæ mouent mota,quia homogenea, neceſſe videtur eſſe quod tangitur tangere. Quapropter ſi quid mouet immobile ens,illud quidem tangit quod mouetur,illud autem non, inquimus enim aliquando triſtantẽ tangere nos,ſed nos non eum. De tactu quidem igitur in naturalibus determinatum ſit hoc modo.*

Determinat de tactu improprie dicto dicens, quòd ſicut inquimus, ideſt dicimus quoddam eſſe mouens quod ſolum tangit id quod mouetur,ſed id quod tangitur,ſ. ipſum motum,non tangit tangens,ideſt mouens: E & in talibus eſt tactus improprie ſumptus: & iſta ſunt, quæ non ſunt vnius generis Phyſici. Sed illa,quæ ſunt homogenea,ideſt vnius generis naturalis, mota mouent,& in talibus neceſſe eſt quòd tactum tangat tangens:& ſi eſt aliquod mouens immobile tangit id quod mouetur,ſed non tangitur ab eo,& eſt ſimile ſicut inquimus,ideſt dicimus aliquando,quòd contriſtans tetigit nos,& nos non tetigimus contriſtantem, vt quando aliquis dicit verbum iniurioſum,vnde cõtriſtamur, ſed nos non tetigimus contriſtantem. Vlterius epilogat dicens,quod de tactu in naturalibus dictum eſt hoc modo.

LECTIO XIX.

Quænam & qualis ſint naturæ actiua & paſſiua declaratur.

F VATAB. *Deinceps de actione & paſſione dicendum eſt, cum de hiſce ſententias inter ſeſe ſubcontrarias a maiorib. noſtris acceperimus. Plurimi enim vno ore hoc aſtruunt,a ſimili, inquam,ſimile nullum pati, quia neutrum alteri potius actiuum ſit,aut paſſiuum: quippe cum eadem omnia,ſimilibus ſimiliter inſint. At quæ diſſimilia differentiaque ſũt, vt mutuo agant patianturque aptiſſima eſſe aſſerũt. Nã cum minor ignis a maiori corrumpitur, ob cõtrarietatem illam id ipſum pati inquiunt: dicunt enim multum pauco eſſe contrarium.*

ANT. T.c.46. Simile a ſimili eſt impaſſibile.

De facere & pati dicendum deinceps. Suſcepimus .n.a prioribus ſubcontrarios inter ſe ſermones. Multi quidem enim dicunt concorditer,quòd ſimile quidem a ſimili omne impaſſibile eſt;propterea quod non magis actiuum aut paſſiuum eſt alterum altero, omnia enim eadem ſimiliter inſunt ſimilibus. Diſſimilia autem, & differentia & facere & pati adinuicem ſunt innata. Etenim quando minor ignis a maiori corrumpitur: propter contrarietatem,hoc,inquiunt,pati, contrarium enim eſſe multum pauco.

G

De facere & pati. Rõordinis

Poſtquam Philoſophus determinauit de tactu quod eſt vnum de tribus neceſſariis ad principale propoſitum,hic incipit determinare de facere & pati. Et eſt rectus ordo:quia ſicut tactus præcedit actionem & paſſionem, eo quod agentia & patientia neceſſe eſt quod adinuicem ſe tangant,ita agere & pati præcedit miſtionem,eo quod ad miſtionem neceſſe eſt quod aliquid agat & aliquid patiatur,vt infra dicetur. Et ideo ante miſtionem determinat de agere & pati. Circa hoc duo facit. Primo determinat de agere & pati. Secundo de modis agendi & patiendi. ibi. Quomodo autem contingat. Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit quæ & qualia ſunt actiua & paſſiua, Secundo determinat de modis eorum. ibi. Eodem modo ſuſcipiendum eſt. Tertio oſtendit ad quas cauſas ipſa actiua & paſſiua reducantur. ibi. Eſt enim factio cauſa vnde principium. Circa primum tria facit. Primo ponit opiniones aliorum de ipſo facere & pati,ſecundo manifeſtat oſtendendo cauſas contrarietatis ipſius. ibi. Videntur autem hoc modo. Tertio ponit opinionem ſuam. ibi. Sed quoniam non quodcunque innatum eſt. Circa primum ponit vnam opinionem dicens, quòd poſtquam determinatum eſt de tactu,dicendum eſt de facere & pati:prius tamen videndum eſt quid de ipſo dixere priores Philoſophi. Videntur enim eorum opiniones de facere & pati eſſe contrariæ,nam multi concordauerunt in hoc, quod ea quæ agunt & patiuntur adinuicem neceſſe eſt penitus eſſe diſſimilia. Cuius rationem aſſignabant dicentes,quod inter ſimilia,vnum non habet magis rationem agentis quam aliud,nec econuerſo: vnde non habet magis rationem patientis quam

Tex.c.89.

H T.c.56. Tex.c.53. T.c.55. T.c.46. T.c.50.

Prima opinio q̃ ſimile non patitur a ſimili

quam aliud, omnia enim hæc, ſ. agere & pati, ſimiliter eodem modo inſunt his quæ ſunt ſimilia, ſed illa quæ sũt diſſimilia, & differunt in formis & qualitatib. nata ſunt agere & pati adinuicem. Obiectio. Si quis autem obijceret contra eos dicens, quòd ſimilia & agunt & patiuntur adinuicem, ſicut multus ſiue magnus ignis corrumpit paruum ignem, quia ſunt ſimiles & vnius naturæ. Reſpõſio. Reſpondetur, quòd hoc non eſt propter ſimilitudinem quam habent, ſed eſt propter contrarietatem in quantitate ipſorum: magnum enim contrariatur paruo.

Secundo cum dicit.

VATAB. *Democritus vero, ſolus præ cæteris peculiariter dixit. Nam agens & patiens, idem ac ſimile eſſe aſſerit, non enim fieri poſſe arbitratur, vt differentia atque diuerſa a ſeſe viciſſim patiantur. Sed & ſi quæ diuerſa ſunt quippiã in ſeſe mutuo agant, hoc illis euenire, non quo diuerſa ſunt ſed quo idem quippiam habent. Quæ igitur dicuntur, talia ſunt.*

ANT. T.c.47. *Democritus autem vltra alios dixit ſolus ſingulariter. Inquit enim idem & ſimile eſſe faciens & patiens: quia altera & differentia non contingit pati abinuicem. Sed, ſi altera exiſtentia faciunt aliquid adinuicem, non ſecundũ quod altera, ſed ſecundum quòd idem aliquid ſunt, ſi hoc accideret eis. Quæ dicuntur igitur hæc ſunt.*

Secta opi. q̃ ſimile ſolum a ſimili patitur. Ponit aliam opinionem quæ primæ videtur eſſe cõtraria, & eſt opinio Demo. qui in hac opinione fuit ſingularis & ſolus. Dixit enim quòd agens & patiens eſt omnino idem & ſimile: quia quæ ſunt diuerſa & diſſimilia, nec agunt, nec patiuntur adinuicem. Sed, ſi contingat quòd aliqua diuerſa & diſſimilia agant & patiantur adinuicem, hoc non eſt inquantum diuerſa, ſed inquantum aliquo modo ſunt idem & ſimilia. Hæc ergo ſunt quæ accipimus ab antiquis de ipſo facere & pati.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Qui autem hoc pacto dicunt, ſubcontraria dicere videntur. Contradictionis vero cauſa eſt hæc. Nam, cum totum quippiam contemplari oporteat, de parte quadam loquuntur vtrique. Nam quod ſimile eſt, & omni ex parte nullam prorſus habet differentiam, nihil a ſimili pati, rationi conſentaneum eſt. Cur enim potius alterum altero erit paſſiuum? Item ſi fieri queat vt quippiam patiatur a ſimili, illud quoque a ſeſe pati poterit. Atqui his ad hunc modum ſeſe habentibus, nihil aut incorruptibile aut mutationis expers fuerit, ſi quidẽ ſimile quatenus ſimile exiſtit actiuum ſit. Nam corpus omne ſeſe interno proprioque motu mouebit. Et quod prorſus diuerſum & nullatenus idem eſt, ſimiliter. Nam neque albedo a linea, neque linea ab albedine quicquam patietur, niſi forte per accidens. ceu, ſi lineam eſſe albam, aut nigram acciderit. Nõ enim ea quæ neque contraria ſunt, neque ex contrarijs cõſtant, ſeſe extrudunt propelluntque a natura.*

ANT. T.c.48. *Videtur autem hoc modo dicentes ſubcontrarios dicere ſermones. Cauſa autem contradictionis eſt: cum totum inſpexiſſe debuiſſent, partem tantum aliquam vtrique dixerunt. Simile enim omnino indifferens rationabile eſt nõ pati a ſimili, nihil enim magis actiuum erit alterum quã alterum. Sed, ſi ſimile a ſimili pati aliquid poſſibile, & ipſum a ſeipſo.* Si ſimile a ſimili patiť & idẽ a ſeipſo patieť. *Quamuis his ita ſe habentibus, nihil vtique erit nec incorruptibile, neque immobile. Sed ſi ſimile ſecũdum quòd ſimile actiuum, ipſum enim ſeipſum mouebit omne. Et omnifariam alterum, & nullatenus idem ſimiliter, neque enim patietur albedo a linea, aut linea ab albedine præterquam ſecundum accidens, puta ſi accidat albã, ſiue nigram lineam eſſe.* T.c.49. *Non exterius enim ipſa ſeipſa a natura faciunt quæcunque, neque contraria, neque ex contrarijs ſunt.*

Cur ita cõtrariabanť. Manifeſtat primas opiniones oſtendendo cauſam contrarietatis in ipſis, dicens, quòd antiqui Philoſophi A videntur dicere ſubcontrarios ſermones, qui ideo dicũtur ſubcontrarij, quia quodammodo ſunt veri, & quodammodo falſi, vnde aliqualiter compatiuntur ſe adinuicem, ſicut ſubcontrariæ propoſitiones. Inter ſe antiqui. Cauſa autem diuerſitatis & contrarietatis iſtarum opinionum eſt: quia, cum oporteat conſiderare naturam actiuorum & paſſiuorum ex vtraque parte, ſ. tam ex parte terminorum quam ex parte ſubiecti: ſiue tam ex parte materię, quam ex parte formæ, quod idem eſt, conſiderauerunt tantum vnam partem, & ideo in parte verum dixerunt, & in parte falſum. Primi enim qui dixerunt actiua & paſſiua omnino diſſimilia, conſiderauerunt ea tantum ex parte terminorum ſiue formarum. Et in hoc bene dixerunt: quia non eſt conueniens quòd omnino ſimile in materia & in forma patiatur ab omnino ſibi ſimili in materia & forma, quoniam ſicut antiqui dicebant nullum corpus eſt dignius agere in alterum B quam alterum. Alia etiam ratione inducebantur ad hoc ponendum: quòd, ſi ſimile, agit in ſimile, vbi maior eſt ſimilitudo, magis ibi eſt ratio actionis & paſſionis: ſed cum nihil ſit ſimilius alteri, quam idem ſibi ipſi, idem a ſeipſo patietur, & ſeipſum corrumpet, nihil ergo incorruptibile, nihil immobile erit. Qui vero dixerunt actiua & paſſiua eſſe ſimilia, conſiderauerunt ea ſolum ſecundum materiam, & quantum ad hoc bene dixerunt: quia id quod eſt omnino alterum, & nullatenus idem, non agit in alterum nec patietur ab eo: impoſſibile eſt enim quòd ea, quæ non communicant in materia agant & patiantur mutuo. Et ponit exemplũ de linea & albedine, quæ cum non communicant in materia, impaſſibilia ſunt adinuicem: niſi forte per accidens adinuicem patiantur: ſicut quando linea fit alba, vel nigra. Supra. Com.43. Et quod talia non ſint adinuicem actiua & paſſiua, patet ex hoc, quòd illa, quæ non ſunt contraria, nec ex contrarijs, non faciunt ſeipſa adinuicem exterius a natura, C idest non tranſmutant ſe adinuicem, vel corrumpuntur. Cum enim illud quod corrumpitur, vel generatur induat aliam formam, dicitur fieri exterius a natura, i. a forma, quam prius habebat, quæ dicitur natura, vt dicitur in Secundo Phyſicorum.

Deinde cum dicit.

At, cum non quoduis agere ac pati natum ſit, ſed quæ aut contraria ſunt, aut habent contrarietatem, tam agens quam patiens genere quidem ſimile ac idem, ſed ſpecie diſſimile atque contrarium eſſe eſt neceſſe. Nam corpus a corpore, & ſapor a ſapore, & calor a calore, & in ſumma quod eiuſdem eſt generis ab eo quod eiuſdem itidem generis eſt, pati aptum eſt. Cuius cauſa eſt, quòd contraria in eodem genere ſunt omnia. Contraria vero inter ſeſe viciſſim agunt patiunturque. Quare & agens & patiens partim eadem ſint, partim diuerſa, atque inter ſeſe diſſimilia, neceſſe eſt. D Cum autem agens & patiens genere quidem eadem ſimiliaque ſint, ſpecie autem diſſimilia: contraria vero ſint eiuſmodi, cum cõtraria, tum quæ inter ea media ſunt, inter ſe mutuo actiua & paſſiua eſſe conſtat. Et .n. omnino generatio atque corruptio, in hiſce conſiſtunt. Quamobrẽ & ignem calefacere & frigidum frigefacere, & omnino actiuũ id quod patitur ſibi ſimile reddere, iam rationi conſentaneũ exiſtit: nam agens & patiens cõtraria ſunt, et generatio, in contrarium tendit. Quare neceſſe eſt, vt patiens in id mutetur quod agẽdi vim obtinet: hoc enim pacto, in contrarium erit generatio.

ANT. T.c.50. Agẽs & patiẽs debẽt eſſe idẽ genere & diuerſa ſpẽ. *Sed quoniam non quodcunque natum eſt pati & facere: ſed quæcunq; aut cõtraria ſunt, aut cõtrarietatẽ habẽt, neceſſe eſt patiens & faciens genere quidem ſimile eſſe et idem, ſpecie autem diſſimile & contrariũ, natũ eſt. n. corpus a corpore, ſapor a ſapore, calor autẽ a calore, pati vniuerſaliter autem homogeneos ab homogeneo. Huius autẽ cã quoniam contraria in eodem genere omnia: faciunt autẽ*

& patiuntur contraria abinuicem. Quapropter neceſſe eſt qualiter quidem eſſe eadem faciens et patiens, qualiter autem altera & diſſimilia abinuicem. Quoniam autem faciens & patiens genere quidem eadem & ſimilia ſunt, ſpecie autem diſſimilia: talia autem contraria: manifeſtum quoniam actiua & paſſiua ſibinuicem ſunt & contraria & media. Etenim vniuerſaliter generatio & corruptio in his & ex his. Et ideo rationabile iam ignem calefacere, & frigidum infrigidare. Contraria enim hæc ſunt, ideo & actiua & paſſiua. Et vniuerſaliter faciens aſſimilare ſibiipſi patiens, faciens enim, & patiens contraria ſunt & generatio in contrarium. Qua propter neceſſe eſt in faciens patiens transmutari. Sic enim generatio in contrarium erit.

T.c.52. quæ sũt nata agere & pati adinuicem.

Genus duplex nota & mox Lectio.16.

Materia cœli diuerſũ genus eſt a materia elemẽtorũ.

Ponit opinionem propriam, & circa hoc duo facit, quia primo ponit eam, ſecundo redit iterum ſuper opinionem antiquorum, oſtendendo quòd in parte bene dixerunt & in parte errauerunt, & cauſam erroris ipſorum. ibi. Secundum rationem autem non eadem dicentes. Dicit ergo, quòd quia non quæcunque apta nata ſunt agere & pati adinuicem, ſed ſolum illa, quæ ſunt contraria, vel habent contrarietatem, neceſſe eſt quòd agens, & patiens in genere ſint idem & ſimilia, & diuerſa ſpecie & contraria. Et non ſumitur hic genus logice: quia hoc modo alia corpora eſſent eiuſdem generis, ſed ſumitur genus naturaliter, & hoc modo omnia quæ communicant in materia ſunt eiuſdem generis. Quòd autem actiua & paſſiua ſint talia dupliciter probat. Primo per inductionem, dicens, quòd agens & patiens eſſe eiuſdem generis & diuerſa ſpecie patet inducendo in ſingulis, corpus enim natum eſt pati a corpore, quod eſt eiuſdem generis in ſubſtantia, ſi tamen cõmunicent in materia: quod dico propter corpora cœleſtia, quæ non habent eandem materiam cum inferioribus, ſapor autem natus eſt pati a ſapore, & color a colore, quæ ſunt eiuſdem generis in qualitate, & vniuerſaliter res eiuſdem generis ab homogeneis, id eſt a reb. naturalibus eiuſdem generis. Secundo ibi. Huiuſmodi autem cauſa. Oſtendit idem ſimiliter ſic, quæcunque agunt & patiuntur adinuicem ſunt contraria, contraria autem ſunt in eodem genere, vt probatur in 10. Metaph. ergo actiua & paſſiua ſunt in eodem genere, & iõ neceſſe eſt ipſa eſſe qualiter, id eſt quodammodo eſſe ſimilia: quia eadem & ſimilia genere, & qualiter, id eſt quodammodo altera & diſſimilia ſpecie, vt dixerunt antiqui. Hanc autem rationem conuertit, de concluſione faciens alteram præmiſſarum hoc modo, illa, quæ ſunt ſimilia in genere, & diuerſa ſpecie ſunt contraria: ſed actiua & paſſiua ſunt talia, ergo ſunt contraria: & etiam ipſorum media, quę ad extrema comparata quodammodo contrariantur. Si ergo ſecundum illam viã poterit eſſe generatio & corruptio, quæ fiunt ſolum per contraria, ſic etiam ignis poterit calefacere, & frigidum infrigidare, & vniuerſaliter faciens poterit ſibi aſſimilare patiens, cum habeat vnum commune ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum: faciens enim & patiens ſunt contraria, & faciens poterit tranſmutari in patiens, & econuerſo. Sic enim fit generatio & corruptio, ſcilicet de contrario in contrarium.

T.c.14.

Syllogiſmus Ariſt.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Itaque tametſi verbotenus eadem non dicunt, vtroſq; tamen naturam ipſam attingere contingit. Dicimus enim interdum, ſubiectum ipſum pati, vt hominem ſanari & calefieri ac frigefieri & cætera ad hunc modum, interdũ vero frigidum calefieri, & ægrum ſanari, atque vtraque vera ſunt. Eodem modo & de agente dici ſolet, nam interdum hominem, interdum calidum calefacere dicimus. Partim.n. materies ipſa patitur, partim contrarium. Igitur qui ad illam reſpexerunt, agens & patiens quippiam*

E *idem habere oportere putarunt, qui ad alterum contra.*

ANT. T.c.52.

Secundum rationem autem non eadem ſunt dicentes, ambos tamen eſt tangere naturam. Dicimus enim pati quandoque ſubiectum, v.g. ſanari hominem, & calefieri, & infrigidari, & alia eodem modo: quandoque autem calefieri frigidum, ſanari autem ægrotantem, ambo autem ſunt vera. Eodem modo & de faciente, quandoque enim calefacere hominem inquimus, quandoque autem calidũ, eſt quidem enim vt materia quod patitur, eſt autem vt contrarium. Ad id quidem igitur reſpicientes idem oportere habere exiſtimauerunt faciens & patiens ad alterum autem, contrarium.

Redit ad prædictas antiquorum opiniones, oſtendẽdo cauſam contrarietatis ipſorum, quod quidem ſupra licet idem fecerit, non ſic tamen aperte manifeſtauit. Dicit ergo quòd antiqui Philoſophi ſibinuicem contradicere videntur non eadem dicentes, quia non habuerunt eandem rationem, id eſt cõſiderationem, F vtraque tamen pars tetigit naturam actiuorum & paſſiuorum, vel ſecundum aliam literam, ambo tetigerunt verum. Dicimus enim aliquando pati ſubiectum, ſicut qñ dicimus hominem ſanari, vel calefieri, vel infrigidari, & ideo Democr. ſolum reſpiciens ad ſubiectum, dixit actiua & paſſiua eſſe ſimilia, & in hoc bene dixit, dicimus etiam aliquando & contrarium pati, ſicut calidũ frigefieri, & frigidum calefieri, & ideo etiam alij ſolũ terminos inuenientes dixerunt ipſa actiua & paſſiua eſſe omnino diſſimilia.

LECTIO XX.

Agentis ac patientis duplex genus, primum, ſ. & vltimum quid ſint, & ad quod nam cauſæ genus Reducantur oſtenditur.

G

VATAB. *Cæterum haud aliam eſſe rationem de ipſo agere ac pati, quam de ipſo mouere ac moueri, exiſtimandum eſt. Et enim ipſum quoque mouens bifariam dicitur, nam & id, in quo motus principium ineſt, mouere videtur: quippe cũ principium, primã cauſarum ſit, & rurſum quod vltimũ eſt, ad id quod mouetur ad generationem. Simili modo, de ipſo agente eſt dicendum, nam & Medicum, & vinum ſanare dicimus. Nihil igitur vetat in motu quominus primum mouens immobile ſit, imo in nonnullis etiam neceſſarium exiſtit, at vltimum ſemper ſubeundo motum moueat neceſſe eſt. In actione autem, ipſum quidem primum nihil patitur, vltimum vero patitur.*

ANT. Tex.c.53.

Eodem modo ſuſcipiendum eſt de facere & pati quo & de moueri et de mouere. Dupliciter enim dicitur et mouens, in quo enim eſt principium motus, videtur hoc mouere; principium enim prima cauſarum, et rurſus vltimũ H *ad id quod mouetur ad generationem. Similiter autem et de faciente: etenim Medicum ſanare dicimus, & vinum. Primum igitur mouens nihil prohibet in motu quidem immobile eſſe, in quibuſdam autem eſt & neceſſarium, vltimum autem ſemper mouere motum. In actione autem primum quidem impaſſibile, vltimum autem & ipſum patiens.*

Principiũ Prima cauſarum.

Poſtquam Philoſophus determinauit naturam actiuorum & paſſiuorũ oſtendendo quæ & qualia ſint, hic inquirit de modis eorũ, & primo diſtinguit agentia ab inuicem, ſcđo aſſignat cauſam diuerſitatis ipſorũ. ibi. Quæcunq. aũt non habent. Dicit ergo primo ꝙ ſuſcipiendum eſt, ꝙ facere & pati dicũtur multipliciter, ut mouere & moueri, vtrunque enim dr̃ dupliciter, ſicut mouens, qñ in vtroque eſt primum & vltimum, id.n. eſt primum mouens, in quo eſt primum principium motus, quod veriſſime mouere videtur, principium enim mouendi eſt prima cauſa cauſarum virtutẽ habẽs mo-

Agẽs & pati, mouere & moueri dupliciter.

mouendi a ſeipſo non ab alio, vltimum autem moues eſt id quod mouet per aliud, & poſt quod non eſt aliud mouens, ſed poſt ipſum eſt ſolum id quod mobetur ad generationem. Similiter autem duplex eſt faciens, quoddam primum, ſicut Medicus, qui eſt prima cauſa ſanitatis, & quoddam vltimum, ſicut vinum, vel potio, quæ etiam eſt cauſa mouens ad ſanitatem. Inter hæc autem duo mouentia hęc eſt differentia, quia primum mouens poteſt eſſe immobile, ſicut Medicus, qui non mouetur ab aliquo dum ſanat, niſi forte per accidens, in quibuſdam tamen neceſſe eſt primum moues eſſe omnino immobile, ſicut in his, quæ ſunt omnino ſeparata a materia, & hoc dupliciter, quia vel eſt omnino immobile, ſi nullam habeat materiam penitus, aut eſt immobile ab eo quod mouetur ab ipſa, & hoc, quando non habet eiuſdem rationis materiam cũ eo quod mouetur. Vltimum autem mouens, poſt quod non eſt aliud niſi id quod mouetur tantum, neceſſe eſt ſemper mouere motum ab eo priora. Et ſimiliter eſt in actione, quia quoddam eſt agens primum, quod eſt impaſſibile, & quoddam agens quod patitur.

Dria inter mouẽs primum & ultimum.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Quæ enim eandem materiam non habent, ea citra paſſionem agunt, ceu medendi ars, hæc enim ſanitatem efficit, & nihil ab eo patitur quod ſanari ſolet. At cibus dum agit, ipſe quoque quippiam patitur, aut enim calefit aut frigeſit, aut aliud quippiam patitur, & ſimul agit. Eſt autem medendi ars, veluti principium, cibus vero vltimum ac tangens.*

Quæcunque igitur actiua, in materia formam non habent, ea pati nequeunt quæcunque habent, queunt. Non enim ſimiliter prope dixerim omnes, oppoſitorum vtriuſuis eandem eſſe materiam, ſicuti genus vnum dicimus. Atque quod calidum eſſe poteſt, id proprius admoto præſenteque calefactiuo incaleſcat neceſſe eſt. Iccirco, ſicuti diximus ex his quæ agendi vim habent, quædam pati non ſolent, quædam pati ſolent. Atque quomodo in motione res ſeſe habet, ſic & in actione, nam vt illic quod primo mouet, motus expers eſt, ita & hic quod primo agit, pati nequit.

ANT. *Quæcunque autem non habent eandem materiam, faciunt impaſſibilia exiſtentia, verbi gratia Medicatiua. Ipſa enim faciens ſanitatem nihil patitur a ſanato, cibus autem faciens ipſe patitur ẽt, aut. n. infrigidatur, aut calefit, aut aliud quid patitur ſimul faciens, eſt autem Medicatiua quidem, vt principium, vltimum autem cibus eſt & tangens. Quęcunque quidem igitur non in materia habẽt formam, hæc quidem impaſſibilia ſunt actiua, quæcunque autem in materia paſſiua. Materiam quidem enim dicimus omnes ſimiliter eandem, vt ita dicam, eſſe oppoſitorum cuiuslibet, & vt genus ens: potens autem calidum eſſe, præſente calefaciente, & approximante, neceſſe eſt caleſieri. Ideo quemadmodum dictum eſt, hæc quidem impaſſibilia actiuorum, hæc autem paſſibilia, & quemadmodum in motione, eodem modo habet & in actione. Illic enim primitus mouens immobile, & in factiuis primitus faciens impaſſibile.*

Quæcunq. nõ habent eandẽ materiã, ĩpaſſibilia sũt. T. c. 54. Quæcunq. nõ in materia hñt formã, impaſſibilia sũt.

Aſſignat cauſam diuerſitatis ipſorum dicens, quòd cauſa, quare quoddam agens eſt quod agendo patitur, quoddam autem non, eſt iſta: quia quædam non habẽt eandem materiam, & talia agentia faciunt, vel agunt exiſtentia impaſſibilia, idest ipſis non patientibus ab his, in quæ agunt, verbi gratia medicina faciens ſanitatem nihil patitur a ſanato: quia non communicat cum eo in materia. Quædam autem habent eandem materiam, ſicut cibus, vel potio, & id quod ſanatur, & ideo cibus agendo patitur: quia aut calefit aut infrigidatur. Inter hæc duo agentia, ſ. medicinam & cibum, medicina eſt principium, in quo primo eſt actio, cibus autem eſt agens vltimum, quod agit per tactum. Quæcunque igitur agentia non habent eandem formam in materia, quæ ſit eiuſdem rationis cum paſſibilibus, hæc cũ ſint de numero agentium ſiue actiuorum, ſunt impaſſibilia, quæcunque autem habent formam in materia eiuſdem rationis agendo patiuntur. Subiungit ad horũ declarationem quæ dicatur materia vna aliquorum, & dicit, quòd dicitur eſſe vna materia cuiuslibet, quæ eſt ſuſceptiua contrariorum, quæ licet ſit vna ſubiecto, differt tamen ſecundum eſſe, & propter hoc dixit, vt ita dicam. Et ipſa materia dicitur vt genus, non quidẽ prædicabile, ſed dicitur genus ſecundum quòd genus dicitur ſubiectum primum, quod ſubſtat duobus contrariis aut pluribus, contrariorum autem unum eſt in actiua, alterum eſt in paſſiua, & ideo una materia eſt actiui & paſſiui. Et quod per naturam poteſt eſſe calidum, neceſſario calefit, quando appropinquat calidũ calefaciẽs ipſum, hoc ergo quod dictum eſt, cauſa eſt, quare quædam agentia ſunt paſſibilia, & quædam impaſſibilia. Et ſicut dictum eſt in motione, ita dictum eſt in actione, quia ſicut in mouentibus primum mouens eſt immobile, in effectiuis primum efficiens eſt impaſſibile. Deinde cum dicit.

Quæ cõicant in materia agũt & patiunt, quæ uero non econtrario.

Genus Logicum & Phyſicũ.

Notabile.

VATAB. *Nam cauſa vt vnde principium motus exiſtit, actiua eſt. Cuius autem gratia cætera fiunt, actiua non eſt. Quapropter ſanitas ipſa non eſt actiua, niſi per tralationem. Etenim cum ea, aliquo quidem agente, adeſt, patiens ſit quippiam, ſed cum habitus ipſi adſunt, nihil præterea fit, ſed iam eſt, formæ autem atque fines, habitus quidã ſunt. At materies, vt materies, paſſiua eſt. Igitur ignis, in materia calorem habet. Quod ſi calor ſeparabile quippiam eſſet, is nimirum pateretur nihil, ſed fortaſſe fieri nequit, vt is ſeparabilis ſit, quod ſi ſint nonnulla eiuſmodi, in eis profecto verum fuerit, quod dicimus. Quid igitur ſit agere ac pati, & quibus competat, & qua de cauſa, & quemadmodum, hoc pacto ſit definitum.*

ANT. *Eſt enim factiuum cauſa, vt vnde principium motus, cuius autem gratia non actiuum, nam ſanitas non factiuum eſt, niſi ſecundum metaphoram. Etenim hoc quidem faciente quando exiſtit generatur aliquid patiens, habitibus autem præſentibus non amplius generatur aliquid, ſed eſt iam, ſpecies autem & finis habitus quidam. Materia autem ſecundum quòd materia paſſiuum, ignis quidem igitur in materia habet calidum. Si autem aliquid ſeparatum calidum eſſet, hoc nihil pateretur, hoc quidem igitur forſitan impoſſibile eſt ſeparatum eſſe. Si autem ſunt quædam talia, in illis utique erit verum quod dicitur. Quid quidem igitur facere & pati, & in quibus inſit, & quare, & quomodo, determinatum ſit hoc modo.*

Tex. c. 55. Sanitas nõ eſt factiuũ niſi ſcd̃m metaphoram. Habitibus præſentibus in materia ceſſat motus. Si calidũ aliquid ſeparatũ erit nihil patietur.

Oſtendit ad quam cauſam reducatur agens, & ad q̃ patiens, dicens, ꝙ agens eſt vnũ primum principium motus & eſt diuerſum a cauſa formali & finali, & non dr̃ finalis, niſi ſecundum metaphorã. Et ꝙ non ſit formalis nec finalis, ſic probat: quia, q̃n faciens eſt ſm actum faciens, tunc aliquid generatur in patiente. Sed talib. habitib. ſiue formis, ſicut eſt ſanitas, quæ eſt finis operationis Medicinæ, pręſentib. nõ generatur aliquid nec fit, ſed iam eſt, ſpecies enim & fines ſunt habitus quidam quieſcentes, nam habito fine quieſcit motor. Secundo cum dicit. Materia autem. Oſtendit ad quam cauſam reducatur patiens, dicens quòd reducitur ad materiam, quia materia ſecundum quòd materia paſſiua eſt, & iõ quæ patiuntur, patiuntur per materiã. Quæ autem ſunt actiua & paſſiua, habent ſpeciem in materia, ſicut ignis habet eſſe calidum in materia, ſi autem eſſet aliquod calidum ſeparatum a materia, hoc nihil pateretur, ſed forſan impoſſibile eſt eſſe aliquid tale ſeparatum, licet quidam hoc dixerunt. Si autem aliqua ſint talia, quæ ſint a materia ſeparata, in illis uerum eſt

quod dicitur, ſ. quod nihil patiuntur. Sed de hoc in prima Philoſophia locus erit determinare. Ex hoc manifeſte patet, quòd omnis potentia paſſiua & omnis paſſio eſt per materiam, & omnis actio eſt per formam. Vltimo epilogat, & eſt planum in litera. E

Oĩs actio eſt per formã & oĩs paſſio per materiam.

LECTIO XXI.

Opiniones afferuntur aliorum de rerum generatione & interitu, ac diluuntur.

VATAB. *Quo autem pacto id euenire queat, dicamus rurſum. Quibuſdam igitur pati quodque videtur, vltimo principaliſſimoque agente per quoſdam meatus ſeſe intrudente. atque nos hoc pacto & videre & audire, cæteriſque aliis ſenſibus ſentire aiunt. Tum etiam per aerem & aquam, & ea quæ perſpecta atque translucida ſunt res ipſas videri: propterea quòd meatus habeãt inuiſibiles quidem ob paruitatem, ſed tamen frequentes, & ſerie quadam ac ordine diſpoſitos: & magis, quæ magis perſpicua dilucidaque ſunt.* F

ANT. T.c.56. *Quomodo autem contingat hoc accidere rurſus dicamus. His quidem videtur pati vnumquodque per quoſdã poros, ingrediente faciente vltimo & principali; & hoc modo videre & audire nos inquiunt, & ſecundum omnes alios ſenſus ſentire. Amplius videri per aerem & aquam, & per tranſparentia: quia poros habent inuiſibiles propter paruitatem, ſpiſſos autem & ſecundum ordinem: & magis habent tranſparentiam magis.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de natura actiuorum & paſſiuorum, & de modis eorum: & oſtendit ad quas cauſas reducantur, hic determinat de modis agendi & patiendi, quomodo, ſ. contingat agere vel pati: & primo ſecundum opiniònem aliorum, ſecundo ſecundum opinionem propriam. ibi. Quo autem modo G exiſtit. Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum, ſecũdo reprobat eas. ibi. Vt autem parum diſgredientes. Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum ſecundo comparat ens adinuicem, ibi. Leucip. autẽ æſtimatus. Circa primũ duo facit primo ponit opiniones aliorũ in gñali, ſcdo ĩ ſpeciali. ibi. Hi igitur in quibuſdam. Dicit ergo primo, quòd dicendum eſt rurſus, quo contingat agere & pati. Dicit autem rurſus, quia iam dixit quendam modum actionis & paſſionis in genere, nunc deſcendit ad ſpeciales modos ſumptos ex parte actiuorum & paſſiuorum, ſ. qualiter veniat agens ad patiens, vt imprimat ei ſuam formam, per quam intendit ipſum patiens tranſmutare. Circa hoc autem fuerunt diuerſæ opiniones, quibuſdam, enim viſum fuit, quòd vnumquodque, quod patitur, patitur per quoſdam poros, qui ſunt in ipſo patiente, per quos ipſum agens, quod eſt proximum patienti, ingreditur in patiens per illos poros, vndique contingit ipſum, & vndique patitur patiens, & non in vno loco tantum, & per hunc modum dicunt, quòd videmus & ſentimus ſecundum alios ſenſus omnes, quia ſecundum eos viſus & auditus, effunduntur ſuper viſibile per media, ideo dixerunt quòd per poros illorum corporũ, quæ ſunt media ſenſuum, videmus & audimus. Dicit ẽt quod ideo plus videmus per aerem, & aquam, & per alia corpora diaphana, ſicut eſt vitrum, & criſtallum, quia illa corpora habent plures poros aliis, qui pori ſunt inuiſibiles propter paruitatem, ſed magis ſpiſſe poſiti & melius ordinati, quia directi, & ideo videt melius per tranſparens viſus, ſi reperit rectam lineam, per quam videat, & quia magis tranſparens habet poros ſpiſsiores & directos ordinatos, ideo quanto fuerit magis tranſparens, tanto per ipſum melius videmus. H

T.c.77. T.c.64. T.c.62.

Sẽſus effũduntur ſuper ſenſibile per media ſenſuum [ſic: "ſenſibile ſm illos"?]

Deinde cum dicit.

VATAB. *Quidam igitur, quemadmodum & Empedocles, hoc pacto in nonnullis definierunt, non ſolum in agentibus patientibuſque, ſed & ea miſceri aiunt, quorum pori atque meatus commenſurabiles inter ſeſe ſunt.*

ANT. *Hi igitur in quibuſdam determinauerunt ita, quemadmodum & Empedocles, non ſolum in facientibus & patienibus, ſed & miſceri inquiunt ea, quorum pori inuicem ſunt commenſurabiles.*

Ponit opiniones eorũ in ſpeciali: & diuiditur in tres partes ſecundum tres opiniones, & primo ponit opinionem Empedoclis, & dicit quòd quidam magis ad ſpeciem deſcendentes, dicũt poros ipſos non ſolum in actiuis & paſſiuis, ſed etiam illa dicunt adinuicem bene admiſceri, quorum pori ſunt commenſurabiles, vt vnum in aliud ingredi poſſit, ita quòd plurimum vnius ſit in plurimo alterius, & econuerſo.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Vna autem ratione ac via maxime de omnibus definire Leucip. & Democr. principium facientes quod quidem ſecundum naturam eſt.*

ANT. T.c.57. *Compendioſe autem maxime & de omnibus vno ſermone determinauerunt Leucip. & Democ. principium facientes ſecundum naturam.*

Ponit opinionem Leucippi & Democr. dicens, breuiter & compendioſe dicamus, quòd vno etiam ſimili ſermone dixerunt Leucippus & Democritus, ambo enim poſuerunt principium, quod eſt ſecundum naturam. Per ipſum enim ſicut infra dr̃, reddebant cauſam Tex.c.57. generationis & corruptionis, & ad ſenſum apparentia conſitentur, & ideo dicitur ſecundum naturam magis quam poſitio aliorum, qui de naturis rerum, per ſua principia cauſas aſſignare non poſſunt.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Nonnullis enim ex veteribus, id quod eſt, neceſſario eſſe vnum atque immobile, viſum eſt, vacuum enim ipſum non eſſe, nihil autem moueri poſſe, ſi vacuum ſeparatum in ratione rerum non ſit. Nec rurſus eſſe multa, ſi ipſum non ſit, quod ea diſtinguit. Cæterum putare vniuerſum ipſum non eſſe continuum, ſed ea quibus conſtat diuiſim ſeſe tangere, idem profecto eſſe, atque ipſum multa & nõ vnum eſſe & vacuum dicere. Nam, ſi omni ex parte diuiſibile ſit, nullum vnum eſſe, quare nec multa, ſed vacuũ vniuerſum. Sin vero partim diuiſibile ſit, partim non diuiſibile. hoc figmẽto cuidam eſſe perſimile. Nam quatenus, quamq; ob cauſam pars alia vniuerſi hoc pacto ſeſe haberet, plenaque eſſet alia diuiſa? præterea, ſic eſſe neceſſariũ motum non eſſe. Ob haſce igitur rationes nonnulli ſenſum prætereuntes deſpicienteſque, quaſi rationem ſequi ducem oporteat, vniuerſum ipſum, vnum & immobile & infinitum eſſe aſſerunt. Nam alioqui (inquiunt) finis ad vacuũ finiret. Quidam igitur ad hunc modum & ob cauſas haſce, de ipſa veritate dixerunt. Sed cum in rationibus hæc videantur euenire, in ipſis vero rebus minime; hoc pacto ſentire, inſaniæ perſimile exiſtit, nemo enim ex hiſce, quos inſania male habet, a mente eo vſque diſcedit, vt ignem & glaciem, vnum eſſe putet: ſed ſolum quæ bona honeſtaque ſunt, & quæ per conſuetudinem talia eſſe apparent, ea quibuſdam ob inſaniam nihil differre videntur.*

ANT. *Quidam enim antiquorum opinati ſunt ex neceſſitate eſſe vnum omne & immobile, vacuum quidem enim nõ ens, moueri autem non poſſe ſi non vacuum ſeparatum. Neque rurſus multa eſſe ſi non ſit ſegregans. Hoc enim* Tex.c.58. *nihil differt, vt ſi quis exiſtimet non continuum eſſe omne; ſed res diuiſas ſeinuicem tangere & fore multa et nõ vnum eſſe, & vacuum. Si enim vbique diuiſibile, nihil eſſe vnum: quapropter neque multa, ſed vacuum omne. Si*

autem

autem tum diuiſibile quidem, tum autem non, fictitium aliquod hoc vtique uideri. Vſque quantum enim & propter quid hoc quidem ſe habet ita eſſe totale, & plenum eſt, hoc autem diuiſum? Amplius autem & ſic fore neceſſarium non eſſe motionem. Ex his igitur vtique ſermonibus tranſcendentes ſenſum, & deſpicientes eum enunciant, ac ſi conueniens ſit rationē ſequi, vnum & immobile omne eſſe dicunt, & infinitum quoddam, finem T.c.59. *enim finire utique ad vacuum. Hi igitur propter cauſas has enunciant ita de veritate. Amplius autem in ſermone videtur hoc quidem contingere, in rebus autem ita opinari dementiæ eſt ſimile, nullus enim dementium egreditur in tantum, vt ignem, & glaciem vnum eſſe exiſtimet: ſed ſolum bona, & apparentia propter aſſuetudinem, hæc quibuſdam nihil videntur differre propter dementiam.*

Ponit opinionem Parme.& Meliſſi, qui opinati sūt (B) Opi. Par. & Meliſſi. eſſe tantum vnum principium, & illud eſſe immobile, & continuum. Quod autē ſit immobile ſic probabant. Motus non poteſt eſſe niſi ſit vacuum? ſed vacuum nō eſt: ergo motus non eſt, ergo eſt tantum vnum & immobile. Quod vero ſit tantum vnum ſic probabant. Multa non poſſunt eſſe niſi ſit aliquid ſeparans & diuidens ea: nihil autem poteſt eſſe ſegregans & diuidens niſi vacuum ſit: ſed vacuum non eſt: ergo non poſſunt eſſe multa ſegregata: & ſic omnia vnum ſunt. Et quia poſſet dici eis quòd multa ſunt ſe tangentia, ita quòd inter ea non ſit vacuum ſegregans. Dicunt, quòd hoc nihil differt: quia continuum & contingens idem dicebant eſſe, nam ſecundum eos continui partes ſe contangebant. Dixerunt etiam quòd nihil differt quòd ſint multa, & quòd non ſit vnum, & quòd dicatur eſſe vacuum: quia continuum & contiguum ſunt idem ſecundum iſtos, nec multa ſunt niſi ſint diuiſa, & quòd non (D) diuidebantur niſi per vacuum, ſed non eſt vacuum, ergo nec multa, ſed omnia continua. Si enim dicatur quòd ens vbique, ideſt in omni puncto, ſit diuiſibile, tunc poteſt dici quòd nihil ſit vnum, ſed multitudo componitur ex multis vnis, ergo nec multitudo erit, ergo totum erit vacuum. Si autem dicatur totum ens eſſe continuum, tum quidem, ideſt ſecundum aliquid eſſe diuiſibile, tum autem non, ideſt ſecundum aliquid eſſe indiuiſibile, hoc vtique videbitur eſſe fictitium, cum non ſit magis ratio, quare in vno puncto diuidatur quam in alio, vſque ad quantum enim erit diuiſibile, ita quòd ibi ſtet diuiſio, & quare aliquid de vniuerſo ita ſe habet quòd diuiditur & ſeparatur per vacuum, aliud autem ſe habet quod eſt plenum, & non diuiditur, ita quòd vnum ab alio ſeparetur per vacuum, non videtur horum poſſe ratio aſſignari. Amplius autem ſequitur ex neceſſitate quòd nihil mouebitur per iſtas rationes, ergo tranſcenderunt & dimiſerunt ſenſum, & ea quæ (C) per ſenſum apparent, opinantes quòd magis debemus ſequi rationem quam ſenſum. Quod autem totum ens ſit infinitum, ſic probabant. Si ens finitur, aut finitur ad plenum, aut ad vacuum, ſed ad plenum non poteſt finiri, quia plenū eſt ens, idem enim finiretur ad ſeipſum, vel eadem ratione illud plenum finiretur ad aliud plenum, & ſic eſſet abire in infinitum, ergo oportet quòd finiatur ad vacuum, ſed vacuum non eſt, ergo ad nihil finitur, ergo oportet quòd ens ſit infinitum, iſti ergo propter tales cauſas ſic enunciauerunt de veritate. Ad hoc in ſermone per ipſorum rationem ſophiſticam videtur hoc ſequi quod dictum eſt, non tamen in rei veritate contingit. Si autem res ipſæ inſpiciantur, dementiæ videtur eſſe ſimile dictum eorum, nullus enim de- Dementiæ ſignum. mens intantum ægreditur a iudicio veritatis, quod di- (A) cat ignem & glaciem eſſe vnum, quod illi dicebant ponentes omnia eſſe vnum. Licet aliquis propter conſueſuetudinem, vel propter apparentiam putet mala in ſēſibus eſſe bona, hoc enim quibuſdam propter dementiam accidit, vnde aliquando inter bona & mala nullā differentiam eſſe putant. Deinde cum dicit.

Leucippus vero rationes habere arbitratus eſt, quæ ſenſui conſentanea dicentes, nec generationem, nec corruptionem, nec motum, nec entium pluritatem e medio tollant. Conſentanea autem hiſce quæ apparent, hæc quidem locutus, illis vero qui ipſum vnum conficiunt, quia ſine vacuo non ſit motus, & vacuum eſſe non ens, & eius quod eſt nihil non ens eſſe ait, quod enim proprie eſt, plenum eſſe.

ANT. T.c.60. *Leucippus autem exiſtimauit habere ſermones, qui ad ſenſum confeſſa dicentes, non deſtruebat generationem, neque corruptionem, neque motum, neque multitudi-* (B) *nem entium. Conſenſit autem his partim quæ apparent, partim vero iis, qui vnum aſtruunt, quare neque eſſe motum ſine vacuo. Vacuumque non eſſe ens; & entis nihil non ens inquit eſſe, principaliter enim ens, plenum eſt ens.*

Comparat prædictas opiniones adinuicem. Et primo comparat opinionem Leucippi & Democr. ad opinionem Parmen. & Meliſſi. ſecundo comparat eā ad opinionem Emped. ibi. Sed vt Emped. Tertio ad opinionem Platonis. ibi. Similiter autem aliorum. Circa primum duo facit. Primo comparat opinionem Leu- T.c.61. cippi ad opinionem Parm. & Meliſſi penes conuenien- T.c.62. tiam, ſecundo penes differentiam. ibi. Sed omne quod tale. Dicit ergo primo, quòd Leucippus putauit habere ſermones meliores alijs in hoc, quod confitetur ea quæ ſunt manifeſta ad ſenſum. Vnde neque deſtruit ge- (D) nerationem neque corruptionem, neque motum, neq. multitudinem rerum: ſed confitetur ea quæ ſunt omnibus manifeſta ad ſenſum. In hoc tamen dixit eadem cum Parm. & Meliſſo: conſtituentibus, ideſt dicentibus Parme. ua cuū quod Leu. ponit quòd omne quod eſt, eſt tantum vnum, & immobile, quia dicit quod bene ſequitur, quòd non erit motus niſi ſit vacuum, ſed in hoc differt ab eis: quia illi deſtruxerunt conſequens, ideſt vacuum eſſe, & concluſerunt oppoſitum antecedentis, ſ. motum non eſſe. Sed Leucippus ponit antecedens & infert conſequens, ſ. motum, & ex hoc concludit vacuum eſſe, vacuum autem Vacuū eſt ſicut priuatio. dicit eſſe ſicut priuationem, & ideo ſimpliciter eſt non ens: quia non eſt aliquid entium, ſicut nec priuatio: tamen eſt ens, quia eſt entis, ſicut priuatio habitus, vnde plenum dicebat principaliter ens.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Sed quod eſt eiuſmodi, non vnum eſſe, ſed numero infinita, & indiuiſibilia ob molis paruitatem. Atque hæc in* (C) *vacuo ferri, vacuum enim eſſe. Item cum coaleſcunt coeuntque, generationem: cum diſſoluuntur, corruptionem efficere. Atque agere & pati, quatenus ſeſe tangunt, nā eatenus, non vnum eſſe. Et generare, cum componuntur complicāturq. Et ex eo quod uere vnum eſt, nō gigni multitudinem, nec ex hiſce, quæ uere multa ſunt, vnum: ſed hoc eſſe impoſſibile.*

ANT. *Sed omne quod tale non vnum, ſed infinita multitudine, & indiuiſibilia propter paruitatem tumoris, hæc autem in vacuo ferri: vacuum enim eſſe. Et coagmentata quidem generationem facere, diſſoluta autem corru-* Tex.c.62. *ptionem: facere autem & pati quatenus ſe contingunt. Secundum enim id non vnum eſſe & compoſita & complicata generare. Ex eo quod uere unum eſt, non generari multitudinem, neque ex uere multis vnum, ſed eſſe hoc impoſſibile.*

Com-

Comparat dictas opiniones circa differentiam dicens. Quod licet principaliter ens ſit plenum: tamen non omne quod eſt plenum eſt vnum, ſicut dicit Parmen. & Meliſſus, ſed ſunt multa, & infinita, & indiuiſibilia propter paruitatem ſuæ quantitatis. Hæc enim ſunt quæ ipſi appellant athomos, ſiue corpora indiuiſibilia, quæ mouentur in vacuo, quòd vacuum ipſe Leucippus dicit eſſe. Quomodo autem fiant generatio & corruptio, & alia, quæ apparent ex iſtis athomis, ſubiungit dicens. Quod per ipſorum congregationem & conglutinationem fit generatio: cum autem diuiduntur, fit corruptio: cum vero vndique ſe contingunt, faciunt actionem & paſsionem, cum autem penetrant ſe, & vnum ſubintrat in alterum, fit augmentum, cum permutauerint ordinem & ſitum, tunc fit alteratio, ſecũdum enim quod dicit & confitetur, neceſſe eſt ponere non eſſe vnum ſolum, ex quo generantur iſta compoſita & complicata, quia ex eo, quod eſt vere vnum, impoſſibile eſt fieri multa, nec ex vere multis fieri vere vnum. Dicitur autem vere vnum, quod omnino eſt indiuiſibile actu & potentia, vere autem multa, quę omnino diſtincta ſunt nec actu nec potentia coniunguntur, ſicut indiuiſibile. Deinde cum dicit.

De atomis & cõcurſu eorum ſm iſtos.

Vere vnũ & vere multa.

VATAB. *Sed quemadmodum Empedocles & quidam alij aiunt meatus pati: ſic omnem alterationem paſſionemque fieri modo, cum per vacuum fiat diſsolutio & corruptio: ſimiliter autem & accretio, intro ſubeuntibus ſolidis. Fere autem perinde dicat Empedocles atque Leucippus ait, eſt neceſſe eſſe, inquam, ſolida quædam, cæterum indiuiſibilia, niſi meatus omni ex parte continui quod ſane fieri nequit. Nam ſolidum, nihil aliud præter poros. ſed totum vacuũ eſſet. Quæ igitur ſeſe tangunt indiuiſibilia eſſe, & quæ inter hæc media ſunt vacua, quos ille poros meatusque, appellat, eſt neceſſe, ad hunc modum, Leucippus de actione & paſſione dicit. Modi igitur, quibus alia agunt, alia patiuntur, hi fere dicuntur, & de hiſce quidem, & quo pacto dicant, perſpicuum eſt. Et ad poſitiones, quibus ipſi vtuntur fere conſentaneę accidere videtur, cæteris autem minus, verbi gratia Empedocli qualiter generatio, corruptio, & alteratio fiant, nequaquam liquet. Nam his prima corpora indiuiſibilia ſunt, figura tantum inter ſe diſcrepantia, ex quibus primis entia componuntur, & in quæ vltima diſſolui ſolent. Empedocli vero, cætera quidẽ vt patet vſque ad elementa ipſa, generationem habent atque corruptionem. At horum ipſorum aceruata congeſtaque magnitudo quo pacto oriatur ac intereat, neque perſpicuum eſt, neque fieri poteſt vt ipſe dicat, niſi & ipſius ignis elementum eſſe dixerit.*

ANT. *Sed vt Empedocles, & aliqui aliorum inquiunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta diſsolutione & corruptione, ſimiliter autem, & augmentationem ſubintrantibus aliis. Fere autem & Empedocli neceſſe eſt dicere, vel Leucippus inquit, & enim eſſe quædam ſolida, indiuiſibilia autem, ſi non vbique pori continui ſunt, hoc autem impoſſibile, nihil enim aliud ſolidum extra poros, ſed omne vacuum. Neceſſe igitur tangentia quidem eſſe indiuiſibilia, media autem eorum vacua, quos ille dicit poros, ita autem & Leucippus dicit de facere & pati: modi igitur, ſecundum quos hæc quidem faciunt, hæc autem patiuntur, fere hi dicuntur. Et de his quidem, & quomodo dicunt manifeſtum eſt, & ad eorum poſitiones quibus vtuntur fere conſeſſe hoc contingere videtur, aliis autem minus, verbi gratia Emped. quomodo erat generatio & corruptio, & alteratio, non eſt manifeſtum. His. n. erat corpora indiuiſibilia prima corporum, formis differentia ſolum ex quibus primum componuntur, & in quæ vltimo diſſoluuntur. Empedocli alia quidem manifeſtum, quoniam vſque ad elementa habent generationem & corruptionem: ipſorum vero elementorum quomodo generatur et corrumpitur coaceruata quantitas, neque manifeſtum, neque contingit dicere ei non dicenti & ignis elementum eſſe.*

T. c. 62.

Comparat opinionem Leucippi ad opinionem Emped. & primo penes conuenientiam, dicens, quòd Democr. & Leucipp. dicunt quòd res patitur per poros, ſicut dixit Emped. quòd quidam alii de antiquis philoſophis dicunt, quòd omne pati & omne alterari hoc modo generatur, & fit quod fit, ita quòd fiat rei diſſolutio per interpoſitionem vacui, quia vacuum interponitur ipſis rebus, ita quòd pars huc, pars illuc feratur. Similiter augmentationem fieri per ſubintrationem ipſorum ſolidorum atomorum adinuicem. Emped. autẽ fere neceſſe eſt dicere, ſicut Leucip. dixit eſſe. ſ. indiuiſibilia corpora, Dicit autem fere, quia Emped. non confitebatur expreſſe eſſe aliqua corpora indiuiſibilia, ſed quia hoc ſequitur ad opinionem eius, ponebat enim poros in ipſis corporibus ex quibus actio & paſſio cauſabatur ſecundum eum, aut ergo illi pori ſunt in toto corpore, ita quòd non ſit aliquid medium inter eos, aut eſt aliquod corpus ſolidum diuidens eos. Si ſunt in toto corpore, ita quòd nihil ſit medium, tunc totum corpus erit vacuum: quod eſt impoſſibile, neceſſe eſt ergo eſſe aliquod corpus ſolidum extra poros, ideſt, præter poros, quod ipſos diuidat & diſtinguat, & talia corpora neceſſe eſt eſſe diuiſibilia, media autem iſtorum ſunt vacua ſiue foramina, quæ. ſ. ille Emp. dicit poros. Nulla enim, vt dicit Commentator eſt differentia inter vtranque opinionem: niſi quod ſecundum Leucip. inter hæc corpora eſt vacuum, & apud iſtos iſta foramina ſunt plena corporibus ſubtilibus. Conueniunt igitur in duobus. ſ. in poſitione vacuitatis, & poſitione corporis indiuiſibilis: & ideo fere ita dicit Leuci. de facere & pati, ſicut Emped. & ideo dicit, ꝙ modi agendi, & patiendi ſecundum vtroſque fere ſunt idem. Dicit fere, propter prædictam cauſam, Secundo cum dicit. Et de his quidem. Ponit differentiam inter vtrãque opinionem, dicens, quòd iſtorum differentia de modis agendi manifeſta erit ex eorum poſitionibus ſequentibus. Nam Leucip. magis poteſt dare ex ſua opinione cauſam eorum, quæ manifeſte videntur. Emp. autem minus: quia ſecundum eius fundamentum non eſt manifeſtũ, quomodo accidit generatio & corruptio, & alteratio in omnibus entibus naturalibus, ſed Democr. & Leucip. poſſunt aſſignare cauſam generationis & corruptionis, non ſolum mixtorum, ſed etiam quatuor elementorum, ex corporibus indiuiſibilibus: quia ſecundũ iſtos diuerſitas iſtorum corporum tam ſimplicium quam mixtorum cauſatur ex diuerſitate corporum atomorum, quæ differunt poſitione, ordine, & forma, & figura, ſicut dicitur in 1. Metaphy. Emped. vero ex ſui poſitione non poteſt dare cauſam generationis & corruptionis niſi ſolum iſtorum mixtorum vſque ad elementa, ponit enim alia fieri ex quatuor elementis: ſed in elementis non poteſt dare cauſam generationis & corruptionis, non enim poſuit alia elementa priora iſtis quatuor elementis, vnde non poteſt dicere propter quid vel quomodo generentur ex aliis, aut corrumpatur in alia. Deinde cum dicit.

Com. 62.

Lect. 6.

Nihil pri. quatuor elemẽtis ſm Emped.

VATAB. *Similiter & aliorum omnium, vti Plato in Timæo ſcripſit. Tantum enim abeſt, vt eo quo Leucippus modo dicat, quod hic ſolida, ille plana eſſe indiuiſibilia, & hic infinitis figuris, ille finitis, indiuiſibile quodque definiri aſſerit, quandoquidem indiuiſibilia vtrique & figuris definita*

ta dicunt. Ex his itaque generationes & ſegregationes fiunt. Non Leucippo quidem duo modi eſſe poſſunt, et per vacuum, & per tactum, hoc enim ratione, diuiſibile quodque exiſtit. Platoni vero, duntaxat per tactum, nam vacuum non eſſe inquit. Et de planis quidem indiuiſibilibus, in hiſce quæ prius dicta ſunt diximus, de ſolidis vero itidem indiuiſibilibus quod præterea conſiderari poteſt, in præſentia omittatur.

ANT. T.c.63.

Similiter autem aliorum, vt in Timæo ſcripſit Plato: Intantum differt enim vt non eodem modo cum Leucippo dicat: Quoniam hic quidem ſolida hic autem planities dicit indiuiſibilia. Et hic quidem infinitis terminari figuris indiuiſibilium ſolidorum unumquodque, hic autē terminatis quoniam indiuiſibilia vtrique dicunt terminata figuris. Ex his itaque generationes & ſegregationes & corruptiones. Leucippo quidem enim duo modi erant, utique per vacuum & per tactum, hic enim indiuiſibile unū quodque. Platoni autem ſecundum tactum ſolum; vacuū enim non eſſe inquit. De indiuiſibilibus autem planiciebus diximus in prioribus ſermonibus, de indiuiſibilibus autem ſolidis amplius eſt dicere ideo hoc accidens relinquitur nunc.

Comparat opinionem Leucippi ad opinionem Platonis, & primo penes conuenientiam, dicens, quòd ſicut Leucip. poteſt dare cauſam generationis omnium ex ſua poſitione, ita & Plato ſecundum quòd ſcripſit in Timeo. Secundo cum dicit. Intantum differt enim. Ponit differentiam dicens, quòd quamuis Leucipp. & Plato conueniant in hoc quòd vterque poſuit indiuiſibilia principia, tamen in tribus differunt. Primo, quia Leucip. dixit illa indiuiſibilia eſſe corpora ſolida, Plato autem ea dixit eſſe ſuperficies. Secundo, quia figuræ indiuiſibilium corporum, quibus figuratur & terminatur vnumquodque compoſitorum ſunt infinitæ apud Leucip. ſed ſecundum Platonem ſunt finitæ. Poſuit.n. Plato figuras triangulares eſſe primas omnium figurarum, quæ finitæ ſunt. Tertio differunt, quia, cum vterq. iſtorum dicat generationem & corruptionem fieri per cōgregationem & ſegregationem atomorum, ſecundum Leuci. erunt duo modi, quibus fit actio & paſſio, ſ. per tactum agentis & patiētis, & per vacuum, quod adeſt porus, ſecundum Platonem vero erit tantum vnus modus, ſ. per contactum, & non per vacuū. Vacuum enim ſecundum eum non eſt de indiuiſibilibus ſuperficieb. vt dictum eſt in Tertio de Cœlo & Mundo. Quod autem contingit dicere de indiuiſibilibus corporibus, relinquatur nunc.

Dria inter Leucip. & Plato. trip.

T.c.61. & inde.

LECTIO XXII.

Illorum deſtruitur ſententia, qui indiuiſibilia corpora rerum principia aſſerebant.

VATAB.

Vt autem paululum digredientes dicamus quodque eorum, quæ indiuiſibilia ſunt, impatibile eſſe neceſſe eſt, non enim fieri poteſt vt quicquam patiatur, niſi per vacuum, vllamque paſſionem efficere, nam vacuum, neque durū, neque frigidum eſſe poteſt.

ANT. Tex.c.64.

Vt autem parum digredientes dicamus neceſſarium, & impaſſibile vnumquodque dicere indiuiſibilium, non enim poſſibile pati niſi per vacuum, & nullius actiuum paſſionis, neque enim durum, nec frigidum eſſe poteſt indiuiſibile.

Poſtquam Philoſophus poſuit opinionem aliorum de principiis rerum naturalium, & de modis quibus agunt & patiuntur adinuicem, nunc in parte iſta reprobat eas, & primo reprobat opiniones eorum, quantum ad poſitionem atomorum, quæ dicebant eſſe principia, ſecundo quātum ad modos agendi, quos ponebat. ibi. Quicunque quidem igitur per pororum. Circa primum duo facit, primo oſtendit indiuiſibilia corpora non eſſe principia, ſecundo quod non mouentur a vacuo. ibi. Amplius quidam quid quod eſt mouet. Circa primū ponit duas rationes, ſecundo ibi. amplius aūt vtrū. Circa primum duo facit, primo ponit rationem, ſecundo remouet quandam inſtantiam, quam aduerſarii poſſent dare. ibi. Amplius autem inconueniens. Quod ergo indiuiſibilia corpora nō poſſint eē principia, probat ducendo ad impoſſibile, quod contradictoria erūt ſimul vera & hoc tali ratione. Si indiuiſibilia corpora ſunt principia nec agent nec patientur adinuicem. Itē ſi ſunt principia agent & patienter adinuicē: ergo agēt & non agent, patientur & non patientur: quod eſt impoſſibile. Circa rationem iſtam ſic procedit, primo probat quòd non agent nec patientur, duplici ratione, quarum prima talis eſt. Actio & paſſio fit per vacuum, vt ipſi dicunt: ſed in talibus atomis non eſt vacuum, ergo nec agunt nec patiuntur. Secunda talis eſt. Omne quod eſt cauſa actionis vel paſſionis, eſt durum, vel molle, vel aliqua qualitatum diſpoſitum, ſed nullum corpus indiuiſibile eſt tale, ergo nec eſt actiuum nec paſſiuū.

T.c.75. T.c.73. Tex.c.71. T.c.70.

Secundo cum dicit.

VATAB.

Atqui hoc abſurdum eſt, ſolum, inquam, rotundæ figuræ calorem tribuere, neceſſe enim eſt, & contrarium, frigus ſcilicet, alicui alii competere figuræ. Abſurdum etiā eſt, ſi hæc quidem, caliditas, inquam, & frigiditas inſint, pondus autem, ac leuitas, & duritia mollitieſque non inſint. Atqui Democritus, indiuiſibilium quodque per exceſſionem grauius eſſe aſſerit, quare, vt patet, et calidius, aut fieri non poteſt, vt quæ talia ſunt, mutuo a ſeſe non patiantur ceu a calore admodum exuperante, id quod lente calidum eſt. At vero ſi durum, & molle. Molle autem dicitur, quia pati quippiam ſoleat, quod enim cedit, molle eſt. At vero & abſurdum quoque fuerit, ſi nihil niſi figura ſolum inſit, item, ſi quid inſit, ſed vnum ſolum, ut ſi hoc durum ſit, illud calidum, neque enim eorum natura, vna aliqua eſſe poteſt. Pari modo impoſſibile fuerit, & ſi plura vni inſint, nam, cum ſit indiuiſibile, in eodē affectus habebit. Quare, ſi patitur quatenus frigeſit, eatenus nimirum & aliud quippiam aget, aut etiam patietur. Ad hunc autem modum de cæteris quoque paſſionibus eſt dicendum.

ANT. T.c.56.

Quamuis hoc inconueniens ſit, ſolum dare circulari figuræ calidum, neceſſe eſt enim, & contrarium frigidum alicui alii conuenire figuræ, inconueniens autem ſi hæc quidem inſint, dico autem caliditas, & frigiditas, grauitas autem, & leuitas, durities, & mollities nō inſint. Sed tamen grauius ſecundum excedentiam inquit eſſe Democritus vnumquodque indiuiſibilium. quapropter & calidius: talia autem entia non pati adinuicem impoſſibile verbi gratia, a multum excedente calido leuiter frigidū calidum. Sed tamen ſi durum eſt, & molle. Molle autem in patiendo aliquid dicitur, ſubactiuum.n. & molle. Sed tamen inconueniens, & ſi nihil inſit, niſi ſolum figura; & ſi inſit unum autem ſolum, verbi gratia hoc quidem frigidum, hoc autem calidum, neque enim vna aliqua eſſet natura eorum, ſimiliter autem impoſſibile ſi multa uni. Indiuiſibile enim cum ſit in eodē, habebit paſſiones. Quapropter & ſi patiatur, ſiquidem infrigidatur, ſic & aliquid aliud faciet, aut etiam patietur, eodem autem modo & de paſſionibus aliis.

T. c. 66. T.c.67. T.c.68.

Oſtendit oppoſitum, ſcilicet quòd corpora indiuiſibilia agant & patiantur, & hoc triplici ratione, quarū prima talis eſt. Secundum prædictos Philoſophos, indiuiſibilia corpora, quæ ſunt circularis figuræ, ſunt calida: ergo oportet aliquod alterius figuræ eſſe frigidum: quia inconueniens eſt ponere vnum contrariorum in natura-

Prima rō.

natura-

Incõuenit ponere vnum contrariorũ in natura ſine reliquo

natura ſine reliquo, ſi autem duæ qualitates ſunt in atomis, neceſſe eſt ponere aliquas qualitates conſequẽtes eſſe in eis: quæ ſunt grauitas, durities, leuitas, mollities, & aliæ huiuſmodi qualitates, cum cõcedant in atomis vnum eſſe grauius alio, ſicut apparet in radio Solis, quòd vna atomus magis deſcendit quam alia. Si autem vnus eſt grauior alio, vnus etiam eſt & leuior alio, & vnus calidior alio, cum autem ſint talia, impoſſibile eſt ea non pati adinuicem & agere cum ſibi appropinquant. Patitur enim leuiter calidum ab excedenti calido, non inquantum ſunt ſimilia in calido, ſed inquantum excedens eſt magis calidum, & aliud quod exceditur eſt magis frigido permiſtum. Secundam rationem ponit ibi. Sed tamen ſi durum. Quæ talis eſt, ſi Democ. dicit in ipſis atomis eſſe durum, neceſſe eſt quòd dicat etiam eſſe in eis molle, per ſupradictam rationem: quia, ſi vnum contrariorum fuerit in natura, & reliquum, vt dicitur ſecundo de cœlo, molle autem naturale impotentiam reſiſtendi tactui paſſiuum eſt, licet inquantum eſt infuſum humido ſit ſubactiuum. Dicitur autẽ molle ſubactiuum, quia agit per humidum, quod non eſt ſimpliciter actiuum, ſicut calidum, vel frigidum: & per hoc dictum ſequitur iterum atomos eſſe actiuas & paſſiuas. Si ergo ſecundum quòd deducit Commentator, quocunque componant ea, contingit eis impoſſibile: quoniam, ſi ponunt ea non eſſe receptiua paſſionum, ſequitur, quòd non ſit aliqua cauſa actionis & paſſionis: & ſi ponunt ea receptibilia, contingit ut non ſint receptibilia, ſic ergo ex illorum poſitione contingit, vt ſint illorum receptibilia. Et ſicut diximus, licet hoc ſequatur ex dictis Democr. & Leucippi, tamen hoc eſt impoſſibile & inconueniens, in atomis enim eſt figura ſola, aut cum figura qualitas actiua, & paſſiua, ſi ponatur in eis ſola figura, tunc non erunt actiua nec paſſiua, quia figura nec eſt actiua, nec paſſiua, aliter enim mathematica agerent & paterentur, ſi autem cum figura in atomis ponatur qualitas, quãdoque autem vna erit in qualibet atomo aut plures, ſi autem vna, nec propria fuerit in qualibet atomo, & hoc quidem ſit calidum, hoc autem frigidum, tunc eorum natura non erit eadem, ſi ergo differunt in naturis ſunt diuiſibilia, ergo indiuiſibilia ſunt diuiſibilia. Si autem plures qualitates inſunt vni atomo, quæ quidem actiuæ ſunt & paſſiuæ, illę erunt contrariæ, quia actio & paſſio ſunt inter ſe contraria, vt ſupra dictum eſt, ergo contraria ſunt in eodem indiuiſibili, ſequitur etiam quòd ſint in eodem ſecundum idem, quod eſt impoſſibile, ſequitur etiam, quòd ſi atomus infrigidatur, quòd ſecundum hoc calefiat: quod falſum eſt, & eodem modo eſt de aliis qualitatibus actiuis & paſſiuis, quæ ſunt durum, & molle.

Quõ calidũ patiat a calidiori.

Secũda rõ

T.c.18.

Cur molle dicatur ſub actiuum.

Tertia rõ.

T.c.50.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Siquidem hoc ipſum eodem modo accidit, tã iis qui ſolida, quam qui plana eſſe indiuiſibilia dicunt, nam ſi vacuum in hiſce, quæ indiuiſibilia ſunt, non ſit, neque rariora neque denſiora fieri poſſunt.*

ANT. Tex.c.69. *Hoc enim & ſolida & planitiem dicentibus indiuiſibilia, contingit eodem modo, neque enim rariora neque dẽſiora eſt poſſibile generari vacuo non exiſtente in indiuiſibilibus.*

Arguit ad Platonem.

Reprobat opinionem Platonis dicens, quòd etiam Democr. & huiuſmodi iſtud inconueniens ſequitur: & ad opinionem Platonis dicentis ſuperficies indiuiſibiles eſſe principia. Dicit enim Plato, quòd in illis ſuperficiebus non eſt vacuum: quia ſecundum eos impoſſibile eſt fieri rarum, niſi per interpoſitionem vacui in partibus corporis. Sequitur quòd non exiſtente vacuo nõ generatur aliquid rarius, vel denſius, cum autem rarum & denſum ſint primæ cõtrariæ qualitates ex parte materiæ, iſtis non exiſtentib. aliç conſequenter non erunt quia ablato priori aufertur & poſterius. Si ergo in corpore nullæ ſunt qualitates actiuæ & paſſiuæ, ergo nec agit nec patitur aliquod indiuiſibilium non exiſtente vacuo ipſo. Deinde cum dicit.

VATAB. *Ad hæc illud quoque præter rationem exiſtit parua in quam, eſſe indiuiſibilia, magna vero minime. Nunc cum haud ſine ratione, quæ maiuſcula ſunt facilius quam quæ parua, frangi ſolent, hæc enim magna. ſ. facile diſſoluuntur, quippe quæ in multa impingant. Sed quæ prorſus indiuiſibilia exiſtunt, cur paruis potius quam magnis competunt?*

ANT. *Amplius autem inconueniens eſt, & parua quidem in diuiſibilia eſſe, magna autem non. Nunc enim magis rationabiliter maiora confringuntur quam parua, hæc quidem enim diſſoluuntur facilius paruis, verbi gratia magna quidem procedunt ex multis, indiuiſibilia autem vniuerſaliter, quare magis quam magnis inexiſtunt paruis.*

Remouet quandam inſtantiam ſiue falſam reſponſionem, quæ poſſet dari ad rationes ſuas, poſſet enim aliquis dicere, quòd atomi parui ſunt indiuiſibiles, magni autem diuiſibiles, vnde remouet dicens, quòd hoc eſt inconueniens. Verum enim eſt quòd rationabilius, & facilius magna diuiduntur quam parua, quia magna facilius diſſoluuntur, & hoc ideo, quia magna componuntur ex multis. Non tamen paruitas, vel magnitudo eſt cauſa diuiſibilitatis, vel indiuiſibilitatis. Ipſa vero atoma de natura ſua, & vniuerſaliter ſunt indiuiſibilia, & non propter magnitudinem vel paruitatem.

Paruitas vel magnitudo non eſt cã diuiſibilitatis uel indiuiſibilitatis.

Deinde cum dicit.

Inſuper vtrum illorum omnium ſolidorum vna ſit natura, an inter ſe differant perinde atque ſi mole alia ignea, alia terrea eſſent? Nam ſi una ſit omnium natura, quidnam, ideſt quod ea diſtinxit ſeparauitque? Aut cur cum ſeſe tangunt, non in vnum coaleſcunt, haud ſecus quã aqua, cum aquam tangit, nihil enim poſterius a priori differt. Sin vero diuerſa, qualianam hæc ſunt. Atque perſpicuum eſt, ea potius quam figuras ipſas poni oportere principia, cauſaſque eorum, quæ eueniunt. Præterea ſi natura differant, & agent & patientur, cum mutuo ſe ſe tangent.

ANT. T.c.71. *Amplius autem utrum omnium vna natura illorum ſolidorum, aut differt alterum ab alteris, quemadmodum ſi hæc mole eſſent ignea, hæc autem terrea. Si enim una natura eſt omnium, quid diuidens? aut quare cum ſe tangunt non fiunt vnum? quemadmodum aqua, quando aquam tangit, nihil enim differt poſterior aqua a priori. Si autem alia, qualia hæc? & manifeſtum eſt quod hæc ponenda ſunt principia & cauſas contingentium magis, quam figuras. Amplius autem differentia in natura utique facient & patientur approximantia ad inuicem.*

Tex.c.72. Ponit ſecundam rationem principalem ad probandum atomos quos illi ponebant, non eſſe principia, quæ talis eſt. Aut iſta corpora ſunt vnius naturæ, ſicut ſi eſſent omnia ignea, vel omnia terrea, vel differunt adinuicem in naturis, vt ſi eſſent alia terrea, alia ignea. Si autem ſunt omnia vnius naturæ & vnius ſpeciei ſecundũ quantitatem, quid erit tunc diuidens & diſcontinuans ipſos atomos? quaſi diceret, nihil, cum enim ſint vnius naturæ non eſt in eis aliquid inuenire, per quod abinuicem diſcontinuentur ſicut in aqua, cuius partes, quando adinuicem ſe tangunt, ſtatim continuantur, & non differt poſterior pars aquæ a priori, cum autẽ ipſa corpora atoma nec ſic adinuicem continuentur, non erunt vnius naturæ. Nec diuerſarum naturarum: quia, ſi illa cor-

corpora ſunt alia & alia, vt dictum eſt, quales ſunt illæ diuerſæ ſpecies, vel naturæ? cum enim illæ naturæ faciant atomos diuerſos & diſcontinuos, oportet quòd ſint omnes ſecundum naturas diuerſæ, ergo illæ naturę magis ſunt ponendæ cauſæ & principia rerum, quæ ſiunt ex atomis, quam figuræ atomorum, quod Democr. dixit eſſe principia. Et præterea, quæ differunt in natura & forma agunt & patiuntur adinuicem, cum approximantur, illa vero, quæ ſunt diuerſa in figura, non ſic agunt & patiuntur adinuicem, ergo magis illæ diuerſæ naturæ debent poni principia actionis & paſsionis, quam diuerſæ figuræ. Deinde cum dicit.

VATAB. *Præterea, quid nam eſt id quod mouet? Nam ſi aliud ſit, affectioni erunt obnoxia: Sin vero quodque ſeſe moueat, aut erit diuiſibile, ita vt altera parte moueat, altera moueatur, aut in eodem inerunt contraria: & materies non modo numero vna, ſed & potentia, erit.*

ANT. T.c.73. Idē ſeipsū mouere nō poteſt. *Amplius, quid eſt quod mouet? ſi enim aliud, paſsiuum eſt; ſi autem ipſum ſeipſum, vnumquodque aut diuiſibile erit, ſecundum aliud quidem mouens, ſecundum aliud autem motum, aut ſecundum idem contraria inerunt: Et non ſolum, materia erit vna numero, ſed & potentia.*

T.c.74. Oſtendit quòd corpora indiuiſibilia non mouentur in vacuo, ſicut dicebat Democr. tali ratione, ſi iſta indiuiſibilia mouentur in vacuo, quærendum eſt quid mouet ea, aut enim mouentur a ſe, aut ab alio, ſi ab alio, tunc ipſum indiuiſibile eſt paſsiuum, ergo non eſt primum principium actionis, ſed potius ipſum mouens. Si autem mouetur a ſeipſo, aut erit diuiſibile, cum ſecũdum vnam partem moueat & aliam moueatur, aut in eodem ſecundum idem exiſtent contraria: mouere enim & moueri ſunt contrariorum, vtrũque autem iſtorum eſt impoſsibile. Sic etiam non ſolum eſſet materia contrariorum vna numero, ſed etiam potentia eſſet vna, quod eſt impoſsibile, ſi enim in materia contrariorum eſſet vna potentia ſolum, non haberent ipſa contraria diuerſas naturas: ſic etiam non eſſet multitudo rerum, ſed omnia eſſent vnum: quia omnia eſſent ab eadem materia & ab eadem potentia numero. Cum.n. actus & potentia non diuerſificant ſpeciem, ſi eſſet tantum vna potentia, eſſet tantum vna ſpecies. Eſt autem hoc intelligendum de potentia propinqua ad formas contrarias, quæ non eſt vna numero, ſed diuerſa, eſt enim alia potentia remota, quæ eſt vna & eadem contrariorum: & hæc eſt prima materia, quæ ſecundum ſe eſt in potentia, & ipſa eſt ſua potentia.

Notabilia pulchra de potētia materiæ.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Qui igitur ob meatuum motionem paſſiones accidere inquiunt, ſi oppletis quoque meatibus id euenire dicant, meatus ſuperuacanei ſunt. Nam ſi paſſio ad hunc fiat modum, vniuerſum ipſum etiam ſi foramina non habeat, ſed continuum ſit, eodem pati modo poteſt. Inſuper, qui fieri poteſt vt tranſpiciatur vti aiunt? Nam neque ſecundum tactus per perſpicua tranſitio fieri poteſt, neque per meatus ſi ſinguli pleni ſint.*

Quid enim meatus habere an non, refert? totum enim ſimiliter erit plenum.

ANT. T.c.75. *Quicunque quidem igitur per pororum motionem inquiunt paſſiones contingere, ſiquidem & plenis poris, ſuperfluunt pori. Si enim patitur aliquid ita omne, & ſi non poros habens, ſed ipſum continuum ens, patietur eodē modo.*

T.c.76. *Amplius autem quomodo contingit de inſpicere et videre, vt dicunt, neque enim ſecundum tactum contingit tranſire per tranſparentia, neque per poros, ſi plenus eſt vnuſquiſque. Quid enim differt a non poros habere? omne enim ſic erit plenum.*

A Reprobat prædictas opiniones quantum ad modos agendi & patiendi, quos ponebant, & circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd ad actionem & paſsionē non ſint neceſſarii pori. Secundo quòd nec quantum ad diuiſionem corporum. ibi. Diuiſibilibus autem. Circa primum duo facit. Primo oſtendit quòd pori non ſunt neceſſarii ad actionem & paſsionem, Secundo remouet quoddam dubium. ibi. Sed & ſi vacuum. Circa primũ ponit duas rationes, quarum prima talis eſt. Quicunq. dicunt contingere paſsiones ex hoc, quòd actiuum mouetur in poris paſsiui, ſicut iſti dicunt, quòd res patitur cum impleti ſunt pori: neceſſe eſt eos concedere, quòd pori ſunt ſuperflui, ſi enim aliquod corpus patitur, quia actiuum tangit ipſum in poris, tunc illud patitur per actum actiui, & non per poros, etiam ſi non haberet poros, ſed ſi totum continuum patietur eodem modo propter tactum actiui: ſuperflui ergo ſunt pori. Secundam

B rationem ponit. ibi. Amplius autem quomodo contingit. Dicens, quòd iſti non poſſunt dicere, quomodo videre & inſpicere fiat, quando iſte ſenſus fit per tranſparentiam, ſicut per vitrum vel criſtallum. Manifeſtum enim eſt quod ſentiens ſecundum tactum non tranſit per trāſparentiam, vt ad rem ſenſatam perueniat, quia illi ſenſus fiunt per diſtantiam. Nec iterum poſſunt dicere, quòd ſenſus fiat per poros ſi plenus eſt vnuſquiſq. pororum, ſicut ipſi dicunt, nihil enim differt habere poros plenos, & non habere poros: quia totum corpus eſt tranſparens, ſicut erit plenum.

Deinde cum dicit.

VATAB. *At vero ſi & hæc quidem vacua ſint, ſed corpora in ſe neceſſario habeāt, idem rurſum accidet. Quòd ſi magnitudine tantilla ſint vt nullum corpus admittere queant, putare quod paruum eſt vacuum eſſe, quod magnum non*

D *vacuum, nec quantumcunque quidem, aut dicere ſeſe putare vacuum eſſe quippiam aliud præter corporis locum, ridiculum eſt. Quare, vt patet, vacuum omni corpori, mole æquabile erit in ſumma, meatus facere, ſuper uacaneũ, nam ſi per tactum agat nihil, neque per meatus ſeſe inſinuando aget. Sin vero quippiam ex eo agat quia tangit: Et ſi meatus nulli ſint, eorum quæ inter ſe agere ac pati nata ſunt, alia agent, alia patientur. Perinde igitur meatus aſtruere, vt quidem exiſtimant: aut falſum eſſe, aut certe vanum, ex hiſce conſtat.*

ANT. *Sed & ſi vacua quidem hæc ſint, neceſſe autem corpora in ſe ipſis habere, idem contingit rurſum. Si autem talia ſint ſecundum magnitudinem ſuam, vt non ſuſcipiant corpus aliquod, ridiculum, paruum quidem exiſtimare vacuum, magnum autem non eſſe vacuum. Qualecunque autem vacuum aliquod exiſtimare dicere niſi regionem corporis. Quapropter manifeſtum, quoniam omni corpori, ſcilicet ſecundum tumorem æquale erit vacuum, vniuerſaliter autem poros facere ſuperfluum, ſi enim nihil facit ſecundum tactum neque per poros tranſiens faciet. Si*

C *autem in tangendo & poris non exiſtentibus, hæc quidem patientur, hæc autem facient ad ſeinuicem hoc modo innatorum. Quod ergo ita dicere poros, vt quidam exiſtimant, aut mendacium, aut inane eſt, manifeſtum ex his.*

Remouet quoddam dubium, ſiue quandam falſam reſponſionem quæ poſſet dari. Poſſet enim aliquis dicere quòd pori & foramina ſunt vacua, & hoc remouet dicēs, quòd, ſi ſint vacua, aut poſſunt in ſe recipere corpus implens, ipſa, aut nō, ſi poſſunt, ponatur ergo quòd recipiant. Poſsibili enim poſito in eſſe, quod ex eo accidit, non eſt impoſsibile, ſequitur ergo id quod prius, ſ. quòd non ſemper contingat videre per tranſparens, quia impletis poris nihil videtur. Si autem pori tales ſunt, quod non poſsint recipere corpus implens eo q́d

ſunt

ſunt parui, hoc ridiculum eſt dicere, ſ. quòd paruum foramen, quod porus dicitur, ſit vacuum, magnum autem ſpacium non ſit vacuum, ſed plenum corpore ſubintrante ipſum, quia qualitercunque eſt vacuum illud ſiue magnum ſiue paruum, habet corpus ſibi æquale implens ipſum, quod quidem patet per definitionem vacui. Vacuum enim nihil aliud eſt niſi regio ſiue ſpacium alicuius corporis ſuſceptiuum, quapropter manifeſtum eſt quòd omni corpori in tumore, ſuæ quantitatis eſt æquale vacuum, ſi vacuum eſſe ponatur. Vniuerſaliter autem ſuperfluum eſt dicere poros eſſe propter actionem, aut enim agens agit ſecundum tactum aut non, ſi non agit per tactum, ergo non agit intrinſecus, in poris tangens, ergo pori non ſunt cauſa paſſionis. Si autem agit ſecundum tactum, etiam & non exiſtentibus poris: dummodo actiuum tangat paſſiuum, quæ ſunt innata agere & pati adinuicem, ſiet actio & paſſio. Vlterius autem epilogat quòd ita ponere poros, vt quidam exiſtimant, aut eſt mendacium, aut inutile eſt ad actionem & paſſionem, & hoc eſt manifeſtum ex ſupradictis. Deinde cum dicit.

Poſſibili poſito 1 eſſe nō ſequitur impoſſibile.

Vacuum.

VATAB. *Porro cum corpora omni ex parte diuiſibilia ſint, meatus facere ridiculum exiſtit, nam quo diuiſibilia ſunt, hoc ſeparari queunt.*

ANT. *Diuiſibilibus autem omnino corporibus exiſtentibus, poros facere ridiculum eſt, ſecundum id enim quod diuiſibilia ſunt, poſſunt ſeparari.*

Oſtendit quod pori non ſunt neceſſarii ad corporis diuiſionem, dicens. Quod, cum omne corpus ſit diuiſibile, tam philoſophicum quam mathematicum, ridiculum eſt ponere poros cauſa diuiſionis: quia corpora poſſunt ſeparari ſecundum id quod diuiſibilia ſunt, in talibus autem nō eſt vacuum in poris, pori ergo non ſunt cauſa diuiſionis: quia alter mathematica non eſſent diuiſibilia.

LECTIO XXIII.

Ex duabus conditionibus propoſitis ac probatis, quonam pacto fiant Generatio & actio & paſſio.

VATAB. *Quonam autem modo ea quæ ſunt Generent agantque ac patiantur, ſumpto initio ſæpe iam dicto, declaremus oportet.*

ANT. T.c.77. *Quo autem modo exiſtat Generare in rebus, & Facere, & Pati dicamus, accipientes principium dictum multotiens:*

Poſtquam Philoſophus poſuit opinionem aliorum de agere & pati ſiue de modis agendi vel patiendi, & reprobationes earum, in parte iſta ponit opinionem propriam & veram. Et circa hoc duo facit, primo dat intentionem ſuam, ſecundo proſequitur intentum. ibi. Si enim eſt. Dicit ergo primo, quòd, poſtquam poſitæ & reprobatæ ſunt opiniones aliorum de actione & paſſione, dicendum ſecūdum rei veritatem quomodo exiſtat, vel fiat generatio, & quomodo exiſtat agere & pati in his quæ agunt & patiuntur. Adhuc autem perfecte videndum accipiendum eſt pro principio actionis & paſſionis illud quod multotiens dictum eſt.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Si enim aliud potentia aliud actu tale eſt, atque natum eſt non partim pati, partim non pati, ſed vniuerſum quatenus eſt tale, magis autem & minus quatenus magis & minus tale eſt: ſic profecto melius quiſpiam meatus ineſſe dicet, ſicuti in metallicis uenæ quædam rei affectui obnoxiæ porrigi ſolent.*

ANT. *Si enim eſt hoc poteſtate, hoc autem actu tale ac ſuapte natura aptum natum eſt non tum quidem pati, tum autem non pati, ſed omnino ſecundum quod eſt tale, magis autem & minus ſecundum quòd tale magis & minus. Et has res vtique aliquis dicet magis ineſſe, vt in metallicis: extendunt enim ſe paſſiue uenæ continuæ.*

E Proſequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo ponit duas conditiones, quæ requiruntur ad actionem & paſſionem, Secundo probat primam conditionem. ibi. Exiſtimare autem ſecundum. Circa primum ponit primo primam conditionem, quæ eſt, quòd patiens, qđ eſt in potentia, non patitur ſecundum quaſdam partes, ſed ſecundum omnes. Primo ergo præmittit quoddam principium manifeſtum & eſt, quod entiū quoddam eſt in potentia & illud eſt paſſiuum, quoddam eſt in actu, & illud eſt actiuum, & cum ita ſit, non eſt alia F cauſa paſſionis, niſi quia receptum alicuius formæ recipit illam ab aliquo agente. impoſſibile eſt ergo quòd illud tale corpus, quod eſt in potentia, ſit receptiuum alicuius formæ, tum quidem, id eſt ſecundū aliquas partes, tum autem non, id eſt ſecundum quaſdam non, ſed oportet quòd ſit omnino poſſibile, id eſt in omni parte, in quantum eſt in potentia. Poteſt tamen ſecundum aliquas partes magis recipere paſſionem ab agentis virtute cauſatam, & ſecundum quaſdam minus, quia forte paſſiuum magis eſt diſpoſitum in vna parte quam in alia ad recipiendum formam, quam agens intendit inducere. Si autem aliquis dicat quod magis paſſiua ſunt magis poroſa, ſicut videmus in uenis metallorum, qđ q̄ ſunt rariores magis ſunt diſpoſitæ ad recipiendū formam metalli, & ſic videtur, quòd pori ſunt cauſa paſſionis. Dico quod hoc non eſt verum, quod foramina nō ſunt cauſa paſſionis, ſed potius diſpoſitionis materiæ, G quæ a tali actiuo paſſibilis eſt, & non ab alio.

Tex.c.79. Conditio prima.

An pori ſint cauſa paſſionis.

Secundo cum dicit.

VATAB. *Continuum igitur quodque, & vnum exiſtens, affectionis expers eſt. Similiter, & ea quæ tametſi agere & pati nata ſunt, tamen neque ſeſe tangunt, neque alia. Intelligi volo, ut ignis non modo cum tāgit, ſed etiam ſi procul ſit, calefacit. Nam ignis aerem, aer corpus excalefacit, cui ut agat, patiaturque eſt inſitum.*

ANT. T.c.78. *Continuum igitur vnumquodque, & vnum exiſtens impoſſibile eſt. Similiter autem & non appropinquantia nec ſibiipſis, neque aliis, quæ facere nata ſunt & pati. Dico autem, v.g. non ſolum tangens calefacit ignis, ſed & ſi longe ſit, aerem quidem ignis, aer autem corpus calefacit, natus facere & pati.*

Ponit ſecundam conditionem, & eſt, quod agens & patiens debent eſſe diuiſa & nō cōtinua, quia id, qđ eſt H continuum, non eſt paſſibile. Veritas autem huius propoſitionis ex hoc eſt, quia nihil patitur a ſeipſo, quia nō eſt magis ratio, quare vna pars eius agat & alia patiatur quam alia, cum partes continui ſint ſimilis naturæ. Iſta autem agentia & patientia, licet ſint diuiſa, quod oportet quod ſint in debita propinquitate. Omnia enim agentia naturalia habēt determinatam virtutem, quæ, ſi vltra ſuæ virtutis proportionem elongentur a patientibus nullum effectum cauſare poterūt, ſed cum fiunt propinqua in ſe vel in aliis, tunc agens aget, & patiens patietur. Dico autem appropinquare ſibiipſis, quando primum agens, & vltimum patiens ſunt immediata, appropinquare vero in aliis eſt, quando inter primum agens & vltimum patiens eſt aliquid quod agit & patitur. Agit autem in virtute primi, verbi gratia, ignis non ſolum calefacit nos, quando tangit, ſed etiam quando eſt longe, calefacit enim aerem, qui natus eſt calefieri ab igne, aer autem calefactus calefacit corpus noſtrum.

Cōditio ſecunda. Rōcur agēs & patiēs ſint loco & ſubiecto diſtincta.

Deinde cum dicit.

At

A *At fieri non poſſe aut quicquam parte altera patiatur, altera non patiatur: qui idipſum initio definire, dicant oportet: Si .n. magnitudo non omnino omnique ex parte ſit diuiſibilis ſed corpus aut latitudo indiuiſibilis ſit, non erit profectò quicquam omni ex parte patibile, ſed ne continuũ quidẽ. Quod ſi hoc falſum eſt, & omne corpus eſt diuiſibile diuiſum ne ſit, ſed tangat, an diuiſibile, nihil refert. Nã ſi per tactus ſegregari poſſit, perinde vt quidam affirmãt: etiam ſi nondum ſit diuiſum, poterit tamen eſſe diuiſum, nullum enim emergit impoſſibile.*

ANT. T.c.79.

Tum quidem exiſtimare autem pati, tum autem non determinantes quòd in principio hoc dicendum. Siquidem enim non vbique diuiſibilis ſit magnitudo, ſed eſt corpus indiuiſibile, aut latitudo, non vtique eſſe vbique paſſibile, ſed neque continuum vllum. Si autem hoc mendacium, et omne corpus diuiſibile, nihil differt dicere diuiſum eſſe quidem, tangere: aut vtique diuiſibile eſſe, Si enim ſegregari B *poteſt ſecundum tactus, vt aiunt quidam; & ſi nondum eſt diuiſum erit diuiſum, poſſibile enim diuiſum eſſe, fit enim nullum impoſſibile.*

Oẽ corpus diuiſibile idẽ 1. cœli. t.c.2.

Probat [redacted] conditionem dicens, quòd exiſtimare ſicut quidam exiſtimãt, quòd res quę patitur, tum, id eſt ſecundum aliquam partem patitur: & tum non, id eſt ſecundum aliquam non patitur, hic determinandũ eſt, & dicendum, quòd hoc falſum eſt. Si enim concederetur quòd corpus & magnitudo nõ vbique eſſet diuiſibilis, ſed diuiditur in indiuiſibilia corpora, ſicut dixit Democr. vel in indiuiſibiles ſuperficies, ſicut dixit Plato, tunc verum eſſet quod corpus non vbique, ideſt in omni parte ſua eſſet paſſibile. Sic etiam eſſet verũ, quòd nihil eſſet continuũ, licet continuetur ad indiuiſibile, non tamẽ componitur ex indiuiſibilibus. Si autem eſt mendacium hoc quod dicunt, immo, quia mendacium eſt, quia omne corpus eſt diuiſibile, nihil differt D dicere, quòd diuidatur, vel quòd ſit diuiſibile, vel quòd tangatur, vel quòd ſit tangibile. Licet enim in poros diuidatur ſecundum Democr, tamen etiam eſt diuiſibile in partibus, quæ poris interponuntur: quia iſtæ nõ ſunt indiuiſibiles, quæ tamen partes ponebantur indiuiſibiles ab eis, & ſimiliter eſt tangibile in illis & ita ſecundũ totum eſt tangibile, & diuiſibile, & paſſibile. Si enim poteſt ſegregare ſecundum tactus, ideſt ſecundum ſuperficies in quibus eſt tactus: vt dicunt quidam Platonici. Et, ſi nondum eſt diuiſum, eſt tamen diuiſibile. Porro ergo in eſſe poſſibili non accidit impoſſibile. Similiter etiam, ſi diuiſibile ſit in partes, poſita diuiſione in actu nõ ſequitur impoſſibile. Secundum ergo totum, & quamlibet ſui partem, eſt diuiſibile & paſſibile.

Deinde cum dicit.

VATAB.

Omnino autem generationem ad hunc fieri modum, nempe deſciſſis corporibus, cancellos egreditur rationis. C *Etenim ſermo iſte alterationem e medio tollit. At idem corpus, quanquam continuum, alias liquidum, alias concretum videmus non diuiſione aut compoſitione hoc paſſum, neque conuerſione aut contactu, ſicuti Democritus aſſerit. Nam neque tranſpoſitione, neque naturæ de mutatione, ex liquido concretum euadere ſolet. Neque nunc dura concretaque indiuiſibilia mole ſunt: ſed ex æquo quoduis nunc liquidum, interdum vero nec durum, ac concretum exiſtit.*

ANT.

Vniuerſaliter autem generari, hoc modo ſciſſis corporibus, eſt inconueniens, deſtruit enim hic ſermo alterationẽ. Videmus enim corpus continuum cum ſit, quãdoque quidem humidum, quandoque autem coagulatum, non autẽ diuiſione & compoſitione hoc patiens, neque conuerſione, & contactu, ſicut ait Democr. neque enim tranſductũ A *neque tranſpoſitum ſecundum materiam, neque tranſmiſſum coagulatum ex humido generatum eſt. Neque autẽ nunc inſunt dura & coagulata indiuiſibilia tumoribus, ſed ſimiliter omne nunc humidum, quandoque autem durum, & coagulatum eſt.*

Oſtendit quòd prædicta opinio non eſt ſufficiens ad actionem & paſſionem, & circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd non eſt ſufficiens ad alterationem, immo deſtruit ipſam, ſecundo quòd nec ſufficiens ad augmentum. ibi. Amplius autem. Dicit ergo primo, & vniuerſaliter quòd paſſio hoc modo fiat in re, quo quidam dicunt, quòd generatio fit ſciſſis ſiue ſeparatis corporibus per poros, eſt inconueniens. Deſtruit enim hic modus alterationem, in qua tamen ſaluatur paſſio & actio. Videmus enim quòd idem corpus continuum manens, quãdoque quidem eſt humidum & liquidum, B & quandoque coagulatum, ſicut glacies & aqua fluida, & tamen talis alteratio fit ſine diuiſione ipſius corporis continui, & ſine aliqua alia compoſitione, & ſine cõuerſione ſuarum partium, & abſque tactu diuerſo in ordine componentium partium, ſicut dicit Democ. Cum enim aliquod humidum coagulatur non tranſducitur extra naturam ſuam, ita quòd mutet ſubſtantiam, nec tranſponuntur partes mutando ordinem, vel ſitum, neque tranſmittitur per liquefactionem, neque etiã nunc, quando. ſ. humidum coagulatur, oportet quòd in aqua corpora indiuiſibilia tumoribus, id eſt ſecundum quantitatem ſubintrent ad cauſandum coagulatiõnẽ, ſed ipſum humidum quod coagulatur, & econuerſo, ſemper ſimiliter ſe habet quantum ad hoc, quòd neque componuntur partes, neque adduntur, vel diuiduntur, neque mutant ordinem, vel ſitum. Patet ergo, quòd prædicta opinio deſtruit alterationem.

Teſtimonium ſenſuum.

Glacies eſt aqua ſecũdum ſubſtãtiam. ſ. alterata.

Deinde cum dicit.

VATAB.

Præterea, fieri non poteſt, vt accretio decretione ſit, nõ enim quoduis fiet maius, ſi accretio adiectio ſit, & non totum mutetur, vel admiſto aliquo, vel ipſo per ſe mutato. Quod igitur generare ac agere, & generari, ac pati inter ſeſe mutuo ſit, & quonam pacto id fieri queat, hoc quonam quidam fieri dicant, non tamen fieri poſſit, hoc modo ſit definitum.

ANT. Tex.c.81.

Amplius autem neque augmentationem poſſibile eſt eſſe & diminutionem, non enim quodcunque erit factum maius, ſiquidem erit appoſitio, & non omne mutatum, aut miſto aliquo, aut ſecundum ſe tranſmutante. Quid igitur eſt generare & facere, & generari & pati adinuicem: & quomodo contingit, & quomodo inquiunt quidam, non contingit autem, determinatum ſit hoc modo.

T.c.32.

Oſtendit & quod deſtruit augmentum. In augmen- C tatione enim oportet quòd augeatur quælibet pars eius, quod augetur, vt ſupra dictum eſt. Sed, ſi augmentum fiat per additionem atomorum, vt ipſi dicunt, non erit augmentatio, ſed quædam appoſitio corporis ad corpus, non ex hoc quòd quælibet pars iſtius compoſiti augmentatur. Idem, in augmentatione oportet quòd augmentans, quę adueniens augmentato tranſmutetur in naturam eius, & quòd ipſum totum, quod augetur, tranſmutetur ab eo, quod ſibi aduenit, de minori quantitate in maiorem quantitatem. Sed per additionem corporum atomorum ipſum totum non erit tranſmutans, ideſt non tranſmutabitur alio miſto, ideſt aliquo corpore indiuiſibili ſibi addito, non tranſmutante ipſum de minori quantitate in maiorem. Et ipſum totum non erit ſecundum ſe tranſmutans, ideſt non tranſmutabit corpora indiuiſibilia, quæ ſibi adueniũt,

&

& remanent incorrupta. Vnde ſignanter dixit alio mi ſto, quia talia corpora non miſcentur adinuicem, ſicut grana frumenti in medio. Vltimo epilogat, & patet in litera.

LECTIO XXIIII.

Miſtionem deſtruentes rationes adducuntur, hinc miſtionis a cæteris ſpeciebus motus dif ferentia poſita, ea diſſoluitur quæſtio, an Miſtio ſit.

VATAB. *Reſtat vt de miſtione contemplemur iuxta eundem doctrinæ modum, nam ex hiſce, quæ initio propoſuimus, hoc erat tertium. Conſiderandum autem eſt, quid miſtio, quid miſtile, quibus entibus, & quo pacto competat, & in ſuper, vtrum ſit miſtio, an id falſum ſit.*

ANT. *Reliquum autem videndum de Miſtione ſecundum eũ dem modum methodi. Hoc enim erat tertium propoſitorum a principio. Scrutandum autem eſt quid miſtio, & quid miſcibile, & quibus exiſtit entium, & quomodo. Amplius autem, vtrum ne eſt miſtio, an hoc mendacium.* T.c.82.

Sermo de miſtione. Poſtquam Philoſophus determinauit de tactu & facere & pati, quæ ſunt neceſſaria ad generationem, hic determinat de miſtione, quæ fuit tertium eorum, de quib. ſupra promiſerat ſe dicturum. Eſt enim etiam miſtio neceſſaria ad generationem eorum, quæ ex ele mentis generantur, quando enim fit generatio ſimpliplicis elementi, tunc nulla fit miſtio. Circa hoc ergo duo facit, primo manifeſtat intentionem ſuam, ſecundo proſequitur intentum. ibi. Impoſſibile eſt enim al terum. Dicit ergo primo, quòd poſt prædicta reſtat nos videre de miſtione ſecundum eundem modũ me thodi. Et ideo, quia miſtio erat tertium eorum, quę po ſuit tractanda. Quid autem intendat per hoc quod dixit, ſecundum eundem modum methodi, declaratum ſubdit, quòd per ſcrutãdum eſt quid eſt miſtio, & quid miſcibile, & quibus exiſtit entium, id eſt, quæ contingit miſceri, & videndum quomodo fiat: & ſi ſit miſtio, vel vtrum ſit mendacium miſtionem fieri: quia, hoc modo ſupra quæſiuit de aliis. Deinde cum dicit.

VATAB. *Nam fieri non poteſt, vt quid alterum alteri fieri miſceatur, ſicuti quidam aiunt. Etenim cum ea quæ miſta ſunt, adhuc ſint, nec alterationem ſubierint, non magis nunc quam prius eſſe miſta, ſed ſimiliter ſeſe habere dicunt. Porro ſi alterum ſit corruptum, non eſſe miſta, ſed alterum eſſe, alterum non eſſe: miſtionem autem, eorum eſſe, quæ ſimiliter ſeſe habent. Eodem autem modo, & ſi poſteaquam in vnum ambo venerint, vtrunque eorum quæ miſcentur, corruptum ſit, non enim ea eſſe miſta, quę omnino in ratione rerum non ſunt.*

ANT. *Impoſſibile eſt enim alterum altero miſceri, quemadmodum dicunt quidam. Exiſtentibus enim adhuc miſtis, & non alteratis, non magis nunc miſta eſſe, quam prius, inquiunt, ſed conſimiliter ſe habere. Altero autem corrupta non miſta eſſe, ſed hoc quidem eſſe, hoc autem non eſſe, miſtionem autem ſimiliter habẽtium eſſe. Eodem mo do, & ſi ambobus conuenientibus, corruptum eſt vtrunque miſtorum, non enim eſſe miſta nullatenus exiſtentia.*

Proſequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo pertractat vltimam quæſtionem, ſ. an miſtio ſit: Secundo penultimam quæſtionem, ſ. quomodo miſtio fiat. ibi. Continuam autem his. Alias autem quæſtiones nõ proſequitur: quia ex cognitione iſtarum reliquæ innoteſcunt. Circa primum duo facit, primo ponit rationes T.c.85.

E quibus oſtenderetur miſtionem non eſſe, ſecundo ſoluit eas. ibi. Hic quidem videtur ſermo. Dicit ergo primo, quod ſunt quidam dicentes non eſſe poſſibile miſtionem fieri: & ad hoc probandum vtebantur tali rõne. Quando miſcibilia veniunt ad miſtionem aut manent, aut corrumpuntur ambo, vel alterũ, ſi ambo manent in forma & ſpecie, ſicut prius, & non alterantur, tunc non ſunt magis miſta quam prius, ſed conſimiliter ſe habent, ſi autem alterum corrumpatur, nec etiam tunc erit miſtio, ſed corruptio vnius, & conſeruatio alterius non corrupti, ſi autem ambo inuicem corrumpuntur, tunc etiam non erit miſtio: quia non poſſunt eſſe miſta, quæ nullo modo ſunt entia. An miſtio.

Deinde cum dicit.

F *Hæc igitur ratio poſtulare videtur vt quo miſtio a generatione & corruptione, & quo miſtile a generabili & corruptibili differat, definiamus. Perſpicuum enim eſt, miſtionem, ſi quidem ſit, ab illis differre oportere. Quo fit hiſce cognitis, quæ addubitata fuerunt ſolui queant. An vero neque materiam igni miſtam eſſe, neque miſceri dum comburitur aut ipſam ſuis partibus aut igni, ſed ignem gigni, & materiam corrumpi dicimus.* VATAB.

Hic quidem videtur ſermo quærere quod differt actu miſtio a generatione & corruptione: & quid miſcibile a generabili, & corruptibili: Manifeſtum enim quòd oportet differre ſi eſt miſtio. Quapropter his exiſtentibus manifeſtis, quæ ſita ſoluentur vtique. At vero neque materiam igni miſceri dicimus, neque miſceri cũ exardet? Neque ipſum ſuis particulis, neq; igni: ſed ignem quidẽ generari, hanc autem corrumpi. ANT. T.c.83.

G Determinat propoſitam quæſtionem. Et quia ratio negãtium miſtionem eſſe, quærit differentias miſtionis & generationis, & miſcibilis generabilis, Ideo Philoſophus primo oſtendit differentiam eorum adinuicem, & miſtionis ad alios motus, ſecundo ſoluit ſecundum propriam opinionem. ibi. Quoniam autem ſunt hæc quidem potentia. Circa primum duo facit, primo ponit differentiam miſtionis & generationis, ſecundo miſtionis ad augmentum & alterationem. ibi. Secundum autem modum eundem. Dicit ergo primo, quod ſermo eorum, qui negant miſtionem fieri, videtur quærere differentiam miſtionis & generationis, quærit etiã in quo differt miſcibile a generabili & corruptibili. Manifeſtum enim eſt, quod ſi eſt miſtio, oportet eam differre ab alteratione, & augmento, & generatione, quæ ſunt mutationes ad formam: & quando iſta differentia erit manifeſta, tunc ſoluetur quæſtio. Ponit ergo differentiam miſtionis & generationis, cum dicit. At vero neque materia, dicens quod materia non dicitur miſceri generabili, ſed potius effici actu per formam: nihil enim aliud ad generationem requiritur ſecundum Ariſtot. in Quinto Metaphyſi. niſi agens reducens materiam præexiſtentem in potentia ad actum. Vnde in Octauo Metaphyſi. dicit, quòd non eſt alia cauſa, quare partes definitionis ſunt vere vnum, niſi agens, quod reduxit ad actum, quod prius erat in potentia, materia enim, in qua generatur ignis, non dicitur miſceri igni, nec etiam formæ ipſius, ſimiliter non dicimus ignem miſceri lignis, cum ardet ea, nec etiam dicimus, quòd materia ignis miſceatur particulis ignis, neq. ipſi igni, ſicut dicimus quòd vnum miſcibile miſcetur particulis alterius miſcibilis, & ipſi miſcibili. Sed dicimus materiam ignis, ſicut ligna vel aliud corrumpi, ignem autem generari. Ex quo manifeſte poteſt concludi, quod miſtio non eſt generatio neque corruptio. T.c.84. H T.c.15. Tex.c.15.

Deinde cum dicit.

Eodem autem modo, neque corpori alimẽtum, neque ſi guram

guram, quæ ceræ molem afformat, ceræ miſceri dicimus, nec corpori albedinem, nec omnino, affectus habitusque rebus ipſis miſceri poßibile eſt: quippe cum ipſi ſalui cernantur. At vero nec albedinem & ſcientiam, nec aliud quicquam inſeparabile, miſceri contingit. Quinimo nec id probe dicunt, quia omnia aliquando & ſimul eſſe & miſceri inquiunt, non enim omnibus omnia miſceri queunt: ſed eorum, quæ miſcentur, vtrumque ſeparabile quid eſſe oportet, affectuum autem nullus ſeparabilis exiſtit.

ANT. *Secundum autem modum eundem neque corpori cibū, neq; figuram ceræ miſtam, neque figuram tumori, neque corpus & album, neque totaliter paſſiones & habitus poſſe eſſe miſta rebus, ſaluata enim videntur. Sed tamen neque album & diſciplinam cōtingit miſceri, neque aliud non ſeparabilium aliquod. Sed de hoc dicunt quidam non bene, qui omnia quandoque ſimul eſſe dicunt, & miſta eſſe. Non enim omne omni miſcibile, ſed oportet exiſtere ſeparabile vtrunque miſtorum, paſſionum autem nulla ſeparabilis.*

Nō omne omni eſt miſcibile.

Dſia miſtionis ab aliis actib.

Ponit differentiam miſtionis ad alios motus, & primo ad augmentum dicens, quòd ſecundum eundem modum non dicimus cibum miſceri corpori cibato: quia cibus tranſit in dominans corpus, quod manet ſecundum formam, ſed neutrum miſcibilium ita manet, ſicut corpus cibatum. ſ. indiuiſum & ſpecie nullo modo alteratum, & ſic patet, quòd miſtio differt ab augmento. Differt etiam ab alteratione, ſicut primo patet in artibus, non enim dicimus figuram miſceri ceræ, nec figuram miſceri quantitati, ſiue tumori: quia vtrunque manet indiuiſum a ſpecie, nullo modo alteratum. Idē oſtendit in alterationibus naturalibus, non enim dicimus quòd albedo miſceatur corpori, quando corpus fit album, & vniuerſaliter nulla paſſio, & nullus habitus miſcetur aliis rebus, ſed ſunt in eis ſicut in ſubiecto: Et ratio huius eſt, quia ambo ſcilicet, tam accidens quam ſubiectum videntur eſſe ſoluta & non alterata, ſimiliter nullum accidens miſcetur alii accidenti. Et vniuerſaliter nullum, quod non contingit ſeparari, & per ſe exiſtere, poteſt miſceri, quia omnia miſcibilia primo ſunt ſeparata: & poſt miſtionē ſeparari poſſunt. Et propter hoc non bene dixerunt aliquando omnia fuiſſe ſimul, ſicut dicitur in primo Phyſic. Non enim omne cuilibet miſcetur, ſed oportet miſcibilia eſſe talia, quorum vtrunque poſſit ſeparari, paſſio autem nulla eſt ſeparabilis: & ideo nec miſcibilis.

Anax. & ſequaces. T.c.32.33

Deinde cum dicit.

VATAB. *Cum autem eorum quæ ſunt alia actu ſint, alia potentia, quæ miſta ſunt eſſe quodammodo & non eſſe contingit, actu quidem aliud exiſtēte eo quod ex eis factum eſt, potentia vero quippiam vtriſque eorum, quæ erant antequam miſcerentur, & nō eſſe perdita, id quod ratio prius addubitabat. Nam quæ miſcentur, & prius ex ſeparatis coiſſe, & poſſe rurſum ſeparari videmus. Igitur neque permanent actu, vti corpus & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo aut alterum, nam eorum virtus atque potentia ſalua manet, iccirco hæc omittantur.*

Ant. *Quoniam autem ſunt hæc quidem potētia, hæc autem actu entium, contingit, miſta eſſe aliqualiter, & non eſſe, actu quidem ente aliquo generato ex ipſis, potentia autem adhuc vtroque quæ erant antequam miſcerētur, & non partita. Hic autem ſermo quæſiuit prius. Videntur enim quæ miſcentur prius, ex ſeparatis conuenientia, & poſſibilia ſeparari rurſus. Neque manent igitur actu, ut corpus & album, neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo, ſaluatur enim virtus eorum, ideo hæc quidē derelinquantur.*

E Soluit prædictā qōnem dicens, quod entium quædā ſunt ēt in potentia, & quædam in actu. Vñ miſta, poſtquam miſta ſunt, cōtingit aliqualiter eſſe & aliqualiter non eſſe in miſto. Sunt enim ibi in potentia, ſaluata tamen uirtute eorum, ſed non ſunt ibi actu, ipſum enim generatum eſt aliud ab ipſis miſcibilibus ſiue miſtis, & eſt in potentia ipſa miſcibilia, quæ ante miſtionem ſunt ſeparata, ita contingit poſt miſtionem ſeparari, licet in miſto nō ſint abinuicem diuiſa, & hoc eſt quod ſermo habitus, ſiue ratio negantium miſtionem quæſiuit, ſ. quomodo elementa manerent in miſto, videmus enim quod ea, quæ miſcentur, conueniunt ex prius ſeparatis: & poſtquam conueniunt, rurſus ſeparabuntur: quia leuia aliquando aſcendent & grauia deſcendent. Cum enim elementa, quæ ſunt in miſto, ſint ibi præter naturam, quia ſunt extra propriam regionem, vt dr̄ ſecundo de Cœlo: quod autem eſt præter naturam non poteſt eſſe ſempiternum, neceſſe eſt ipſa ſeparari, non ergo manent elementa in miſto actu ſine aliqua alteratione, ſicut corpus album, nec ambo nec alterum corrumpuntur omnino, ſicut in generatione & corruptione, ſaluatur enim virtus eorum. Ad euidentiam autem huius quæſtionis duo ſunt cōſideranda, ſuper quæ iſta quæſtio eſt fundata. Primum eſt qualiter elementa veniant ad miſtionem, Secundum eſt, quomodo elementa ſunt in miſto. Circa primum ſciēdum eſt, quod ſecundum dicta philoſophorum, primum mouens elementa ad miſtionem eſt immiſcibile, & hoc eſt ipſum cœlum, ſiue aſtra lata in ipſo, quod eſt diuerſum a natura quatuor elementorum, vt probatum eſt in primo de Cœlo & Mundo. Nam ſicut oſtendit Philoſoph. in Primo Meteororum, iſte mundus quatuor elementorum eſt de neceſſitate continuus, ideſt contiguus ſuperioribus motibus, ut omnis ipſius virtus gubernetur inde: quia illud oportet putare primam cauſam, quod omnibus eſt principium motus, tale autem eſt ipſum cœlum: & ideo ibidem ſubdit, quod cauſa eorum, quæ accidunt circa ignem, terram, & alia elementa, eſt virtus eorum, quæ ſemper mouentur. Vnde in eodem dicit, quod ſphæra ignis mouetur circulariter, & etiam ſphæra aeris, licet non tota, per raptum firmamenti. Habēt etiam aliæ ſtellæ ſpecialem effectum in aliquibus elementis, ſicut ſphæra Solis, in qua eſt effectus caloris, & eſt nata mouere ignem, & ſphæra Lunæ eſt nata mouere aquam, ſicut ad ſenſum patet, aliæ autem ſphæræ 5. planetarum natæ ſunt mouere aerem, & ideo aer tot diuerſis motibus mouetur. Eſt enim in aere frigus congelatiuum ex ſphæra Saturni, & æſtus ex ſphæra Martis, & temperies in calido ex ſphæra Iouis, & temperies in frigido ex ſphæra Veneris, commiſcibilitas & paſſibilitas facilis ex ſphæra Mercurii. Sphæra autem ſtellarum fixarum, quę eſt octaua, in qua ſunt multæ imagines & figuræ mouet terram, vnde & in ipſa figurantur imagines multę in generatis, licet ergo elemēta leuia non deſcendant ex ſe, nec grauia aſcendant ex ſe: tñ ex motorib. vniuerſalibus ordinantibus motum, aliquando deſcendunt leuia, & aſcendunt grauia. Huiuſmodi autem conueniens exemplū eſt in qualitatib. actiuis & paſſiuis corporis animati, nō enim in animali ſemper mouetur calidum ſecundum naturam ignis, nec agit actum ignis omnino, ſed potius mouetur in id ad quod dirigitur ab anima, & agit ad terminum & finem intentum ab ea, ſicut Philoſo. dicit contra Empe. in Secundo de Anima. Cum autem motus cęli, & opus naturæ ſit opus intelligentiæ, ut dixit Philo. non ſemper ſequuntur elementa propriū impetum ſui motus, ſed aliquando mouebuntur in id, ad quod per volūtatē intelligentiæ dirigentur, ſiue per uirtutē ſtellarum, ſiue de propinquo, ſiue inſtrumētali motore loquamur.

Qūo miſcibilia ſunt in miſto poſt miſtionem.

Elementa ſunt in miſto præter naturam.

Digreſſio pulcherrima.

Qūo elemēta ueniant ad miſtionem naturaliter & nō per violentiam.

T.c.12.17.

T.c.primi. prima cā cœlū. ſphęræ cœli habēt ſpāles affectus in elementis.

Sphæra Solis mouet ignem Lunæ aq̄, aliæ. ſ. aerem.

Sphæra ſtellarum fixarū mouet terrā.

T.c.37.

Cap.4.
Q̃d ignis ſit in aere.

Hoc autem manifeſtum eſt per exemplum de vapore terreſtri eleuato a terra, ſicut dicitur in primo Meteororum, qui per virtutem Solis aſcendit ad calidam regionem aeris. Et de vapore humido & aquoſo ſimiliter aſcendente, vnde, cum in aere ſint quædam partes ignitæ & aereæ & aqueæ & terreæ mouentur adinuicem aſcendendo & deſcendendo. Quod autem ignis ſit in aere, patet per Philoſophum in Primo Meteororum. Dicit enim quòd ambiens ignis per aerem frequenter ſpargitur motu, id eſt per virtutem cœleſtis motus, & fertur violentia deorſum, & ideo ſunt aliquæ partes ignis & in rore & in vaporibus pluuialibus deſcendentibus, quas vapores accipiũt in regione aeris calefacta, & ideo aquæ pluuiales ſunt vaporoſæ & calidæ. Et hæc etiam eſt cauſa quòd niue deſcendente non eſt tã ta intenſio frigoris, ſicut in aliis hyemalibus temporibus, ſic ergo, cum pluuia & rore & aliis huiuſmodi deſcendunt partes ignitæ ad locum miſtionis. Ex his patet quòd ad miſtionem non mouet violentia, ſed natura, & ideo miſtio non eſt violenta ſed naturalis. Circa ſecundum autem diuerſi diuerſimode opinantur.

Niue deſcẽdente ceſſat intẽſio frigoris.
Q̃uo elemẽta ſint ĩ miſto. quam ponit Aui. 3. cœli. c. 67.
Elemẽtum quid. T.c.4.
Impugnatio huius opi.

Sunt enim quidam dicentes, quòd qualitatibus actiuis & paſſiuis ad medium redactis aliqualiter per alterationem, formæ generales elementorum manent in miſto, quia, ſi non manerent, corruptio quædam erit in miſto. Rurſus etiam, quia aliter ſimplicia corpora elementorum rationem amitterent. Elementum enim eſt ex quo componitur aliquid, & eſt in eo, vt dicitur Quinto Metaphy. Sed iſta opinio eſt impoſsibilis. Impoſsibile enim materiam ſecundum idem, diuerſas formas elementorum ſuſcipere. Si igitur in corpore miſto formæ ſubſtantiales elementorum ſaluarentur, oportebit diuerſis partibus materiæ eas ineſſe, materia autem diuerſas partes accipere eſt impoſsibile, niſi præ-

G intellecta quantitate in materia, ſublata enim quantitate, materia indiuiſibilis permanet, ſicut patet in Primo Phyſi. Ex materia autem ſub quantitate exiſtente, & forma ſubſtantiali adueniente, corpus phyſicum conſtituitur. Diuerſæ igitur partes materiæ formis elementorum ſubſiſtentes plurium corporum rationem ſuſcipiunt, multa autem corpora impoſsibile eſt eſſe ſimul. Non igitur in qualibet parte corporis miſti erunt quatuor elementa, & ſimiliter non erit vera miſtio, ſed ad ſenſum, ſicut accidit in congregatione corporum inſenſibilium propter paruitatem. Præterea Quælibet forma ſubſtantialis propriam diſpoſitionem acquirit in materia, ſine qua eſſe non poteſt, vnde altera eſt via ad alterationem, altera ad corruptionem, impoſsibile autem eſt eandem eſſe diſpoſitionem, quam requirit forma ignis, & quam requirit forma aeris, vel aquæ, ſed ſunt contrariæ, contraria autem eſſe non poſſunt in

H eodem ſubiecto. Impoſsibile eſt igitur, quòd in eadem parte miſti ſint formæ ſubſtãtiales ignis, & aquæ. Si igitur miſtio fiat remanentibus formis ſimplicium corporum, ſequitur quòd non ſit miſtio, ſed ſolum ad ſenſum quaſi iuxta ſe poſitis partibus inſenſibilibus propter paruitatem. Quidam vtraſque rationes vitare volẽtes in maius inconueniens inciderunt. Vt enim miſtionem ab elementorum corruptione diſtinguerent, dixerunt formas ſubſtantiales elementorum aliqualiter remanere in miſto. Sed rurſus, ne cogerentur miſtionem ad ſenſum, & non ſecundum veritatem ponere, poſuerunt quod formæ elementorum non manent in miſto ſecundum ſuum complementũ, ſed in quoddam medium reducunt. Dicunt enim quòd formæ elementorum ſuſcipiunt magis & minus, & habent contrarietatem adinuicem. Et quia hæc manifeſte repugnant communi opinioni & dictis Ariſtot. dicentis in prædicamentis, ꝙ ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, &

Alia opinio Auicen. 3. cœli. cõmen. 67

E quòd non recipit magis & minus. Vlterius procedunt dicentes, quòd formæ elementorum ſunt imperfectiſſimæ, vtpote materiæ primæ propinquiores, vnde ſunt mediæ inter formas ſubſtantiales, & accidentales. Et ſic, inquantum accedunt ad naturam formarum accidẽtalium, magis & minus ſuſcipere poſſunt. Hæc autem poſitio multipliciter improbabilis eſt; primo, quia eſſe aliquid medium inter ſubſtantiam & accidens eſt omnino impoſsibile, eſſet enim aliquid medium inter affirmationem & negationem, proprium enim accidentis eſt in ſubiecto eſſe, ſubſtantiæ vero in ſubiecto non eſſe. formæ autem ſubſtantiales ſunt quidem in materia, ſed non ſubiecto, nam ſubiectum eſt hoc aliquid, forma autem ſubſtantialis eſt; quæ facit hoc aliquid, non autem præſupponit ipſum. Item, ridiculum eſt dicere medium eſſe inter ea, quæ non ſunt vnius generis, vt probatur in Decimo Metaph. medium enim & extre-

Cap. de ſubſtantia
Impugnatio huius opi.
T.c.22.

F ma ex eodem genere eſſe oportet, nihil ergo medium eſſe poteſt inter ſubſtantiam & accidens. Vnde impoſſibile eſt formas elementorum ſuſcipere magis & minus. Omnis enim forma recipiens magis & minus eſt diuiſibilis per accidens, inquantum. ſ. ſubiectum poteſt eam participare, vel magis vel minus. Secundum autẽ id, quod eſt diuiſibile vel per accidens, vel per ſe, contingit eſſe motum continuum, vt patet in Sexto Phyſi. ſi igitur formæ ſubſtantiales elementorum ſuſcipiunt magis & minus, tã generatio quam corruptio erit motus continuus, quod eſt impoſsibile. Nam motus continuus non eſt niſi in tribus generibus, ſ. in quantitate, & qualitate, & vbi. Oportet igitur alium modum inuenire, quo & veritas miſtionis ſaluetur, & tamen elemẽta non totaliter corrumpantur, ſed aliqualiter in miſto remaneant. Conſiderandum eſt igitur quod qualitates actiuæ & paſſiuæ elementorum contrariæ ſunt adinui-

Opi. propria.

G cem, & magis & minus recipiunt, ex contrariis autem qualitatibus, quæ ſuſcipiunt magis & minus conſtitui poteſt media qualitas quæ ſapit vtriuſque extremi naturam, ſicut pallidum inter album & nigrum. Sic igitur remiſsis excellentiis elementarium qualitatum, cõſtituitur ex eis quædam qualitas media, quæ eſt propria qualitas corporis miſti, differens tamen in diuerſis ſecundum diuerſam miſtionis proportionem, & hæc quidem qualitas eſt propria diſpoſitio ad formam corporis miſti, ſicut qualitas ſimplex ad formam corporis ſimplicis. Sicut igitur extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriuſque, ſic qualitates ſimplicium corporum inueniuntur in qualitate corporis miſti. Qualitas autem ſimplicis corporis eſt q̃d aliud a forma ſubſtantiali ipſius, agit tamen virtute formæ ſubſtantialis alioquin calor calefaceret tãtũ, nõ aũt forma ſubſtãtialis educeret in actũ, cum nihil agat

Propter variam ſniã auctoris, ſui quoque ſectatores inter ſe cõtrarii ſunt.

H ſupra ſuam ſpeciem. Sunt igitur virtutes formarum ſubſtantialium ſimplicium corporum corporibus miſtis, nõ actu, ſed virtute. Et hoc eſt quod Philoſophus. non manent igitur elementa, ſ. in miſto, actu, ut corpus album, nec corrumpuntur, nec alterum, nec ambo, ſaluatur enim virtus eorum.

LECTIO XXV.

Aliorum opinionibus de Miſtionis modo propoſitis ac reiectis, propriam ac veram ſententiam adducit.

VATAB.

Dubitationẽ aũt hiſce continuã, ediſſeramus oportet, vtrũ miſtio quippiã ad ſenſum ſit, v.g. cum ea quę miſcentur ita in parua diuiſa fuerint, & hoc pacto iuxta ſe poſita, ut nullum ſenſu dignoſcatur, tunc ne miſta ſunt, an non. Sed ſit ut eorum quæ miſta ſunt, particula quęlibet iuxta quamlibet ſit; illo igitur modo miſta eſſe dicuntur,

vt

vt ordeacea grana frumentaceis , cum quodlibet iuxta quodlibet poſitum eſt. E

ANT. T.c.85. *Continuam autem his quæſtionem dicendum vtrum ne miſtio ad ſenſum ſit, vt quando ita in parua diuiduntur quæ miſcentur & ponuntur adinuicem hoc modo, vt non manifeſtum ſit ſenſui vnumquodque, tunc miſta sũt. Aut non ſunt: ſed eſt vt quæcunque, ſecus quamcunque ſit particulam miſtorum, dicitur enim ſic illo modo, verbi gratia ordeum miſtum frumento, quando quodcunque, ſecus quodcunque ponetur.*

Poſtquam Philo. determinauit miſtionem eſſe, hic determinat quomodo fiat miſtio. Et circa hoc duo facit, primo ponit opiniones aliorum de modo miſtionis, ſecundo ponit opinionem propriam. ibi. Sunt itaque vt diximus. Circa primum duo facit, primo ponit opiniones aliorum, ſecundo reprobat eas. ibi. Si autem eſt omne corpus. Circa primum ſciendum eſt, quod de modo miſtionis duplex fuit opinio. Vna fuit quòd tunc ſolum miſtio fiat, quoniam miſcibilia diuiduntur in tam minima ſecundum quantitatem, quòd ſenſus ea percipere non poteſt, & quando illa minima fuerint ſecus inuicem poſita non alterata, tunc dicunt fieri miſtionem, & hanc opinionem primo ponit Philoſoph. Secundam opinionem ponit. ibi. Aut non ſunt. Quæ fuit talis. Quod, cum miſcibilia ſunt diuiſa, non ita vt ſiſtat diuiſio in minima ſecundum ſenſum, ſed ſiſtat in minima ſecundum materiam, ſ. quòd non ſit accipere minus, quod ſeruet materiam, & operationem miſcibilis. Conueniunt enim ambæ illę opiniones, quòd dicũt miſtionem eſſe ſecundum minima, ſed differunt, quia prima ponit minima quo ad ſenſum, ſecunda minima ſecundum materiam. Dicit ergo Philoſophus, ꝙ dicendum eſt & determinandum continuam quæſtionem, ſ. ſi ita ſit, vt dicit prima opinio, vel ſicut dicit ſecunda, quæ dicit, ſ. ꝙ diuiſo corpore in minima ſimpliciter, quælibet pars eius eſt ſecus quamcunque partem alterius. Dicitur enim ſic a quibuſdã, verbi gratia ſicut ſi diceremus ordeũ miſtum cum frumento, licet enim illa diſcernantur, tamen ſunt minima ſui generis. Et ad ſimilitudinem iſtorum dicunt fieri miſtionem elementorum, quando in minima ſimpliciter diuiſo elemẽto, quælibet pars vnius eſt iuxta partem alterius. Deinde cum dicit.

VATAB. *At ſi omne corpus ſit diuiſibile, ſi corpus corpori miſtũ ſimilare ſit, partem quamlibet ſecus quamlibet eſſe oportebit. Atque fieri nequeat vt in partes minimas diuiſio fiat, & compoſitio non idem ſit, quod miſtio, ſed aliud, nõ oportere dicere quæ miſcentur eſſe miſta, ſecundum partes exiguas, quæ ſuam adhuc retineant naturam, perſpicuum eſt, compoſitio enim eſſe, non temperatura, aut miſtio, nec pars, eandem cum toto haberet rationẽ. Dicimus autem, ſi quid miſceri debeat, quod miſtum eſt, ſimilium eſſe partium, quemadmodum aquæ pars aqua eſt, ita & temperati temperatum. Quod ſi miſtio ſit compoſitio ſecundum partes exiguas, nihil horum accidet, ſed ſolum eſſe miſta ad ſenſum.*

ANT. *Si autem eſt omne corpus diuiſibile, ſi eſt corpus corpori miſcibile homiomeros, quamcunque partem cuicunque propinquam eſſe oportebit. Quoniam autẽ nõ eſt in mini-*
T.c.86. *ma diuiſio, neque compoſitio idem quod miſtio, ſed aliud manifeſtum quod neque ſecundum parua ſaluata oportet quæ miſcentur dicere miſta eſſe. Compoſitio enim erit & non temperamentum, neque miſtio, neque habebit eandẽ rationem cum toto pars. Dicimus autem oportere ſi miſtum eſt aliquid, miſtum homiomerum eſſe, ut quẽadmodum aquæ pars aqua, ita & temperati. Si autem ſecundũ parua compoſitio eſſet miſtio, & nihil contingeret horũ: ſed ſolum quidem miſta ad ſenſum.*

Deſtruit prædictas opiniones, & primo per rationẽ communem ambobus, ſecundo per rationem propriã. ibi. Et idem huic. Dicit ergo primo, ſi omne corpus eſt diuiſibile, ſi corpus corpori eſt miſcibile de ratione miſturæ eſt ꝙ quęlibet pars vnius miſcibilis ſit homiometa, & oportet ꝙ quælibet pars ſit iuxta quamlibet partem alterius miſcibilis. Quoniam autem miſtio non eſt compoſitio diuiſorum in minima latentia ſenſum, ſicut dicebat prima opinio, nec etiam ſicut dicebat ſecunda, manifeſtum eſt quod non erit miſtio ſecundum parua ſaluata in ſpeciem & virtutem, quia tunc eſſet potius quædam compoſitio, & non miſtio, nec haberet quælibet pars eandem rationem cum toto. Nos autem dicimus, quòd, ſi eſt aliquod miſtum oportet ipſũ eſſe homiometum, id eſt eiuſdem rationis in parte & in toto, & ſicut quælibet pars aquę eſt aqua, ita quælibet pars miſti eſt miſtum. Si autem miſtio eſſet compoſitio ſecundum parua, vt dicebat vtraque opinio, licet differenter, nihil horum contingeret, ſed ſolum miſtio ad ſenſum & non ſecundũ veritatẽ. Deinde cum dicit. (Miſtũ homiomerũ eſſe opor-) F

VATAB. *Atque idem huic quidem ſi caute non videat eſſe miſtum, Lynceo uero non eſſe miſtum videbitur. Neq. diuiſione, adeo ut quęuis particula iuxta quamuis poſita ſit, miſtio ſit, nam fieri non poteſt, vt corpora ſic diuidãtur. Aut igitur non eſt miſtio. aut hoc rurſum eſt dicendum, quo pacto, inquam, fieri poſſit.*

ANT. *Et idem huic quidem miſtum, ſi non videt quis acute, Lynceo autem non miſtum videbitur. Neque diuiſione vt quæcunque ſecus quamcunque pars, impoſſibile enim ita diuidi. Aut igitur non erit miſtio, aut dicendũ eſt hoc quomodo contingit fieri rurſus.*

Ponit proprias rationes. Et primo contra primã opinionem, dicens, ꝙ ſi hoc modo fiat miſtio, ſicut prima opinio dicebat, illud quod eſſet vni miſtum, puta ei qui videt acute, eſſet alteri non miſtum, puta linceo videnti acute. Secundo arguit contra ſecundam opinionem. ibi. Neque diuiſione. Dicens ꝙ miſtio non eſt ex diuiſione minimorum, quia in minima ſimpliciter impoſſibile eſt diuidere corpus, ita ꝙ in eis ſtet diuiſio, ſi autem minima eſſent phyſica, tunc eſſet congregatio & non miſtio. Aut igitur miſtio non eſt, cum hi duo modi eſſe non poſſint, aut rurſus dicendum eſt, quomodo contingit miſtionem fieri. Deinde cum dicit. G

VATAB. *Sunt itaque, vti diximus, eorum quæ ſunt, quædam actiua quædam quæ ab hiſce pati ſolent. Quædam igitur conuertuntur, ſuntque inter ſe mutuo actiua & paſſiua, quorum uidelicet eadem eſt materies. Quędam vero agunt et non patiuntur, nimirum quib. materies eadem nõ eſt. Horũ igitur non eſt miſtio. Quare nec medendi ſcientia ſanitatem, nec ſanitas eandẽ, miſta corporib. efficiuntur. Eorum uero actiuorum & paſſiuorum, quæ facile diuiſibilia ſunt, multa quidẽ paucis & magna paruis cõpoſita miſtionẽ non faciunt, ſed accretionem eiuſce quod euincit. Nam alterum, in id quod euincit verti ſolet, vt gutta vini, decies millenis aquæ menſuris non miſcetur, et.n. forma vini perit, atque vinum in totam aquam vertitur.* H

ANT. T.c.87. *Sunt vtique, vt diximus, entiũ hæc quidem actiua, hęc autem paſſiua ab his. Hæc quidem igitur conuertuntur, quorum eadem materia eſt, & actiua adinuicem & paſſiua abinuicem, hæc autem faciunt, ſed impaſſibilia ſunt, quorum non eſt eadem materia. Horum quidem igitur non eſt miſtio, ideoque neque medicina facit ſanitatem, neque ſanitas eſt miſta corporib. Actiuorum autem & paſſiuorum quęcunque ſunt facile diuiſibilia, multa quidẽ paucis & magna paruis compoſita, non faciunt miſtionẽ, ſed augmentationem dominantis, tranſmutatur enim alterum in dominans. Ideo gutta vini in mille millib. amphoris aquę non miſcetur, ſoluitur enim ſpecies & tranſmutatur in totam aquam.*

T.c.88. Multa paucis adiũcta & econtra non faciũt miſtionẽ, ſed augmẽtationem. Gutta vini in 10000. amphoris aquæ non miſcetur.

Determinat de modo miſtionis ſecundum propriã opinionem, & primo præmittit quandam diuiſionem neceſſariam ad propoſitum oſtendendum dicens, qđ ſicut ſupradictum eſt, entium quædam ſunt actiua, quędam paſſiua ab his, ſ. actiuis, ſed iſtorum quędam communicant in materia, & talia in agendo & patiendo ad inuicem conuertuntur: quædam vero ſunt, quorum nõ eadem materia eſt: & talium licet vnum agat, & reliquum patiatur, non tamen in hoc conuertuntur ad inuicem. Secundo ibi. Horum quidem igitur non eſt miſtio. Proſequitur intentum. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit quæ non ſunt miſcibilia, ſiue ex quib. non poteſt fieri miſtio, ſecundo oſtendit quãdo, & ex quibus fiat miſtio. ibi. Quando autem potentiis adæquantur. Tertio redit iterum ſupra primum, vt melius manifeſtet quæ nullo modo ſunt miſcibilia. ibi. Quando autem alterum. Dicit ergo primo quòd eorum, quæ non communicant in materia, non poteſt eſſe miſtio: & iõ licet medicina faciat ſanitatem, non tamen patitur a ſanitate: & ideo miſceri ibi non poteſt. Neque ſanitas, vel aliquod accidens miſcetur corporibus & talia immiſcibilia ſunt ex ſui natura. Quædam autem, licet ſint miſcibilia ex ſui natura, tamen per accidens miſceri nõ poſſunt. Et quæ ſint iſta declarat. ibi. Actiuorum & paſſiuorum. Dicens quòd ſi multa de genere actiuorum & paſſiuorum componantur, & magna paruis, nõ faciunt miſtionem, ſed faciunt augmentum prędominantis: per cuius virtutem, alterum. ſ. paucum, vel paruum tranſmutatur in alterum prædominans. Et ideo gutta vini in mille millibus amphoras aquæ, nõn miſcetur cum ipſa aqua, quia forma ſiue ſpecies eius tranſmutatur, & corrumpitur in totam aquam.

T.c.89.

T.c.89.

E

F

Deinde cum dicit.

VATAB.

Cum vero potentias habent quodammodo æquales, tũ vtrunque è ſua quidem mutatur natura in id quod vincit ac ſuperat, non tamen fit alterum, ſed inter vtrunque medium atque commune. Patet igitur ea eſſe miſtilia, quæcunque ex agentib. contrarietatem habent, hæc enim inter ſe paſſiua ſunt.

G

ANT. Tex.c.89.

Quando autem potentiis adæquantur æqualiter, tunc tranſmutatur vtrunque in dominãs ex ſuiipſius natura, non generatur enim alterum, ſed medium commune. Manifeſtum igitur quoniam hæc ſunt miſcibilia, quæcunque factiua contrarietatem habent: hæc ſunt enim abinuicem paſſiua.

Legitur in quibuſdã co. & rectiꝰ aliqualiter.

Miſcibilia ſunt actiua & paſſiua adinuicem

Oſtendit ex quib. & quãdo fiat miſtio: & circa hoc tria facit, primo oſtendit quando, & ex quibus fiat miſtio: ſecundo oſtendit quę faciliter miſcẽtur. ibi. Et parua autem. Tertio quæ difficulter. ibi. Multum autẽ. Dicit ergo primo, quando potentiæ miſcibilium adæquãtur, tunc vnumquodque miſcibilium æqualiter dñatur, & vnumquodque ad alterum tanquam ad dominans tranſmutatur, & vnumquodque ex ſuiipſius natura ſecundum aliquid tranſmutatur. Nec tamen vno corrupto aliud generatur, ſed fit medium inde commune, quod participat omnium virtutes miſcibilium coniũctorum, manifeſtum eſt ergo ꝙ hæc ſunt miſcibilia, quæcunque ſunt de numero facientium ſiue agentiũ, & habent contrarietatem: quia hęc ſunt adinuicem paſſiua, & hoc eſt primo quod requiritur in miſcibilibus.

H

Dubium. Quia tria elementa violenter mouerenẽ.

Contra hoc autem quod hic dr̃ obiicitur a quibuſdã, quia ſic miſcibilium potentię adæquantur, tanta eſt virtus reſiſtendi quanta eſt virtus ad agendum: & ita nec agent nec patientur adinuicẽ. Item obiiciunt Auicẽ. & Algazel. dicentes, ꝙ ſi miſcibilia adæquãtur in miſto, non magis inclinabitur illud miſtũ ſurſum, quam deorſum, vel ad aliquam aliam loci differentiam: cum nullũ ſit in ipſo prædominans elementorum, & adhuc ſequitur, ꝙ quilibet motus ſecundum triplum magis eſt violentus quam naturalis, & ſimiliter eſt de loco. Sequeretẽ ẽt ꝙ oĩs miſtio eſſet vna, & ita ex ſimilib. in quãtitate & qualitate eſſent caro, & oſſa. & lapis, & cętera miſta: qđ eſt impoſſibile. Ad quod dicendum eſt, ꝙ, cum oĩs miſtio naturalis ſit propter generationem, non ſic ſunt intelligẽda verba Philoſophi, ꝙ in miſto ſit æqualitas virtutum & potentiarum, vt prima ratio procedebat, nec etiam oportet ꝙ ibi ita ſit æqualitas quantitatis ipſorum miſcibilium. Sed eſt intelligendum ꝙ ibi ſit æqualitas proportionis, quam requirit forma rei generãdæ, propter quam eſt miſtio. Et per hoc patet ſolutio ad obiecta. Deinde cum dicit.

Solutio.

VATAB.

Parua autem dum paruis admouentur, propenſius miſceri ſolent, quippe cum ea facilius celeriusque ſeſe tranſmeent.

ANT.

Et parua autem paruis poſita ſecus miſcentur magis, facilius enim inuicem & citius tranſeunt.

Quæ facilitet miſcentur.

Oſtendit quæ faciliter & bene miſcentur, dicens, ꝙ quando parua miſcentur paruis, tũc facilius fit miſtio: quia talia facilius & citius tranſeunt per ſeinuicem alterando. Deinde cum dicit.

VATAB.

At multum tardius hoc idẽ efficit patiturq; a multo. Iccirco ex hiſce, quæ diuidi poſſunt patiq; ſolent, quæ facile terminos ſuſcipiunt, ea miſtilia ſunt, quippe quæ facile in parua diriminantur, hæc. n. eſt eius, quod facile terminatur rõ, v. g. quæ liquida ſunt, inter corpora maxime miſtilia ſunt, cũ liquidũ maxime omniũ diuiſibilium facile terminari poſſit, modo non ſit viſcoſum, atque tenax. Hæc. n. molem reddunt ampliorem atque maiorem.

ANT.

Multum autem & a multo tardius hoc operatur. Ideo & bene determinabilia diuiſibilia & paſſiuorum miſcibilia. Diuiduntur. n. hæc in parua facilius, hoc enim eſt bene determinabile, v. g. humida miſcibilia maxime corporum. Bene determinabile enim maxime humidum diuiſibilium, ſi non viſcoſum ſit, hæc etenim utique ampliorẽ & maiorem ſolum tumorem faciunt.

Humida ſunt bñ miſcibilia niſi ſint viſcoſa aut lubrica.

Quæ difficulter miſcentur.

Oſtendit quæ tarde & de difficili commiſcentur dicens, ꝙ, quando multum miſcetur multo, tunc tardius & difficilius commiſcentur, & hoc ideo: quia difficilius adinuicem alterantur, & tardius tranſeunt per ſeinuicem. Requiritur etiam ad facilem miſtionem, ꝙ miſcibilia ſint bene terminabilia adinuicem paſſiua, & hoc ideo: quia bene terminabilia cum ſint ſubtilia, & humida, facilius diuiduntur in parua, quæ facilius commiſcentur quam magna, hoc enim eſt bene terminabile, quod eſt bene diuiſibile in parua, v.g. humida quæ ſũt inter cætera corpora bene miſcibilia, & hoc ideo, quia humidũ inter alia corpora eſt magis diuiſibile in parua, niſi illud humidũ ſit viſcoſũ, quia ſicut dr̃ in 4. Meteororum, partes humidi viſcoſi coniacent, ſicut glutinum, propter miſtũ eis ſubtiliter ſiccum, quod apprehendit vndique humidum, & non ſinit elabi oleum. Quando vero aquæ admiſcetur, quia lubrica ſimul iuncta, vel lubricum humido compoſitum, auget tumorẽ ſiue quãtitatẽ, ſed non miſcetur ei, ſic, & quælibet pars eius alteret & alteretur ab eo ad mediam naturam miſti. Deinde cum dicit.

Tex.c. 28. Vnde humidum ſit viſcoſum.

VATAB.

Cum autem alterum duntaxat paſſiuum fuerit, aut alterum vehementer & alterum admodum remiſſe, vel nihilo vel certe paulo maius euadet quod ex vtriuſque miſtura conſurgit, quod, in ſtanno et ære accidit. Nonnulla enim entia, inter ſe minus diſcreta ſunt, ambiguntque, videntur enim quodammodo & remiſſa miſceri & quaſi alterum ſuſceptiuum, alterum forma eſſe, quod quidem & in hiſce accidit. Nam ſtannum quaſi affectio quædam ſine materia æris, pene euaneſcit, miſturæ toti colore ſolũ indito, quod idem, & in aliis quoque vſu venit.

Quan-

ANT. *Quando autem alterum ſolum paſſiuum erit, aut ue-*
T.c.90. *hementer hoc autem valde parum, aut nihilo maius eſt id, quod ex ambobus miſtum eſt, aut parum quod contingit circa ſtannum, & æs. Quædam enim balbutiuntur ad inuicem, & epaſoterizant. Videntur enim aliquantulum ac remiſſe miſta eſſe, & alterum quidem ſuſceptiuum, alterum autem ſpecies: quod in his contingit, ſtannū enim ut paſſio aliqua ſine materia æris, pene euaneſcit miſtum omne, color ans ſolum. Idem autem hoc contingit in alius.*

Oſtendit iterum primum, vt melius declaret quæ ſunt quæ nullo modo miſceri poſſunt, dicens, ꝙ quando ſolum alterum eſt paſsiuum, ita quòd non agat in alterum, talia nullo modo miſcentur, & hoc eſt, quando miſcibilia non communicant in materia. Quando vero communicant in materia, ſed vnum vehementer agit, & alterum vehementer patitur, & non tantum agit quantum primum, neque taliū poteſt eſſe miſtio, vel ſi eſt aliqua, parum relinquetur de eo quod vehementer patitur: ſicut patet in ſtanno & ære, ſi enim in liquefacto miſcetur modicum de ſtanno, tunc ſtannū per vehementiam actionis æris euaporat: & nihil forte remanet, niſi calor quidam: & eſt ſimile balbutientibus qui vna litera prolata, aliam diſtincte non proferunt, idem etiam contingit in multis aliis.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Patet igitur ex his quæ diximus, miſtionē eſſe, et quid ea ſit, & quam ob cauſam, & quænā entia miſtilia ſint, quandoquidem nonnulla ſunt eiuſmodi, quæ & pati inter ſe, & facile terminari diuidique poſſunt. Hæc enim cum miſta ſunt non eſſe corrupta, nec ultra eadem ſimpliciter eſſe, nec eorum miſtionem eſſe compoſitionem, nec ad ſenſum, neceſſe eſt. Sed miſtile quidem eſt, quando cum facile definiri queat paſſiuum eſt & actiuum, & ait quod eſt eiuſmodi, miſtile, nam miſtile, id cognomine dici ſolet. Miſtio uero, eſt miſtilium alteratorum vnio.*

ANT. *Manifeſtum igitur ex his quæ dicta ſunt, quòd eſt miſtio, & quid eſt miſtio, & quare eſt, & quæ ſunt miſcibilia entium, quoniam ſunt quædam quaſi paſſiua abinuicē & bene determinabilia, & bene diuiſibilia. Hæc enim neque corrupta eſſe neceſſarium eſt quando miſta, neque adhuc ſimpliciter eadem eſſe quæ prius, neque compoſitionem eſſe miſtionem eorum, neque ad ſenſum. Sed eſt miſcibile quidem quodcunque bene determinabile ens paſſiuum fuerit & actiuum, & tali miſcibile eſt ad homiomerum enim miſcibile, miſtio autem eſt miſcibilium alteratorum unio.*

Recapitulatio. Recapitulat quæ dicta ſunt de miſtione: per quod etiam quarta quæſtio declaratur, quæ fuit primo propoſita in principio huius capituli, dicens manifeſtum eſſe ex his quæ dicta ſunt, & quæ miſtio, & quòd miſtio, & quid eſt, & quare eſt: quia propter paſsionem & actionem contrariorum. Et dictum eſt etiam quæ ſunt miſcibilia: quando iſta paſsiua adinuicem, & bene terminabilia: & talia ſunt bene diuiſibilia. Dictum eſt etiam, quòd ad hoc quòd ſit miſtio, neceſſarium eſt, quòd miſcibilia non ſint ſimpliciter corrupta, nec ſint ſimpliciter eadē, vt prius, ſunt enim corrupta quātum ad formas, & remanent quantum ad virtutem, vt

T.c.84. ſupra oſtenſum eſt. Adhuc etiam oſtenſum eſt, quòd

In digreſ- miſtio non eſt compoſitio minimorum ſecundum naturam, ſicut dicebat vna opinio: nec minimorum ſecundum ſenſum, vt dicebat alia, talia enim minima non ſunt miſcibilia. Sed illud eſt miſcibile, quòd cum ſit bene determinabile eſt actiuum & paſsiuum: & illud qđ admiſcetur cum tali miſcibili, eſt miſcibile ad homiomerum, ideſt facit cum alio miſtum, quod eſt eiuſdem rationis in toto & in partibus. Patet etiam quòd miſtio eſt miſcibilium alteratorum vnio. Quæ quidem alteratio ſolum eſt intelligenda in virtutibus ſiue qualitatibus eorum. Sed, ſi etiam alteratio ſumatur improprie, miſtio eſt miſcibilium alteratorum, corruptorum ſecundum formas vnio.

Quō miſtio nis diffō intelligitur.

ARISTOTELIS DE GENERATIONE & corruptione.

LIBER SECVNDVS.

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

De Elementorum Principiis & numero inquirit & ipſorum Generatione, & de Miſtorum item generatione meminit, & generationis, & corruptionis cauſas inueſtigat.

LECTIO I.

Præmittitur huius libri intentum. Antiquorum præterea ac propria de materiali generationis elementorum principio opiniones tractantur.

VATAB. *De miſtione igitur & tactu, & actione & paſſione, quo pacto hiſce competat, quæ natura mutationē ſubeūt et inſuper de ortu et occaſu ſimplici abſolutoq. qualiter fiat, cuius ſit, & quam ob cauſam: tum etiam de alteratione quid ſit alterari, & quam quodque eorum habeat differentiā, dictum eſt. Reſtat, ut circa ea, quæ elementa corporum appellantur, contemplemur. Nam generatio & corruptio, ſubſtantiis omnibus, quæ natura conſtant, haud ſine ſenſibilibus corporibus competunt.*

ANT. *De miſtione quidem igitur & tactu, & facere et pati*
T.c.1. *dictum eſt, quomodo exiſtant his quæ tranſmutantur ſecundum naturam. Amplius autem de generatione et corruptione ſimpliciter, & quomodo eſt, & propter quā cauſam. Similiter autem & de alteratione dictum eſt, quid eſt alterari, & quam habeat differentiam eorum vnumquodque. Reliquum autem conſiderare circa vocata Elementa corporum. Generatio quidem & corruptio omnib. natura ſubſiſtentibus ſubſtantiis eſt non ſine ſenſibilibus corporibus.*

Poſtquam Philo. in 1. lib. determinauit de generatione & corruptione in cōi, & de motib. conſequentib. ſ. de alteratione & augmento, nunc in Secundo lib. determinat de generatione & corruptione in ſpeciali, ſ. de gñatione & corruptione elementorū. Et circa hoc duo facit, primo recapitulat ea quæ dicta ſunt in 1. lib. & cōtinuat dicta dicendis dando intentionem, Secūdo proſequitur intentum. ibi. Horum autem ſubiectum. Dicit ergo primo, quod dictum eſt iam in 1. lib. de miſtione & de tactu, & de facere & pati, quomodo exiſtunt his quæ tranſmutantur ſecundum naturam, amplius etiam dictum eſt de generatione & corruptione quomodo exiſtat, & propter quam cauſam, ſimiliter etiam dictum eſt de alteratione quid eſt, & in quo differt a generatione & corruptione. Relinquitur autem in hoc Secundo libro conſiderare de corporibus, quæ elementa vocantur, antequam conſideremus in libris de Generatione & corruptione corporum ſpecialium, ſicut lapidum, & metallorum, & plantarum, & animalium, & hoc ideo, quia omnes ſubſtantiæ, quæ generantur & corrumpuntur, non ſunt ſine iſtis ſenſibilibus corporibus. ſ. quatuor elementis. Dicūtur autem elementa antonomaſtice ſenſibilia: quia corū differentiæ ſiue principia,

Quia miſta ſūt ex quatuor elemē tis. Elemē ta dńr antonomaſtice ſēſibilia

cipia, quæ ſunt quatuor qualitates; ſ. calidum, frigidum, humidũ, & ſiccum, ſunt cauſæ omnium aliarum qualitatum tangibilium. Deinde cum dicit.

VATAB.

Quorum ſubiectum materiã quidam vnam eſſe aiunt eam aerem, aut ignem, aut quippiam inter hæc mediũ, qd et corpus ſit et ſeparabile ponentes. Quidam numero plures vna, alii n. ignem et terram, alii & hæc, & tertiũ aerẽ, alii et aquã inter hæc quartum, vti Empe. ex quib. concretionem ſecretionẽmue, aut alterationem ſubeuntib. ortum atque occaſum rebus ipſis contingere dicunt.

ANT.
T. c. 2.

Horum autem ſubiectam materiam, hi quidem eſſe inquiunt vnam, vtputa aerem ponentes, aut ignem, aut aliquod horum medium, quod & corpus eſt, & ſeparabile. Hi autem plures numero, quam vnam: quidam. n. ignem & terram, hi autem & hæc, & aerem tertium, hi autem & hoc et aquam quartum, & Emped. ex quib. congregatis & ſegregatis, & alteratis, aiunt contingere generationem & corruptionem rebus.

T.c.24.
Tex.c.16.
T.c.6.
T.c.6.

Proſequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo inquirit de ſubſtantia & numero eorum, ſcd'o de mutua ipſorũ generatione & corruptione. ibi, Qm̃ autem determinatum eſt. Circa primum duo facit. Primo determinat de materiali principio & formali elementorum, ſcd'o de numero eorum. ibi. Quoniam autem quatuor elemẽta. Circa primum duo facit. Primo determinat de principio materiali, ſecũdo de formali. ibi. Sed non minus. Circa primum duo facit. Primo determinat de materia elementorum ſecundum opinionem aliorum, ſecundo ſecundum opinionem propriam. ibi. Nos autem dicimus. Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorũ, ſecundo reprobat eas. ibi. Quoniam quidẽ igitur principia. Dicit ergo primo quòd quidam fuerunt, qui poſuerunt tñ vnã materiam elementorum. Sed iſti diuerſificati ſunt: quidam enim dixerũt ꝙ illa materia erat aer, quidam vero ꝙ ignis, ſed iſti diuerſificati ſunt, quidam enim poſuerunt quoddam corpus medium, igne quidem denſius, aere autem ſubtilius. Conueniunt omnes iſti in hoc, ꝙ dixerunt ipſam materiam elementorum eſſe corpus ſeparabile actu, & per ſe exiſtens. Alii verò fuerunt, qui dixerunt materiam elementorum eſſe pluri ficatam per numerum, & iſti etiã diuerſificati ſunt, quia quidã dixerunt ipſam eſſe ignẽ, & terram, quidam verò adducũt tertium, ſ. aerem, quidam addunt quartum, ſ. aquam, ſicut Empe. dicunt autem tam ponentes duo quam ponentes plura duobus, ꝙ per congregationem & ſegregationem ipſorum fit generatio & corruptio in rebus. Deinde cum dicit.

antiquorũ opiniones de elementorum generatione de principio materiali.

VATAB.

Quod igitur prima ipſa principia elementaque probe dicantur, ſit in confeſſo, ex quibus ſi aut congregatione ſegregationeue, aut alia mutatione transmutentur, generationem fieri contingat atque corruptionem. Sed qui vnam vltra ea quæ ſunt dicta, materiam faciunt, eamque corpoream atque ſeparabilem, errant. Nam fieri non poteſt, vt corpus hoc, cum ſenſibile ſit, ſine contrarietate exiſtat. Et enim infinitum hoc, quod nonnulli principiũ eſſe dicũt, aut leue, aut graue, aut calidũ, aut frigidũ ſit neceſſe eſt.

ANT.
t. 3.

Quoniam igitur prima principia & elementa bene ſe habet dicere; quòd ſit confeſſum ex quibus transmutatis aut ſecundum congregationem; aut ſegregationem vel ſecundum aliam transmutationem, contingit generationẽ eſſe, & corruptionem. Sed facientes quidem vnam materiam extra prædicta, hanc autem corpoream, & ſeparabilem, peccant. Impoſſibile enim ſine contrarietate eſſe corpus hoc ſenſibile, aut enim leue, aut graue, calidum, aut frigidum, neceſſe infinitum, hoc quod quidam dicunt eſſe principium.

Impoſſibile eſt corpus ſenſibile eſſe ſine contrarietate.
Nota intẽtionẽ philoſophi.

Reprobat prædictas opiniones, & hoc primo, ſecundo quaſi incidenter reprobat opinionem Platonis. ibi. E Vt autem in Timæo ſcriptum eſt. Aduertendum autẽ eſt circa primum, ꝙ non reprobat opinionem ponentium plura elementa, ſed ad præſens concedit eam tanquam propinquam aliqualiter veritati, vnde dicit; ꝙ ſit conceſſum illis, qui ponunt plura elementa eſſe principia, per quorum tranſmutationẽ fit generatio & corruptio, ſiue illa tranſmutatio ſit congregatio, & diſgregatio, ſiue quæcunque alia tranſmutatio, iſti quodammodo bene dicunt. Reprobat autem primam opinionem, vnde dicit, facientes vnam materiam, & hanc corpoream, & ſeparabilem ab omni contrarietate, & ab omni forma elementali, ſicut ꝙ eſt medium inter ignẽ & aerem, peccant: quia impoſſibile eſt ꝙ corpus ſenſibile ſit ſine cõtrarietate. Oportet enim ꝙ illud corpus infinitum, quod ipſi dicunt eſſe principium, ſit aut graue aut leue, & ſi quidem erit leue, mouebitur ad locum ignis, ſi autem graue, mouebitur quod locum terræ, F cuius autem motus eſt & locus illius eſt & forma, quam motus & locus ſequũtur, ergo eſt terra vel ignis, & ſic per conſequens eſt calidum aut frigidũ, & ſic nõ erit ſeparabile a contrarietate, & à forma elementali, vt ipſi ponebant. Deinde cum dicit.

Primũ principiũ atq; elementũ, ſæpius apud Ari. cõfundi, alterũque pro altero ſumi, notiſſimũ eſt. Reprobat opin. ponẽtium vnam materiam in actu elementorũ.

VATAB.

Quod autem in Timæo eſt ſcriptum, nihil habet certi definitiq;. Nam nec ille plane dixit an id quod omnia ſuſcipit ab ipſis ſeparetur elementis, nec vllo vti ſolet, cum tamen prius dixerit illud vocatis elementis, vt aurum aureis operibus eſſe ſubiectum, quamquam id non recte dicitur, ſi hoc dicatur modo. Sed quorum eſt alteratio, ea ita ſeſe habent: quorum vero generatio atque corruptio, ea ex nomine eorum ex quibus fiunt, appellari impoſſibile eſt. At qui longe veriſſimum eſſe inquit, dicere quodque aurum eſſe. Verum cum ſolida ipſa elementa ſint, ad plana vſque reſolutionem facit. Ad primam materiam eſſe planam ipſam, de numero eorum eſt quæ fieri nequeunt.

ANT.
Tex.c.4.

G *Vt autem in Timæo ſcriptum eſt, nullam nullam habet determinationem. Non enim dixit manifeſte pandeches ſi ſeparatur ab elementis. Neque vtitur vllo, cum dixit, eſſe ſubiectum aliquod vocatis elementis prius, vt aurum operibus aureis certe, quamquam & hoc non bene dicitur hoc modo dictum. Sed quorum quidem eſt alteratio, ita eſt: Quorum autem eſt generatio & corruptio impoſſibile illud enunciari, ex quo generatio eſt; ſed tamẽ inquit longe verius eſt eſſe aurum dicere vnũquodq. eſſe. Sed elementis entibus ſolidis vſque ad planiciem facit diſſolutionem, impoſſibile autem matrem & materiã primam planam eſſe.*

Tex.c.5.
Materia prima ẽ ſicut mater.

Reprobat opinionem Platonis de principio elementorum, dicens, Quod illud, quod dixit Plato in Timæo, nullam habet determinationem, quia nihil dixit determinate & manifeſte. Non enim dixit & manifeſte & H determinate, ſi illud principium, quod vocauit pandexes, id eſt receptaculum omnium, ſeparatur ab elementis, ita quòd ſit aliquando actu exiſtens ſub forma elementi, vel non. Neque & dixit, ꝙ eſſet aliquod materiale principium ipſorum elemẽtorum, ſed dicit quòd ſubiectum elementorum ſe habet ad elemẽta, ſicut aurum ſe habet ad opera operata ex auro. Sed certe hoc non bene dr̃, quia impoſſibile eſt, ꝙ id, quòd eſt ſubiectum generationis, ſicut materia, dicatur de ipſo generato, ſicut non dicimus ꝙ caro ſit terra, ſed terrea. Similiter illud qđ alteratur, non recipit prædicationẽ paſſionis in recto, non. n. põt dici, ꝙ hõ ſit albedo, ſed albus. Plato tamen dicit quòd verius eſt dicere vnumquodque opus factum ex auro eſſe aurum, quam ipſum eſſe tale. Sicut verius eſt dicere phialam factam ex auro eſſe aurum; quam phialam, ita etiam verius erit dicere ignẽ vel aquã uel aliud gñatum eſſe ipſũ ſubiectũ, quã eſſe ignẽ uel aquam. Poteſt ergo breuiter ſic ꝛõ formari. Impoſſibile eſt quòd ſubiectum generationis prædi

Primus Platonis lapſus.
Scd's Plat. lapſus.

cetur

E cetur in recto de generato, ſed ſubiectum, quod ponit Plato, prædicatur in recto de elementis, ergo impoſſibile eſt ꝙ ſit ſubiectum generationis, & corruptionis ipſorum. Adhuc etiam peccat Plato, quia cum elementa ſint corpora ſolida, dicit tamen quòd materia eorũ diſſoluitur vſq. ad ſuperficiẽ, vt patet in tertio de Cęlo & Mundo, impoſſibile enim eſt qđ materia prima, quę eſt ſicut materia, ſit ſuperficies. Deinde cum dicit.

Rõ Ari. cõtra Plato. Tertius Pla. lapſus. T.c.3.

VATAB. *Nos autem ſenſibilium corporum quandam eſſe materiam dicimus, ſed eã ſeparari non poſſe, ſed ſemper eſſe cũ contrarietate, ex qua elementa uocata fiunt, de quib. alibi exactius eſt definitum, atque pertractatum. Verũ.n. vero, cũ ad hunc modũ ex materia corpora prima conſtent, de hiſce quoq; determinemus oportet, ſupponentes materiã inſeparabilẽ quidẽ, ſed contrariis ſubiectã, principiũ atque primũ eſſe, non.n. calor frigori, nec frigus calori, ſed* F *quod ſubiicitur utrique, materia exiſtit. Quare primo, quod potentia ſenſibile corpus exiſtit, principium eſt Deinde, contrarietates ipſæ, ceu calor, & frigus. Poſtremo, ignis & aqua & quæ ſunt eiuſmodi, hæc enim in ſeſe transmutari ſolent, nec res perinde habet, ut Empedoc. & cæteri aſſerunt, non enim eſſet alteratio. At contrarietates ipſę transmutari in ſe non ſolent.*

ANT. *Nos autem dicimus eſſe aliquam materiam unam corporum ſenſibilium, ſed hanc non ſeparabilẽ, ſed ſẽper cum contrarietate, ex qua generantur vocata elementa, determinatum eſt autem de his certius, & in aliis. Sed tamen quoniam & hoc modo ſunt ex materia prima corpora, determinandũ & de his. Porro Principium quidem & primum eſſe materiam inſeparabilem, atque ſubiectam contrariis antea ſupponamus, neque enim calidum materia eſt frigido, neque hoc calido, ſed ſubiectum amborum.* G *Quapropter primum quidem potentia corpus id quod ſenſibile, principium eſt, ſecundum autem contrarietates, dico autem, verbi gratia caliditas, & frigiditas: tertio autem neque ignis & aqua & talia. Hæc quidem tranſmutantur adinuicem, & non vt Empedoc. & alii dicunt, neque enim eſſet alteratio, contrarietates autẽ non tranſmutantur.*

Determinat de materia, quæ non eſt ſeparabilis ſimul ab omni forma elementi, nec ab omni contrarietate elementorum ſecundum propriam opinionem, dicens, quod eſt aliqua vna materia ſenſibilium corporũ, ſ. elementorum, quæ non eſt ſeparabilis ſimul ab omni forma elementi, nec ab omni contrarietate: ſed ſemper eſt ſub aliqua forma & aliquibus qualitatibus conſequentibus ipſam formam: & ex iſta materia generantur ſenſibilia corpora, quæ vocantur elementa. Excuſando autem ſe a maiori declaratione, dicit quòd determinatũ eſt in aliis certius, ſ. in Tertio Cœli & Mundi. Sed, quia ibi non eſt plene determinatus modus, ſecundum quem ex materia generantur corpora prima, H determinandum eſt hic quomodo generentur. Ad horum enim manifeſtationem dicit ſumendum eſſe principium hoc, qđ dictũ eſt. ſ. ꝙ eſt materia vna ſubiecta contrariis, inſeparabilis ab eis, quia ſemper eſt cum altero contrariorum, & hoc probat per hoc, quòd caliditas non poteſt eſſe materia frigiditatis, nec econuerſo: ſed oportet aliquod eſſe tertium, vt dicitur in 12. Meta. & in 1. Phyſ. quòd eſt ſubiectum amborum contrariorum, & de vno tranſmutatur in aliud, & ideo Primum principium eſt id, quod eſt potentia corpus ſenſibile, & illud eſt materia iam dicta: Secundum vero principium ſunt contrarietates qualitatum diſtinguentes & determinantes potentiam materiæ, verbi gratia, caliditas, & frigiditas & huiuſmodi. Tertium iam erit elemẽtum conſtitutum ex his, puta ignis, vel aqua, vel huiuſmodi, & alia elementa, quæ tranſmutantur adinuicem, dum eorum communis materia mutatur de vna forma in aliam, vt de igne in formam aeris, & ſimiliter de aliis. Vnde non eſt verum quòd Empe. dixit, & quidã alii, ſ. quòd elementa non tranſmutantur, ſi enim immutabilia ſunt, vt quòd ſolum fuit ignis ſemper ſit ignis, tunc nunquam eſſet generatio, nec alteratio, qđ eſt manifeſte falſum, quia ſecundum contrarietatẽ trãſmutantur, ſicut videmus ad ſenſum, quòd eadem materia, quæ nunc eſt ſub frigiditate aquæ, aliquando eſt ſub caliditate aeris: & quod erat ſub caliditate aeris, aliquando eſt ſub caliditate ignis. Cum ergo huiuſmodi qualitates conſequantur formas ſubſtantiales elementorum, ſicut effectus cauſam ſequitur, dicendum quod ſi fiat tranſmutaiio ipſorum qualitatum, quòd etiam fit tranſmutatio in formis ſubſtantialibus.

Tex.c.53. T.c. 10. & 12. T.c.71.

LECTIO II.

F Quænam qualitatum tangibilium elementorum formalia principia ſint, ac illorum primæ differentiæ.

VATAB. *Verum nihilominus et vt corporis ſunt, qualia et quot principia ſint, dicamus oportet. Nam cæteri ſuppoſitis vtuntur, nec cur talia ſint, aut tot numero dicunt.*

ANT. *Sed non minus erit corporis qualia & quot dicendum principia: Alii quidem enim ſupponentes vtuntur & non dicunt quare talia aut tot ſint.*

De principio formali. Poſtquam Philoſophus determinauit de principio materiali elementorum, hic determinat de principio formali. Et primo dat intentionem ſuam, ſecundo proſequitur intentum. ibi. Quoniam igitur quærimus. Dicit ergo primo, quod non minus debemus dicere de principio formali elementorum quam de materiali. Et intelligo per formale principium ipſas ſenſibiles quali- G tates, potentiam materiæ, vel materiam diſtinguentes: ſecundum quas illa corpora qualia ſunt. Inquirit enim hic Philoſophus principium corporum ſenſibilium, in quantum ſenſibilia ſunt, vt ipſe dicit in litera. Si autem dicatur quòd velit inquirere principia formalia ſubſtãtialia, tunc dicendum eſt, quòd, quia formæ ſubſtantiales ſunt nobis ignotæ, qa inſenſibiles, ideo ꝑ iſtas qualitates, q̃ ſunt immediata principia trãſmutationis ſubſtantialis, dat intelligere ipſa formalia principia ſubſtãtialia, & ideo dicit, quòd etiã oportet dicere quales, & quot ſunt iſtæ qualitates. Ideo autẽ de iſtis determinare oportet: quia alii philo. non reddũt cauſã, quare sũt ſed ſolum ex ſuppoſitione vtũtur eis. Deinde cũ dicit.

VATAB. *Cum igitur corporis ſenſibilis, hoc eſt tangibilis principia diſquiramus: ſenſibile autem ſit quod tactu ſenſum facit: conſtat non omnes corporis contrarietates, ſpecies & principia facere, ſed eas ſolum, quæ ſub tactum cadunt, nam contrarietate, eaque tangibili differunt. Quocirca nec albor, nec nigror, nec dulcedo nec amaritudo, nec* H *item cæterarum quicquam cõtrarietatum, elementũ facit*

ANT. T.c.7. *Quoniam igitur quærimus corporis ſenſibilis principia, hoc autem eſt tangibile, tangibile autem cuius eſt sẽſus tactus, manifeſtum, quoniam non omnes contrarietates corporis ſpecies & principia faciunt, ſed ſolum quæ ſecundum tactum, nam ſecundum contrarietatem differunt, & ſecundum tangibilem contrarietatem: ideo neque albedo & nigredo, neq. dulcedo & amaritudo, ſimiliter aũt neq. aliarũ contrarietatum aliqua facit elementũ.*

Proſequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd non omnes contrarietates ſunt formæ elementorum perfectiuæ, ſed ſolum tangibiles, ſecundo quòd non omnes tangibiles, ſed ſolum primæ: & oſtendit quæ ſunt primæ, ibi. Ipſorum autem tangibilium. Dicit ergo primo, quod, quia nos quærimus principia corporis ſenſibilis, & non omnis ſenſibilis, ſed ſolum tangibilis, tangibile autem ſolum eſt ſenſus tactus: manifeſtum eſt ꝙ non oẽs cõtrarietates faciunt

faciunt ſpecies, corporis ſenſibilis, ſed ſolum illæ, quæ ſunt ſenſibiles ſecundum tactum: & ideo nec albedo, nec nigredo, nec dulcedo, & amaritudo, nec aliqua alia ſenſibilis qualitas, quæ non eſt tangibilis, facit elementa. Et huius cauſa eſt: quia non ſunt primæ, nec actiuæ, nec paſſiuę adinuicem, cuiuſmodi oportet eſſe principia primorum corporum, ſ. elementorum: & ideo non tranſmutant ea, quæ tangunt, & propterea non valent ad generationem & corruptionem elementorum.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Atqui viſus tactu prior eſt, quare & quod ei obiicitur, prius erit. Verum non eſt corporis tangibilis affectio, quatenus tangibile exiſtit, ſed per aliud, quamquam natura prius eſt.*

ANT. *Quamuis prior viſus tactu, quapropter & ſubiectum prius. Sed non corporis eſt tangibilis paſſio ſecundum quòd tangibile, ſed ſecundum aliud, & ſi ſit natura prius.*

Remouet quoddam dubium. Cum enim quærat hic Philoſophus formas perfectiuas corporum elementorum, & cum viſus ſit prior tactu, & ideo obiectū viſus ſit prius obiecto tactus, potius videtur ꝙ formę perfectiuæ elementorum ſint quærendæ penes differentias viſus quam tactus. Sed hoc remouet dicens, quòd quamuis viſus ſit vno modo prior tactu, quia forma etiam dignitate prior eſt omnibus ſenſibus: & ideo obiectum viſus prius eſt obiecto tactus, tamen qualitas, quæ eſt obiectum viſus, non eſt corpus tangibile ſecūdum quòd tangibile: etiam ſi viſum contingat eſſe ſecūdum naturam primum: prior enim forma eſt & dignitate & ſine omnibus ſenſibus. Et ſi eſt, vt dictum eſt, & obiectum viſus prius eſt obiectis aliorum ſenſuum, non tamen omne viſibile, ſed ſolum lumen ſiue lux: quia per ipſam mouet cœlum materiam generabilium & corruptibilium ad omnem formam, tactus autē ſubiecto prior eſt: quia ſubſternitur omnibus ſenſibus, vt patet 2. de Anima. & ſuæ contrarietates ſunt cauſæ omnium contrarietatum, & hoc patet, quia non ſentimus ſecundum tactum, niſi id quod excellit ſecundum qualitates complexionis tas medio tactus, qđ eſt caro: & illæ ſunt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum quarum nulla eſt in cœlo, & ideo cœlum ſecundum naturam non eſt ſenſibile tactu, ſed ſolum elementa, in quibus ſunt quatuor qualitates, ex quibus fit complexio & tactus.

Secundum qd obm viſus eſt prius obiecto tactus & econtra.

Cœlū non eſt ſenſibile tactu.

Deinde cum dicit.

ANT. *Porro ipſorum tangibilium qualeſnam ſint primæ differentiæ & contrarietates, diſtinguamus oportet. Sunt autem tangibiles contrarietates hæ, calidum, frigidum, ſiccum, humidum, graue, leue, durum, molle, viſcoſum, aridum, ſcabrum, glabrum, craſſum, tenue.*

ANT. T.c.8. *Primum autem diuidendæ ſunt ipſorum tangibilium differentiæ & contrarietates. Sunt autem contrarietates ſecundum tactum hæ, calidum & frigidum, humidum et ſiccum, graue leue, durum, molle, lubricum, aridum, aſperum, lene, groſſum & ſubtile.*

Oſtendit quòd nō omnes qualitates tangibiles ſunt formæ perfectiuæ elementorum, ſed ſolum primæ, actiuæ & paſſiuę ſunt adinuicem. Et circa hoc tria facit. Primo diuidit qualitates tangibiles; Secundo oſtendit quòd ſolum hæ quatuor, ſ. calidum, frigidum, humidum, & ſiccum ſunt actiuæ & paſſiuæ. ibi. Horum autem. Tertio oſtendit quòd ipſæ ſunt primæ: quia ad ea omnes aliæ reducuntur. ibi. Subtile autem & groſſum.

Septē contrarietates ſm tactū.

T.c.20. Dicit ergo primo, quòd diuidendę ſunt tangibiles qualitates, ſiue cōtrarietates, vt videamus quæ earum ſint primæ. Sunt autem contrarietates ſecundum tactum hæc, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, graue, leue, durum & molle, lubricum aridum, aſperū lene, groſſum & ſubtile. Rarum autem & denſum, vt in Quarto Phyſico. dicitur, non ſunt qualitates Phyſicæ, ſed poſitio partium materiæ ſecundum propinquum, in denſo: & ſecundum remotum, in raro. Deinde cum dicit.

Rarū & dēſum nō sūt Phy. quali. Tex. c. 24.

Contrarietates ſecundum tactum ſeptem.

Calidum / Frigidum	Aſperum / Lene
Graue / Leue	Groſſum / Subtile
Durum / Molle	Humidum / Siccum
Lubricum / Aridum	

VATAB. *Ex quibus graue & leue neque actiua ſunt, neque paſſiua, non enim quòd alterum quippiam agat patiaturue ab altero, dicuntur. At elementa ipſa inter ſe mutuo actiua ſint & paſſiua, oportet: nam miſcentur, & in ſeſe viciſſim mutantur.*

ANT. *Horum autem graue quidem & leue neque actiua, neque paſſiua, non enim in faciendo aliquid aliud, neque in patiendo ab alio, dicuntur. Oportet autem actiua inuicem & paſſiua eſſe elementa: miſcentur enim & tranſmutantur inuicem.*

Oſtendit quòd hæ ſolum quatuor qualitates ſunt actiuæ & paſſiuę adinuicem, & per conſequens quòd ſunt formæ elementorum. Sed quia graue & leue ſunt propriæ qualitates elementorum, de quibus poſſet videri quòd eſſent ipſorum formalia principia, ideo primo dicitur, quòd non ſunt actiua nec paſſiua, & hoc declarat per modum ſignificandi modum ipſorum, quia non ſignificant actionem, vel paſſionem, cum non ſint nomina verbalia; cum autem elementa miſceantur & tranſmutētur adinuicem, oportet quòd ſint actiua, vel paſſiua, talia autem eſſe non poſſunt, niſi per formalia ſua principia. Ex his igitur manifeſte ſequitur, ꝙ nec graue nec leue ſunt formalia principia elementorum.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Calidum atem frigidumque & humidum ac ſiccum, illa quidem quòd actiua ſint, hæc vero quòd paſſiua, dicuntur. Calidum enim eſt, quod ea congregat quæ eiuſdē ſunt generis. Nam ſegregare, id quod ignem facere aiunt, eſt cognata & quæ eiuſdem ſunt generis congregare, accidit enim, vt aliena eximat. Frigidum vero, quod ex æquo cogit ac congregat tam quæ eiuſdem ſunt generis, quā quæ diuerſi. Humidum autem, quod cum facile terminos ſuſcipiat, proprio non definitur. Siccum vero, quod proprio termino belle definitur, alieno ægre.*

ANT. *Calidum enim & frigidum, humidum & ſiccum, illa quidem quia actiua ſunt, hæc autem quia paſſiua, dicuntur. Calidum enim eſt, quia congregat homogenea. Segregare enim quod inquiunt facere ignem, eſt homogenea cōgregare, contingit enim eximere aliena. Frigidum autem, quod coniungit & congregat ſimiliter & homogenea, et æterogenea, humidum enim indeterminatum proprio termino, bene terminabile eſt alieno. Siccum autem bene terminabile proprio termino, difficulter autem terminabile alieno.*

Calidū qd. Frigidum. Humidū T.c.9. Siccum.

Oſtendit quòd hæ quatuor qualitates, ſ. calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, ſunt actiuæ & paſſiuæ. Et primo oſtendit hoc de calido & frigido, dicens, ꝙ calidum

calidum & frigidum ſunt actiua, & humidum & ſiccum ſunt paſſiua. Sic dicuntur, idest ſic conſignificant eorum nomina: & hoc præcipue ſecũdum græcos, qui forte habent nomina verbalia actiones & paſſiones conſignificantia. Deinde declarat hoc idem per definitiones ipſorum, calidum enim eſt, quod congregat homogenea ſibi: quia ſubtile, quod calido eſt conueniẽs, attrahit, licet enim calidum ſegreget, ſicut dicunt quidam ignem facere, tamen illud ſegregare eſt congregare: quia congregando homogenea ſegregat ætherogenea per accidens. Quod autem frigidum ſit actiuũ, patet etiam per hoc: quia cõgregat omnia, tam quæ ſunt eiuſdem naturæ, quam illa, quæ ſunt diuerſæ. Aliquando enim aqua, terra, palea, & huiuſmodi per coagulationem factam a frigido congregatur. Secundo ibi. Humidum enim. Oſtẽdit quòd humidum & ſiccum ſunt paſſiua per definitiones eorum: definiuntur enim per paſſiones eorum. Humidum enim eſt indeterminatum proprio termino, bene terminabile termino alieno, ſiccum autem terminatur termino proprio, difficulter autem terminabile termino alieno.

Calidũ & frigidum actiua. Humidũ & ſiccum paſſiua. Qũo calidum congregat homogenea. Quod frigidum ſit actiuum.

Deinde cum dicit.

Tenue autem & craſſum, viſcoſum & aridum, durũ & molle, & cætera differentiæ, ex hiſce ſunt, nam, cum quod repletiuum exiſtit, ad humidum ex eo pertineat, quia non ſit definitum, ſed prompte terminari poſſit, & ſequatur id quod ipſum tangit: tenue autem ſit repletiuum, nam paruarum eſt partium, & quod eſt eiuſmodi, repletiuum eſt, totum enim totum tangit, tenue autẽ maxime eſt tale, tenue ſub humido, & craſſum ſub ſicco fore conſtant.

ANT. T.c.10.

Subtile autem & groſſum, lubricum & aridum, & durum, & molle, & aliæ differentiæ ex his ſunt. Quoniã enim repletiuum eſt humidum, quia non eſt terminatum quidem, bene autem terminabile eſt ens, & ſequitur tangentem. Subtile autem repletiuum, ſubtilium enim partium & paruarum partium repletiuum, totum enim totum tangit, ſubtile autem maxime tale: manifeſtum autem quoniam ſubtile quidem erit humidi, groſſum autem ſicci.

Oſtẽdit quòd prædictæ quatuor qualitates ſunt primæ: quia ad eas omnes aliæ reducuntur, & hoc primo facit, ſecundo oſtendit quod illæ non reducuntur ad alias. ibi. Hæ autem non amplius. Circa primum duo facit. Primo oſtendit quod iſtæ ſunt primæ, ſecundo diſtinguit ſiccum & humidum, quia non omne humidũ, nec etiam ſiccum eſt prima qualitas, ibi. Dicuntur autem ſiccum & humidum. Circa primum duo facit. Primo proponit quod omnes aliæ qualitates ſunt ex his, dicens, quod ſubtile & groſſum, lubricum & aridum, & durum & molle, & omnes aliæ differentiæ ſenſibilium qualitatum ſunt ex his. Secundo ibi. Quoniam enim repletiuum. Probat propoſitum, & circa hoc tria facit, quia primo reducit ad iſtas quatuor hanc contrarietatem, ſubtile & groſſum, ſecundo lubricum & aridum. ibi. Et rurſus lubricum. tertio molle & durum. ibi. Amplius molle quidem. Dicit ergo primo, quòd ſubtile eſt ex humido: quod patet ex definitione humidi: quod, quia humidum eſt, ex eo quod non bene terminatur termino proprio, ſed bene terminatur termino alieno, eſt repletiuum: quia ſequitur vndique tangens ipſum, eo quod fluit vſque ad ipſum tangens. Subtile autem repletiuum, eo quod ipſum ſubtilitate, quodlibet minimũ ſubintrat. Vñ manifeſtũ eſt qđ ſubtile eſt effectus humidi: per oppoſitũ aũt groſsũ erit effectus ſicci. Groſsũ autẽ eſt, cuius partes feculentæ non diffũgũtur, & excedit capacitatem eius quod natũ eſt repleri. Sed videtur quod hæc ratio Philoſophi non valeat,

T.c.15. Tex.c.14. T.c.12. Humidũ quo repletiuum. Subtile repletiuum. Dubium. Solutio.

A cum ſit ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura. Dicit enim humidum eſt repletiuum, ſubtile repletiuum, ergo ſubtile eſt humidum. Sed eſt dicendum, quod cum in quolibet genere ſit deuenire ad vnum primum, qđ eſt cauſa ſequentium, vt dicitur Secundo Meta. oportet quod in genere repletiuorum ſit vnum primum, quod per ſe ſit repletiuum, & a quo alia replentia participant, tale autem eſt primum humidum, quod ſupra definitum eſt, vnde licet ratio Philoſophi non teneat ratione ordinationis terminorum in figura, valet tamen ex habitudine cauſæ & effectus. T. c. 4.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Rurſum, viſcoſum ab humido comprehendetur, nam viſcoſum, humidum cum quadam affectione exiſtit, velut oleum. Aridum autem, a ſicco. Aridũ enim eſt, quod perfecte ſiccum eſt, adeo ut ob humiditatis defectum etiã concreuerit.*

B

ANT. T. c.11. T.c.12. *Et rurſus lubricum quidem humidi. Lubricum enim aliquid humidum paſſum eſt, velut oleum. Aridum quidem ſicci: Aridum enim eſt perfecte ſiccum: quapropter & concretum eſt propter defectionem propriæ humiditatis.*

Reducit aliam contrarietatem ad prædictas quatuor qualitates, ſ. lubricum & aridum, dicens, quod lubricum reducitur ad humidum: quia lubricum eſt humidum aliquid, paſſum. Cum enim humidum patitur commiſtionem ſubtilis terrei, & eſt vnctuoſum, tunc ſit lubricum: quia ſubſtantiale terreum ſibi commiſtum non ſinit ſeparari partes eius, ſicut apparet in oleo & aliis vnctuoſis. Aridum autem eſt, qđ eſt perfecte ſiccum non retinens nec ſubtile terreum, nec ẽt humidum vnctuoſum: & ideo quæ coagulãtur, calido primo humiditatem propriam extrahẽte, poſtea vero frigido faciente partes conſtare ſibi, coagulantur.

Lubricũ reducitur ad humidũ accretum.

D

Deinde cum dicit.

VATAB. *Inſuper molle humidum comitari ſolet, & durum, ſiccum, molle enim eſt, quod in ſeſe refugit, ceditque, & non reſiſtit: id quod humidum facere aſſolet. Quamobrem & humidum molle non eſt, ſed molle ſub humido, & durũ ſub ſicco collocatur. Durum ſiquidem eſt, quod concretum ſeu congelatum eſt: quod autem eſt concretum, ſiccum eſt.*

Amplius, molle quidem humidi, molle enim eſt quod cedit in ſeipſum, & non tranſmutans quidem, quod facit humidum. Ideo enim non eſt humidum molle, ſed molle humidi, durum autem ſicci. Durum enim eſt quod coagulatum eſt, coagulatum autem ſiccum.

Reducit tertiam contrarietatem, ſ. molle & durum, dicens, quod molle eſt effectus humidi. Molle enim eſt quod cedit tangenti. Differt tamen ab humido, quia humidum tranſmutat tangens, quia humectat: ſed molle inquantum tale non tranſmutat tangens. Et iõ molle non eſt humidum, ſed eſt effectus humidi. Durum autem reducitur ad ſiccum, ſicut effectus ad ſuam cauſam. Durum eſt enim quod tãgenti non cedit, quia eſt coagulatum, coagulatum autem eſt effectus ſicci, vt prius dictum eſt.

C

Molle ẽ effectus humidi.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Porro ſiccum & humidum multis dicuntur modis, nã & humidum & madens ſicco aduerſantur, & rurſus ſiccum & concretum, humido, hæc autem omnia ad humidum & ſiccum, quæ primo dicta ſunt, attinent. Nam, cum madenti ſiccum aduerſetur, & madens ſit, quod ſuperficietenus extrariam admiſit humiditatem, & humectũ quod introrſus, ſiccum autẽ id quod hæc vacat: malẽs ſub humido, & ei oppoſitum ſiccum, ſub primo ſicco fore conſtat. Rurſum humidum & concretum, eodem modo, humidum cum eſt, quod in penitiore parte propriam habet*

bet humiditatem, concretum vero, quod hac priuatum eſt. Et proinde ex hiſce, alterum humidi, alterum ſicci erit. Conſtat igitur, cæteras omnes differẽtias ad quatuor primas reduci.

Tex.c.14. Siccum & humidum dñr multipliciter. *Dicuntur autem ſiccum & humidum multifariam, opponitur autem ſicco & humidum, & vdu:et rurſus humido, & ſiccum, & coagulatum, omnia autem hæc ſunt ſicci & humidi. quæ prima dicta ſunt. Quoniam enim et vdo opponitur ſiccum, & Vdum quidem eſt, quod habet aliquam humiditatem in ſuperficie, Infuſum autem quidem quod in profundo: ſiccum autem eſt quod priuatur hac, manifeſtum eſt quoniam vdum erit humidi: oppoſitum autem ſiccum, primi ſicci.* T.c.15. *Rurſum aũt humidum, & coagulatum ſimiliter. Humidum enim eſt, quod habet propriam humiditatem in profundo. Coagulatum autem quod priuatur hac. Quapropter & horum erit hoc quidem ſicci, hoc autem humidi. Manifeſtum igitur, quoniam omnes aliæ differentiæ reducuntur ad primas quatuor.*

Oẽs qualitates tangibiles ad primas quatuor reducuntur. Diſtinguit humidum & ſiccum, dicens, quod ſiccũ & humidum dicuntur multis modis. Eſt enim quoddam humidum, quod habet humiditatem in profundo: & hoc poteſt eſſe dupliciter. Quia ſi habet propriã humiditatem, quẽadmodum vua, proprie dr̃ humidũ, ſi autem habet extraneam, ſicut ſpongia, dicitur humidum infuſum. Et eſt quoddam humidum, vel vdum ſecundum aliam literam, quod habet humiditatem in ſuperficie, quod Commen. nominat irroratum, & omnibus iſtis modis elementum humidum opponitur ſicco. (vdũ Auer. irroratum appellat.) Sed ſciendum etiam, quòd multipliciter dicitur ſiccum, vno enim modo dicitur ſiccum corpus groſſum & aridum in ſuperficie, & hoc proprie opponitur humido in ſuperficie: alio autem modo dicitur ſiccum coagulatum, quòd non habet humiditatem in profundo, & huic ſicco proprie opponitur humidum infuſũ. Omnia autem hæc, ſ. humidum iſtis modis dictum, & ſiccum aridum, & ſiccum coagulatum, ſunt effectus primi humidi, & primi ſicci. Occurrit taciteę obiectioni. De aſpero autem & leni non facit Philoſophus mentionem: quia manifeſtum eſt quòd ad illas quatuor reducuntur. Aſperum enim eſt quod habet ſiccitatem in ſuperficie, quæ inæqualiter partes eius conſtare facit: lene autem in ſuperficie habet humorem, qui æqualiter facit fluere partem ad partem. Et ideo vnum horum eſt effectus ſicci, ſ. aſperum: & aliud eſt effectus humidi, ſ. lene. Concludit igitur ex prædictis manifeſtum eſſe, quòd omnes aliæ differentiæ tangibilium qualitatum ad illas quatuor reducuntur. Deinde cum dicit.

VATAB. *Et has non amplius in pauciores reduci, neque enim calidum, ideſt quod humidum, aut quod ſiccum eſt: neque humidum, quod calidum, aut quod frigidum eſt, neque frigidum & ſiccum ſubalterna ſunt, neque ſub calido & humido ſtruuntur. Quare quatuor eſſe has neceſſe eſt.*

ANT. *Hæ autem non amplius in pauciores. Neque enim calidum eſt id quod ſiccum, aut quod humidum eſt, neque humidum quod calidum, aut quod frigidum, neque frigidum quod ſiccum, neque ſubminem, neque ſub calido & humido ſunt, quapropter neceſſe quatuor eſſe has.*

Oſtendit quòd illæ non reducuntur ad alias, nec in pauciores, nec ad ſeinuicem, quia calidum non eſt ſiccum, ita quòd caliditas ſit frigiditas quædam, vel effectus eius. Nec frigiditas eſt caliditas, vel ſiccitas, vel humiditas quædam. Nec humiditas eſt caliditas, vel frigiditas. Nec frigiditas eſt ſiccitas. Nec calidum eſt frigidum, vel econuerſo, ſicut ſub cauſa. Nec etiam frigiditas & caliditas ſunt ſub humido & ſicco vel econuerſo.

A Neceſſe eſt igitur has quatuor qualitates eſſe primas. Sed uidetur hoc non eſſe verum, quia in Primo Mete. dicitur quod ſtellæ per motum ſuum, & per reflexionem radiorum cauſant calorem in iſtis inferioribus, & maxime Sol: & ita videtur quod non omne calidum ſit effectus primi calidi, cum ipſæ ſtellæ non ſint calidę, nec per tales qualitates effectæ calidæ. Saturnus etiam dicitur cauſare frigiditatem in aere, & ita nõ omne frigidum erit effectus primi frigidi. (Dubium. Ca. primo) Ad quod dicendum eſt quod Philoſophus hic loquitur de qualitatibus actiuis & paſſiuis adinuicẽ, inter quas ſunt prædictæ quatuor qualitates, vt oſtenſum eſt. (Solutio.) Qualitates autem ſtellarum, puta lux, vel aliqua alia virtus earum, licet cauſarent in iſtis inferioribus aliquam qualitatem, non tamen ab eis patiuntur, cum eorum ſubſtantia nõ communicet in materia, vt dicitur in Duodecimo Meta. & ideo ceſſat obiectio. T.c.10.

B

LECTIO III.

Numerum elementorum, & illorum qualitates ſecundum veritatem & ex Philoſophis affert.

VATAB. *Cum autem elementa ſint quatuor, & eorum quæ ſũt quatuor ſex ſint copulæ, contraria autem ſimul copulari non poſſint, calidum enim & frigidum, & rurſum ſiccũ & humidum idem eſſe, eſt impoſſibile, conſtat quòd elementorum copulæ quatuor erunt, nempe calidum & ſiccum, calidum & humidum, rurſum frigidum & ſiccum, & frigidum & humidum, atque hæc, corpora ea, quæ ſimplicia videntur eſſe, ignem, inquam, aerem, aquam, & terram ſecundum rationem comitari ac ſequi ſolent. Nam ignis calidus ſiccusque eſt. Aer vero frigidus & humidus, nam aer, velut vapor eſt. A qua frigida humidaque: Terra, frigida atque ſicca: Vnde fit vt differentiæ illæ non iniuria primis corporibus diſtribuantur, & iuxta rationem eorum numerus conſtet.*

C

ANT. T.c.16. Coniugationes poſſibiles quatuor, impoſſibiles vero duæ. *Quoniam autem quatuor ſunt elementa, eorum autẽ quatuor, ſex coniugationes ſunt, contraria autem non innata ſunt coniungi. Calidum enim & frigidum eſſe idẽ, & rurſus humidum & ſiccum impoſſibile: manifeſtum eſt, quoniam quatuor erunt elementorum coniugationes calidum & ſiccum, calidũ et humidum, & rurſus frigidum & humidum, & frigidum & ſiccum. Et aſſecutum eſt hoc ſecundum rationem ſimplicibus apparentibus corporibus; igni & aeri, & terræ, & aquæ. Ignis enim calidus & ſiccus: Aer autem calidus & humidus: velut euaporatio enim aer. Aqua autem frigida & humida, Terra autem frigida et ſicca, vt rationabiliter diſtribuantur differentiæ primis corporibus, & multitudo eorum ſit ſecũdum rationem.*

D

Poſtquam Philoſophus determinauit de principiis elementorum, ſ. de materiali & formali, hic determinat de numero eorum, & circa hoc duo facit, primo determinat de numero eorum, ſecundo, cum in quolibet elemento ſint duæ qualitates, oſtendit in quolibet quę qualitas dominetur in eo. ibi. Sed tamen ſimpliciter quatuor entia. T.c.23. Circa primum duo facit. Primo probat numerum elementorum, ſecundo confirmat dictum ſuum per opiniones aliorum. ibi. Omnes enim quidem qui ſimplicia corpora. Ad euidentiam primæ partis ſciendum eſt, quod elementum communiter ſumptum poteſt dici omne quod venit in compoſitionem alicuius. Eſt enim elementum ex quo componitur aliquid primo, & eſt in eo, ut dicitur in 5. Met. Secundum hoc T.c.4. ergo ſumendo communiter elementum, ipſæ primæ quatuor qualitates poſſunt dici elemẽta, cum ex ipſis, vt

vt dr in litera, componantur ſex coniugationes. Vel aliter. Quia alio modo dicuntur elementa prima propoſitiones demonſtrationis, ex quarum virtute procedũt cæteræ demonſtrationes, in quas omnes propoſitiones aliæ reducuntur. Ad horum ergo ſimilitudinem ipſæ primæ tangibiles qualitates poſſunt dici elementa, qa omnes aliæ, vt oſtenſum eſt, ſunt effectus earum, & in eas cęteræ reducuntur. Dicit ergo primo Philoſophus. Cum ſint quatuor elementa, ideſt quatuor tangibiles qualitates, & non quatuor ſimplicia corpora, vt quidã exponunt, nondum enim probatus eſt numerus earũ, quatuor autem qualitatum ſint duæ coniunctiones, ſ. calidum & frigidum, ſiccũ & humidum, quæ ſunt duæ impoſſibiles coniugationes, quia impoſſibile eſt contraria eſſe in eodem: manifeſtum eſt quòd ſolum reliquæ quatuor coniugationes erunt poſſibiles. ſ. calidum & ſiccum, calidum & humidum, frigidum & humidũ, frigidum & ſiccum. Et hoc quod dictum eſt ſecundũ hanc rationem, aſſecutum eſt, ideſt conueniens eſt, his quæ apparent in ſimplicibus corporibus, ſ. in igne, aere, aqua, & terra. Ignis enim eſt calidus & ſiccus, & ita conſtituitur per primam coniugationem: Aer calidus & humidus, per ſecundam: Aqua frigida & humida, per tertiam: Terra frigida & ſicca, per quartam. Et ſic primæ differentiæ qualitatum rationabiliter diſtribuũtur primis corporibus, ſ. quatuor elementis, & oportet quòd multitudo primorum corporum ſit ſecundum prædictam rationem, quia primæ qualitates non poſſunt niſi quadrupliciter combinari. Deinde cum dicit.

Elem. qd.
Primæ qualitates elementa dicuntur.
Et primæ propoſitiones.
Expoſitio textus.

Combinationes poſſibiles quatuor.

1. Ignis.	Calidum Siccum	Calidum Humidum	Aer. 2.
3. Aqua.	Frigidum Humidum	Frigidum Siccum.	Terra. 4.

Combinationes impoſſibiles duæ.

1. Calidum & Frigidum.
2. Humidum & Siccum.

VATAB. *Omnes enim & qui ſimplicia corpora elementa faciũt alii vnum, alii duo, alii tria, alii quatuor eſſe volunt. Qui igitur tantum vnum eſſe dicunt, deinde denſitate, & raritate cætera generant, hiſce duo principia facere, rarum, inquam, & denſum, aut calidum & frigidum accidit, hæc enim opificis munus obeunt; vnum autem ſubiici ſolet, ſicuti materies. Qui vero continuo duo, ut Parmenides ignem & terram, faciunt, quæ intermedia ſunt, ceu aerem & aquam, horum miſturas eſſe aſtruunt. Eodem modo & qui eſſe tria inquiunt, quẽadmodum Plato in diuiſionibus, medium ſiquidem miſturam congeriemque facit. Atque eadem ferè dicunt, qui duo, & qui tria faciũt, verum illi medium in duo ſecant; hi vero unum faciunt medium.*

ANT. *Omnes enim quidem, qui ſimplicia corpora elementa faciunt, hi quidem unum, hi autem duo, hi autem tria, hi autem quatuor faciunt. Quicunque quidem igitur vnum dicunt ſolum, deinde denſitate & raritate alia generant, his contingit duo facere principia, & rarum & denſum, aut calidum & frigidum, hæc enim actiua, unum autem ſupponitur, veluti materia. Qui autem mox duo faciũt, vt Parmenides, ignem & terram, intermedia miſturam faciunt horum, puta aerem & aquam. Similiter autem & qui tria dicunt, quemadmodum Plato in diuiſio-*

T.c.17.
Vide Pri. Phy. text. com. 55.
T.c.18.
Vide Prio Phyſi. tex. com. 41.
Tex.c.19.

A *nibus, medium enim miſturam facit, & ferè eadem dicunt & qui duo, & qui tria dicunt, præterquam, quòd hi quidem incedunt in duo media, hi autem unum ſolum faciunt.*

Confirmat quod dixit per opinionem antiquorum. Duo autem dixit Philoſophus. Primum eſt, quòd elementa non ſunt plura quam quatuor. Secundum eſt, quòd ipſa agunt & patiuntur per differentias contrariarum tangibilium qualitatum, in quibus duobus concordat quodammodo cum antiquis, vnde dicit, quod omnes antiqui, qui dicunt elementa ſimplicia corpora, conueniunt in hoc, quod non excedunt quaternarium numerum, differunt tamen, quia quidam dicunt primũ elementum eſſe tantum vnum, quidam dicunt elementa eſſe duo, quidam tria, quidam quatuor, ergo in hoc concordat cum antiquis, qui quaternarium numerum non tranſcendunt, concordat etiam cum eis in ſecundo, quia dicunt ipſa elementa, ſiue vnum, ſiue plura pati per contrarias qualitates. Quicunque enim vnum ſolum dicunt elementum, dixerunt alia generari ex ipſo denſitate & raritate, quæ ſunt contrariæ qualitates, iſti ergo dixerunt duo principia præter elementum ipſum, quod dicebant eſſe quandam mediam naturam corpoream ſubtiliorem aere, & denſiorem igne: ex quo per denſitatem & raritatem ex eo alia generari, vel per calidum & frigidum, per frigidum quidem condenſans, per calidum autem rarefaciens, hæ enim qualitates, cum ſint contrariæ, agunt & patiuntur adinuicem, vnum autem, ſ. prædictum elementum, ſupponitur eis ſicut materia. Qui autem duo faciunt, vt Parmenides, qui ponit ignem & terram eſſe elementa, ponebant etiam inter ea duo media, ſ. & aerem & aquam, quæ dicebant fieri ex iſtis duobus per rarum & denſum, quia quando rarefit terra generatur aqua, quando autem cõdenſatur ignis generatur aer, vnde iſte etiam ponebat ea pati per contrarias qualitates, & in hoc conuenit cũ Philoſopho. Similiter autem & qui dicunt tria eſſe elementa, ponunt duo extrema contraria, & vnum medium, ſicut Plato in ſuis diuiſionibus, vbi diuidit elementa. Ponit.n. unũ ex parte formæ, & magnũ & paruum, quæ ſunt contraria, ex parte materiæ. Dicit etiam quoddam medium eſſe miſtum ex magno & paruo. Ferè autem dicunt idem qui ponunt duo principia, & ponentes terram, vtique enim ponunt duo extrema & differunt, quia ponentes duo elementa, ſicut Parmen. ponunt duo media, ponentes autem terram, ponunt vnum medium. Deinde cum dicit.

B
Qũo ponẽtes vnum principiũ ponebant contrarias qualitates.
Parmenides qũo.
D
Plato qũo.

VATAB. *Porro nonnulli ſtatim quatuor eſſe aiunt, vt Empedocles. Cogit autẽ & hic illa, in duo, nam igni cætera omnia contraponit. Ignis autem & aer & vnumquodque eorum quæ dicta ſunt, haud quaquam ſimplex eſt, ſed miſtum. Quæ vero ſunt ſimplicia, talia quidem ſunt, non tamen eadem, vt quod igni ſimile eſt, igneum non ignis: & quod aeri, aereum non aer exiſtit, ſimili modo, et de cæteris quoque dicendum eſt. Ignis etiam, caloris eſt exceſſus, perinde vt glacies, frigoris. Nam congelatio & feruor, exceſſiones quædam ſunt: illa quidem frigoris, hic uero caloris. Igitur ſi glacies, humidi & frigidi congelatio ſit; & ignis, calidi & ſicci feruor erit, quamobrem, nec ex glacie gigni quicquam, nec ex igne poteſt.*

C

ANT. *Quidam autem & mox quatuor dicunt, ut Empedoc. congregat autem & hæc in duo, igni enim omnia alia contraponit. Non eſt autem ignis & aer & vnumquodque prædictorum ſimplex, ſed miſtum. Simplicium autem, talia quidem ſunt, non tamen eadem, verbi gratia quod eſt igni ſimile, igneum, non ignis: & quod aeri, aereum, ſimiliter*

Igni oĩa cõtraponit Empedoc.
T.c.20.

T.c.21. Ignis ẽ caliditatis ſuperabundantia.

ter autem & in aliis. Ignis autem eſt ſuperabundantia caliditatis, quemadmodum & glacies frigiditatis. Coagulatio quidem, & arſio ſuperabundantiæ quædam ſunt, illa quidem frigiditatis, hæc autem caliditatis. Si igitur glacies eſt coagulatio frigidi & humidi, ignis erit arſio calidi & ſicci, ideo nihil ex glacie generatur, neque ex igne. A

Qũo Empe. reducit elementa.

Ponit ſpecialiter opinionem Emped. & eam declarat dicens, quòd quidam, ſicut Empe. & eius ſequaces, ponunt ſtatim quatuor elementa. Dicit autem mox: quia licet aliqui poſuerunt quatuor, non tamen principaliter, ſed duo media, ſicut aerem & aquam dicebant ex aliis generari. Iſta autem quatuor elementa reducit Emp. in duo cõtraria, ex vna .n. parte ponit ignẽ, & ex alia parte aquã, igni tria alia contraponit, vnde concordat Ariſtot. cum Emped. in duobus, licet non omnino, ſ. in numero elementorum, & contrarietate eorum. Vlterius autem incidenter declarat opinionem dicẽs, quòd ſecundum Emped. elementa, quæ nos ſentimus, non ſunt pura, ſicut ignis, quem ſentimus, non eſt purus, neque aer, nec aliquod aliorum, ſed vnumquodq. eſt miſtum: tamen ſimplicia elementa ſunt talia, ideſt iſtis, quæ videmus, ſimilia, non tamen eadem verbi gratia, id, quod eſt ſimile igni, puta flamma, non eſt ignis, ſed ignea: eſt enim flamma ſpiritus ſicci ardor, vt dicitur in Primo Meteorologicorum, & quod eſt ſimile aeri non eſt aer, ſed aereum, & ſimiliter de aliis. Dicit & Emped. quòd ignis, qui circa nos eſt, eſt quędam ſuper abundantia caliditatis, ſicut glacies eſt quædam ſuperabundantia frigiditatis. Coagulatio enim & arſio ſunt ſuperabundantiæ quædam: hæc quidem frigiditatis in glacie, hæc autem caliditatis in igne circa nos exiſtente. Si igitur glacies eſt coagulatio humidi & frigidi, & ignis eſt ſuperabundans arſio calidi & ſicci, quia vtrũque eorum a temperamento miſtionis recedit: ideo nihil ex glacie generatur, nec ex igne qui eſt circa nos: licet vtrunque ſit miſtum. Secundum autem quoſdam aliter inducitur hæc litera, vt legatur ſecundum opiniõnem Ariſt. Deinde cum dicit.

B

Elementa q̃ ſentimus nõ ſũt pura elemẽta ſecundum Empedoc.

Flãma nõ eſt ignis, ſed ignea.

Lege 1. Librũ Mete. Lec. 40. & li. 4. t. 173. Item t. 28. huius 2. libri.

Nihil ex glacie & ex igne generatur.

C

Notabile.

VATAB. *Cum autem ſimplicia corpora ſint quatuor, ẽ duob. vtrunque vtriuſque locorum eſt. Ignis enim & aer, eius qui ad ſuperficiem terminumque vergit, terra vero & aqua eius qui ad medium. Atque ignis & terra extrema quidem ſunt & ſynceriora: aqua vero & aer, media & miſta magis. Et vtraque etiam vtriuſque contraria ſunt, nam igni aqua, aeri vero terra aduerſatur: hęc enim contrariis affectibus conſtant.*

ANT. T.c.22. *Entibus autem quatuor ſimplicibus corporibus, vtrunque duorum locorum eſt vtriuſque. Ignis & aer, eius qui ad terminũ fertur: aqua autem & terra eius qui ad medium. Et extrema quidem & ſincera ignis & terra: media autem miſta magis nimirum aqua & aer. Et utraque vtriſq; contraria, igni quidem enim eſt contraria aqua, aeri autem terra, hæc enim ex contrariis paſſionibus conſtituta ſunt.* D

T.c.8.

Remouet quandam dubitationem. Quæ talis eſt cũ enim ſint quatuor ſimplicia corpora, vt probatum eſt videtur quod oporteat ponere quatuor loci differentias, quæ ipſis corporibus aptantur. Hanc ergo remouet dicens, quod cum ſint quatuor ſimplicia corpora, vnumquodque ipſorum eſt alterius duorum priorum locorum, ſ. loci ſurſum & loci deorſum: hæc enim ſũt primæ differentiæ loci, vt dicitur in Secundo de Cœlo & ideo dicitur hic priorum duorum. Ignis enim & aer ſunt illius loci, qui eſt ad terminum ſurſum. Terra autẽ & aqua ſunt illius loci, qui eſt deorſum, non pariter, ſed extrema ſunt magis ſincera: ſicut ignis, qui eſt ſimpliciter leuis, iõ ſimpliciter fertur ſurſũ terra vero ſimpliciter deorſum, quia ſimpliciter grauis. Sed media elementa vtroque participant, aqua enim leuis eſt in terra, & grauis eſt in aere, & in igne, cum ergo aqua plus hẽat de grauitate, quam de leuitate, magis communicat cũ terra, & ideo vtrique datur vnus locus, ſimiliter autem de aere & igne. Addit autem ad hoc, quod conſtituta ſunt ex contrariis quatuor paſſionibus, & primis, ex quibus grauitas & leuitas cauſatur, & cæteræ tangibiles qualitates. Deinde cum dicit.

VATAB. *Verum enimuero, cum ſimpliciter quatuor ſint, vnumquodque vnius eſt. Terra ſiquidem, ſicci potius eſt quam frigidi. Aqua vero, frigidi magis quam humidi: Aer, humidi magis quam calidi: Ignis, calidi magis quam ſicci.*

ANT. T.c.23. *Sed tamen, cum ſimpliciter quatuor ſint, vnius vnumquodque eſt: Terra enim ſicci magis quam frigidi: Aqua autem frigidi magis quam humidi, Aer autem humidi magis quam calidi: Ignis autem calidi magis quam ſicci.*

Quæ qualitas in ſũmo ſit cuilibet elemẽto, Ari. hic nõ elementa ipſa, ſed ambas cuiuſq. elementi qualitates inter ſe cõparat.

Notabile.

Oſtendit quæ qualitas in quolibet elemento dominetur dicens, quòd elemẽta, cum ſint quatuor: & quod libet habeat duas qualitates, non tamen habet eas æqualiter, ſed vnumquodque eſt vnius, ideſt in vnoquoque dominatur vna, ſicut in terra magis dominatur ſiccitas quam frigiditas: in aqua magis frigiditas quã humiditas, in aere magis humiditas quã caliditas: in igne vero magis dominatur caliditas quam ſiccitas. Non eſt autem intelligendum, vt quidam dicunt, quòd terra, licet ſit magis ſicca quam frigida, quòd propter hoc ſit ſiccior igne, quia litera non dicit, ratio enim in contrarium perſuadet. Duæ enim ſunt cauſæ ſiccitatis, vna eſt frigus cõdenſans & comprimens humidum, & per cõſequens remouetur ſiccitas, quæ non eſt aliud quã humiditatis priuatio, alia cauſa eſt caliditas humiditatẽ conſumens, manifeſtum autem eſt quòd motus cauſat calorem in eo quod poteſt calefieri, neceſſe ergo in materia illa maxime profundet, quæ ſemper eſt iuxta velociſſimum motum: hęc autem eſt materia ignis vnde ignis eſt calidiſſimum omnium calidorum, vt dicitur Secundo Metaph. potentior autem eſt ignis caliditas ad conſumendum humidum, quam terræ frigiditas: & icccirco ignis ſiccior eſt quam terra. Vlterius autẽ, cum virtus mouentis ſit minor in remoto, quam in propinquo, minus calefacit motus cœli materiam aeris, immoq. minime. Remanebit ergo humida magis quam calida. Non tamen magis quam aqua, quia in aqua eſt frigiditas faciens ad ſe fluere humidum: caliditas autẽ aeris non facit ad ſe fluere humidum: & ideo aqua eſt magis humida quam aer, ſenſu enim ſenſibilia iudicamus, manifeſtum eſt autem omnibus habentibus ſenſum tactus, quòd aqua humidior eſt quam aer. Eſt tamen & minus frigida quam terra, quòd ſic patet. Frigiditas enim cauſatur ex diſtantia ab orbe, ſicut caliditas ex propinquitate, cum ergo inter cætera elementa terra magis diſtet a cœlo, neceſſario ſequitur quod terra frigidiſſima ſit inter omnia elementa.

Aer magis humidus quam calidus.

Aqua humidior aere.

Terra frigidior aq.

LECTIO IIII.

Quomodo elementa, & quæ inuicem facilius difficulterue generari contingat, exponitur.

VATAB. *Cum autem prius ſit definitum ſimplicia corpora mutuam ſubire generationem, & ea inſuper gigni ad ſenſũ videãtur, nam alioqui non eſſet alteratio, quippe cum ea,* in

in rerum tangibilium affectibus ſita ſit, quiſnam mutuæ generationis ſit modus, & vtrum quoduis ex quouis gigni poſſit, an aliqua & aliqua non dicendum videtur.

ANT. T.c.24. *Quoniam autem determinatum eſt prius quòd eſt ſimplicibus corporibus ex inuicem generatio, ſimul autem & ſecundum ſenſum videntur generata. Non enim eſſet alteratio. Secundum tactus enim paſſiones alteratio eſt, dicendum quis modus adinuicem tranſmutationis. Vtrum omne ex omni generari poſſibile ſit, aut hoc quidem poſſibile, hoc autem impoſſibile.*

Poſtquam Philoſophus inquiſiuit numerum elemẽtorum per formalia principia ipſorum. Hic determinat de generatione & corruptione adinuicem, & vniuerſaliter tam de generatione ſimplicium quam miſtorum: & circa hoc duo facit. Primo oſtendit de generatione elementorum adinuicem, & compoſitorum ex elementis, ſecundo de cauſis generationis & corruptionis. ibi. Quia vero ſunt quædam generabilia. Circa primum duo facit. Primo determinat de generatione elementorum adinuicem, ſecundo de generatione compoſitorum ex elementis. ibi. Ex elementis aut ex quib. Circa primum duo facit. Primo determinat de tranſmutatione mutua elementorum ſecundum opinionẽ propriam, ſecundo reprobat opiniones aliorum. ibi. Quoniam autem quæ tranſmutantur. Circa primum duo facit. Primo oſtendit quomodo elementa ex inuicem generantur, ſecundo quòd habent vnam materiã ſuſceptiuam exiſtentem in potentia, non actu. ibi. Sed tamen adhuc. Circa primum duo facit. Primo ponit quod intendit, ſecundo proſequitur intentum. ibi. Quoniam quidem igitur omnia. Dicit ergo primo, quòd quia determinatum eſt hic, & in Tertio lib. de Cœlo & Mundo, quòd corpora ſimplicia, ſ. elementa adinuicẽ generantur: & cum hoc etiam ad ſenſum videmus, ipſa ſunt adinuicem generata: quia niſi ita eſſet, non eſſet alteratio inter ea, cum tamen videmus quòd alteratio ſecundum paſſiones tactus eſt inter ea, & ipſæ paſſiones inter ſe prædominantes tranſmutant ſubſtantiam eorum adinuicem, quoniam, inquam, ita eſt, dicendum eſt nunc, quis modus adinuicem tranſmutationis, & dicendum eſt, vtrum ſit poſſibile ꝙ quodlibet elementum ex quolibet elemento generetur, vel ꝙ tantum vnũ generetur ex vno, ſi impoſſibile generari ex alio.

(Margin: T.c.51. — Tex.c.56. — T.c.35. — T.c.31. — Tex.c.52.)

Deinde cum dicit.

VATAB. *Quòd igitur vniuerſa in ſeinuicem tranſmutari nata ſint, palam eſt, nam generatio in contrarium, & è contrario ſit. Omnia autem elementa inter ſe contrarietatem ex eo habent, quia differentiæ ipſæ contrariæ ſunt. Nam aliis, ceu igni & aquæ, ambæ ſunt contrariæ, ille enim calidus ſiccuſque eſt, hæc vero humida & frigida. Aliis vero, vt aeri & aquæ, altera ſolum, nam ille quidem humidus caliduſque eſt, hæc vero frigida & humida. Quare in vniuerſum quidem patet, quoduis è quouis gigni natum eſſe.*

ANT. *Quoniam quidem igitur omnia innata ſunt adinuicem tranſmutari manifeſtum eſt, generatio quidem enim in contraria & ex contrariis, elementa autem omnia habẽt contrarietatem adinuicem, quia differentiæ cõtrariæ ſunt, ſed his quidem enim ambæ contrariæ. v.g. igni, & aquæ, hoc enim calidum & ſiccum, hæc autem frigida & humida, his autem altera ſolum. v.g. aeri, & aquæ, hic enim calidus & humidus, hæc autẽ frigida, & humida. Quapropter vniuerſaliter quidem manifeſtum, omne ex omni generari natum eſt.*

(Margin: Elementa adinuicem cõtrarietatẽ habent. — Quodlibet elemẽtum generatur ex quolibet.)

Proſequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit generationem elementorum in communi, ſecundo magis in ſpeciali, oſtendendo differentiam inter ea quantum ad eorum tranſmutationem. ibi. Iam autem ſecundum vnumquodque. Primo oſtendit qđ elementa adinuicem tranſmutantur tali rõne. Gñ. nũ eſt ex contrariis, & in contraria, oĩa elementa habent contrarietatem adinuicem, quia eorum differentiæ ſũt contrariæ, oſtenſum eſt ergo quòd elementa adinuicem generantur. Maiorem propoſitionem manifeſtat inducendo in ſingulis elementis dicẽs, quòd quædam elementa ſecundum ambas differentias contrariantur, ſicut ignis & aqua, ignis enim eſt calidus & ſiccus, aqua vero frigida & humida, calidum autem & frigidũ ſũt contraria, & ſimiliter humidum & ſiccum, quædam autem contrariantur ſolum ſecundum alteram qualitatẽ, ſicut aer & aqua: quia aer eſt calidus, & aqua eſt frigida, ſed in humiditate conueniunt, ſimile eſt de terra & igne, & de terra & aqua. Sic ergo concludit quod vniuerſaliter manifeſtum eſt, quod quod libet elementum ex quolibet generatur. Deinde cum dicit.

VATAB. *Iam vero quo pacto ex omnibus omnia fient, ſingulatim percipere haud quaquam eſt difficile. Different tamen, nam celerius & tardius, item facilius difficiliuſque alia aliis tranſmutationem ſubeunt. Quę enim ſymbolum inter ſe habent, horum celeris eſt migratio, quę vero non habent, tarda: quòd facilius ſit vnum quam multa mutari, verbi cauſa, ex igne fiet aer, altero mutationem ſubeunte, nam ille quidem calidus, ſiccuſque eſt, hic vero calidus & humidus, quare ſi ſiccitas vincatur ab humiditate, orietur aer. Rurſum ex aere aqua fit, ſi calorem frigus euincat, ſiquidem aer humidus caliduſque eſt, aqua vero frigida & humida, quare mutato calore, fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoque fiet terra, et ex terra ignis, nam vtraque ad vtraque ſymbola habent, aqua enim humida frigidaque eſt, terra vero frigida & ſicca, quare ſi humiditas vincatur, emerget terra. Et rurſum cum ignis calidus ſit & ſiccus, terra vero frigida & ſicca, ſi frigiditas intereat, ignis è terra fiet. Quare patet, circularem generationem ſimplicibus competere corporib. Atq; hic mutationis modus promptiſſimus eſt, propterea quod quæ deinceps ſunt, ſymbolum habent.*

ANT. T.c.25. *Iam autem ſecundum vnumquodque non eſt difficile videre, quomodo omnia ex omnibus fiant. Differt autem in citius, & tardius, & facilius & difficilius. Quęcunq; enim habent ſymbolum adinuicem, uelox horum eſt trãſmutatio; quęcunque autem non habent, tarda, quia facilius eſt vnum quam multa tranſmutare, verbi gratia, ex igne quidem enim erit aer altero tranſmutato, hoc enim erat calidum, & ſiccum, hoc autem calidum & humidũ: quapropter ſi dominabitur, ſiccum ab humido, aer erit. Rurſus autem ex aere aqua erit, ſi dominabitur calidum a frigido: hoc quidem enim fuerat calidum, & humidũ, hoc autem frigidum & humidum, quapropter tranſmutato calido, aqua erit. Eodem modo & ex aqua terra, & ex terra ignis, habent enim ambo ad ambo ſymbola, aqua quidem humida & frigida, terra autem frigida & ſicca; quapropter dominato humido terra erit. Et rurſus ignis, quoniam calidus & ſiccus, terra autem frigida et ſicca, ſi corrumpatur frigidum, ignis erit ex terra. Quapropter manifeſtum quòd in circuitu erit generatio in ſimplicibus corporibus: & facilis hic modus tranſmutationis, quia ſymbola inſunt his, quę ordinata inter ſe ſunt.*

(Margin: In habẽtibus ſymbolum facilior eſt tranſitus.)

Determinat de generatione ipſorum magis in ſpeciali. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quomodo vnum elementum generetur ex vno, ſecundo quomodo vnum generetur ex duobus. ibi. Si autem vniuſcuiuſque. Circa primum duo facit. Primo oſtendit quæ ſunt quæ faciliter & cito adinuicem tranſmutantur, ſecundo

cundo quę ſunt quæ tardius & difficulter . ibi. Ex igne aqua. Dicit ergo primo, quòd licet omnia elementa in hoc conueniant, quòd quodlibet ex quolibet generatur: differunt in hoc, quòd quædam ipſorum facilius & citius, & quædam tardius & difficilius ad inuicem tranſmutantur. Quæcunque enim habent ſymbolum, id eſt conuenientiam in aliqua qualitate, citius & facilius trāſmutantur adinuicem: illa vero, quæ in nulla qualitate conueniūt, tardius & difficilius, & ratio huius eſt: quia, cum ea, quæ habent ſymbolum tranſmutantur, non eſt neceſſe tranſmutari niſi tantū in alteram qualitatem: quando vero ea, quæ tranſmutantur adinuicem in nulla qualitate conueniunt, vtranque qualitatem neceſſe eſt tranſmutari, facilius autem eſt vnum tranſmutari quam plura. Vlterius autem exemplificat dicens, quòd ex igne poteſt fieri aer ſolum altero tranſmutato, ſ. ſicco, ignis enim eſt calidus & ſiccus, aer autem calidus & humidus, ſi ergo ſiccum ignis per dominium humidi corrumpatur, remanet calidum & humidū, & ſic erit aer. Item etiam ex aere poterit fieri aqua, ſi per dominium frigidi caliditas aeris corrumpatur. Eodem modo ex aqua terra, & ex terra ignis, habent enim ambo conuenientiam ambobus. Aqua enim eſt frigida & humida, terra vero frigida & ſicca, & ideo dominato humido, id eſt ſi humidum aquæ corrumpatur per dominium ſicci: generabitur terra ex aqua, paſſiue enim legitur ly dominato. Item vero, quia ignis eſt calidus & ſiccus, terra vero frigida & ſicca: ſi corrumpatur frigiditas terræ, generabitur ignis ex terra. Et ideo concludit, manifeſtum eſſe, quòd cum quodlibet generetur ex quolibet, vt oſtenſum eſt, quòd generatio ſimplicium corporum erit circularis, & prædictus modus tranſmutationis eſt facilis, quia habēt ſymbolum in altera qualitate. Dubitatur autem de hoc quod hic dicit Philoſophus. Dicit enim quòd, cum elementa quæ habēt ſymbolum tranſmutantur, remanet vna qualitas: ſicut quādo ex aere fit aqua, remanet humiditas: & ſic videtur quod corrupto ſubiecto remaneat accidens, quod eſt impoſſibile. Ad quod dicendum quòd illud accidens ſiue illa qualitas non remanet eadem numero, ſed eadē ſpecie. Sed adhuc videtur dubium remanere, quia non vī quòd propter hoc talis tranſmutatio debeat eſſe facilior, cum oporteat corrumpi ambas qualitates, ſicut in tranſmutatione non habentium ſymbolum. Ad huius ergo euidentiam conſiderandum eſt, quod qualitates elementorum cauſantur ab ipſis formis ſubſtantialibus ipſorum. Illa ergo elementa, quæ maiorem conuenientiam habent in qualitatibus, neceſſario habent maiorem conuenientiam in formis ſubſtantialibus, & per conſequēs in diſpoſitionibus materiæ facilius adinuicem tranſmutantur. Et licet oportet ambas qualitates corrumpi, tamen, quia qualitas ſymbola minus reſiſtit, immo nullo modo: contraria vero reſiſtit, ideo facilior eſt tranſitus. Deinde cum dicit.

T.c.27.

Quid eſt hīc ſymbolum.

Cur habētia ſymbolum facilius tranſmutantur.

Dubiū primum.

Solutio.

Dubiū ſ'm

Solutio.

In ſymbolis ē minor reſiſtentia, ideo facilior tranſitus.

VATAB.

Aqua autem ex igne, & terra ex aere, & rurſum ex aqua & ignis, & aer ex terra gigni quidem poſſunt, ſed difficilius, quod plurium mutatio ſit. Nam ſi ex aqua oriatur ignis, frigiditatem & humiditatē corrumpi prius eſt neceſſe. Et rurſum frigiditatem & ſiccitatem ſi ex terrā fiat aer. Eodem modo & ſi ex igne et aere aqua et terra fiant, vtraſque mutari qualitates eſt neceſſe. Hæc igitur generatio tardior eſt.

ANT.
T.c.26.

Ex igne autem aquam, & ex aere terram; & rurſus ex aqua & terra, aerem & ignem contingit quidem generari, difficilius autem, quoniam plurium eſt tranſmutatio. Neceſſe enim ſi erit ex aqua ignis, corrumpi frigidū & humidum. Et rurſus, ſi ex terra aer, corrumpi & frigidum, & ſiccum. Similiter autem ſi ex igne & aere, aqua & terra, neceſſe enim ambo tranſmutari, hæc quidem igitur generatio tardior eſt.

Oſtendit quæ ſunt illa, quæ tarde & difficulter adinuicem generentur: & dicit quòd ſunt illa, quæ non habent ſymbolum, ſicut ignis & aqua, terra & aer, & inducit rationem quæ patet in litera.

Deinde cum dicit.

VATAB.

Sin vero vtriuſque altera qualitatum intereat, horum migratio facilius quidem, ſed non in ſeſe mutuo fiet, ſed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere uero & terra, ignis & aqua ortum ſubibunt. Cum enim aquæ frigiditas fuerit corrupta, & ignis ſiccitas, fiet aer, nam huius quidem caliditas, illius vero ſimiliter humiditas relinquitur. At cum calor ignis, & aquæ humiditas interierint, terra, propterea quòd huius frigiditas & illius ſiccitas remanent. Eodem modo ex aere terraque, ignis & aqua, nā cum aeris calor & terræ ſiccitas interitum ſubierint, fiet aqua, quandoquidem illius humiditas, huius frigiditas relinquitur. Cum vero aeris quidem humiditas, terræ vero frigiditas, ignis, quia illius caliditas remanet huius ſiccitas: quæ nimirum igni competunt. Ignem autem gigni, etiam ſenſus ipſe approbat, maxime enim flamma ignis eſt: hæc autem eſt fumus ardens, fumus vero ex aere atque terra fit.

ANT.
T.c.27.

Si autem vniuſcuiuſque alterum corrumpitur facilis quidem, non adinuicem autem erit tranſmutatio. Sed ex igne quidem & ex aqua erit terra & aer: & ex aere & terra, ignis & aqua. Quando enim aquę frigiditas corrūpetur, ignis autem ſiccitas, aer erit, relinquitur enim huius quidē calidū huius autē humidū. Quando autem ignis quidē calidū, aquę autē humidū, terra erit; quia relinquitur huius quidem ſiccum, huius autem frigidū. Similiter autem & ex aere & terra, ignis & aqua, quando enim aeris corrumpetur calidum, terrę autē ſiccum, aqua erit. Relinquitur enim huius humidum, huius autem frigidū. Quando autem aeris humidum, terrę autem frigidum, ignis, quia relinquitur huius quidem calidum, huius autem ſiccum, quę quidem erant ipſius ignis. Confuſa autem ad ſenſum ignis generatio, maxime enim ignis flamma: hæc autem eſt fumus ardens: fumus autem ex aere & terra.

Ex duobus elementis ſumme contrariis tertium generari poteſt.

T.c.28.

Flāma eſt fumus ardens.

Fumus eſt ex aere & terra.

Ex duobus elementis ſumme contrariis tertium generari poteſt.

Ex aere / Et terra	Ignis	Corrupto	Humido / Frigido
Ex aqua / Et igne	Aer	Corrupto	Frigido / Sicco
Ex aere / Et terra	Aqua	Corrupto	Calido / Sicco
Ex aqua / Et igne	Terra	Corrupto	Humido / Calido

Oſtendit quomodo vnum elementum generetur ex duobus, dicens, ꝙ ſi altera qualitas vniuſcuiuſque elementorum non habentium ſymbolum corrumpatur, non eſt adinuicem tranſmutatio, ſed tamen poterit aliquod tertium generari. Sicut ex igne & aqua, quæ in nulla qualitate conueniunt, poterit generari terra, &

aer:

aer. Ex aere & terra ignis & aqua, quando enim aquæ frigiditas corrumpitur & ſiccitas ignis, ſic fiet aer, qui eſt calidus & humidus, quando vero calidum ignis & humiditas aquæ corrumpitur, remanet ſiccitas ignis, & frigiditas aquæ, & ſic generatur terra frigida & ſicca, ſimiliter ex aere & terra poteſt generari ignis & aqua. Quando caliditas aeris & terræ ſiccitas corrumpitur, remanet humiditas aeris & terræ frigiditas: & ſic generatur aqua frigida & humida. Quando vero humiditas aeris & terræ frigiditas corrumpitur, remanet caliditas aeris, & ſiccitas terræ, & ſic generatur ignis calidus & ſiccus. Hæc autem generatio ignis conceſſa eſt ab omnibus quia ad ſenſum apparet, quòd in lignis, in quibus eſt humiditas aeris: generatur flamma, quæ maxime ignis eſt inter ea, quæ naturæ igneæ ſunt apud nos. Flamma autem nihil aliud eſt niſi fumus accenſus, fumus autem eſt ex terra & aere: & humiditas aerea expirans & ſecum trahens partes terreſtres, propter quod denigrantur ea quæ tangit. In hac tamen generatione notandum eſt, ꝙ ſemper neceſſe eſt vincere alteram actiuarum qualitatum, & alteram paſſiuarũ, quia aliter non eſſet coniunctio poſſibilis.

Quod ex terra & aere fiat ignis.

Cur nigreſcunt quæ tanguntur a fumo.

Notabile.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Porro in hiſce quę ſunt deinceps, ſi in vtroque qualitas altera corrupta ſit, haud quaquam elementorum migratio in vllum corpus fieri poteſt, eo quod in vtriſque aut eadem, aut contraria relinquantur, ex quibus nullum profecto corpus oriri poteſt, vt ſi ſiccitas ignis, & aeris humiditas ſit corrupta, calor in vtriſque remanet, ſi vero ab vtroque calor abierit, contraria, ſiccum, inquam, & humidũ, relinquuntur, ſimiliter autem & in cęteris, nam in omnibus quę ſunt eiuſmodi qualitatum altera eadem, altera contraria ineſt. Vnde ſimul perſpicuũ euadit, quę ex vno in vnum mutantur, vno corrupto, quę ex duobus in vnũ, corruptis pluribus, gigni. Quod igitur ex omnibus omnia gignantur, & quonam pacto in ſeſe viciſſim commigrent dictum eſt.*

ANT. T.c.29. *In his autem, quę per conuenientiam, non contingit, corrupto in vtroque altero, elementorum fieri transmutationem in vnum corporum, quia relinquuntur in ambob. aut eadem aut contraria, ex neutro autem contingit generari corpus, verbi gratia ſi ignis quidem corrumpetur ſiccum, aeris autem humidum, calidum in ambobus relinquetur, ſi autem ex vtroque calidum, relinquentur contraria, ſiccum & humidum, ſimiliter autem et in alijs, in omnibus enim his, quę per conſequentiam exiſtunt, hoc quidem idem, hoc autem contrarium. Quapropter ſimul manifeſtum, quoniam quę ex vno in vnum tranſeunt, vno corrupto generantur: quę autem ex duobus in vnũ,*

T.c.30. *pluribus corruptis fiunt. Quod ergo omnia ex omni generentur, & quomodo elementa ex inuicem generantur, dictum eſt.*

Ex quibus elementis nõ gñatur tertium.

Oſtendit ex quibus duobus elementis nõ poteſt generari tertium dicens, ꝙ in his elementis, quæ ſunt per conuenientiam, id eſt quæ ſunt immediate in loco, & habent ſymbolum, talis generatio eſſe non poteſt, ſ. ꝙ ex duobus altera qualitate in vtroque corrupta tertium generetur. Quia illa, quæ relinquitur, eſt aut eadẽ aut contraria, & ſi quidem fuerit eadem in vtroque puta caliditas in igne & aere, non generabitur aliquod tertium elementum, quia ex vna qualitate non poteſt conſtitui elementum. Si autem fuerint contraria, puta ſicci-

Tex.c.16. tas ignis & humiditas aeris, cum iſta coniugatio ſit impoſſibilis, vt ſupra dictum eſt, nec tunc poterit generari tertium elementum. Similiter autem eſt in alijs habentibus ſymbolum, ſ. in terra & aqua: quia in omni-

A bus talibus, quæ habent talem coniunctionem in loco, & eſt inter ea conuenientia qualitatis, vna qualitas eſt eadem, & altera contraria. Ex dictis igitur manifeſtum eſt, quòd elementa, quæ ex vno in vnum ex veloci generatione tranſeunt, ex duobus in vnum tertium illa tranſeunt duabus qualitatibus corruptis. Vltimo epilogat, vt patet in litera. Dubitatur de hoc ꝙ hic dicit Philoſophus, quòd corrupta frigiditate terræ & humiditate aeris fiet ignis, hoc enim non videtur poſſibile eſſe, quia nec terræ ſiccitas, nec caliditas aeris videntur ad generationem ignis poſſe ſufficere, ignis enim multo calidior eſt quam aer, & ſiccior quam terra. Ad hoc autem dicunt quidam, quòd non intendit Philoſophus quòd ex illis duobus generetur purus ignis, ſed aliquid quod maxime participet naturam eius: ſicut exemplificat de flamma. Sed hoc ſtare non poteſt, quia Philoſophus loquitur de generatione elementorum, & non

Dubium.

Solutio quorundã.

Impugnatio.

B mistorum ex elementis, & præterea etiam caliditas flãmæ multo intenſior eſt quam caliditas aeris. Et ideò dicendum quòd generatur purus ignis. Et licet illa caliditas non ſufficiat, iuuatur tamen & intẽditur per virtutem corporis cœleſtis, & luce Solis, & per virtutem aliarum ſtellarum.

Solutio propria.

LECTIO V.

Subiectum primum tranſmutationis elementorum non eſſe elementum, uel medium aliquod inter illa, dicitur.

VATAB. *Attamen adhuc & hic quoque de eis contemplemur. Si enim aqua & aer & id genus, naturalium corporum*

C *materies ſint, ſicuti nonnullis quoque placet, aut vnum, aut duo, aut plura eſſe, hæc neceſſe eſt. Itaque vt vnum. ſ. aer, vel aqua, vel ignis uel terra, omnia ſint, fieri nequit, ſi tranſmutatio in contrario ſit, atque id tranſmutetur. Nam ſi aer ſit, ſi remanet, alteratio erit & non generatio. Inſuper nec ita videtur, vt ſimul aer & ignis aut quoduis aliud ſit. Eßent enim aduerſantia quędam differentiaque, cuius partem alteram, ceu calorem ignis haberet.*

ANT. Tex.c.31. *Sed tamẽ adhuc, & ſic de his aſpiciemus, ſi.n. eſt naturalium corporum materia, ut videtur quibuſdam, aqua, & aer, & quę talia, neceße eſt hęc aut unũ eſſe, aut duo, aut plura. Vnum itaque omnia eſſe non eſt poſſibile, v.g. aerem omnia, aut aquam, aut ignem, aut terram, ſi tranſmutatio eſt in contraria, & hoc tranſmutatur in contrarium. Si enim erit aer, ſiquidẽ permanet, alteratio erit & non generatio, ſi autem neque ita videtur, vt & aqua ſimul ſit & aer, aut aliud quodcunque. Erit igitur aliqua contrarietas & differentia, cuius habebit*

D *aliquid alteram particulam, ignis verbi gratia, caliditatem.*

Poſtquam Philoſophus de generatione elementorum determinauit, hic oſtendit quod ſubiectũ iſtius tranſmutationis non eſt aliquid corpus actu exiſtens, & per conſequens, quòd illud ſubiectum eſt materia communis exiſtens in potentia. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd ſubiectum huius tranſmutationis non poteſt eſſe aliquod elementum, ſecundo quòd nec aliquod medium inter elementa. ibi. Tamen neque aliud

T.c.32. aliquid. Dicit ergo primo, quòd licet ſupra dictum ſit, quod ſit ſubiectum huius tranſmutationis, & quòd elementa adinuicem tranſmutentur: adhuc tamen inſpiciemus, ſi aliquod naturalium corporum, puta elementorum,

rum, vel aliquod corpus medium inter ea, eſt materia talis tranſmutationis. Quibuſdam enim videtur quòd ſit aqua, quibuſdam quòd ſit aer, vel aliquid tale. Sed quòd aliquod tale corpus non poſſit eſſe materia elementorum probat tali ratione, quia aut illud eſt tãtum vnum, aut duo, aut plura. Si autem ſit vnum tãtum, tunc omnia erũt vnum, ſ. vel aer, vel aqua, vel ignis: ſed hoc non eſt poſſibile, quia tranſmutatio eſt inter cõtraria. Si enim dicatur quòd aer, qui eſt omnia, permaneat ſecundum rationem, & formam, ſubiectum ſalvatur in tota tranſmutatione, talis aũt tranſmutatio eſt alteratio & non generatio, ergo non ſit generatio elementorum, adinuicem, quod eſt contra ſupra probata. Similiter autem cum prædictis videtur, quòd aqua non ſit omnino ſimilis aeri, aut aliquod elementum per omnia ſimile alteri elemento, ergo oportet quòd ſit aliqua proprietas vniuſcuiuſque, & aliqua differentia & contrarietas inter ipſa diſtinguens, & illius contrarietatis vnum elementum habebit partem vnam, & aliud elemẽtum partem aliam habebit, verbi gratia ſi ignis & aer ſint contraria ſecundum calidum & frigidum, ignis habebit caliditatem, & aer frigiditatem. Quando ergo fit tranſmutatio aeris in ignem, ſi quidem manet aer in tota tranſmutatione, tunc & manet aeris frigiditas, & tamen ex igne, in quo tranſmutatur, inerit ei caliditas, ergo tunc eſt calidum & frigidum. Et, cum ſit ſimplex corpus, eſt vbique & ſecundum idem frigiditas & caliditas, ergo contraria erũt in eodem, quod eſt impoſſibile. Deinde cum dicit.

VATAB. *At vero, nec ignis aer calidus erit, nam quod eſt euſmodi, alteratio eſt, & non generatio. Adhæc, ſi ex igni aer oriatur, calore in contrarium mutatio fiet, hoc ergo inerit aeri, eritque aer frigidum quid. Quare fieri non poteſt, vt ignis aer calidus ſit, ſimul enim calidum eſſet atque frigidum. Erit ergo aliud qđ præter vtrunque, idẽ & alia quædam communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio eſt, non eſſe, inquam, inter hæc vnum, ex quo vniuerſa ſint.*

ANT. *Sed tamen neque ignis erit aer calidus, alteratio enim tale, & non videtur. Similiter autem rurſus, ſi erit aer ex igne calido, in contrarium tranſmutato erit, inerit aeri hoc, & erit aer frigidum aliquid, quapropter impoſſibile ignem aerem calidum eſſe, ſimul enim idem calidem et frigidum erit, aliud aliquid igitur, præter ambo, idem erit, & aliqua materia communis. Eadem autem ratio eſt de omnibus, quoniam non eſt unum horum, ex quo omnia.*

Remouet quandam reſponſionem, quæ poſſet dari ad prædicta. Poſſet enim aliquis dicere, quòd aer, quando fit ignis, non dr̃ fieri ignis, quia aſſumit ſpeciẽ ignis, ſed aer eſt calidus, & ſimiliter, quando ex igne fit aer, remanet aer calidus. Sed hoc remouet, dicens, quod, ſi hoc eſſet verum, ſequeretur idem quod prius, ſ. quod generatio elementi ex elemento eſſet alteratio, quia aer frigidus & calidus non differunt niſi per accidens, & hoc facit alterationem. Præterea, cum ex igne fit aer, vel econuerſo, ſi vtraque forma ineſt materiæ ignis & aeris, ſicut dicit iſta opinio, erunt idem calidum & frigidum, & quia tranſmutatio omnis eſt inter contraria, ergo aeri inerit calor ignis, & aer de ſe eſt quidem frigidus, ergo calidum & frigidum ſunt in eodem ſimplici, quod eſt impoſſibile, ergo poſſibile eſt quod aer ſit ignis calidus, vel ignis ſit aer frigidus.

Dr̃ aer frigidus gratia exẽpli. Quod autem hic dr̃, quod aer de ſe eſt frigidus, dr̃ gratia exempli, & non ſecundum rei veritatem, cum autẽ iſta ſint impoſſibilia, oportet quòd ambo elementa, ſ.

A ignis & aer habeant aliquod, quod ſit eis commune, quod eſſentialiter eſt in ambobus. Et hæc eſt communis materia, quæ eſt in potentia ad vtrunque, & eadem ratio eſt de aliis elementis. Nullum ergo elementum eſt materia ad alia elementa, ſed materia eorum eſt una, quæ eſt potentia vnumquodque.

Deinde cum dicit.

Sed neque aliud quippiam præter hæc, veluti medium quoddam aeris & aquæ, aut aeris & ignis, aere quidem & igni craſſius, ſed cæteris ſubtilius. Nam illud, aer & ignis cum contrarietate eſſet, ſed è contrarius alterum priuatio eſt. Quare fieri non poteſt, vt illud vnquam per ſe ſit, quemadmodum quidem aiunt infinitum & id quod comprehendit atque continet, ſimiliter ergo horũ quoduis, aut certe nullum. Si igitur nullum ſenſibile hiſce prius ſit, hæc profectò erunt prima. VATAB.

B *Tamen neque aliud aliquid præter hæc velut medium aliquid aeris & aquæ, & aeris vel ignis, aere quidem atque igne groſſius, aliis autem ſubtilius, erit enim illud aer & ignis cum contrarietate: ſed priuatio eſt contrariorum alterum. Quapropter non contingit illud ſolum eſſe vnquam, ut quidam inquiunt, infinitum comprehendens, ſimiliter igitur quodcunque horum, aut quidem nihil. Si igitur nullum ſenſibile prius his eſt, hæc vtique erunt omnia.* ANT. T.c.32. Priuatio & contrariorum alterũ.

Oſtendit quòd medium corpus inter ignem & aerem, quod ſit groſſius igne & ſubtilius aere: vel etiã medium inter aerem, & aquam, quod ſit ſubtilius aqua & groſſius aere, non poteſt eſſe materia elementorum, quia, ſi illud medium ſupponatur, quod eſt medium aeris & ignis, aut illud eſt cum contrarietate elementi prima, aut ſine ea, ſi autem eſt cum contrarietate prima alicuius elementi, ipſum eſt illud elementum. Quia
C cui conuenit propria paſſio alicuius, illi conuenit ſubiectum illius paſſionis, & ſi non erit medium inter elementa: quod eſt contra id quod ſuppoſitum eſt. Si autem illud corpus non habet paſſionem, vel proprietatem elementarem, ſed eſt priuatum ea, cum priuatio cum altero ſemper ſit contrariorum, aliter enim materia elementorum eſſet a forma ſeparata, quod eſt impoſſibile, ſequitur quòd id medium corpus non ſit ſine contrarietate, ſicut quidam dicunt, quod ipſum eſt quoddam infinitum non habens qualitatem aliquam, & omnia comprehendens. Similis autem ratio eſt, quodcunque horum medium eſſe materia elementorum, ponatur ergo aut nihil tale eſt medium, aut illud eſt aliud quatuor elementorum, quod eſt contra poſitionem. Si ergo non poteſt eſſe aliquod corpus ſenſibile prius iſtis quatuor elementis, neceſſe eſt ut ipſa quatuor elementa ſint principia corporum ſenſibilium.
D Commentator autem aliter deducit iſtam rationem. Dicit enim quòd, ſi ponatur aliquod corpus medium eſſe materiam elementorum, ſequitur idem inconueniens, quod contingebat ponentibus vnum elementorum aereum eſſe ſubiectum. Sequitur enim contraria eſſe in eodem: quia, cum omnis tranſmutatio ſit in contraria, & ex contrariis, vt ſupra dixit Philoſop. cum ex tali corpore generatur aer uel aliud elementum, in eodem erunt qualitates ipſius corporis mediæ, cum ipsũ in tranſmutatione ſecundũ ſubſtãtiam permaneat, & qualitates aeris generati, quas de neceſſitate illis oportet eſſe contrarias. Sequitur etiam ſecundum eum illud eſſe ens & non ens: quia cum unum eſt priuatio alterius: & priuatio eſt non ens: ſecundum vnum contrariorum eſt ens, & ſecundum aliud eſt non ens. Auer. deductio.

T.c.33.

Vltimo autem cum dicit.

Aut igitur ea ſẽper manere et in ſeſe uiciſſim trãſmutari

mutari non poſſe aut poſſe, & aut omnia aut aliqua & aliqua non, quemadmodum in Timæo Plato prodidit, eſt neceſſe. Quòd igitur neceſſe ſit ea inuicem in ſe mutari, demonſtratum eſt prius. Quod vero non æque celeriter aliud ex alio naſcatur, quod quæ communem nacta ſunt qualitatem, celerius ex ſeſe mutuo oriantur, quę vero nō ſunt nacta tardius, dictum iám eſt. Ergo ſi una ſit aduerſantia, per quam mutationem ſubeant, duo ſint neceſſe eſt nam inſenſibilis inſeparabilisque materies medium eſt. Porro, cum plura eſſe videantur, duæ ad minimum contrarietates erunt. Sed, cum duæ ſint, eſſe tria non poſſunt, ſed quatuor, ut patet, tot enim ſunt coniugationes. Nam, cum ſint ſex, duę ex eis fieri non poſſunt, propterea, quòd inter ſeſe contrariæ ſunt. Sed de hiſce diximus prius.

ANT. T.c.34. Hn̄tia ſymbolū facilius inuicē gn̄anť, nō habētia ue ro tardius.

Neceſſe igitur eſt aut ſemper manentia & immutabilia inuicem, aut tranſmutabilia: & aut omnia, aut hæc quidem ſic, hęc autem non, vt in Timæo Plato ſcripſit. B *Quoniam quidem igitur tranſmutari inuicē neceſſe eſt, dictum eſt prius, & quoniam non ſimiliter cito aliud ex alio, dictum eſt prius, quoniam habentia quidem ſymbolum citius generantur ex inuicem, non habentia autem, tardius. Siquidem igitur contrarietas una eſt, ſecundum quam tranſmutantur, neceſſe eſt duo eſſe. Materia enim quæ eſt medium, inſenſibilis eſt & inſeparabilis. Quoniam autem plura videntur eſſe, duæ vtique erunt quæ minime. Duabus igitur exiſtentibus, non poſſibile eſt eſſe tria, ſed quatuor, quemadmodum videtur, tot enim erūt coniugationes. Sex enim exiſtentibus duas impoſſibile eſt generari, quoniam contrariæ ſunt inuicem. De his quidem igitur dictum eſt prius.*

Recapitulat. Recapitulando concludit principale propoſitum dicens, quòd iſta corpora aut ſemper manentia ſunt in formis ſuis & immutabilia inuicem, aut tranſmutantur adinuicem, & ſi tranſmutantur, aut omnia tranſmutantur, aut quædam ſic, & quædam non, ſicut Plato ſcripſit in Timæo, quòd terra, propter latitudinē ſuorum triangulorum, non tranſmutatur. Sed manifeſtū eſt quòd omnia elementa adinuicem tranſmutantur, non tamen omnia æque cito: quia ea, quæ habent ſymbolum, citius generantur adinuicem, quę autem non habent, tardius. Si enim in elementis eſt contrarietas vna tantum, neceſſe eſt eſſe duo elementa: quia vnum ſolum non poteſt eſſe ſimul ſub duobus contrariis, & Platonis placitum. materia tunc eſt medium duorum. Sed, quia nos videmus quòd elementa ſunt plura quam duo, neceſſe eſt ad minus ſint duæ contrarietates. Duabus autem exiſtentibus contrarietatibus, impoſſibile eſt quòd elemēta ſint tātum tria, ſed oportet de neceſsitate quòd ſint quatuor, tot enim contingit fieri vniuerſales coniugationes tangibilium qualitatum, penes quas ſumitur numerus elementorum, ſunt enim in vniuerſo ſex coniugationes, ſed duæ ſunt impoſſibiles, vt ſupra patuit: T.c.16. quia contraria eſſent in eodem.

LECTIO VI.

Extremum ſeu Medium ex elementis, ipſorum generationis principium non eſse probatur: pro quo probatur etiam, quod in infinitum non procedat elementorum generatio.

VATAB. *Cum autem mutuo in ſeſe tranſmutentur, fieri non poſſe ut principium quoddam ſit eorum, uel in extremo uel in medio, ex hiſce palam fiet. In extremis igitur non* A *erit principium, quia ignis aut terra eſſent omnia, idemq; ſermo eſt, atque ſi ex igni aut terra conſtare omnia dicamus.*

Quòd autem cum tranſmutentur adinuicem impoſſibile ſit principium aliquod eſſe horum, aut in extremo, aut medio, ex his manifeſtum erit. In extremis quidem igitur non erit: quoniam ignis non erunt aut terra omnia, & eadem ratio eſt, ſi dicamus ex igne, aut terra eſſe omnia. ANT.

Poſtquam Philoſophus ſecūdum propriam opinionem determinauit de mutua tranſmutatione elementorum, in parte iſta ponit opiniones aliorū, & deſtruit eas. Fuerunt enim circa hoc duæ opiniones, quidam enim dixerunt, quòd non omnia elementa adinuicem tranſmutantur, ſed quædam, verbi gratia, ſicut aer mutatur in aquam & ignem, ignis vero non mutatur in aerem & in aquam. Aliqui vero non, ut Emped. & eius ſequaces, dixerunt elementa eſſe immutabilia. Primo ergo ponit rōnem contra primā, ſecundo cōtra ſecundam. ibi. Admirabitur autem. Quia vero prima opinio T.c.37. ſupponit quoddam elementum medium, eſſe principium in tranſmutatione aliorum, quod eſt contra id, quod ſupra probatum eſt, ideo Philoſophus breuiter adducendo id, quod ſupradictum eſt, oſtendit qđ neque extremum elementum poteſt eſſe principium neque medium elementum poteſt eſſe principium. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, quòd non extremum, ſecundo quòd neque medium. ibi. Quoniam autem neque medium. Dicit ergo, quòd, quia elementa adinuicem tranſmutantur, impoſſibile eſt aliquod ipſorum eſſe principium, neque medium, neque extremum. Quod extremum elementum non poteſt eſſe principium, manifeſtum eſt ex ſupradictis: ſi enim dicatur quòd extrema, ſicut ignis aut terra, ſunt princi- C pia: cum ipſa & in tranſmutatione permaneant, omnia erunt ignis, quod eſt manifeſte falſum: & eadem ratio eſt de terra. Deinde cum dicit. VATAB.

Præterea neque medium, principium erit, ſicuti quidā, aerem quidem & in ignem & in aquam, aquam vero et in aerem & in terram, vltima autem non amplius in ſeſe viciſſim tranſmutari putant. Nam ſtet hoc, nec in infinitū recta utraque ex parte abeat, oportet, in uno enim contrarietates eſſent infinitæ. ANT.

Quoniam autem neque medium, vt videtur quibuſdam, aer quidem & in ignem tranſmutatur, & in aquā, aqua autem & in aerem & in terram: vltima autem nō amplius inuicem. Oportet enim hoc ſtare, & non in infinitum ire in rectitudine ad vtraque, infinitę enim contrarietates in vno erunt.

Oſtendit quòd neque medium elementum poteſt eſſe principium, ſicut illi dicebant, qui ponebant non D omnia elemēta adinuicem generari. Et circa hoc duo facit. Primo ſupponit quoddam medium ad propoſitum oſtendendum, ſecundo probat propoſitum. ibi. Terra ſit: T. Proponit ergo primo, quòd non ſolum aer mutaretur in aquam, ſed & in ignem, nec aqua ſolum in aerem, ſed & in terram: ſed, vt illi dicebant, extrema non amplius mutabantur in medium, ſed oportet in iſtis tranſmutationibus eſſe ſtatum & non ire in infinitum, ſi enim iretur in infinitum, tunc in vno & eodem eſſent infinitæ contrarietates, & hoc eſt infra T.c.36. magis manifeſtum. Deinde cum dicit.

Sit T terra, L lympha ſeu aqua, A aer, I ignis. Itaq; ſi A in I & L mutetur, una erit contrarietas, nempe ipſorum A I. ſint hæc, albor & nigror. Rurſum ſi I in L & A mutetur, erit altera, non enim L & I idem ſunt, ſint aūt ſiccitas & humiditas, S quidem ſiccitas, H vero VATAB.

humiditas. Igitur,ſi albor maneat,humida & alba erit aqua ſin minus, nigra,quandoquidem in contraria mutatio eſt. Aquã igitur,aut albam eſſe,aut nigram neceſſe eſt. Si primum, Pari ergo ratione,S, inerit I. Transmutabitur igitur & ipſe ignis in aquam,contraria.n.ſunt, nã ignis primo niger erat, & deinde ſiccus,aqua vero humida & poſtea alba. Liquet itaque omnia in ſeſe viciſſim tranſmutari, atque etiam in hiſce,ipſi terræ reliqua duo ſymbola,nigrorem,inquam, & humiditatem competere,hæc enim necdum copulata fuere.

39. *Terra ſit T,aqua L,aer A,ignis I. Si vtiq. A trãſmutatur in I L,et contrarietas erit eorum quæ A,I. Sit aũt hæc albedo & nigredo. Rurſus,quia in I A, erit alia,nõ n.idem I. & L. Sin autem ſiccitas & humiditas,A quidẽ ſiccitas,Y autẽ humiditas. Quapropter ſiquidem manet album, exiſtet aqua humida & alba,ſin autem,nigra erit aqua,in contraria.n.trãſmutatio, Neceſſe eſt igitur aut albam aut nigrã eſſe aquam,ſit itaq. alba primũ. Similiter igitur & ipſi I. ipſum A inexiſtet ſiccitas. Erit igitur ignis tranſmutatio in aquam.contraria. n. exiſtit. Ignis.n.prius niger erat,deinde autem ſiccũ I. Aqua autem humida deinde autẽ alba. Palam quidem vtiq. quoniam omnibus adinuicem erit tranſmutatio & in his & quoniam & T.terræ inerunt reliqua,& duo ſymbola,nigrum & humidum:hæc enim nondum coniuncta fuerunt.*

I. Ignis.	Nigredo.
A. Aer.	Albedo.
L. Aqua.	A. Siccitas.
T. Terra.	Y. Humiditas.

Probat propoſitũ, & circa hoc duo facit. Primo ponit rõnem ſuam,ſecũdo probat quoddã qđ ſuppoſuerat, ſ. ꝙ in elemẽtis eſt ſtatus in aſcendendo. ibi. Qm̃ aũt nõ infinitũ. Dicit ergo primo, ꝙ ſi aer mutetur in aquã & in ignẽ,neceſſario aer & ignis & aqua poterũt adinuicem trãſmutari. Sit ergo terra T,& aqua L, aer A,ignis I: ſi ergo ꝙ eſt ſignũ aeris mutatur in duo elemẽta, ſ. in L,& in I,hoc eſt in aquã & in ignẽ,oportet ꝙ aer habeat aliquã cõtrarietatem cũ I,igne,quia non tranſmutantur adinuicẽ niſi contraria, ſit aũt hæc contrarietas,gratia exempli,albedo & nigredo, ita ꝙ ignis ſit corpus nigrum ſiccũ,& aer ſit corpus albũ ſiccũ. Rurſus ẽt,quia A,aer tranſit in L aquã,oportet eſſe aliã cõtrarietatẽ inter aerem & aquã.& ſit hæc cõtrarietas ſiccitas & humiditas,ſiccitas ſignificetur per literam A,& conueniat aeri, humiditas ſignificetur per literã Y, & cõueniat aquæ,ergo aer mutatur in aquã, aqua remanet alba,qa albũ aeri & aquæ eſt cõtingẽs, erit aũt aqua humida & alba. Si aũt albũ nõ ſit cõtingẽs vtiq. cũ aer mutatur in aquã erit aqua nigra & humida,cũ aer ſupponatur albus & ſiccus, oportet.n. ꝙ oĩs mutatio ſit inter cõtraria. In tali ergo mutatione oportet aquã eſſe albã vel nigram ſi aer qui eſt prior aqua ponatur eſſe corpus albũ,quia,ſi cõicant in mera albedine, tunc aqua eſt alba,ſi autem non,tunc eſt nigra. Similiter etiam cum aer mutatur in ignem, ipſi I, hoc eſt igni,conuenit ſiccitas,conueniunt enim aer & ignis in ſiccitate. cum ergo ignis ſit ſiccus,& niger, & aqua humida & alba,manifeſtum eſt qđ poterũt adinuicem tranſmutari,cũ ſint contraria,ignis.n. eſt niger & ſiccus, aqua humida & alba,ſic ergo manifeſtũ eſt, qđ oĩa elemẽta adinuicẽ trãſmutãtur,quia & in T,qđ ſignificat terrã,ſunt reliquæ duæ qualitates,ſ. humidũ, & nigrum, duo elementa erunt ſymbola,cũ ipſa terra quæ eſt nigra & humida.cõicat.n.in nigro cum igne, & in humido cum aqua,hæc.n. ſ.humidum & nigrum nunquam contingunt eſſe cum qualitatibus aeris, & E in quo ſunt album & ſiccum, & terra cum aere non habet ſymbolum. Aduertẽdum eſt qđ iſtæ qualitates nõ ſunt propriæ elementorũ, ſed vtitur eis Ariſt. gratia exempli,parum.n.curauit Philoſophus de exemplis. In- Notabile de exẽplis. Cõm. 67. de dicit Cõmentator in 2. de Anima, de exẽplo aũt nõ intẽditur,niſi manifeſtatio,nõ verificatio. Ex omnib. Ratio Philoſophi. iſtis verbis intẽdit hic Philoſophus talẽ rationẽ. Quæcunq. ſunt contraria adinuicẽ tranſmutantur,ſed omnia elemẽta ſiue habeant ſymbolum ſiue non, ſunt cõtraria in ambab. uel in altera qualitate:ergo oĩa elemẽta adinuicẽ tranſmutantur. Et hoc eſt contra opinionẽ dicentium,quædam, ſed non omnia adinuicem tranſmutari,ut dictum eſt,quam Philoſophus hic deſtruere intendit. Deinde cum dicit.

VATAB. *Sed quòd fieri nequeat in infinitum abitio(quod quidẽ cum eſſemus demonſtraturi,in hoc ante incidimus)ex hiſce emerget. Si.n.rurſum I.i. igni,in aliud,ceu in M tran-* F *ſmutetur, nec regreſſio fiat,aduerſantia quædã ab hiſce quas diximus alia,I & M,inerit,nam M, nulli ipſorum T L A I eſſe idem ſupponitur. Sit itaq; K,ipſi I,& Q ipſi M. K itaq. omnibus T L A I inerit, nã ea in ſeſe mutuo tranſmutari ſolent. Sed hoc quidem nondum ſit oſtenſum,illud tamẽ in aperto eſt,quòd ſi M in aliud rurſum tranſmutetur, alia in M & in I contrarietas inerit.atq. ita ſemper primis cum ſequentibus aliqua inerit aduerſantia. Quare ſi infinita ſint,infinitæ quoq. erunt in vno contrarietates. Quod ſi hoc ſit,nec finiri quicquam, nec oriri poterit. Nam ſi aliud ex alio fiet,tot & adhuc plures tranſire contrarietates oportebit. Quare in nõnulla tranſmutatio fiet nunquam, videlicet ſi intermedia infinita ſint,quod profectò neceſſario accidet,ſi ĩfinita ſint elementa. Præterea neq. ex aere in ignem tranſmutatio fiet, ſi infinitæ ſint contrarietates. Fient etiam omnia vnum,nam omnes ſuperiorum contrarietates,hiſce ineſ-* G *ſe quæ infra I ſunt collocata,& contra, neceſſe eſt. Quare,omnia vnum erunt.*

ANT. Tex.c.36. *Quoniã autem non in infinitum poſſibile eſt ire,quod oſtenſuri ad hoc prius venimus,manifeſtum eſt ex his. Si.n.rurſus ignis I,in aliud tranſmutatur,& non reuoluitur.v.g.in P S,contrarietas igitur quædam I. & P S. alia exiſtet præter prædictas, Nulli.n.idem ſupponitur T L A I, quod P S. Sit igitur ipſi I,ipſum B, ipſi vero P S ipſum M. B,omnibus vtiq. exiſtet T L A I,tranſmutantur.n.inuicem. Sed hoc quidem nondum demonſtratum eſt. Sed illud manifeſtum, quoniã,ſi rurſus & P S in aliud,alia erit contrarietas,& P S inerit,& igni I,et nõ quæ exiſtet Y P. Similiter aũt ſemper cum adiecto cõtrarietas aliqua exiſtet eius quæ ante. Quapropter ſi infinita, & contrarietates infinitæ vni inerunt,ſi autem hoc,non erit definire,neq, generare,oportebit enim ſi erit aliud ex alio tot tranſire qualitates,& amplius plures.* H *Quapropter in quadam quidem nunquam tranſmutatio erit,v.g.ſi infinita media,neceſſe infinita elementa. Amplius autem neq. ex aere in ignem tranſmutatio ſi infinitæ contrarietates & generatæ. Fiunt autem et omnia vnum, neceſſe enim exiſtere omnes in inferioribus quidem S,quæ ſuperiorum,his autem quæ inferiorum. quapropter omnia vnum erunt.*

Oſtendit quòd tranſmutatio elementorum nõ procedit in infinitum,ſi enim hoc ponatur,ſequuntur quatuor inconuenientia,quorum. Primũ eſt,qđ in vno elemento erunt infinitæ qualitates,ſi.n. Ignis,qđ eſt quartũ elementũ,mutetur in aliud qđ ſit S & non reſoluatur ita,ſ. qđ nõ mutetur in ignẽ, cum oĩs mutatio fiat inter contraria, oportet quòd inter P & S ſit alia contrarietas diuerſa a contrarietatibus quatuor elementorum, quia ipſum quintum elementum, quod eſt S, nõ ponitur eẽ idẽ alicui quatuor elemẽtorũ, ſed cum oĩs cõtrarietas

Quod trãſmutatio elementorũ nõ p̃cedit ultra quartum.

rietas ſit ſecūdum qualitates, oportet q aliqua qualitas ſit in igne ſecūdum quā contrariatur ipſi S: & ſit qualitas illa R. Et ſimiliter oportet q in ipſo S in quinto elemēto ſit aliqua qualitas illi contraria, & ſit illa qualitas F, illa aūt qualitas R non ſolum erit in ipſo igne, ſed ēt in oībus quatuor elementis, quia omnia poſſunt mutari in ipſum S: omnis enim mutatio eſt inter contraria: Et quodlibet inferiorum elementorum habebit tres qualitates primas. Vtrum autem ita ſit elementum nōdū eſt demonſtratum. Sed iā manifeſtum eſt, qđ ſi rurſus illud quintum mutetur in aliud, eſt ēt alia contrarietas, inter quīntū & ſexiū diuerſa a cōtrarietate omniū inferiorum: & ſic oportet qđ vna alia qualitas inſit oībus inferioribus eadem ratione. Et ſic illa quatuor elementa priora habebunt quatuor qualitates primas, Et ſic addito vno elementorum adderetur vna qualitas & vna cōtrarietas. Quapropter ſi eſt ſic in corporib. ſimplicib. elementorum procedere in infinitum in vno, & eodem erunt infinitæ contrarietates, & infinitę qualitates: & hoc primum eſt impoſſibile. Secundum inconueniens ponit cum dicit. Si autem hoc. Dicens, quòd ſi hoc eſt. i. quòd ſint infinita elementa & infinitæ qualitates, non erit definire nec generare, quia ſi aliquod debeat mutari in aliud, oportet quòd infinitas qualitates pertranſeat: ſed, cum in infinitis infinita ſint media, &

T.c.75. infinita non ſit pertranſire, vt dr̄ in Octauo Phyſicorum: ſequitur quòd talia nunquam adinuicem mutabuntur. Tertium inconueniens ponit cum dicit. Amplius aūt. Dicens quòd ēt proximum elementum non poterit mutari in ſibi proximum, ſicut ignis nunquā trāſibit in aerem, nec ē conuerſo: quia in quolibet iſtorum ſunt infinitæ qualitates: quas impoſſibile eſt pertranſire. Quartum inconueniens ponit cum dicit. Fiunt autem & oīa. Dicens quòd infinita erunt vnum, quia omnes qualitates elementorum: quæ ſunt ſupra P; qđ eſt ignis conueniunt ēt inferioribus & è conuerſo, quorum aūt primæ qualitates ſunt eædem, & ipſa ſunt eadem, ergo omnia infinita erunt vnumquodque de inferioribus, ita quòd vnumquodque erit.

LECTIO VII.

Sententia deſtruitur Empedoclis, qua elementa intranſmutabilia abinuicem exiſtimauit: & eiuſdem de mouentibus principiis concluditur opinio.

VATAB. *Mirabitur porro aliquis eos, qui elementa corporum vno plura eſse dicunt, ita vt in ſe non tranſmutentur, ſicuti Empedocles inquit.*

ANT. T.c.37. *Admiratur autem aliquis aliquos dicentes plura vno eſse corporum elementa ut non tranſmutent inuicē, ſicut Empedocles inquit.*

Poſtquam Philoſophus deſtruxit vnam falſam opinionem de tranſmutatione elementorum, hic deſtruit aliam, quæ fuit opinio Emped. qui dixit elementa nunquam adinuicem tranſmutari. Et circa hoc duo facit:

T.c.1. Primo ponit eam, ſecundo reprobat. ibi. Quómodo contingit eis dicere comparabilia. Dicit ergo primo, quòd Emped. poſuit elementa eſſe plura corpora, & non tamen adinuicem tranſmutantur, ita quod ex aqua fiat aer, & ex aere ignis, vt in Primo manifeſtum eſt, quapropter admirabitur aliquis ipſum ſic dicentē.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Quo pacto ipſi elementa eſse comparabilia dicere queant. Atqui ille, adhunc modum ait: Nam æqualia ſunt hæc omnia. Si igitur ſecundum quantitatem, idem quod omnibus ineſse comparabilibus, quo menſurentur, eſt neceſse, vt ſi ex aquæ ſeſtario vno, aeris decem fiant, ergo idem quid vtraque ſunt, ſi menſurantur eodem.*

Quomodo contingit eis dicere comparabilia eſse elementa. Sed tamen dicit ſic. Hæc enim æqualia eſse omnia. Si ergo ſecundum quantum, neceſse eſt idem aliquid eſſe exiſtens in omnibus comparabilibus, quo menſurantur, verbi gratia, ſi ex aquæ pugillo erunt pugilli aeris decem, idem, aliquid igitur erunt ambo, ſi menſurantur eodem. ANT.

Reprobat opinionem prædictam, & primo per Empedoc. ſecundo deducendo ad quandam aliam inconuenientiam, quæ ſequitur ad ipſam. ibi. Sed neque augmentatio. T.c.38. Circa primum ſciendum eſt, quòd Empedoc. licet poneret elementa eſſe intranſmutabilia, poſuit tamen ipſa eſſe adinuicem comparabilia. Ex hoc ergo ſumit rationem Ariſtot. contra eum, & eſt ratio talis. Rō Philoſophi. Quæcunque ſunt tranſmutabilia, ſunt comparabilia, ſed elementa ſunt comparabilia ſecundum Empedoc. ergo ſunt tranſmutabilia. Poteſt etiam aliter formari, & ſic. Si elementa ſunt intranſmutabilia non ſunt comparabilia, ſed conſequens eſt falſum, ſecundum Empedoc. qui dicit ea eſſe comparabilia: dicebat enim ea eſſe æqualia, ergo & antecedens eſt falſum, ſcilicet ipſa eſſe intranſmutabilia. Circa rationem iſtam ſic procedit. Primo ponit eam per modum quæſtionis, dicens, quòd ſi elementa ſunt intranſmutabilia, quomodo contingit quòd ſint comparabilia quòd diceret, nullo modo. Sed tamen Empedo. dicit ſic, ſcilicet quòd ſunt comparabilia, dicit enim ea eſſe æqualia. Secundo ibi. Si ergo ſecundum quantum. Probat primo propoſitionem, ſcilicet, quòd, ſi ſunt comparabilia ſunt tranſmutabilia. Et quia comparatio eſt duplex ſcilicet ſecundum quantitatem, & ſecundum virtutem. Primo probat eam, ſi ſunt comparabilia ſecundum quantitatem, ſecundo ſi ſunt comparabilia ſecundum virtutem. ibi. Si autem nō ſint. Dicit ergo primo, quod, ſi elementa comparantur ſecundum quantitatē, vt ſi ex vno pugillo aquæ fiant decem pugilli aeris, neceſſario oportet quòd unum aliquid ſit in eis, in quo conueniunt, & in quo menſurantur. In omnibus. n. cōparabilibus eſt vnum aliquid quo mēſurantur, & hoc eſt illud, in quo comparantur, cum autem ex tanta aqua, puta ex uno pugillo aquæ, fiant decem pugilli aeris, oportet vnam eſſe materiam, quæ ſit minoris & maioris quantitatis ſub forma aquę & aeris, ſed quęcunque communicant in materia, tranſmutantur adinuicem, ergo elementa ſunt tranſmutabilia.

Deinde cum dicit.

Si vero non hoc pacto ſecundum quantitatē, vt e quanto quantū, ſed quantū poſſint, velut ſi aquæ ſeſtarius ęque frigefatere atq; aeris decem poſſit, atq; ita ſecundū quantitatē, non quatenus quantitas eſt, ſed quatenus poſſunt aliquid, comparabilia ſunt, fiet ſanè vt ēt non quantitatis menſura ſecundum potentias atq; vires, ſed proportione comparentur, verbi cauſa ut hoc calidum hoc album. Sed vt hoc in qualitate quidem ſimilitudinē ſignificat, in quātitate uero æqualitatem. Videtur itaque eſse abſurdum, ſi corpora illa quæ tranſmutari nequeunt proportione cōparabilia non ſint, ſed potentiarum menſura, & eo quod tantum ignis, æquale uel ſimile calidum ſit atque aeris multo plus. Idem nanque cum maius eſt, ex eo quia unius eſt generis, hanc habebit rationem. VATAB.

Si autem non ſint ſecundum quantitatem comparabilia, vt quantum ex quanto, ſed quantum poſſunt, verbi gratia, ſi pugillus aquæ æqualiter poteſt infrigidare ut decem aeris: & ſic non ſecundum id quod quantum comparabilia, ſed ſecundum id quod poſſunt aliquid: Erit ergo & non quanti menſura comparare, & potentias, ſed ſecundum proportiones, verbi gratia, ut hoc calidum, hoc autem album. Hoc autē, ut hoc, ſignificat in qua ANT.

li quidem ſimile, in quanto autem æquale. Inconueniens ergo videbitur ſi corpora immutabilia exiſtentia, non proportione comparabilia, ſed menſura potentiarum, & eius quod eſt eſſe æquale calidum aut ſimile, ignis tantum, & aeris multiplex. Idem enim plus, quia homogeneos, talē habebit rationem.

Probat eam dato ꝙ elementa comparentur adinuicem ſecundum contrarietatem & virtutem dicens, Quòd ſi non ſic comparantur adinuicem elementa, ſ. ſcđm quantitatem ut quantum fiat ex quanto, ſed comparētur ſcđm quātitatē potentiæ, vel virtutis, v.g. ſi ponatur aer eſſe frigidus, & quæratur, vtrum tantum poteſt infrigidare vnus pugillus aquæ, quantum poſſunt infrigidare decem pugilli aeris. Tunc fiat comparatio ſecundum quantum virtutis, vt quantum poſſunt, & nō ſecundum quantitatem dimenſionis. Hæc autem comparatio poteſt fieri dupliciter, ſcilicet ſecundum ſimilitudinem, & ſecundum proportionem. Dico autem cōparationem fieri ſecundum ſimilitudinem, quando fit in vna qualitate, quæ eſt in diuerſis ſubiectis, quia ſimilitudo eſt rerum diuerſarum eadem qualitas. Secundū proportionem autem dicitur fieri, quando fit in oppoſitis ſiue diuerſis qualitatibus, in vna habitudine ſe habentibus ad duo ſubiecta vel plura. Si ergo fiat comparatio ſecundum qualitatem, tunc contingit comparare non quantitatis quidem menſuram, ſed potius menſuram, quæ eſt ſecundum potentias ſimilium qualitatum, & ſecundum proportionem diuerſarum qualitatum, v.g. ſicut hoc eſt calidum, ita hoc eſt album, cum autem hoc dicimus, hoc vt hoc, ſignificamus in qualitate quidem ſimile, & in quantitate æquale. Si igitur fiat comparatio elementorum, non ſecundum proportionem, ſed ſecundum menſuram potentiarum, quæ eſt comparatio in qualitate, ſicut in calido aut ſimili, inconueniēs eſt ſi hæc ponantur immutabilia elementa, v.g. ſi dicatur quantum eſt calidus ignis, tantum eſt calidus aer: quia idem plus calidum, cum ſit homogeneos, ideſt vnius generis, eſt minus calido, ſecundum quòd ea quæ habent eandem materiam dicuntur eſſe vnius generis, & habent ſe ſicut materia ad ſubiectum, & habebit rationem talem, ſicut comparabile in quanto, quæ eſt ratio vniuoca: ergo & materia eſt vna: quorum autem materia eſt vna, ſunt adinuicem tranſmutabilia. Falſum eſt ergo quod dicit Emped. quòd elementa non tranſmutantur adinuicem. Si quis ergo diligenter aduertat, tota virtus iſtorum verborum eſt in hoc: quòd ea quæ comparantur ſiue primo modo, ſiue ſecundo, habent eandem materiam, & talia neceſſario ſunt mutabilia: vt dictum eſt. Sed videtur quòd iſtud quod dicit Philoſophus ſit falſum. Conſtat enim quòd quantitas terræ & aliorum elementorum eſt comparabilis quātitati ſtellarum: & tamen non eſt eadem materia vtrorumque, vt dicitur in 12. Meta. Præterea dubitatur de alio, non enim omnia comparabilia adinuicem ſecundum potentiam, vel virtutem communicant in materia. Ignis enim & Sol ſunt comparabiles in calefactione ſecundū magis & minus: & tamen non communicant in materia, vt dictum eſt. Ad primum ergo dicendum eſt ſecundum quoſdam, quòd non loquitur hic Philoſophus de quantitate ſecundum extenſionem, ſed de quantitate ſecundum ſubſtantiam: & hæc ſignificat cum dixit, decem pugillos aeris eſſe æquales vni pugillo aquæ, ſunt enim æquales in materia: quia tantum ibi eſt de materia quantum hic, vnde, cum communicent in materia, neceſſario adinuicem tranſmutantur, talis autem comparatio non eſt inter elementa & cœleſtia corpora. Vel dicendum, quòd hæc comparatio eſt ſecundum rarum & denſum. Nam per hoc variata materia, elementa ad

Cōparatio ſm ſimilitudinem & ſm proportionē.

Vis rōnis philoſop.

Dubiū primum.

Dubiū ſecundum.

Solutio primi ſecundum quoſdam.

Solutio ꝓpria.

E ſeinuicem tranſmutantur, & vocatur hęc comparatio ſecundum quantitatem, quia rarum & denſum non addunt ſuper partes materiæ qualitatem, quæ eſſentialiter ſit qualitas, ſed potius ſitum in partibus materiæ, ad diſtinctionem per maiorem & minorem quantitatem. Ad ſecundum vero dicendum, ꝙ intelligit Philoſoph. de his, quæ comparantur ſecundum qualitatem, vel virtutem vniuoce acceptam in vtroque, talis autem non eſt virtus calefactiua Solis & ignis: & ideo ceſſat obiectio.

Solutio ſecundi.

Deinde cum dicit.

VATAB.

At vero neq. accretio fuerit ſecundum Emp. præterquam quæ additione fit, nam igni ignem augeri cenſet, inquit. n. auget terra quidem proprium genus, ætheraque æther, hæc autem adiiciuntur apponunturq. At ea quæ incrementa ſuſcipiunt, non ad hunc modum augeri uidentur. Longe autem difficilius fuerit eidem de generatione
F *quæ natura fit, rationem aſsignaſſe. Nam omnia, quæ natura giguntur, aut ſemper ſic aut plerunque fiunt. Quæ vero non ſemper aut plerunque fiunt, a caſu & fortuna fieri aſsolent. Quænam igitur cauſa eſt, vt ex homine hō aut ſemper aut plerunque, & e tritico triticum, ſed non oliua oriatur? At ſi ita componatur os, non enim vtcunque, quemadmodum inquit ille, ſed ratione quadam coeūtibus fit aliquid. Quænam igitur horum cauſa eſt? non enim ignis vel terra cauſa exiſtit. At vero neque concordia aut diſcordia, etenim hęc ſegregationis, illa vero congregationis ſolum cauſa eſt. Hoc autem eſt, cuiuſque eſſentia, ſed non miſtio, miſtorumque prius diuulſio ſolum, quēadmodū inquit ille. In hiſce nanq. fortuna nominari ſolet, non ratio, fieri. n. poteſt, vt aliqua, ut cōtingit ac temere miſceantur. Itaque ſic ſeſe habere, eorum quæ natura conſtant, cauſa exiſtit atque cuiuſque natura hæc eſt, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit.*
G *At vero hoc ipſum bonum exiſtit. Porro, ille ſolam miſtionem collaudat. Atqui diſcordia haud quaquam ſecernit elementa ipſa, quæ natura Deo priora ſunt, ſed cōcordia. dij autem, & hęc quoq. ſunt.*

ANT.

Sed neque augmentatio vtique erit ſecundum Empe. niſi ſecundum adiectionem. Igne autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus, æther autem æthera. Hæc autem adiunguntur. videntur autem non ſic augeri quæ augentur. Multum autem difficilius eſt eidem tradere de generatione ſecundum naturam. Quæ enim generantur ſecundum naturam aut ſemper, aut vt multū Ea autem, quæ præter ſemper & multum, ab euentu & fortuna. Quæ igitur cauſa, vt ab homine homo, aut ſemper, aut vt multum, & ex frumento frumentum, ſed nō oliua naſcatur? Aut ſi ita componatur os, non enim vt contingit conuenientibus, nihil generatur, quemadmodum ille inquit, ſed ratione aliqua. Quę igitur horum cauſa?
H *non enim ignis aut terra. Sed tamen neque amicitia neque lis, congregationis enim ſolum illa, hæc autem ſegregationis cauſa eſt. Hæc autem eſt ſubſtantia vniuſcuiuſque ſed non ſolum & miſtio & ſeparatio miſtorum, quemadmodum ille inquit, fortuna enim in his nominatur, ſed non ratio, eſt enim miſceri vt contingit. Natura igitur entium cauſa eſt, ita ſe habere, & vniuſcuiuſq. natura hæc, de qua nihil dicit. Nihil igitur de natura dicit, ſed tamen & bonum eſt hoc, & optimum, hic autem miſtionem ſolum laudat, etenim & elementa ſegregat non lis, ſed amicitia quæ natura Deo priora. Dij autem & hæc.*

Tex. c. 38.
Quæ generantur ſm naturam. Quæ ab euētu & fortuna Sc'do Phy. c. 48.
Tex. c. 40.
T. c. 41.
Natura eſt forma & bonū & optimū uniuſcuiuſq. rei.
Deus. i. cœlū. Idem S. T. 2. cœli ſuper te. 2.

Reprobat prędictam opinionem deducendo ad alia inconuenientia: & ſunt duo. Primum eſt ꝙ opinio tollit augmentum, hoc ſic oſtendit, quia, ſi elementa non tranſmutantur, tunc oportet ꝙ unum addatur alteri, ſicut lapis lapidi, hoc aūt eſt quędā accumulatio,

&

A & non eſt augmentum, neque ſecundum eos neque ſecundum nos: quia oportet ꝙ id, per qđ augmentũ fit, tranſmutetur in augmentatum, neq. ẽt ſcđm eum qui dixit, ꝙ illud, quod augetur, augetur ſolum a ſuo ſimili, ſ. ignis augetur igne, & vnumquodque quod augetur, augetur per aliquod ſui generis, ſicut æther augetur æthere, talis autem congregatio eſt eorundum manentium in forma, res autem non ſic videntur augeri, vt ſupra in primo oſtenſum eſt. Secundum inconueniens ponit ibi. Multum autem difficilius. Et eſt quòd hæc opinio tollit generationem, dicens, quòd multum eſt difficilius tradere aliquid de generatione ſecundum naturam, ſi elementa non tranſmutantur adinuicem. Cum enim ea quæ generantur ſecundum naturam generentur eodem modo ſemper, aut frequenter, ea autem, quæ præter, multum & ſemper fiunt, & raro fiunt ab euentu & fortuna. Et non poteſt reddi cauſa, quare ſemper ex homine generetur homo, & quare ſemper ex frumento generetur frumentum & non oliua, ſemper enim generatum eſt in forma generantis, niſi peccatum naturę propter defectum fiat. Si autem ſit, vt dicit Empedo. ſcilicet quòd elementa non ſint tranſmutabilia, æqualiter poteſt generari ex homine aſinus, & homo: quia vtrunque eorum non eſt niſi congregatio elementorum: & homo generans non habens formam, non inducit formam in generato, nec conuenit cum eo in formam, aut ſi os & caro ita componantur, ſcilicet per quandam accumulationem elementorum conuenientium, ſicut ille dicit, tunc nihil generatur, ſed in his quæ generãtur, eſt ſolum ratio vel relatio aliqua, non quidem relatio miſtorum, ſed compoſitorum. Quæ igitur eſt cauſa illorum quòd ex homine generetur homo ſemper aut frequenter, & ſimiliter ex frumẽto frumentum, & non oliua. Illorum enim cauſa non poteſt eſſe ignis aut terra: quia iſta ſunt contraria in qualibet compoſitione, ſimiliter nec lis, nec amicitia, quæ Empedo. poſuit eſſe duo principia mobilia, poſſũt eſſe cauſa horum, amicitia enim non eſt cauſa niſi congregationis, lis autem ſolum eſt cauſa ſegregationis: ſed neceſſarium horum eſt forma rei, quæ facit hominem eſſe hominem, & carnem eſſe carnem, forma autem eſt ſubſtantia vniuſcuiuſque: & ideo non ſolum in re eſt miſtio, ideſt compoſitio congregatorum, & ſeparatio eorum, ſicut dicit Empedocles, ſed etiam eſt forma. In tali ergo congregatione & ſegregatione narratur ab Empedocle fortuna, & non ratio, quæ eſt ſumpta a forma. Dicit enim quòd miſtio fit vt contingit, id eſt a caſu, & fortuna, cum tamen natura, quæ eſt forma, ſit cauſa entium, quare ita ſe habet, ꝙ ab homine ſemper vel frequenter generatur homo. Sed de hac forma vel natura nihil dicit Empedo. cum tamen ipſa natura, quæ dicitur forma, ſit bonum & optimum vniuſcuiuſque rei, bonum quidem in ſe, & optimum in ordine vniuerſi. Laudat autem Emped. ſolum miſtionem, quæ in rei veritate non eſt miſtio, ſed ſolum quædam compoſitio. Quia ꝙ elementa ſegregantur a compoſito, in quo ſunt ſaluata, hoc nõ facit lis, ſed amicitia: quæ vult ea congregare ad homogenea. Et hæc elementa dicit Empedoc. eſſe priora Deo, ideſt cœlo: quia etiam cœlum dicebat ex elementis componi.

T.c.39.

Cœlum eſt elementis cõpoſitũ. ſecundum Empe.

Deinde cum dicit.

NATAB.

Præterea de motu ſimpliciter dicit, non enim ſatis eſt dicere concordiam & diſcordiam mouere, niſi hæc concordiæ ratio ſit, motu, inquam, tali ciere, & diſcordia tali. Igitur aut definiuiſſe aut ſuppoſuiße, aut exacte vel molliter vel alio quolibet modo demonſtraſſe, oportebat. Inſuper cum vi & præter naturam moueri corpora videãtur: per naturam quoque mouentur, vt ignis ad ſuperum quidem locum non vi, ſed ad inferum vi fertur. Vi autem, et natura contraria ſunt. Contingit autem vi moueri: ergo & natura quoque motu cieri contingit, concordia igitur illo motu mouet, aut non mouet, nam terra deorſum ferri concordiæ contrarium eſt, & ſegregationi ſimile exiſtit, potiuſque diſcordia naturalis motus cauſa eſt, quam concordia, vnde fit, vt omnino concordia potius præter naturam exiſtat. Simpliciter autem, niſi concordia aut lis moueat, ipſorum corporum nullus motus ſtatuſue eſt. At hoc abſurdum eſt. Ad hæc, videmus corpora motu cieri. Nam diſcordia ſegregauit. Aether autem in ſublime ſubuectus non a diſcordia fuit. Sed interdum illum uelut a fortuna ſublatũ aſſerit, ſic dicens. Nam plerunque aliter, ſed tum ſic forte cucurrit. Interdum ignem ſurſum ferri aptiſſimum eße inquit enim.

Aſt æther, longis ſub humum radicibus ibat. Et inſuper B *ipſum quoque mundum ſimiliter nunc tempore diſcordię, vt prius tempore concordiæ habere dicit. Quid igitur, mouens primum motioniſque cauſa exiſtit? non enim diſcordia, & concordia: verum hæc alicuius motus cauſæ ſunt. Quod ſi ſint, illa principium erit.*

Amplius autem de motu dicit ſimpliciter, non enim ſufficit dicere quoniam amicitia & lis mouent, niſi hoc erat amicitiæ eße quòd motu tali, litis autem quòd tali. Oportebat igitur, aut determinare, aut ſupponere, aut demonſtrare, aut certe, aut molliter, aut taliter qualiter. Amplius autem quoniam videntur & vi & præter naturam moueri corpora, & ſecundum naturam, verbi grãtia, ignis quidem ſuperius non vi, inferius autem vi, vi autem, ei quod ſecundum naturam, contrarium eſt autem quod vi; eſt igitur & ſecundum naturam moueri. Hunc igitur motum eſt, vt amicitia an nõn, contrarium enim terra ſuperius, & ſegregationi aſſimulatur: & magis lis eſt cauſa eius, qui ſecundum naturam motus, quam amicitia, quapropter & uniuerſaliter præter naturam amicitia erit C *magis. Simpliciter autem niſi amicitia vel lis moueat, eorum corporum nullus motus eſt, neque mora, ſed inconueniens. Amplius autem & videntur mota: ſegregat enim quidem lis, ductus eſt autem ſuperius æther non a lite, ſed quandoque, inquit, vt a fortuna. Sic enim cõſtituit currens tunc, multotiens autem aliter. Quandoque quidem inquit innatũ eße ignem ſuperius agi, æther autem ingrediebatur terræ profundas radices. Similiter autem & mũdum ſic habere, inquit, in lite nunc, & prius in amicitia. Quid igitur eſt quod mouet primum & cauſa motus? non enim amicitia & lis, ſed cuiuſdam motus hæc cauſa ſunt, ſi utique eſt, illud principium.*

ANT. Tex.c. 42.

T.c.43. Vi ei quod eſt ſcđm naturã contrarium.

T.c.44.

Hic deſtruit opinionem Empedoc. de principiis mouentibus per tres rationes, quarum primam ponit dicens, quòd Empedoc. locutus fuit inſufficienter de motu. Non enim ſufficit ſimpliciter dicere quod amicitia & lis ſunt principia mouentia, niſi forte eſſe ipſius D amicitiæ, ideſt de natura ſua habet vt cauſet, ideſt motum talem: ſed quia hæc non eſt certa, oportebat quòd hoc determinaret aut certitudinaliter per cauſam propriam, aut molliter, ſicut per cauſam non conuertibilem, ſiue remotam, aut aliter qualiter, ſicut per probabiles rationes, vel per inductiones, vel exemplum: ſed Empedoc. nihil horum facit, & ideo ſimpliciter & inſufficienter dixit. Secundam rationem ponit ibi. Amplius autem quoniam. Et eſt talis, corpora naturalia mouentur violenter & præter naturam, & mouentur ſm naturam. v.g. ignis mouetur ſurſum non violentia, ſed natura, deorſum autem violenter, quod autem eſt violenter eſt contrarium ei quod eſt ſecundum naturam, videmus enim corpora moueri per violẽtiam: ergo mouentur ſecundum naturam, contraria. n. habent fieri circa idem. Quæramus. n. ab Emp. vtrum motus amicitiæ ſit natura lis vel violentus: terram. n. moueri ſuperius, ſicut & ignem inferius, eſt contra naturam, hoc autem

Secũda rõ.

quod eſt contra naturam aſſimilatur cuidam ſegregationi. Contra tamen ſi Elementa congregentur: quia niſi ignis deſcendat & terra aſcendat, non congregabuntur elementa, cum ergo congregare ſit effectus amicitiæ ſecundum Emped: motus amicitiæ eſt violentus & ſegregationi ſimilis, & lis magis eſt cauſa motus naturalis quam amicitia, quod eſt impoſſibile ſecũdum eum, & ideò impoſſibile eſt ponere amicitiam & litem eſſe principia mouentia. Si autem hæc nõ ſunt principia mouentia, cum non ſint alia principia ſecundum Emp. nullus eſt motus naturalium corporum, nec aliqua quies, habitus enim & priuatio habent fieri circa idem: hoc autem eſt manifeſte falſum. Tertiam rõnem ponit ibi. Amplius autem, Per quam oſtendit Philoſophus, ꝙ Emped. ſibiipſi contradicit, & peccat ẽt, dicens naturalia fieri à caſu & a fortuna, contradicit autẽ ſibiipſi in hoc, ꝙ cum poneret tantũ duo principia mouentia, ſ. litem & amicitiam, poſuit tñ quidem motum eſſe a caſu & à fortuna: vnde dicendo eſſe tantum duo principia mouẽtia dicit ea eſſe cauſam omnis motus, dicendo autem alioquin motum eſſe a caſu, & a fortuna dixit illa principia non eſſe cauſam omnis motus, dicit. n. ꝙ qñ aliquod compoſitum corrumpitur, tunc ſegregantur elementa, quæ erant in eo per litem, & mouetur ignis ſurſum vt à lite, ſed quandoque a fortuna, quia ſic caſus conſtituit tunc curſum ignis ſiue ætheris, æthera enim dicebat Emp. eſſe ex igne claro, non autem ſemper ſurſum mouetur æther, ſed multotiens aliter, quia dixit aliquando a fortuna, ſicut dictũ eſt, ignem ferri ſurſum, aliqñ autem ingrediebatur ad radices, i. ad cauernas terræ, ſicut apparet in montibus ardentib. In hoc ergo peccat Emp. ꝙ naturam caſui & fortunæ ſubiacere dicebat. Simul aũt cũ dictis impoſſibile, dicit ꝙ mundus ſimiliter ſe habet nunc in tpe litis, quando de confuſo & permiſto egreſſa ſunt omnia, ſicut prius ſe habuit in amicitia, quia ſicut ignis qñque a fortuna aſcendit, & qñque deſcendit, ita fecit in confuſo, per caſum enim tunc aſcendit, & per caſum deſcẽdit, cum autem caſus & fortuna ſint cauſæ per accidẽs, reducuntur ad per ſe, quid eſt ergo quod primo per ſe mouet & per ſe eſt cauſa motus, oportet enim cauſam per ſe eſſe prius quam cauſam per accidens. Amicitia enim & lis non eſt cauſa motus ſimpliciter, ſed ſolum cuiuſdam motus, ſ. congregationis & ſegregationis: ſi tamen eſt ita ſicut dicit Em. ꝙ amicitia vel lis eſt prius mouens. Deinde cum dicit.

VATAB. *Porro abſurdum eſt animam ex elementis conſtare, aut elementorũ vnũ aliquod eſſe. Quomodo enim animæ alterationes, ceu muſicum eſſe, & rurſum non muſicum, aut memoria aut obliuio, erunt? Perſpicuum enim eſt, quod, ſi anima ignis ſit eadem illi, quæ igni vt ignis eſt, affectiones competunt. Si vero ex elementorum miſtura conſtet, corporea: at harum nulla corporea exiſtit. Verum de hiſce conſiderare, alterius contemplationis eſt officium.*

ANT. T.c.45. *Inconueniens autem eſt ſi & anima ex elementis, aut vnum aliquid eorum. Alterationes enim animæ quõ erũt v. g. muſicum eſſe. & rurſus non muſicum, aut memoria, aut & obliuio? Palam autem quoniam ſiquidem ignis anima, paſſiones inerunt ei quæcunque ignis, ſecundum quod ignis. Si autem miſcibile, corporalis, harum autem nulla corporalis. Sed de his alterius opus eſt contemplationis.*

Reprobat opinionem Emp. in hoc ꝙ dicebat animam componi ex elementis per duas rationes, quarũ primam ponit dicens. Quod inconueniens eſt dicere ꝙ anima ſit ex elementis omnibus, vel ex aliquibus, vel ex aliquo eorum, quia, ſi anima eſſet elementum aliquod, puta ignis, vt quidam dixerunt, vel eſſet ex elementis, ut dixerunt alii, tunc alterationes animæ quomodo erunt, ideſt quomodo poſſet alterari anima proprijs alterationibus? quaſi dicat, nullo modo. Verbi gratia, ſi anima eſt elementum, vel ex elementis; quomodo anima habebit habitum Muſicæ, & rurſus, quomodo mutabitur de Muſica in priuationem Muſicæ, ita quod ſit ſine Muſica: nec etiam poterit immutari de memoria in obliuionem, vel econuerſo; ſed potius ſi anima eſt ignis, quæcunque ſunt paſsiones, ſecundũ quod ignis, inerunt animæ, quod eſt impoſſibile. Secundam rationem ponit ibi. Si autem miſcibile. Quæ talis eſt. Si non ſunt miſcibilia niſi corpora, ut in Primo dictum eſt: & animarum nulla eſt corporalis: conſtat quod anima non eſt elementum, nec miſta ex elementis. Sed de his determinare eſt opus alterius contemplationis: quia pertinet ad Librum de Anima. T.c.85.

LECTIO VIII.

Miſtorum ex elementis generatio tum ex antiquis, tum ex Philoſophi ſententia perquiritur, hinc omnia in uno quoque miſta eſſe elementa probatur.

VATAB. *De ipſis autem elementis, ex quibus corpora conſtant iis quidem, qui commune quid eſſe, aut ea inter ſe tranſmutari putant, ſi ex hiſce alterum & alterum quoq. contingat, eſt neceſſe. Qui vero generationem mutuam non faciunt, nec è ſingulis ſingula, ſed velut è muro lateres gigni volunt, abſurdum quid dicunt. Nam qui carnes, & oſſa, & cæterorum quoduis ex illis erunt? Quod autem dicitur dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutuam aſtruunt, quonam pacto ex ipſis diuerſum quid ab eis oriatur. Verbi cauſa, ex igni aqua fit, & ex aqua ignis, nam ſubiectum commune quid exiſtit, ſed & caro atque medulla ex eis fiunt, at hæc, quomodo? Etenim illis qui perinde, vt Empedocles dicunt, quiſnam erit modus? nam compoſitionem eſſe quomodo è lateribus atque lapidibus fit murus, neceſſe eſt & hæc miſtura ac congeries, ex conſeruatis quidem, ſed ſecundum exiguas portiones iuxta ſeſe compoſitis erit elementis, ad hunc itaque modum, caro & cæterorũ quodque fiet. Accidit autem ut non ex qualibet carnis parte ignis & aqua gignantur, ſicuti ex cera, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri poteſt, ſed ex vtraque vtrunque fieri queat. Hæc itaque hoc gignuntur modo ex carne, ex quauis parte vtrunque. At hiſce, qui illo modo dicunt, ex quauis vtrunque gigni non poteſt, ſed perinde fit ut è muro lapis & later, ex alio loco ac parte utrunque.*

ANT. T.c.46. De generatione compoſitorum ex elementis. *Pari modo & hiſce, qui ipſorum materiam unam faciunt, dubitatio quadam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, inquam, & frigido, aut igni & terra, quippiam erit. Nam ſi caro ex ambobus fit, et neutrum illorum nec rurſus ſeruatorum compoſitio, quid reſtat id eſſe præterquã materiam, quod ex illis conſtat? nam corruptio alterius, aut alterum facit, aut materiam.*

Et elementis autem, ex quibus corpora conſtituta ſunt, quibuſcunque quidem videtur eſſe aliquid commune, aut tranſmutari inuicem, neceſſe ſi alterum horum contingit, & alterum contingere. Quicunque enim non faciunt ex inuicem generationem, neque ex unoquoque, niſi ſicut ex pariete lateres, inconueniens, quomodo enim ex illis erunt carnes & oſſa & aliorum vnumquodque. Habet autem quod dicitur quæſtionem & ex alterutris generantibus, quomodo generatur ex

eis

eis aliud aliquid præter hoc. Dico autem v.g. ex igne eſt aqua, et ex hac generari ignem, eſt enim aliquod commune ſubiectum, atque & caro ex eis generatur et medulla, verum hæc quomodo generantur? illis quidem enim qui dicunt, vt Empe. quis erit modus? neceſſe enim eſt compoſitionem eſſe, ſicut ex lapidibus & lateribus paries. Miſtura vtique hæc ſaluatis vtique erit elementis, ſecūdum E

T.c.47. *parua autem adinuicem cōpoſitis, ita vtique caro & aliorum vnumquodque. Contingit itaq. non ex quacunque parte carnis generari ignem & aquam (quemadmodum ex cera generatur vtiq. ex hac quidem parte ſphæra, pyramis autem ex aliqua alia) ſed contingebat ex alterutro alterutrum generari. Hæc quidem igitur hoc generantur modo ex carne, ex qualibet ambo. Eis autem qui illo modo dicunt, nō contingit, ſed vt ex pariete lapis & lateres.*

T.c.48. *vtrunque ex alio loco & parte. Similiter autem & facientibus vnam eorum materiam habet aliquam quæſtionē quomodo erit aliquid ex ambobus, v.g. ex calido & frigido, aut ex igne & aqua. Si enim eſt caro ex ambobus, & neutrum eorum, neque rurſus compoſitio ſaluatorum, quid relinquitur, niſi materiam eſſe quod ex illis. Alterius enim corruptio, aut alterum facit, aut materiam.* F

Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione elementorum, hic determinat de generatione compoſitorū ex elementis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de generatione compoſitorum ex elementis, ſecundo oſtendit ꝙ ad generationem miſtionis elementa concurrunt in omnia miſta corpora. ibi.

T.c.49. Omnia enim miſta. Circa primum duo facit. Primo arguit ad oſtendendum ꝙ non poſſit eſſe verus modus generationis miſtorum, ſecundo determinat veritatem. ibi. Quapropter quando. Circa primum conſide-

T.c.48. medium. randum eſt ꝙ ſicut ſupra patuit, duplex eſt opinio de elementis, quædam eſt vera, ſ. quòd elementa, ex quibus ſunt corpora conſtituta, habent aliquid commune, quod eſt vna materia, ſimiliter neceſſe eſt dicere, ꝙ

Quō materia elementorum dicatur una. ſi elementa tranſmutātur adinuicem, neceſſe eſt quòd habeant vnam communem materiam, quę dicitur vna ab vnitate potentiæ quę eſt in ea, & eſt potentia ad formam, cum ſemper habeat potentiam ad omnes formas elementorum, & neceſſe eſt ipſam compleri per ſucceſſionem motus in omnes formas: & ſic neceſſe eſt quòd de vna forma ad aliam tranſmutetur, & hanc opinionem primo ponit. Secunda opinio fuit Emped. qui dixit elementa eſſe intranſmutabilia, & hanc innuit ibi. Quicunque enim. Et diuiditur in quatuor partes, in prima oſtendit quòd ſecundum opinionem Empedoclis nō poteſt dari verus modus generationis miſtorum. Dicit enim quòd quidam ſunt, qui dicunt elementa non adinuicem generari, illi etiam non dicunt quòd vnumquodque elementum fiat ex qualibet parte corporis miſti, ſed dicunt, ꝙ elementa fiunt ex corpore, ſicut lapides & lateres ex pariete, ſed hoc eſt inconueniens, non enim poſſunt dicere quomodo ex elementis ſic compoſitis non vere miſtis, ſint carnes &

Declaratio. oſſa, & vnumquodque aliorum corporum miſtorum ſi enim componantur & congregentur elementa in vnū remanentibus formis & operibus ſuis, ſic ignis in vna parte compoſiti erit adurens, & aqua fluens, terra incōtinua, aer expirans, ſimiliter ignis non ligatus euolabit ſurſum, terra autem deſcendet deorſum, & ſic nunquā conſtabit vt faciat oſſa & carnes, & huiuſmodi. Secundo ibi. Habet autem quod dicitur quæſtionem. Oſtendit quod etiam ſecundum ipſam opinionem eſt dubiū, quomodo ex elementis generentur compoſita, dicens, quod licet prima opinio ſit vera, quæ dicit elementa in alterutrum tranſmutari, tamen ſecundum ipſam eſt dubium, quomodo ex elementis poteſt generari aliquid,

E præter ipſa elementa enim adinuicem generātur, ſicut aqua ex igne, & ex aqua ignis, & ſimiliter eſt de aliis, & hoc ideo, quia habent vnum commune ſubiectum, vt dictum eſt, ſed etiam ex eis generatur caro, & medulla, & alia miſta corpora: ſed quomodo fiat horum generatio adhuc eſt dubium. Tertium ibi. Illis quidem enim. Redit iterum ſuper ſecundam quæſtionē, vt melius oſtendat quomodo ex ipſa non poteſt dari verus modus generationis, dicens, quod illi, qui dicunt, ſ. elementa eſſe intranſmutabilia, ſicut Emped. dicit, non poſſunt aſſignare modum quomodo corpora miſta cōponantur ex elementis. Neceſſe eſt enim ſecundū eos, quòd compoſitio elementorum ſit quędam miſtura talis qualis eſt miſtura lapidis in pariete. Dicunt enim ꝙ elementa ſaluantur in miſto ſecundum formas ſubſtantiales, & actus ſuos, & talis compoſitio eſt ſecundum partes minimas: quod eſt inconueniens. Quia, quod vni eſt miſtum, puta male videnti, qui non diſcernit inter partem & partem, alteri, ſ. bene videnti videbitur non eſſe miſtum, & ſic idem eſſet miſtum & non miſtum. Adhuc etiam ſequitur aliud inconueniens: quia ſecundum iſtos non ex quacunque parte carnis generabitur quodlibet elementum, ſed ex vna parte vnum, & ex alia parte aliud: ſicut ſi ex una parte cerę fiat ſphæra, ex alia parte fiat figura pyramidalis, hoc autē patet eſſe falſum per ea quæ dicta ſunt ſupra capitulo de miſtione. Sed ſicut in vnaquaque parte ceræ poteſt quælibet figura formari, ita ex qualibet parte miſti per reſolutionem poteſt quodlibet elementum generari. Hæc ergo ambo elementa, ſcilicet ignis, & terra, & etiam alia, generantur ex qualibet carne, ideſt ex qualibet parte carnis. Sed illi, qui dicunt ſicut Emped. ſcilicet, elementa eſſe intranſmutabilia, non poſſunt hoc dicere, ſed ſicut ex diuerſis partibus & locis ipſius parietis tolluntur diuerſi lapides, ita ex diuerſis partibus & locis ipſius miſti diuerſa elementa oportet eos dicere generari, ita quòd ignis ab uno loco & parte, & aer ex alia. Quarto ibi. Similiter autem & facientibus. Opponit contra ipſam opinionem dicens, quod etiam ponentibus elementa habere unam materiam & eſſe tranſmutabilia, ſequuntur inconuenientia, ſi dicatur aliquid generari ex elementis, habet enim quæſtionem & dubium, quomodo generabitur aliquid ex ambob. ſicut ex calido & frigido, aut igne & aqua, ſi enim caro eſt ex ambob. & neutrum eorum eſt ipſa caro, nec etiam ſaluantur ipſa elementa, quia aliter non eſſet miſtio, & nihil relinquitur niſi materia, quod eſt impoſſibile. Si autem remaneat alterum, & alterum corrumpatur, tunc eſt corruptio unius & generatio alterius, quia corrupto uno aut generatur alterum, aut remanet pura materia. Quomodo ergo fiat ex eis generatio dubium eſt. Deinde cum dicit.

Ex lib. 1. r. c.86.

In 1. lib. tex.cō. 22. &c.

VATAB.

Igitur poſtquam calidum & frigidum intenſionem remiſſionemque ſuſcipiunt, cum ſimpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit potentia, cum vero non prorſus, ſed frigidum, vt calidum, & calidum, vt frigidum fuerit, propterea quòd quæ miſcentur ſuas exuperantias vicisſim corrumpunt, tunc neque materia erit neque illorum contrariorum vtrunque, ſed intermedium actu ſimpliciter erit. Porro quò potentia magis calidum eſt quam frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id genus modo magis calidum potentia quam frigidum exiſtit. Alia itaque miſta ex contrariis erunt, aut elementis & elementa, ex illis quodammodo potentia exiſtentibus, non tamen ſic vt materia, ſed dicto modo. Atque hoc quidem pacto miſtio, illo vero materia id quod gignitur, exiſtit.

Quapp et quoniā eſt et magis & minus calidum & fri-

gidum, quandoquidem fuerit ſimpliciter alterum actu, potentia alterum erit. Quando autem non omnino, ſed vt quidem ens calidum frigidum, vt autem frigidum calidũ, quia quæ miſcentur corrumpunt intentiones ad inuicem, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum alterutrum actu ſimpliciter, ſed medium. Secundum id vero quod eſt potentia magis calidum, quam frigidum, vel contrarie alterutrum ſecundum hanc rationem, & ratione dupliciter calidum potentia quam frigidum, vel tripliciter, vel ſecundum alium talem modum. Erunt vtiq. miſta alia ex contrariis, aut ex elementis. Et alia elementa ex illis potentia aliquo modo exiſtentibus, non ita vero vt materia, ſed ſecundum prædictum modum. Et erit ita quidem miſtio, illo vero modo materia ſecundum quòd generatur.

Quæ miſcent corrumpunt intētiones adinuicē.

Determinat veritatem: & circa hoc duo facit. Primo oſtendit modum generationis in vniuerſali, ſecundo magis in ſpeciali contrahendo ipſum ad miſtionem elementorum in conſtitutione compoſiti. ibi. Quoniam autem patiuntur. Primo ergo relicta prima opinione tanquam falſa & impoſſibili, & ſuppoſita prima, ponit verum modum generationis corporum miſtorum. Ad cuius euidentiam præmittit duo. Quorum primum eſt, quòd differentiæ elementorum ſunt contrariæ, ſcilicet calidum, & frigidũ, & huiuſmodi: & ſuſcipiunt magis & minus. Secundum eſt, quòd quando alterum elementum fuerit ſimpliciter actu, & alterum ſimpliciter in potentia fuerit, tunc non poteſt eſſe miſtio, quando vero vnum non eſt omnino actu, nec per exceſſum prædominatur alteri elemento, tunc generabitur quoddam medium, quod nec eſt ſimpliciter calidum, nec ſimpliciter frigidum, ſed quodammodo naturam participans vtriuſque. Et hoc ideo, quia, quando elementa miſcentur, intentiones ſiue formæ corrumpuntur, & remanent in virtute, & tunc illud medium generatum non eſt ſic in potentia, ſicut materia, nec ſimpliciter alterum elementorum, ſed medium inter ea, quod quidem medium diuerſificatur, ſecundum quòd diuerſificātur virtutes miſcibilium, ſi enim potentia ignis excedet virtutem aquæ, medium generatum eſt magis calidum quam frigidum, & ſic ſecundum proportionem virtutis vnius elementi ad virtutem alterius: vt ſi in duplo, ſi in triplo excedit caliditas frigiditatem, & medium dupliciter eſt calidius, & tripliciter. Secundum ergo hunc modum erunt miſta ex contrariis elementis & per compoſitionem, vel miſtionem: & elementa erunt ex illis miſtis per reſolutionem. Ipſa enim miſta ſunt potentia quatuor elemēta, non quidem ſicut materia, ſed ſicut dictum eſt.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Præterea, & ipſa contraria pati ſolent, quemadmodũ ante præfinitum eſt, & enim actu calidum potentia frigidum eſt, & actu frigidum, potentia calidum. Quare niſi ad æqualitatem redacta ſint, in ſe mutuo tranſmutantur, ſimili modo, & in cæteris contrariis. Atque primo quidē elementa ipſa ita tranſmutantur, deinde ex hiſce carnes & oſſa & eiuſmodi fiunt, cum illa calido quidem in frigidum, & frigido in calidum tranſeunte, ad mediocritatem venerint, hic enim neutrum eſt, mediocritas autem multiplex eſt, & nequaquam indiuiſibilis. Similiter humidum & ſiccum & talia, carnem oſſaque & cætera id genus mediocritate efficiunt.*

ANT. *Quoniam autem patiuntur contraria ſecundum in primis determinationem. Eſt enim actu calidum potentia frigidum, & actu frigidum potentia calidum, quapropter ſi non coæquantur, tranſmutantur inuicem, ſimiliter autem & in aliis contrariis. Et primo ita elementa tranſmutantur, ex his autem carnes & oſſa & quæ talia, calido quidem generato frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt, hic enim neutrum, medium autem multa & non indiuiſibile. Similiter autem & ſiccum & humidum, & alia talia, ſecundum medietatem faciunt carnem, & os, & alia.*

Contrahit modum qui dictus eſt vniuerſaliter ad propoſitum dicens, quod quia omnia contraria patiuntur adinuicem, ſicut dictum eſt prius in ca. de actione, quia quod eſt actu calidum eſt potentia frigidum, & econuerſo, ſi ipſa elementa non adæquantur potentiis ſuis, ſed vnum omnino alteri prædominatur, tunc tranſmutantur adinuicem, & non fit miſtio, ſed corruptio debilioris, & generatio ſiue augmentum prædominantis. Et quod dictum eſt de calido & frigido intelligendum eſt ſimiliter in aliis contrariis, ſ. ſicco & humido. Sed elementa prius ſeinuicem tranſmutantur in generatione, adæquatis vero potentiis eorum ſecundum quandam proportionem generatur quoddam mediũ, ſicut carnes, & oſſa, & huiuſmodi talia. Calido autem ſecundum aliquid infrigidato, & frigido ſecundum aliquid calefacto, quia in miſto materia vniuſcuiuſque contrarii partem capit alterius, quando veniunt ad medium, medium enim eſt contrarii: medium autem illud non eſt vnius proportionis tantum, ſ. quod ſemper ſit per æqualem contrariorum participationem: neque eſt indiuiſibile, ideſt non eſt vno modo tantũ, ſed diuerſis modis ſecundum diuerſitatem proportionis contrariorum, & ſic eſt medium inter calidum & frigidum ſecundum multiplicem proportionem ipſorum, ita etiam intelligendum inter humidum & ſiccũ: quæ ſecundum mediorum diuerſitatem, quadam aliqua proportione conuenienti faciunt carnem, & in alia proportione faciunt os, & in alia faciunt alia, quorum complexiones variantur, ſicut eſt homo, cuius cõplexio maxime vicina eſt temperamento: & leo, qui eſt calidæ complexionis: & aſinus, qui eſt frigidæ complexionis. Deinde cum dicit.

Lib. 1. t.c. 50. & 51.

Hoīs cõp. maxime vicina tēperamento.

VATAB. *Omnia autem miſta corpora, quæ circa locum qui medio vniuerſi tribuitur, collocata ſunt, ex ſimplicibus conſtant omnibus. Nam terra quidem ideo cunctis ineſt, quòd vnumquodque maxime & vt plurimum in proprio terræ loco exiſtit. Aqua vero, quod compoſita finiri oporteat, & illa è ſimplicibus ſola, belle terminari queat. Præterea quòd & terra ſine humiditate conſiſtere non poſſit ſed humiditas id ſit quod continendi vim ac coercendi habeat, nam ſi humiditas a terra prorſus eximatur, ea defluet profecto, terra igitur & aqua, has ob cauſas inſunt.*

ANT. Tex.c. 49. *Omnia enim miſta corpora quæcunque circa locum medium ſunt, ex omnibus compoſita ſunt ſimplicibus. Terra quidem ineſt omnibus, quia vnumquodque eſt maxime et multum in proprio loco. Aqua autem, quia oportet terminari quodcunque compoſitum, ſola autem eſt ſimpliciũ bene terminabile aqua. Amplius autem & terra, ſine humido non poteſt commorari, ſed hoc eſt quod continet, ſi enim auferatur omnino ex ipſa humidum, decidet vtiq: terra quidem igitur & aqua propter has inſunt cauſas.*

T.c. 50. Oſtendit, quòd in quolibet miſto ſunt omnia elementa, & primo per cauſam, ſecundo per effectum. ibi. Teſtificari autem videtur. Circa primum duo facit. Primo oſtendit quòd in quolibet miſto eſt terra & aqua, ſecundo quòd ignis & aer. ibi. Aer autem. Dicit ergo primo, quòd omnia corpora miſta, quæcũque ſunt circa medium, quod eſt terra, neceſſario ſunt compoſita ex omnibus ſimplicibus corporibus, quæ ſunt quatuor elementa: & quòd in omni corpore miſto ſit terra, ſicut oſtendit locus & locatum ſm Com. Nam aut ſunt eiuſdē naturæ, aut prædomi-

Quod terra ſit in quolibet miſto.

dominatur natura loci in locato: ſed omnia miſta naturaliter quieſcunt in terra, ſicut in loco, ergo oportet ꝙ in quolibet miſto ſit terra, & non ſolum ꝙ ſit, ſed vt prædominetur in ipſo. Quod autem aqua ſit in quolibet miſto, probat ex hoc: quia terra pura non habet cõtinuationem, nec in ipſa aliqua figura poſſet cõſiſtere, partes autem cuiuslibet miſti oportet eſſe terminatas, ſola autem aqua, vt ſupradictum eſt, eſt bene terminabilis, & prima terra propter naturale ſiccum, quod eſt in ea, nullatenus commoratur ſine humido, quod eſt in cauſa continente, vnde humidum, quod eſt in ea, cõtinet ipſam, ſi autem ex ipſa humidum totaliter auferatur, ſtatim decidet, & conuertetur in puluerem. Terra ergo & aqua propter dictas cauſas ſunt in corporibus miſtis. Deinde cum dicit.

Qđ aqua.

VATAB.

Item aer & ignis, quod terræ & aquæ contraria ſint. Nam aeri terra, & aqua igni contraria eſt, quantum ſubſtantiam ſubſtantiæ contrariam eſſe contingit. Cum igitur generationes e cõtrariis ſint, & contrariorum extremũ alterum inſit, alterum quoque ineſſe eſt neceſſe. Quare in omni compoſito ſimplicia omnia inerunt.

ANT.

Terra aeri: igni vero aqua cõtraria eſt.

Aer autem & ignis quoniam contraria ſunt terræ, & aquæ. Terra quidem aeri, igni vero aqua contraria eſt, vt contingit ſubſtantiam ſubſtantię contrariam eſſe. Quoniã igitur generationes ex contrariis ſunt, inſunt autem altera extrema contrariorum, neceſſe & altera ineſſe. Quapropter in omni compoſito omnia ſimplicia erunt.

Primo probat ꝙ in quolibet elemento eſt aer & ignis tali ratione. Terra & aqua alterantur in miſto, cum autem vnumquodque miſcibilium alteretur a ſuo contrario, oportet aerem & ignem eſſe in compoſito, nam aer contrariatur terræ, & ignis aquæ. Dico autem elementum eſſe contrarium elemento, prout ratione qualitatum contingit ſubſtantiam eſſe contrariam ſubſtantiæ. Quoniam igitur generationes ſunt ex contrariis, & in miſtis ſunt extrema contrariorum, ſcilicet frigidum ſiccum, quod eſt terra, & frigidum humidũ, quod eſt aqua: neceſſe eſt reliqua ineſſe, ſcilicet calidum cum ſicco, & calidum cũ humido, quæ ſunt ignis, & aer. Quapropter in omni compoſito ſunt omnia ſimplicia corpora. Deinde cum dicit.

Qũo elementũ elemento cõtrariantur, & ſubſtantia ſubſtantię.

VATAB.

Sed & id, cuiuſque rei nutricatio comprobare videtur, omnia enim eiſdem aluntur quibus conſtant, omnia ſiquidem pluribus aluntur. Nam quacunque vno ſolo ali maxime videntur, vt plantæ aqua, pluribus aluntur. terra enim aquæ admiſta eſt, quamobrem ipſi quoque agricolæ miſcentes irrigare conantur.

ANT.

Tex.c. 50.

Oĩa nutriũtur ex qb. ſunt.

Miſta eſt aquę terra.

Teſtificari autem videtur & nutrimentum vniuſcuiuſq. Omnia quidem enim nutriuntur eiſdem ex quibus ſunt, omnia enim multis nutriuntur. Etenim quæcunque videntur vno ſolo nutriri, vt aqua, plantæ multis nutriuntur. Miſta eſt enim aquæ terra, ideo ruſtici tentant miſcentes irrigare.

Probat idem per effectum: & diuiditur in partem principalem, & incidentalem, pars incidentalis incipit ibi. Quoniam autem eſt nutrimentum. Dicit ergo primo, quod hoc quod dictum eſt, ſcilicet, quòd omnia miſta cõponantur ex quatuor elementis, teſtificari, & approbare videtur nutrimentum vniuſcuiuſque. Nam vnumquodque nutritur ex eis ex quibus eſt: ſed omnia quidem nutriuntur ex multis elementis: ergo ex eiſdem quatuor elementis omnia miſta conſiſtunt. Maioris propoſitionis ratio poteſt eſſe: quia nutrimentum tranſmutatur in naturam nutriti, non autem poſſet trãſmutari, niſi haberet eandem materiam. Minorem

E vero probat ſumendo argumentum a minori. Minus enim videtur quòd plantæ, quæ ſunt magis terreſtres, nutriantur ex plurib. quam alia nutrita: ſed illæ licet videantur ſolum nutriri ex aqua, nutriuntur tamen ex omnibus, ergo multo magis alia. Quod autem plantæ nutriantur ex omnibus, ex hoc videtur, manifeſtum eſt enim quòd nutriuntur ex terra, & aqua, & ex agricultura. Ruſtici enim colentes plantas miſcent terram cũ aqua ad nutrimentum plantarum. Si autem ineſt terra & aqua, neceſſe eſt eſſe alia duo extrema, ſcilicet aerẽ & ignem eadem ratione qua ſupra. Deinde cum dicit.

VATAB.

Cum autem alimentum ad materiam pertineat, quod autem nutritionem ſuſcipit cum materia coniunctum forma ſit atque ſpecies, rationi conſentaneum fuerit ex omnibus ſimplicibus corporibus quę mutua generatione oriũtur, ſolum ignem nutriri, quemadmodum et priores aiũt. Quippe qui ſolus ac maxime formæ ſit, propterea quod ſuapte natura ad terminum fertur vniuerſi, in ſuum autem locum quodque ferri natum eſt, forma vero ſpecies que omnium in ipſis conſiſtit terminis. Quod igitur corpora omnia ex ſimplicibus omnibus conſtent, dictum eſt.

F

ANT.

Inter ſimplicia corpora ſolus ignis nutritur.

Quoniam autem eſt nutrimentum quidem materiæ, quod nutritur autem coniunctum materiæ forma & ſpecies, rationabile iam ſolum ſimplicium corporum nutriri ignem omnium ex inuicem generatorum, quemadmodũ & Priores dicunt. Solus enim & maxime ſpecici particeps eſt ignis, quia innatus eſt ferri ad terminum. Vnumquodque autem innatum eſt ferri in ſuiipſius regionem, forma enim & ſpecies in terminus omnium eſt. Quod igitur omnia corpora ex omnibus conſtituta ſunt ſimplicibus, dictum eſt.

G

Ignis ẽ maxime formalis.

Oſtendit incidenter, quòd inter ſimplicia corpora ſolus ignis nutritur, non tamen proprie, quia ſola vegetabilia proprie nutriuntur, dicens, quòd quia nutrimentum eſt ſicut materiale reſpectu nutriti, quia in ſuam naturam conuertitur, vt dictum eſt in capitulo de augumento, ipſum autem nutribile eſt ſicut forma & ſpecies coniuncta materiæ, rationabile eſt, vt ſolus ignis inter ſimplicia corpora nutriatur, eo quòd inter omnia elementa, quæ adinuicem generantur, ignis eſt magis formalis, quod patet ex hoc quòd ipſe naturaliter fertur ſurſum ad terminum, ideſt ad circunferentiam orbis, qui maxime formalis eſt inter omnia corpora: vnumquodque enim natum eſt ferri ad ſuiipſius generationem, quæ eſt connaturalis ei: forma autem & ſpecies omnium rerum inferiorum, præter hominem, eſt in terminis omnium, quia ſuperiora ad inferiora ſe habent, ſicut forma ad materiam. Cum ergo ignis tangat orbem Lunæ, conſtat quòd ipſe ſit connaturalis orbi in formalitate. Vltimo recapitulat, & eſt planum.

H

Superiora ſe habẽt vt forma ad inferiora.

LECTIO IX.

Quæ nam ſint generationis principia, antiquorum item de Mouente refelluntur ſententiæ.

VATAB.

Cum autem nonnulla generabilia corruptibiliaque ſint, & generatio in eo, qui circa mundi medium eſt loco, fit de omni generatione, & quot & quæ ſint eius principia dicendum eſt, ſic enim facilius ſingularia contemplabimur, cum de vniuerſalibus prius ſumpſerimus.

ANT. T.c.51.

Quia vero ſunt quædam generabilia & corruptibilia, & generatio contingit eis quæ ſunt circa medium locum, dicendum de omni generatione ſimpliciter, quot, & quæ eorum principia, facilius enim ſic ſingularia inſpiciemus, quando de vtilibus acceperimus.

Facilius ſingularia inſpiciemus præacceptis vniuerſalibus.

Poſtquam Philoſophus determinauit de generatione & corruptione tam ſimplicium quam compoſitorum ex ſimplicibus, hic determinat de cauſis, ſiue de principiis generationis & corruptionis elementorum & mixtorum. Et circa hoc duo facit. Primo dat intentionem, ſecundo proſequitur intentum. ibi. Sunt enim & numero. Dicit ergo primo, cum ſint quædam generabilia & corruptibilia, & generatio & corruptio ſit in eis quæ ſunt circa medium locum, dicendú eſt ſimpliciter & vniuerſaliter de generatione, quot, & quæ ſint eorum principia. Facilius enim in libris particularibus inſpiciemus cauſas principiorum generationum, quando cauſas vniuerſales generationis acceperimus. Curſus enim ab vniuerſalibus ad particularia eſt maior & vniuerſalior via in natura.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Sunt igitur tot numero, & genere eadem, quæ in æternis primiſque. Nam alterum vt materia, alterum vt forma exiſtit, oportet autem & tertium inſuper adeſſe. Nã duo haud quaquam ſatis ſunt ad generandum, ſicuti nec in ipſis primis. Igitur quod eſſe & non eſſe poteſt, generabilibus cauſa, vt materies exiſtit. Nam quædam neceſſario ſunt, ceu æterna, quædam neceſſario non ſunt, quorũ illa quidem non eſſe, hæc vero eſſe eſt impoſſibile, eo quòd fieri non poſſit, vt neceſſarium aliter ſeſe habeat. Nonnulla & eſſe poſſunt & non eſſe, de quorum numero, generabile exiſtit, atque corruptibile, hoc enim interdum eſt, interdum non eſt. Quare neceſſe eſt, vt generatio atque corruptio circa id ſit, quod eſſe, & non eſſe poteſt. Quocirca & hoc, cauſa vt materies generabilibus exiſtit. At forma ſpecieſque, vt cuius gratia, hæc autem eſt ſubſtantia cuiuſque ratio. Oportet autem & tertium quoque adeſſe, quod omnes quidem ſomniant, nemo tamen dicit.*

ANT. *Sunt enim & numero æqualia & genere eadem principia, quæ in ſempiternis & in primis ſunt. Hoc quidem enim eſt, vt materia, hoc autem vt forma, oportet autem & adhuc tertium exiſtere, non enim ſufficientia ad generandum ſunt duo, quemadmodum neque in primis. Vt materia quidem in generabilibus, quod poſſibile eſt eſſe & non eſſe cauſa eſt. Hæc quidẽ enim ex neceſſitate ſunt vt æterna, horum autem hæc quidem impoſſibile non eſſe, hoc autem impoſſibile eſſe, quia non contingit circa neceſſarium aliter ſe habere. Quædam vero poſſibile eſſe et non eſſe, quod eſt generabile & corruptibile, quandoque quidem enim hoc eſt, quandoque autem non eſt hoc. Quapropter neceſſarium generationem & corruptionem circa poſſibile eſſe, & non eſſe. Ideoque, vt materia quidem hæc cauſa eſt generabilibus, vt autem cuius gratia forma & ſpecies: hæc autem eſt ratio vniuſcuiuſque ſubſtantiæ. Oportet autem adeſſe & tertium, quod omnes quidem ſõniant, dicit autem nullus.*

Materia in gñabilibus eſt cauſa q̃ res poſſit eſſe & non eſſe.

T.c.52.

T.c.55. Medium. Prĩcipia extrinſeca.

Proſequitur intentum, & circa hoc tria facit. Primo ponit opinionem ſuam de principiis, ſecundo opiniones aliorum. ibi. Sed hi quidem ſufficienter. Tertio inquirit ſpecialiter & ſufficienter de principio mouente. ibi. Nobis autem. Ad euidentiam eorum quæ hic dicuntur, notandum eſt, quòd corporum generabilium & corruptibilium, quædam ſunt principia extrinſeca, & quædam intrinſeca. Principia extrinſeca ſunt agentia, ſiue mouentia. Et iſta ſe habent in quodam ordine, quia quædam ſunt proxima, & quædam remota, ſi E ue prima, & prima quidem principia ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, quarum ſuprema eſt Deus, & iſta ſunt eadem omnium corporalium, & propter hoc dixit Philoſophus, quòd corruptibilium & ſempiternorum ſunt eadem, quia principia numero remota, proxima vero nó ſunt eadem, quia principia corporum cœleſtium ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, vt dr̃ in Secundo Metaph. ſed proxima principia corruptibilium ſunt ipſa corpora cœleſtia, vt dicit Philoſophus Primo Mete. & Commentator. Intrinſeca vero principia ſunt materia & forma, & iſta non ſunt eadem numero corruptibilium & incorruptibilium, ſed ſunt eadem ſecúdum analogiam, quia nec materia, nec forma corrumpitur per ſe, ſed ſolum per accidens, vt Philoſophus Primo Phyſic. Et ideo dicit Philoſophus, quòd principia corruptibilium & incorruptibilium ſunt eadem principia genere, ideſt analogia, ſiue proportione. Hoc ergo præmiſſo procedit F in propoſito dicens, quòd principiorum rerum generabilium & corruptibiliũ, aliud eſt materia, aliud eſt forma: oportet autem adeſſe tertium. Quia ſicut in ſempiternis non ſufficiunt duo ad motum, ſed oportet adeſſe mouens, ita nec in generabilibus ſufficiunt ad generationem duo, ſed oportet adeſſe tertium: quod eſt efficiens. Materia vero, cum ſit ens in potentia eſt cauſa, quare iſta inferiora poſſunt eſſe & non eſſe. Forma vero eſt cauſa eſſe tantum. Sed efficiens mouet materiam, vt tranſmutetur de potentia ad actum. Ad declarationem autem dictorum ponit quandam diuiſionem dicens, quòd quædam ſunt de neceſſitate in eſſe, ſicut ſunt æterna, vt corpora cœleſtia, quæ in ſua ſubſtantia, & in ſuis motibus ſunt neceſſaria, & ſimiliter ſubſtantiæ ſeparatæ, & his opponuntur impoſſibilia adeſſe. Quædam vero ſunt poſſibilia eſſe & non eſſe, & iſta ſunt generabilia & corruptibilia, quæ quandoque sũt, G & quandoque non ſunt. Et ideo neceſſarium eſt, quòd generatio & corruptio ſint circa corpora talia, quæ poſſint eſſe & non eſſe. Illud autem, ex quo talis potentia ad eſſe & non eſſe in eis eſt, materia dr̃. Sed cauſa finalis in Phyſicis, quæ eſt, cuius gratia mouens mouet, eſt forma & ſpecies: hic enim eſt finis motus & intentionis naturalis agentis. Et hæc eſt ratio definitiua vniuſcuiuſque ſubſtantiæ, ſed ſicut dictum eſt cum his duobus oportet eſſe tertium principium, quod eſt efficiens, quod omnes antiqui ſomniauerunt, ſed nullus de ipſo aliquid ueritatis dixit expreſſe.

Tex. c.24. T.c.1. principia intrinſeca.

T.c.82.

Qũo ultra materiam & formã oportet adeſſe & agens.

Quæ neceſſaria eſſe, et quæ aliter.

ex materia eſt potẽtia ad eſſe & non eſſe.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Sed alij ſpecierum naturam cauſam eſſe ſufficientem ad generandum arbitrati ſunt, quemadmodum in Phædone Socrates. Nam vbi ille cæteros increpauit, tanquam nihil locutos, eorum quæ ſunt quædam ſpecies eſſe, quædã* H *quæ ſpecies participent, & eorum quoque per ſpeciem eſſe dici, ſuſceptione uero oriri & abiectione interire ſupponit. Quare ſi hæc vera ſunt, ſpecies, cauſas eſſe generationis & corruptionis neceſſario putat. Alii, ipſam materiã, nimirum a qua ſit motus.*

ANT. *Sed hi quidem ſufficientem exiſtimauerũt cauſam eſſe ad generationem ſpecierum, naturam, quemadmodum in Phædone Socrates. Etenim ille increpans alios, quaſi nihil dixiſſent, ſupponit, quoniam hæc entium quidem ſpecies hæc autem participatiua ſpecierum eſſe. Et quoniam eſſe, quidem vnumquodque dicitur ſecundum ſpeciem generari aut ſecundum ſuſceptionem, & corrumpi ſecundum abiectionem, quapropter, ſi hæc vera ſunt, ſpecies exiſtimant ex neceſſitate cauſas eſſe generationis & corruptionis. Hi autem ipſam materiam, ab hac enim motum.*

Ponit opiniones aliorum de principiis, & circa hoc

hoc

hoc duo facit. Primo ponit eas, ſecundo improbat eas. ibi. Neutri autem. Fuerūt autem duæ opiniones: quarū ponit primam dicens, quòd quidam ſomniauerunt naturam ſpecierum, ideſt ipſas ſpecies ſeparatas, quas Plato appellauit ideas, eſſe ſufficientem cauſam ad hoc ꝙ res generentur, Quemadmodum Plato in Phædone, vbi inducit Socratem ad confirmationem ſuæ opinionis. Vnde dicit, quòd ibi Socrates increpat alios tanquam dicentes nihil. Et ſupponit, quòd entium, quædam ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, quædam vero participātia ſpecierum, ſicut mediate, & vnum quodque compoſitum dr̄ eſſe actu ſecundum ſpeciem, generari autē ſecundum illius ſpeciei ſuſceptionem, & dr̄ corrumpi ſecundum illius ſpeciei abiectionem, dixit enim ſpecies rerum eſſe æternas, quæ ſunt quaſi quædam ſigilla impreſſa rebus generalibus. Et cum ſigillatur materia, fit per illarum participationem, tunc res generantur, & cum eiicitur forma ſigillata, manet quidem perpetua, ſed deſtruitur indiuiduum per eiectionem talis formę. Quapropter, ſi iſta eſt idearum natura, vt ipſe Socrate & Plato exiſtimant, neceſſe eſt ipſas ſpecies eſſe cauſas generationis & corruptionis, per præſentiam quidem generationis, per abſentiam vero corruptionis. Secundam opinionem ponit ibi. Hi autem. Dicens, quòd alii non dixerunt primum mouens eſſe extrinſecum ſicut Plato, ſed dixerunt principiū tranſmutationis materiæ eſſe ipſam materiam, & ipſum motum rerum eſſe ab hac, ideſt ab ipſa materia diſpoſita & informata qualitatibus primis. Deinde cum dicit.

Poſitio Platōis de tertio principio in phædone.

Generatio fit p ſignatam.

VATAB. *At neutri recte dicunt, nam, ſi ſpecies cauſa ſunt, cur non ſemper gignunt continentur, ſed quandoque & quandoque non, cum ſemper tum ſpecies, tum quæ eas participant in ratione rerum ſint? Præterea, in nonnullis, aliam quandam eſſe cauſam ſpectamus. Nam medicus in corpore ſanitatem efficit, & ſcientiam ſciente exiſtente, & ipſa ſanitate, & ſcientia, & hiſce quę eas participant. Eodem modo, & in cęteris quę facultate quadam fiunt.*

ANT. *Neutri autem dicunt bene. Siquidem enim ſunt cauſæ ſpecies, quare non ſemper generant continue, ſed quandoque quidem, quandoque non, exiſtentibus, & ſpecieb. ſemper, & participantibus? Amplius autem in quibuſdam videmus aliam quandam cauſam eſſe, ſanitatem enim Medicus facit, & doctrinam doctor, exiſtente & ſanitate ipſa, & doctrina, et participantibus, ſimiliter autem in alijs ſecundum potentiam operantis.*

T.c.53.

Reprobat prædictas opiniones, & primo primam, ſecundo ſecundam. ibi. Si autem materiam, primam reprobat duabus rationibus, quarum primam ponit dicens, quòd neutra opinio bona eſt: quia ſpecies ſeparatæ non ſunt cauſæ ſufficientes generationis, cum materia, quia, ſi ſunt ſufficientes, quare non ſꝑ continue generantur res, & non quandoque ſic, & quandoq. nō, non enim eſt maior ratio, quare in uno tempore ſpecies generentur quam in alio, cum ipſæ ſpecies & participantia, ideſt materiæ, quæ innatæ ſunt ſuſcipere illas ſpecies, ſemper & eodem modo ſe habeant. Poteſt autem ſic ratio formari, ideſt. Idem manens idem ſemper natum eſt facere idem: ſed ſpecies, vel ideæ ſemper manent eædem & eodem modo, ergo ſemper deberent generare, ſed hoc eſt falſum, quòd ſꝑ generent, quia quædam quandoque ſunt, & quandoque non, ergo illæ non ſunt cauſæ generationis & corruptionis. Secundam rationem ponit. ibi. Amplius autem in quibuſdam. Dicens, quòd nos videmus ad ſenſum in quibuſdam mouens præter ſpecies, vt patet in artificialibus. quod neceſſarium eſt eſſe aliquod primum mouens præter ſpecies, ut patet in artificialibus. Medicus enim facit ſanitatem, & ſimiliter doctor facit do-

Ex t.c. 56. infra.

A ctrinam, cum tamen præter illos, ipſa ſanitas, & doctrina ſint ſpecies, & anima diſcentis & complexio corporis ſint participantia ipſarum ſpecierū, & ſimiliter eſt in aliis ſecundum potentiam, ideſt ſecundum artem operantis. Dicuntur enim artes & ſcientiæ potentiæ, ut dr̄ Nono Metaphy. quia per artem homo operatur, & per ſcientiam conſiderat, cum ergo ars imitetur naturam, & in arte inueniamus hanc tertiam cauſam, ergo in natura eſt tertia cauſa, ſcilicet mouens præter materiam & formam.

T.c.4. & 5. meta.c. 17.

Quō artes dicant potentiæ.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Quod ſi qui materiam ipſam ob motum generare dicat, naturalius profecto dixerint, quam qui ita dicunt. Et enim quod alterat quodque transfigurationem facit, cauſę ut quippiam oriatur rationem ſibi vendicat magis. Et in omnibus ex æquo tam hiſce quæ natura conſtāt, quam*
B *quę ab arte proficiſcuntur, hoc agens dicere cōſueuimus, quod mouendi vim obtinet.*

ANT. *Si autem materiam quis inquiet generare propter motum, naturalius vtique dicet ita dicentibus. Alterans enim & transformans magis cauſa eſt generationis, & in omnibus aſſueti ſumus hoc dicere efficiens, ſimiliter et in his quę natura, & in his quę ab arte, quòd tranſmutans ſit.*

Tex.c. 53.

Reprobat ſecundam opinionem: & circa hoc duo facit, primo comparat eam primæ opinioni, ſecundo deſtruit eam. ibi. Sed tum nec hi. Dicit ergo primo, ꝙ ſi aliquis dicat ꝙ materia prædicto modo diſpoſita generet propter motum, quam ipſa mouetur, magis dicit ſecundum naturam quam illi, qui dicunt ſpeciem ſeparatam generare. Quia id, quod alterat & trāſformat, magis eſt cauſa generationis in phyſicis, materia au-
C tem, ſecundum quòd d cunt, ſic informata, ut dictum eſt, alterat: & transformat: & nos etiam conſueti ſumus dicere in artibus, & in natura, hoc eſt efficiens, quod eſt tranſmutans, & alterans.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Verum enimuero, & hi quoque non recte dicunt. Pati namque & moueri, materię eſt, agere vero & mouere, alterius potentię, palam autem eſt cum iis quę arte, tū iis quę natura fiunt, nam neque aqua ex ſe animal facit, ſed natura, neque lignum lecticam, ſed ars. Quare & iſti ob id, & quia potiorem omittunt cauſam, haud recte dicunt, quidditatem enim formamque exterminant. Præterea potentias atque vires corporibus tribuunt, per quas admodum inſtrumentaliter generant eam quę a ſpecie ſumitur, cauſam auferentes. Etenim quoniam, vt aiūt, calidum ſegregare, & frigidum congregare natum eſt, & cęterorum quodque aliud agere, aliud pati, ex his &*
D *per hęc gigni & corrumpi cętera omnia dicunt. At ipſe quoque ignis moueri ac pati videtur. Prętere a perinde faciunt, ac ſi quis ſerę & inſtrumentorum cuique, eorum quę generantur, cauſam tribuat. Nam cum quis ſerra ſecat, diuidit quippiam, & cum corradit, leue fieri neceſſe eſt, & in cęteris ſimili modo. Quare ſi quam maxime agit mouetque ignis, quomodo tamen moueat non vltra contemplantur, nempe quod deterius quam ipſa inſtrumenta.*

ANT. *Sed tamen nec hi recte dicunt, materię enim pati, & moueri, mouere autem & facere alterius potentię. Manifeſtum autem & in his quę arte & natura generantur, non enim ipſa facit aqua & ſeipſa animal, neque lignum lectum, ſed ars, quocirca & dicunt non recte propter hoc. Et quoniam relinquunt principaliorem cauſam, auferunt enim quod eſt eſſe & formam. Amplius autem & potentias attribuunt corpori, propter quas generant valde orga-*

Materiæ ē pati & moueri, moueare aūt & facere alteri' potentię.

T.c.54.

organice, auferentes eam, quæ ſecundum ſpeciem cauſam. A

T.c.55.

Quoniam enim innatum eſt, vt inquiunt, calidum quidẽ ſegregare, frigidum autem congregare, & aliorum vnũquodque hoc quidem facere, hoc autem pati, ex his dicunt & per hæc omnia alia generari & corrumpi. Videtur autem & ignis ipſe cum mouetur, pati. Amplius vero ſimile aliquid faciunt, vt ſi quis ſerræ et unicuique inſtrumentorum attribuit cauſam eorum quę generantur, neceſſe enim ſerrante diuidi, & incidente coæquari, & in aliis ſimiliter. Quocirca ſiquidem maxime facit & mouet ignis, ſed quomodo mouet non vident, quoniam deterius quam organa.

Cã materialis & efficiẽs nunq̃ incidũt in idẽ numero.

Reprobat iſtam opinionem, per tres. Quarum prima talis eſt, cauſa materialis cum efficiente nunquam incidunt in idem numero, ſed materię eſt pati & moueri, facere, aũt & mouere eſt alterius potentiæ, quia potentiæ actiuæ, quæ eſt in agente, ſequitur ergo ꝙ materia non poteſt eſſe mouens, vel efficiẽs: alias enim potentia actiua & paſſiua eſſent idem. Et hoc manifeſtat in naturalibus & artificialibus. Et primo in naturalib. B

Aqua eſt ſm Thalem.

Aqua enim quæ ſecũdum ꝙ dicit Thales, eſt materia omnium, vt habetur Primo Meta. in prologo. c. 2. non facit ex ſeipſa animal nec aliquid aliud. Similiter nec lignum, quod eſt materia lecti, aut ſcãni: ſed artifex per partem quam habet in mente, ex his ergo patet ꝙ iſti non recte dixerunt, Secundam rationem ponit ibi. Et quoniam.

Scd̃a ratio

Dicens, ꝙ tales non recte dicunt, qđ patet & alia ratione. Quia, ſ. derelinquunt principalem cauſam, auferunt enim formam, & quod quid eſt vniuſcuiuſque rei. Et hoc patet per ſupra dicta, quia dictũ eſt, ꝙ ipſi auferunt cauſam mouentem, qua ſublata, cũ materia, quę eſt in potentia, non poſſit ſe mouere ad actũ, neceſſario aufertur etiã forma. Sed adhuc manifeſtat hoc idem per aliud, quod ipſi dicunt. ibi. Amplius autem. Dicens, ꝙ iſti attribuunt corporali materiæ potẽtias paſſiuarum qualitatum, & per illas potentias valde organice, & tanquam per organa & inſtrumenta, dicunt ꝙ materia generat, aliam auferentes cauſam, quæ eſt ſecundum ſpeciem, i. ſecundum cauſam formalem, per quam vnumquodque collocatur in ſpecie, vt dr̃ Secundo Phyſi. C

T.c.11.

Calidi natura eſt ſegregare, frigidi aũt congregare.

Dicunt enim, ꝙ calidum, quod eſt in materia innatum eſt ſegregare: frigidum autem natum eſt congregare, ſegregat enim calidum & diſſoluit, frigidum autem congregat, & inſpiſſat, miſcet, & confundit. Et, quia res omnes conſtituunt miſtura quadam & diſtinctione, ideo dicebant ꝙ ex his duob. omnia alia agunt & patiuntur, & omnia ex eis generãtur & corrũpuntur; intantum etiam, ꝙ ignis; qui eſt formaliſſimus & maxime actiuus, aliquando motus a frigido, hoc mõ inſtrumentaliter patitur, & non dixerunt aliquam cauſam efficientem vel formalem. Tertiam rationem ponit. ibi. amplius vero ſimile.

Tertia rõ.

Quæ talis eſt. Dictum eſt ꝙ materia generatur per potentias paſſiuarum qualitatum tanquam per organa ſiue inſtrumenta, ſed hoc dicere idem eſt, ac ſi diceretur ꝙ ſerra & vnumquodq. inſtrumentorum ſit cauſa eorum, quæ generãtur. D Cum ergo hoc ſit falſum, quia ſemper oportet lignum diuidi aliquo mouente, ſerram aut ſecare, & lignum coæquari aliquo homine incidente & mouente dolabram, & ſimiliter eſt in aliis inſtrumentis, falſum eſt ꝙ materia mediantibus principiis talium qualitatum ſe moueat ad generationem, & ideo oportet, quod aliud moueat & dirigat qualitates elementares ad ſpecies elemẽtorum producendas. Et hoc eſt motus cœli, vt infra patebit.

Ignis multo deterius mouet quã organũ; niſi ipſe ſit organum.

Quocirca, & ſi ignis maxime aliquid faciat & moueat, tamen iſti non vident quomodo moueat: quia multo deterius mouet quam organum, quia ſicut dictum eſt, organum dirigitur ab artifice ad actum ta- ſer… el taliter: qui inducit formam operis artis, ſed A ignis corrumpit complexiones, & hoc eſt multo prius quam actio organi ordinata ab eo, quod mouet organum.

LECTIO X.

Quis nam in ipſa generatione ac corruptione ſit motor, quod motus etiam continuus exiſtat, oſtenditur.

VATAB.

Sed & prius a nobis uniuerſaliter de cauſis dictum eſt & nunc de materia & forma pertractatum atque determinatum. Præterea cum demonſtratum ſit motum eum eſſe perpetuum, qui lationi accommodatur, his exiſtentibus, et generationem quoque continenter eſſe neceſſe eſt, latio nanque continue generationem idea faciet, quia admouet & abmouet id quod gignendi vim obtinet.

ANT.

B *Nobis autem & uniuerſaliter prius dictũ eſt de cauſis, & tunc determinatum eſt de materia & forma. Amplius vero quoniam ſecundum allationem motus, demonſtratum eſt his ſic ſe quoniam perpetua, neceſſe eſt, his habentibus & generationem eſſe continue. Allatio enim faciet generationem actualiter, quia adducit & abducit generans.*

Allatio facit gñationem actualiter.

Poſtquam Philoſophus determinauit de principiis generationis vniuerſaliter ſecũdum opinionem ſuam, & reprobauit etiam opiniones aliorũ de principio mouente, hic ſpecialiter inquirit de ipſo, & circa hoc duo facit. Primo determinat de ipſo, ſecundo circa determinata mouet quaſdam quæſtiones. ibi. Quoniam autem in continue. Circa primum duo facit. Primo dicit qđ eſt principium mouens ad generationem, ſecundo probat quod ſuppoſuerat. ibi. Quoniam autẽ neceſſe. T.c.64.

C Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ mouens ad generationem eſt motus circuli cœleſtis, ex quo etiã probat continuitatem generationis & corruptionis, ſecundo oſtendit idem ex parte finis. ibi. Semper vero vt dictum eſt. T.c.61. T.c.59.

Circa primum duo facit. Primo dicit, ꝙ mouens ad generationem eſt motus circuli cœleſtis, ſecũdo oſtendit quid ſit ille motus. ibi. Quoniam autẽ ſuppoſitum. T.c.56.

Circa primum duo facit. Primo proponit, ſecundo probat. ibi. Similiter autem manifeſtum. T.c.27.

Dicit ergo primo, ꝙ nobis volentibus uniuerſalem cauſam efficientem perpetuæ generationis manifeſtare, ſupponenda ſunt ea quæ dicta ſunt uniuerſaliter de cauſis in 2. Phyſ. & ea, quæ dicta ſunt de allatione, qui eſt motus circuli cœleſtis, demonſtratum eſt enim in 8. Phy. ꝙ ipſa allatio, ſ. loci mutatio eſt motus perpetuus, his autẽ ſic ſe habentibus, neceſſe eſt generationem continue eſſe, materia enim continue paſſibilis eſt, qualitates elementorum continue agunt & patiũtur adinuicem: hęc autem ideo facit mutatio, quia adducit & abducit generans. ſ. Solem, qui eſt cauſa omnis generationis & corruptionis. Deinde cum dicit. T.c.55. & 56. D

VATAB.

Inſuper & priora eſſe dicta recte, lationem, inquam, mutationum primam eſſe, & non generationem, dilucidum eſt. Nam multo magis conſonum eſt rationi id quod eſt, ei quod non eſt, ut naſcatur, cauſam eſſe, quam id quod non eſt ei quod eſt, ut ſit. Sed quod lationem ſubit, eſt, quod uero oritur, non eſt. Idcirco et latio generationi prior eſt.

ANT.

Similiter autem manifeſtum, quoniam et ſi priora bene dicta ſunt, tranſmutationẽ primã allationẽ, ſed non generationẽ dicendũ. Multum. n. rationabilius eſt, ens non enti generationis cauſam eſſe, quam nõ ens enti eſſe, quod fertur quidem igitur eſt, quod generatur autem non eſt. Propter quod & allatio prior eſt generatione.

Pro-

Rõnabiliꝰ eſt ens nõ entiſ gñationis cauſã eſſe quam econtra.

A Probat quod dixit per duas rationes: quarum primã ponit dicens, ꝙ ſicut bene dictum eſt in prioribus .i. in 8. Phy. allatio .i. loci mutatio eſt prima omnium mutationum: ſed illud, quod eſt prius, eſt cauſa poſterioris, & non econuerſo, ergo. Secundam rationem ponit. ibi. Multum enim rationabilius. Quæ talis eſt, multum rõnabilius eſt ꝙ id, quod eſt ſemper & perpetuũ & perfectum in eſſe, ſit cauſa non entis quam econuerſo, cũ igitur illud quod fertur localiter ſit ens, quod autem generatur, non ſit, quia ſi eſſet non generaretur, ergo allatio eſt prius generatione, & non econuerſo, & per cõſequẽs eſt cauſa generationis, hoc autem eſt intelligẽdum, quia in vno & eodem generabili prius eſt generatio, quam loci mutatio. Deinde cum dicit.

VATAB. *Cum autem ſupponatur et demonſtratum ſit continuã rebus ipſis generationem corruptionemque cõpetere, & lationẽ generationis cauſam eſſe dicamus, patet, quòd, ſi vnica latio foret, fieri non poſſet ut ambæ fierent, propter ea ꝙ contrariæ ſunt. Nam idem eodemque modo ſemper habens, idem facere notum eſt, quare, aut generatio ſemper eſſet, aut corruptio. Multos autem eſſe motus contrarioſque aut latione aut inæqualitate conuenit, contrariorum enim contrariæ ſunt cauſæ. Quocirca & prima latio, ortus ac interitus cauſa non eſt, ſed obliqui circuli latio, ea nanque & cõtinua eſt, & duobus motibus fit.* B *Nã generatio corruptioue futura ſit ſemper continua, ſemper quippiam quidem moueri neceſſe eſt, vt ne mutationes iſtæ deficiant, ſed duobus, ut ne altera duntaxat eueniat. Continuitatis igitur cauſa eſt latio uniuerſi, acceſſus uero & receſſus, ipſa decliuitas, accidit enim vt interdum procul, interdum prope exiſtat. Atque cum interuallum ſit inæquale, motus erit inæqualis, quare, ſi ex eo generat, quia accedit & prope eſt, & quia abſcedit & procul exiſtit, hoc idem corrumpit. Atque ſi quia ſępenumero accedit, generat, & quia plerunque recedit, corrumpit, contrariorum enim cauſæ ſunt contrariæ. Et generatio atq. corruptio ſecundum naturam æquali in tempore fiunt.* C

ANT. T.c.56. *Quoniam autem ſuppoſitum & demonſtratum eſt qđ eſt continua rebus generatio & corruptio: dicimus autẽ cauſam eſſe allationem generationis: manifeſtum quidẽ, quòd vna exiſtente allatione non contingit fieri ambo; quia contraria ſunt. Idem enim & ſimiliter ſe habens ſẽper idem innatum eſt facere, quocirca generatio ſemper erit, aut corruptio. Oportet autem multos eſſe motus, & contrarios motus, aut allatione, aut inæqualitate. Contrariorum enim contraria cauſa. Ideo non prima allatio cauſa generationis eſt & corruptionis, ſed quæ circa obliquũ circulum, in hac enim & continuum ineſt & moueri ſecũdum duos motus, neceſſe enim ſi erit ſemper & continua generatio & corruptio ſemper aliquid moueri, vt non deficiant tranſmutationes hę, duo autem vt non alterum cõtingat ſolum. Continuitatis quidem igitur totius allatio eſt cauſa. Præſentię vero & abſentię cauſa eſt inclinatio.* D *Contingit enim quandoque longe fieri, quandoque prope. Inæquali enim diſtantia exiſtente inęqualis erit motus. Quocirca, ſi in accedendo & in prope eſſe generat & in recedendo & longe fieri idipſum corrumpit. Et, ſi in multotiens adueniendo generat, & in multotiens recedendo corrumpit, contrariorum enim contraria eſt cauſa. Et inæquali tempore generatio & corruptio, quæ ſecundum naturam.*

Idem ſimiliter ſe hñs ſp facit idem.

Contrariorum cõtraria cauſa.

Allatio circa obliquũ circulũ eſt cã gñationis & corruptionis.

T.c.54. T.c.58. Oſtendit ꝙ allatio circuli cœleſtis eſt cauſa generationis & corruptionis motus circuli obliqui, qui dr̃ zodiacus, & non motus primi mobilis. Et circa hoc duo facit, primo probat hoc per rationem, ſecũdo per ea quæ ſunt ſenſui manifeſta. ibi. Apparent autem. Prima in duas, primo ponit rationẽ, ſecundo infert quoddam corrollarium. ibi. Ideoque & tempus. Dicit ergo (Tex.c.17.) primo, ꝙ quia ſuppoſitum eſt & determinatum ſupra in 1. lib. ꝙ generatio eſt continua & ſemper: nos etiã dicimus, ꝙ motus corporis cœleſtis eſt cauſa continuæ generationis, cum autem generatio & corruptio ſint contraria, non contingit fieri ambo, ſ. generationem, & corruptionem, ſi ſit tãtum vna allatio, ſiue vnus motus localis, quia idem manens idem, & ſemper ſimiliter ſe habens, ſemper natum eſt facere idem, & nõ cõtraria, ſi enim eſſet tantum vna loci mutatio eſſet tantũ generatio vel tantum corruptio. Cum ergo non ſit tantum alterum, vt patet ad ſenſum, oportet eſſe multos contrarios motus, altero duorum modorum, aut allatione, ſ. ꝙ vnus ſit contrarius alteri, quod non poteſt eſſe in motu circuli, vt probatum eſt in 1. de Cęlo, vel in æqualitate, ideſt ꝙ ſit unus & idem motus: ſed inæqualiter ſe habeat ad ipſa generabilia ſecundum diuerſas circuli partes, qui ex una circuli parte cauſet vnum, & ex alia parte cauſet aliud. Contrariorũ enim effectuũ cuiuſmodi ſunt generatio, & corruptio, oportet eſſe cõtrarias cauſas. Cum autem motus primi orbis, qui dr̃ motus diurnus, ſemper vniformiter ſe habeat ſuper circulos æque diſtantes circulo æquinoctiali, non poteſt eſſe cauſa generationis & corruptionis. Sed motus circuli obliqui, qui dr̃ Zodiacus, eſt cauſa efficiens vtriuſque propter motum acceſſionis & receſſionis Solis in eo. In hac loci mutatione eſt continuitas generationis & corruptionis, ergo neceſſe eſt ꝙ, ſi generatio & corruptio debeant eſſe perpetuæ, ꝙ aliquid ſemper & continue moueat, vt non deficiant mutationes iſtæ. Deficiente enim cauſa, neceſſe eſt & effectum deficere. Secundum autem duo duos oportet motus eſſe, ſ. ſecundum acceſſum & receſſum vt non contingat ſolum generatio & ſolum corruptio. Cauſa ergo continuitatis eſt motus totius orbis: cauſa vero præſentiæ & abſentiæ eſt inclinatio, & eleuatio ipſius zodiaci, quando .n. inclinatur a circulo æquinoctiali ex vna parte eleuatur ex alia, & contingit ꝙ ipſum generans quandoque eſt prope locum generationis, & quandoque longe, quando uero diſtantia generationis non fuerit æqualis, neceſſe eſt motum eſſe inæqualem. Et ideo ſicut in adueniendo & in prope eſſe generat rem, ita in recedendo & in longe eſſe corrumpit idipſum. Et ſi multotiens in adueniendo ſecundum unam medietatem circuli generat, multotiens recedendo ſecundum aliam medietatem corrumpit, contrariorum enim contrariæ ſunt cauſæ. Conſiderandum eſt autem, ꝙ motus vnius medietatis circuli non eſt contrarius motui alterius medietatis per ſe, ſed ſecundum reſpectum radii ad locum generationis: quia, cum recedit, reſpicit obliquiori modo, & tunc dominatur frigus mortificans. Ratione ergo modi dr̃ eſſe in obliquo circulo contrarietates motus, vel ratione acceſſus & receſſus. Ex hoc autem concludi, ꝙ tempus generationis eſt æquale tempori corruptionis, & econuerſo. Quia Sol aſcẽdendo per ſex ſigna generat, & per ſex ſigna deſcendendo corrumpit. Deinde cum dicit.

Tex. c.54. Notabile.

VATAB. *Quocirca & cuiuſque tempus & uita numerum habent, numeroq; præfiniuntur, omnium enim ordo eſt. Et omne tempus ac uita, circuitu menſuratur, verum non eodem omnis, ſed alia minori, alia maiori menſuratur, aliis ſiquidem annus, alii maior, alii minor circuitus menſura eſt.*

ANT. *Ideoque & tempus & vita uniuſcuiuſque habet numerum & hoc modo determinantur. Omnium enim eſt ordo. Et omne tempus & uita menſuratur periodo, ſed ea men non eadem omnes, ſed hi quidem minori, hi autem maiori, his enim annus, his autem maior, aliis autem minor periodus eſt menſura.*

Omne tpſ & uita mẽſuratur pi odo.

Con-

Concludit quoddam corrollarium dicens, ꝙ, quia gñatio & corruptio inferiorũ cauſatur a ſuperiori motu circuli obliqui, ideo omne tempus, quod eſt in re tẽporali, & omnis vita vniuſcuiuſq. viui habet numerũ determinatum ex circulo cęleſti. Ex ipſo.n.conſideratur quantum ſe extendit virtus generantis, ſicut patet ex ſcientia Aſtronomica. Omniũ.n.inferiorũ rerũ ordo dependet ex ordine ſuperiorum, & oẽ tps, & oĩs vita periodo menſuratur. Eſt aũt periodus modulatio circuli, dicta a peri, qđ eſt circum, & odos modulatio: ſed tñ non oĩa menſurantur eadem periodo, ſed quædam habent maiorem, & quędam minorem. Quorundam.n.periodus eſt vnus annus, ſunt.n.quędam aĩalia, quæ non viuunt, niſi per annum. Quorundã vero minor, & quorundam maior, ſecundum ꝙ magis vel minus ſunt ſuſceptibilia & receptibilia virtutis ſibi infuſę a cęleſti corpore. Deinde cum dicit.

Omnium eſt ordo, quo inferiora a ſuperioribus dependẽt.

Periodus quid.

A

VATAB. *Apparent autem et ad ſenſum hæc quæ dicimus conſentanea. Accedente nanque Sole generationem fieri, & recedente corruptionẽ, & in tempore æquali vtrunq; videmus. Nã corruptionis & generationis naturalis tempus ęquabile exiſtit. Sed plerunq; accidit, vt in minori corruptio fiat, ob mutuam inuicem conſpirationem. Si enim materies inæqualis ſit nec omni ex parte eadem, generationes quoque inęquales, & quaſdam celeriores, quaſdã tardiores eſſe neceſſe eſt. Vnde fit, ut ob horum generationem, alia corrumpi accidat.*

B

ANT. Tex.c. 58. *Apparent autem & ſecundũ ſenſum confeſſa, his quæ a nobis dicta ſunt. Videmus enim quod adueniente quidem ſole, generatio eſt, recedente autem, diminutio & inæquali tempore vtrunq. ęquale ineſt tempus generationis & corruptionis, quæ ſecundum naturam. Sed contingit multotiens in minori corrumpi propter adinuicem cõfuſionem. Inæquali enim exiſtente materia, & non vbique eadem, neceſſe & generationes inæquales eſſe, has quidem citiores, has autem tardiores. Quocirca accidit propter horum generationẽ alijs generari corruptionẽ.*

Equale tps gñationis & corruptionis quę ſcdm naturam.

C

Oſtendit idem ad ſenſum, dicens, quod ea, quæ dicta ſunt, vera apparent etiam ad ſenſum. Videmus enim ad oculum, quod Sole adueniente ad punctum arietis, quando directe locum noſtrum tangit, incipit eſſe generatio terræ naſcentib. recedente autem Sole a principio Libræ, incipit rerum diminutio & corruptio. Et vtrunque fit inæquali tempore, quia tantum eſt tempus generationis ſecundum naturam, quantum eſt tempus corruptionis, quia tantus eſt aſcenſus Solis, quantus eſt deſcenſus, vt dictum eſt. Si autem contingat aliquando corrumpi aliquam rem in minori tempore, hoc eſt antequam vis generationis cęleſtis ſecundum rationem periodi recedat, hoc eſt per accidens, quia propter confuſionem adinuicem, id eſt propter confuſionem quatuor elementorum, quæ ſunt materia cuiuslibet generati, vt ſupra oſtenſum eſt. Vel propter confuſionem Solis, cum alijs planetis contrarium effectum habentibus. Prima tamen expoſitio magis eſt ſecundum literam, quia enim materia inæqualiter ſe habet, & non receptibilis virtutis cæleſtis, & non eodem modo ſe habet in periodo, neceſſe eſt generationes & corruptiones inæquales eſſe, & ideo erũt quędam citiores, & quædam tardiores & idcirco accidit, propter generationem aliis generari corruptionem, & econuerſo, quia corruptio vnius eſt generatio alterius, & econuerſo. Ad euidentiam autem eorum, quæ hic dicuntur, duo ſunt conſideranda, primum eſt quid appellet Philoſophus generans, ſecundum eſt, quid faciat periodum. Circa primum notandum eſt, quòd cũ ſuperiora agant in iſta inferiora per motum & lucem, vt hr̃ in 1. Meteor. illi maxime attribuẽda eſt virtus generandi, qđ maxime lucet, & qđ lucẽ ſuã oĩb. tribuẽs,

Cur violẽ & hmõi uelocius corrumpãtur.

D

T.c.40.

Notabilia.

Quid p generãs intelligatur.

T.c.1.

ipſam a nullo participat, hmõi aũt eſt Sol. Vñ ibidem dr̃, ꝙ licet per motum ſtellarũ cauſetur calor, maxime tñ per motum illius ſphæræ, cui Sol exiſtit infixus: quia ſicut dr̃ in 1. Meteor. ad cauſandũ calorem in iſtis inferiorib. duo requiruntur, ſ. propinquitas & velocitas mobilis: quæ duo ſufficienter ſunt in Sole. In cæteris vero ſtellis deficit alterum: quia in his, quæ ſunt ſupra Solẽ, licet ſit ſufficiens velocitas, deficit tñ propinquitas: in his vero, quæ ſunt infra Solẽ, licet ſit propinquitas deficit ſufficiens velocitas. Verumtñ nõ ſolũ Sol eſt cã, ſed ẽt alii planetæ generationis, niſi forte pro tanto dicaſ, quia ſolus Sol lucẽs lumine proprio oẽs alios planetas illuminat, ſicut maxime apparet in Luna. Recipit tñ lux eius diuerſimode in diuerſis: & non oĩno ſm eãdẽ virtutẽ, quæ eſt in Sole: quia vnũquodq. qđ eſt in alio, eſt in eo per modũ recipientis & non oĩno per modũ recepti. Circa vero ſm ſciendũ eſt, ꝙ non ſolũ acceſſus, vel receſſus periodũ facit: qa aliter in hieme nullũ aĩal naſceretur, ſed potius qđ libet moreretur, & nullius vita deberet extendi vltra annũ: qđ eſt manifeſte falsũ. Sed periodum facit relatio aſcendentis ſigni ſuper orizontẽ ad oĩa ſigna circuli cum ſuis ſtellis & planetis in hora gñationis rei inferioris, quæ cãtur a circulo cęleſti. Hoc.n.mõ menſura quorundam eſt annus, & quorundam plus, vel minus ſm effectus ſignorũ, & fortitudines ſtellarũ quæ ſ॰ æ ſunt in ſignis, & hoc mõ verum eſt, & æquale eſt tps gñationis & corruptionis. Quia a primo ſigno aſcendẽte in horã rei, cõputatur profect॰ rei vſq. ad ſeptimũ ſignum eiuſdẽ circuli, & a ſigno ſexto, vſque in primũ, cõputatur defectus. Et ideo in aſtrologia, ſeptimũ ſignum vocatur domus mortis, & aſcendens vocatur domus vitæ. Et iõ gñatio rei vocatur profectus vſq. ad ſtatum, poſt ſtatũ vſq. ad declinationẽ, & a declinatione vſq. ad mortẽ uocatur periodus corruptionis, quia æqualia ſunt ſecundum naturã, quia a primo vſq. ad ſeptimum tantum eſt, quantum eſt a ſeptimo uſque ad primum per aliam & aliam partem circuli menſurãdo: & ideo, ſi periodus profectus hoĩs ſũt 35. vel 40. anni vt dictum eſt a Medicis, periodus tantundem erit, ita ꝙ ætas hoĩs erit 70. aut 80. annorum. Põt tñ hoc impediri per accidẽs, vt per cibum malum, vel per mortem violẽtiam, vel alio quocunque modo. Et hoc vocat Ariſt. materiæ inæqualitatem, quia. ſ. per accidentia multa aliter diſpoſita quam moueatur a circulo. Et ideo diuerſimode moriuntur hoĩes citius & tardius, quam per naturam mortales ſint, ſimiliter & alia animalia, & hoc modo ætates ſunt omnium rerũ: quia planetæ in circulo periodali poſiti, quando ſunt fortiores, dant plures annos vitæ: & quando ſunt debiliores, dant pauciores. Hoc etiam modo innoteſcit, ꝙ qui ſciret uirtutes ſignorum & ſtellarum in eis poſitarum, dũ naſcitur res aliqua cognoſceret quantum eſt de influentia cęleſti: & poſſet pronoſticari de tota vita rei generatæ, licet hoc neceſſitatem non poneret, vt dictum eſt: quia poteſt impediri per accidens. Deinde cum dicit.

Sol eſt generans.

T.c.1.

Et alii planetæ.

Diuerſorũ diuerſę menſuræ.

Septimũ ſignũ dr̃ dom॰ mortis. Diuerſi ſtatus vitæ.

Breues hoĩs dies ſunt numerus menſium eius apud te eſt, conſtituiſti terminos eius qui pteriri nõ poterũt inqt Iob.

Impedimẽti periodi per accñs.

accedit ad textum.

Corollariũ

Semper autẽ ſicuti dictum eſt, generatio & corruptio cõtinẽtes erũt, nec vnquam deficiẽt, ob eam quã diximus cauſam. Idq. rõne optime euenit. Nam cũ in omnib. quod præſtabilius eſt natura ſemper expetere dicatur, pręſtabilius aũt ſit eſſe quã nõ eſſe, & quot modis eſſe dicamus alibi dictũ ſit, hoc vero in omnib. meſſe impoſſibile ſit ꝓpterea quod longe ab ipſo principio diſtẽt, reliquo modo Deus ipſe vniuerſum compleuit, continua facta generatione. Nã ita maxime, ipſũ eſſe continẽter erit, propterea qđ illud, ſẽper, inquã, generationẽ fieri ad ſubſtantiã proxime accedit. Cuius rei, vt ſæpe diximus, cauſa, circularis latio eſt, ſola.n.continẽs eſt. Quocirca & cætera alia quæ in ſe ſe ſecundũ affectus atq. vires trãſmutari ſolẽt, seu corpora ſimplicia, circularẽ imitãtur lationẽ, nã, cũ ex aqua gignutur

gnitur aer, & ex aere ignis, & rurſum ex igni aer, & ex aere aqua in orbem ire generationē, ideo dicimus, quia surſum eodem redit, reciprocaturq; Quare & recta horum latio, circularem imitatur lationem continens exiſtit.

Natura ſp deſiderat qđ melius eſt, melius eſt eſſe quam non eſſe.

Semper vero, vt dictū eſt, continua erit generatio & corruptio, & nunquā deficiet propter eam, quā diximus cauſam, Hoc autem rationabiliter contingit. Quoniā.n. in omnibus inquimus, quod melius eſt deſiderare naturam ſemper. melius autem eſt eſſe quam non eſſe. eſſe aūt quot modis dicimus in alijs dictum eſt. hoc autem in omnib. impoſſibile exiſtere propter longe à principio diſtare, reliquo modo cōpleuit eſſe Deus faciens continuam generationē. Ita.n. maxime cōtinuabitur eſſe, quia proxime eſt ſubſtantiæ fieri ſemper p generationē. Huius aūt cauſa, vt dictū eſt multotiens in circuitu allatio: ſola.n. continua. Ideo & alia quæcunque trāſmutantur adinuicem ſecundum paſſiones & potētias. V.g. ſimplicia corpora imitātur in circuitu allationē. Quoniam.n. ex aqua aer generatur, & ex aere ignis, & rurſus ex igne aqua in circuitu dicimus circuire generationem, quia rurſus reuertitur. Quocirca & recta allatio aſſequens eam, quæ in circuitu continua eſt.

De fine.

Ponit continuitatem generationis ex parte finis, & hoc primo, ſecūdo ex determinatis ſoluit quandā quæſtionē antiquorum ibi. Simul autē manifeſtū. Dicit ergo primo, ꝙ gn̄atio & corruptio ſemper erūt, vt dictū eſt, ſolum p continuum motum, q eſt cā efficiēs cōtinuitatis eius, vt diximus, ſed hæc rationabiliter contingit ēt rōne finis. Natura.n. ſemper deſiderat quod melius eſt, melius autē eſſe eſt q̄ nō eſſe. cum ergo naturale deſiderium nō poſſit eſſe fruſtra, oportet ꝙ res naturales habeāt ſemper eſſe, hoc autē eſt eſſe diuinum. Et quia impoſſibile eſt exiſtere in omnib. quia q̄dā ſunt, q̄ lōge diſtāt a primo principio, ſicut ſunt res materiales gn̄abiles & corruptibiles, & iſta ſunt q̄ modicum participant de eſſe diuino, & ideo alio modo cōpleuit Deus materiæ deſideriū ꝑpetuādo, ſ. eius eſſe per continuā generationē. Hoc.n. modo cōtinuatur eſſe, quia. ſ. cōtingit ſemper fieri gn̄ationē proxime ſubſtantiæ, ſ. ſemper cōtingit gn̄ari ſubſtātiā eiuſdē ſpeciei cū generāte. Non.n. generās gn̄at ſibi idē numero, ſed idē ſpecie, vt infra dicetur. Sic igitur continua eſt gn̄atio rōne finis. Quæ aūt ſit cā efficiens, dicit m eſt multotiēs, qa motus circularis cœleſtis corporis. Iſte.n. eſt ſolus cōtinuus & perpetuus, vt probatum eſt in 8. Phy. Ideo aūt alia, q̄ adinuicē trāſmutantur ꝑ paſſiones & potētias ſuas, cuiuſmodi ſunt ſimplicia corpora quatuor elemētorum, ſequuntur quodāmodo circularē motū, dū adinuicē circulariter tranſmutātur. Qn̄.n. ex aqua generatur aer, & ex aere ignis, & iterū ex igne aqua, tunc dicimus ꝙ ſit gn̄atio circularis, & iō recta allatio .i. motus rectus, q eſt in elemētis, cōſequēs eā, q̄ eſt in circuitu, eſt cōtinua. qa Sole recedēte, cōuertuntur elemēta ſuperiora in inferiora, accedente vero conuertuntur inferiora in ſuperiora, & ſic faciunt circuitum perpetuū ſecundum naturam. Deinde cum dicit.

Eſſe eſt diuinum & ē nō talium finis.

Tex.c.72.

Elemēta in gn̄atione imitantur circularem motum.

VATAB.

Ad hæc ex hiſce colliquet id quod nonnulli addubitāt, cur, cū corporū quodq; ad ſuū feratur locū in tēpore infinito corpora deducta ſeparataq. nō fuerūt. Nā mutua in ſeſe migratio, huiuſce rei cā exiſtit. Si.n. in ſuo quodque loco manſiſſet, nec à vicino fuiſſet tranſmutatū, iā iā ſeparata forent atq. diſcreta. Tranſmutatur igitur, ob lationē quæ duplex eſt & quia tranſmutationē ſubeunt, fieri nō pōt vt ex ipſis nullū aliquo in loco ſtatuto maneat. Quod igiē generatio ſit atq. corruptio, & quā ob cām, & quid generabile, & corruptibile, ex hiſce quæ diximus manifeſtū ē.

ANT. T.c.60.

Simul aūt manifeſtū ex his, quod quidā quærūt, quare vnoquoq. corporū in propriā allato regionē in infinito tēpore non diſtāt corpora. Cauſa.n. huius eſt, quæ adinuicē

A *trāſitio. ſi.n. vnumquodq. maneret in ſua ipſius regione, & non tranſmutaretur ab eo qđ prope, iā utique diſtitiſſent. Trāſmutātur quidē igitur propter allationē duplicē. Quia vero trāſmutantur, non contingit manere vllū eorum in aliqua regione definita. Quod quidē igitur eſt generatio & corruptio, & propter quā cauſam, & quid generabile & corruptibile manifeſtū ex his quę dicta ſunt.*

Solutio pulchri dubii

Ex determinatis ſoluit quādā q̄ſtionē. Dicēs ꝙ his determinatis ſimul manifeſtum eſt quod quidā q̄runt, ſ. quare elemēta iā infinito tpe trāſacto nō diſtāt abinuicē ſeparata & ordinata in propriis locis, cū vnūquodque moueatur ad ſuā regionē, cauſa.n. huius eſt mutua trāſmutatio eorū, quia vnumquodq. mutatur in quodlibet, vt ſupra oſtēſum eſt. ſi.n. vnumquodq. maneret in ſua propria regione, & nō trāſmutaret ab alio elemēto, qđ eſt iuxta ipſum, iam diu deſtitiſſent tranſmutationes abinuicem, vel ēt defeciſſent actiones & paſſiones, ſed, ſicut dictum eſt, tranſmutantur adinuicem ſm generationē & corruptionem, ꝑp motum continuum obliqui circuli, qui diuerſificatur nobis per acceſſum & receſſum, quia autem ſic adinuicem tranſmutantur, nullum eorum manet ordinate in ſuo loco, ſed quantū unum accipit de natura propinqui, tantum etiam accipit de loco eius, & permiſcetur ei. Vnde terra & aqua vaporantia tendunt ad locum aeris, & permiſcētur cū eo. Et ſimiliter, qn̄ ignis & aer frigore inſpiſſantur, vadunt ad locum terræ & aquæ, & permiſcentur cū eis. Et ideo elementa non ſunt vbique pura, ſed in partib. in quibus ſe contingunt, ſunt permiſta. Quod autem dictum eſt de tranſmutatione elementorum, intelligēdum eſt ſecundum partem, & non totum, aliter enim deſtrueretur mundus. Vltimo epilogat, quæ dicta ſunt, & eſt planum in litera. Deinde cum dicit.

Tex.c.24.

B

Elementa non ſunt ubiq. pura. Notabile.

VATAB.

C *Cum autem ſit neceſſe quippiam eſſe mouens ſi futurū eſt vt ſit motus, quēadmodum antea dictū eſt in alijs, & ſi motus ſēper ſit ſēper eſſe quippiā mouēs, & ſi cōtinuus vnum idemq. & immobile & ab alteratione generationeuē immune, & ſi plures ſint motus circulares plura quidē, ſed omnia hæc quodammodo ſub vno eſſe principio neceſſe ſit, & cū tēpus ſit continuū motū eſſe cōtinuū, ſiquidē fieri nequit, vt ſit tempus ſine motu, tēpus profecto continui cuiuſpiā numerus erit. Huius igitur qui in gyrum fit ſicuti in hiſce, quæ initio diximus, præfinitum eſt.*

ANT. Tex.c.61.

Quoniā aūt neceſſe eſt eſſe aliquid mouens. ſi motus erit, vt dictum eſt prius in alijs, & ſi ſemper, quòd oportet aliquid eſſe ſemper, & ſi continue, vnū, & idē, & immobile, & inalterabile, & ingenerabile: et, ſi multi qui in circuitu motus, multa quidem, omnia autē æqualiter eſſe hęc neceſſe eſt ſub vno principio eſſe. Continuo autem exiſtente tempore, neceſſe eſt motum eſſe continuū, cum impoſſibile ſit tempus ſine motu eſſe. Continui igitur alicuius tempus eſt numerus eius quidem, qui in circuitu, ergo quemadmodum in his quę à principio determinatum eſt.

D

Probat quoddā, quod ſuppoſuerat, dixerat enim ſupra ꝙ continuitas generationis eſt ex continuitate motus, ſed quia in iſto libro non probauerat motum eſſe continuum & ſempiternum, ideo primo oſtendit motus continuitatem, ſecundo dicit, vnde talis motus continuitatem habeat. ibi. Continuus autem motus. Dicit ergo primo, ꝙ ſicut dictū eſt in 8. Phy. & in 12. Meta. ꝙ ſi eſt motus, oportet ꝙ ſit mouēs: & ſi ſemp eſt motus, oportet ſp eſſe mouens, & ſi ſp & continue mouens mouet, oportet ꝙ ſit unum tn̄ immobile ſecundū locum, & inalterabile, & ingenerabile. Dictum eſt aūt, ꝙ, ſi ſint multi circulares motus, oportet eſſe multos motores, ita tn̄ ꝙ omnes ſint æqualiter ordinati ſub uno uniuerſitatis principio, quod mouet primum motum, ſicut demonſtratum eſt in 12. Primę Philoſophię.

Motus continuitas.

Quod

Quod autem motus ſit continuus, probatur ex tẽpore, quod eſt ſecundum naturam continuum, & nunquam deficiẽs. Impoſsibile enim eſt ꝙ ipſum ſit ſine motu, ſicut impoſsibile eſt qđ paſsio ſit ſine proprio ſubiecto, eſt enim tẽpus numerus alicuius continui motus, eſt ergo numerus motus circularis, quia ſicut determinatũ eſt in his quæ in principio diximus in 8. Phyſi. nullus motus poteſt eſſe continuus & perpetuus, niſi ſolus circularis. Deinde cum dicit.

Impoſsibile eſt ipſum eſſe ſine motu.

T.c.73.

VATAB. *Sed vtrum motus ideo ſit continuus? quia id quod motum ſubſit continuum ſit, an quia id, in quo ſit motus, locus, inquam, aut effectus.*

ANT. T.c.62. *Cõtinuus aũt motus, vtrũ quia qđ mouetur cõtinuũ eſt, aut in quo mouetur? velut locum dico, aut paſſionem.*

Inquirit vnde motus habeat continuitatẽ. Et circa hoc duo facit primo mouet quæſtionem; ſecundo ſoluit ibi, Manifeſtũ itaq. Quærit ergo, cum motus ſit cõtinuus, habet ne cõtinuitatẽ propter hoc ꝙ mobile ſit continuũ, vel propter locum, in quo eſt motus, vel propter paſſionẽ ad quam eſt motus. Deinde cum dicit.

VATAB. *Palã ſane eſt, motum ideo continuum eſſe, quia id quod mouetur continuũ eſt. Nam quo pacto continuus eſt affectus, niſi quia res ea, cui accidit, cõtinua eſt? Si vero et quia id in quo, hoc ſoli loco competit, quippe qui magnitudinẽ quandam habeat. e magnitudinibus aũt ſola circularis cõtinua eſt, adeo vt ipſa ſibi ſemper continua ſit. Corpus igitur circulare quod ferri aſſolet, motum facit continuum, motus vero, tempus.*

ANT. *Manifeſtum itaq; quia in quod mouetur. Quomodo.n. paſſio continua eſt, niſi quia res cui accidit continua eſt. Si aũt & quia id in quo mouetur, continuũ eſt, hoc ſoli loco ineſt. magnitudinem.n. aliquam habet, huius autem quod circulo ſolum continuũ. Quocirca idem ſibiipſi ſemper continuum. Hoc igitur eſt quod facit continuum motum, quod in circuitu corpus fertur, motus autem tempus.*

Rñdet dicẽs manifeſtũ eſſe, ꝙ motus cœleſtis eſt cõtinuus, qa id, qđ mouetur, eſt continuũ, & nõ quia locus, in quo eſt motus, qa primus orbis non eſt in loco per ſe, nec eſt motus cõtinuus ab eo, & iõ nõ eſt cõtinuus ab eo loco in quo mouet. Motus. n. in gñe nõ habet cõtinuitatẽ ab eo in quo mouetur, quia aliqñ eſt motus in paſſione, q̃ nõ eſt continua, niſi per accidẽs, id cui accidit eſt continuũ. Si aũt aliquis motus ſit cõtinuus ab eo, in quo mouetur, hoc habebit ſolus motus localis, quia locus habet quandã magnitudinem & cõtinuitatẽ. Sed nec omnis motus localis, ſed ſolus circularis, qa quod mouetur circulariter eſt idẽ & ſemper, & ſeipſo continuum, & ideo facit motũ ſempiternum & continuum, motus ſempiternus facit tempus ſempiternum.

LECTIO XI.

Quænam neceſsario, & quæ contingenter fieri contingat.

VATAB. *Cum autem in hiſce quę per ortum alterationẽue, aut omnino tranſmutationem continenter mouentur hoc poſt hoc deinceps eſſe ac oriri in tantum vt non deficiant, videamus, vtrum quippiam ſit quod erit neceſſario an nihil, ſed omnia non fore contingat, conſiderandum eſt.*

ANT. T.c.63. *Quoniam aũt in continue motis ſecundum gñationem, aut alterationem, aut vniuerſaliter tranſmutationem, huiuſmodi videmus ordine quodam eſſe, ac generari hoc poſt hoc ita, vt non deficiat, videndum eſt, vtrum eſt aliquid quod erit ex neceſſitate, aut nihil, ſed omnia contingit non fieri.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de principiis gñationis & corruptionis, & continuitatis eius in parte ista, mouet quæſtionẽ quandã, q̃ põt oriri ex prædictis. Cum.n. dictum ſit, quod motus circularis ſit cauſa generationis & corruptionis & perpetuitatis, ſiue cõtinuitatis earum, & oſtenſum ſit ꝙ iſte motus ſit ex neceſsitate continuus & ſempiternus, non eſt oſtẽſum, ꝙ effectus eius debeat eſſe neceſſarius. Et ideo hic quærit Philoſophus, vtrum oĩa, quæ generãtur, ex neceſsitate generẽtur. Et circa hoc duo facit. primo mouet quæſtionẽ, ſecũdo oſtẽdit quõ ſit gñatio infinita ibi. Siquidẽ.n. infinitũ. Circa primũ duo facit primo mouet quæſtionem, & breuiter ſoluit, ſcđo repetit, vt eã melius declaret. ibi. Vtrum igitur oĩa talia. Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionẽ, ſcđo, ſoluit. ibi. Qm̃.n. quidẽ. Dicit ergo primo, quod, quia nos videmus in omnib. continue motis, ſiue ſecundum generationẽ, ſiue ſecundũ alterationẽ, ſiue vniuerſaliter ſecundum omnem tranſmutationẽ moueantur, quod poſt tranſmutationem eſt ens, & videmus, ꝙ vnum generatur poſt aliud & non deficit, videndum eſt, vtrum aliquid ex neceſsitate generetur, vel incidentaliter, ſed omnia contingit eſſe generata & non generata. Deinde cum dicit.

T.c.68. T.c.65. An aliquid ex neceſsitate gñet.

VATAB. *Palam.n. eſt, quod nonnulla. Atq. continuo fore & eſſe futurum hac de cauſa, diuerſa ſunt. Nam de quo verũ eſt dicere ipſum fore, de eo tandem hoc, ipſum, inquam eſſe verum ſit oportet, de quo vero nunc verum eſt dicere, ipſum eſſe futurum, hoc non fore nihil vetat. Nam tametſi futurum eſt vt quiſpiam ambulet, tamen fieri poteſt vt non ambulet.*

ANT. T.c.64. *Quoniam.n. quædam manifeſtum & quia mox erunt & futurum aliud propter hoc. Quod quidem.n. verum eſt dicere quia erit, oportet hoc eſſe, quandoq. verum, quia eſt, quod autem nunc verum dicere, quia futurum eſt, nihil prohibet nõ fieri, futurus.n. incedere quis non incedet.*

Futurus incedere qs nõ incedet.

Ponit ſolutionẽ, & primo ponit eã, ſcđo probat. ibi. Vniuerſaliter autem qm̃ cõtingit. Dicit ergo primo, ꝙ manifeſtum eſt in quibuſdã, ꝙ mox, vt erũt quædã alia, generantur ex neceſsitate, & propter illa ſint. Vt ſi terra madeſcit, neceſſe eſt terrã vaporare, & ex vapore nubẽ generari, & ex nube pluuiã, & ex pluuia terrã madefieri, & ex illa neceſſe eſt iterũ exire in vaporem, & ſic in infinitũ. cũ.n. de aliqua re in ſua cauſa efficiẽte, & materiali determinata verũ eſt dicere nũc quoniã erit, & oportet illã aliquando exiſtere, ſicut patet in pdictis exẽplis. Aliqd tñ futurũ eẽ nõ habẽs cauſam determinatã, nihil prohibet cõtingere nõ eſſe v.g. verũ eſt nũc dicere de aliquo quod ipſe eſt futurus incedere, poteſt tamẽ impediri propoſitũ eius, & ita nõ incedet. Deinde cũ dicit.

VATAB. *Omnino autem cum ex entibus nõnulla & eſſe & non eſſe contingat, quod & ea quæ gigni ſolent, ita ſeſe habebunt, & non neceſſario erunt apertum eſt.*

ANT. T.c.65. *Vniuerſaliter autem quoniam contingit quadam entiũ eſſe, & non eſſe, manifeſtum, quoniam, & quæ generãtur ita habebunt, & non ex neceſſitate hæc erunt.*

Probat prædictã ſolutionẽ, & eſt rõ ſua talis, ſicut eſt in entis diuiſione, ita vniuerſaliter eſt in gñatione, ſed in entib. ita eſt, ꝙ quædã ſunt cõtingẽtia eẽ & nõ eẽ, & q̃dã nõ cõtingũt nõ eſſe, ſed ſunt ex neceſsitate, ergo ita eſt in gñatione, quia quædam ex neceſsitate generabũtur, & quædã cõtingit generari. Deinde cum dicit.

Supra t.c. 51. poſt medium.

VATAB. *Vtrum igitur vniuerſa ſint eiuſmodi? An nõ ſed aliqua ſimpliciter fore neceſſarium ſit. Et ſicut in ipſo eſſe ſit, vt quædam non poſſint non eſſe, quædam poſſint non eſſe, ſic & in ipſa quoq. generatione. V.g. ſolſtitia fore neceſſe eſt, nec fieri poteſt vt non contingant; Si igitur prius fore neceſſe eſt ſi poſterius erit, vt ſi domus fundamentum, ſi vero fundamentum lutum, nonne ergo ſi fundamentum factum eſt, domum quoque fore neceſſe eſt?*

ANT. T.c.66. *Vtrum igitur omnia talia? aut non, ſed quædam neceſſe ſimpliciter fieri. Et eſt quẽadmodũ cõtigit ĩ eẽ. hæc qdẽ impoſſibile nõ eẽ, hæc aũt poſſibile, ita & circa gñationẽ. v.g. conuerſiones neceſſe eſt fieri, et nõ poſſibile eſt nõ cõtingere.*

T.c.67. *Si igitur qđ prius neceſſe eſt fieri, ſi qđ poſterius erit v.g.*

ſi

ſi domus & fundamentum, ſi vero hoc, lutum prius, ergo ſi fundamentum factum eſt, neceſſe & domum fieri.

A Repetit prædictam quæſtionem, vt melius eam declaret, & circa hoc duo facit, & primo ponit eam, ſecundo ſoluit eam. ibi. Aut non adhuc. Quærit ergo primo, vtrum oĩa quæ generantur ſint talia, ꝙ ex neceſſitate generentur, aut non ſunt talia oĩa, ſed aliqua contingẽter, vel quædam neceſſario, ita. ſ. ꝙ ſit ſicut in rebus ꝙ quædam ſunt contingentia & poſsibilia non eſſe, & quędam neceſſe eſt ſimpliciter eſſe, quæ impoſsibile eſt nõ eſſe. An ita eſt circa generationem, quòd quædam neceſſario generentur quibuſdam generatis, & quædã nõ poſsibile generari non generatis illis, v.g. ſi eſt neceſſe fieri conuerſiones, ideſt cum videamus quod uniuerſaliter generato poſteriori, neceſſe ſit generatum prius eſſe; an neceſſe ſit econuerſo. ſ. generato priore neceſſe ſit generari poſterius. v.g. nos videmus, quod, ſi domus eſt generata, neceſſe eſt fundamentum eſſe generatum, & ſi fundamentum eſt, neceſſe eſt priuſquam ita fuerit generatum, fuiſſe lutum. Quæramus ergo vtrum conuertatur, quod, ſi fundamentum eſt generatum, ꝙ etiam domus ſit generata, vel non conuertitur.

Deinde cum dicit.

VATAB. *An non adhuc, niſi & eam fore ſimpliciter neceſſe ſit? quod ſi hoc ſit, facto fundamento, fore domum neceſſe eſt. Nã ſic prius ſeſe habet ad poſterius. Qua de cauſa ſi hoc erit, ante fore illud eſt neceſſe. Si itaq. eſt neceſſe fore poſterius, prius quoque neceſſe eſt, & ſi prius, & poſterius. Verũ nõ ob illud, ſed quia neceſſario futurũ ſupponebatur. In quibus ergo poſterius eſſe neceſſe eſt, in hiſce recurrit, ſemperq;, ſi prius eſt factum, poſterius fore neceſſe eſt.*

ANT. *Aut non adhuc, ſi nõ & illud neceſſe generari, aut nõ neceſſe eſt eſſe adhuc, ſi autẽ & id neceſſe generari ſimpliciter, ſi eſſet hoc & fundamento generato, neceſſe generari domum. ſic.n. prius ſe habet ad poſterius. Quare, ſi illud erit, neceſſe illud prius generari. Si igitur neceſſe generari & quod poſtea, & quod prius neceſſe; & ſi quod prius, & qđ poſterius, igitur eſt neceſſe. Sed hoc nõ eſt propter illud, ſed quoniam ſubiectũ eſt ex neceſſitate futurũ. In quibus igitur quod poſtea neceſſe eſt eſſe, in his cõuertitur, & ſemper priori gñato, neceſſe generari qđ poſtea.*

Soluit propoſitam quæſtionem dicens, quòd non eſt neceſſe conuerſionem fieri, ita quòd uno generato generetur aliud, & econuerſo ex neceſsitate: niſi generato priori ſimpliciter neceſſe ſit generari poſterius. Si aũt ita fuerit in domo & fundamẽto, qđ. ſ. generata domo neceſſe ſit neceſsitate abſoluta generari fundamentũ, tunc etiam neceſſe eſt fundamento generato generari domum. Sic enim oſtenſum eſt ſupra, ꝙ prius hoc mõ ſe habet ad poſterius, ſ. ꝙ uno generato generatur aliud, & econuerſo, quia, ſi poſterius eſt generatum, neceſſe eſt generari prius, & econuerſo: & ſi poſterius neceſſario generatur, neceſſe eſt generari prius, & conuertitur, quia ſi illud, quod eſt prius generatum, puta fundamentum, neceſſe eſt generari, quod eſt poſterius, puta domum. Sed, ſi uere loquamur, non propter illud, quod domus ſit cauſa generationis fundamẽti; ſed quoniam ſubiectum ſit ex neceſsitate futurum, fuit neceſsitas ſuppoſitionis ex hypotheſi: quia poſito toto neceſſe fuit ſupponi & partem, & ideo non conuertitur. Cõuertitur autem in omnibus in quibus poſterius generatur a priori, ſicut ex tota cauſa materiali tota manente, quodam continue accedente & recedente: quia in talibus priori ſemper generato, neceſſario generatur poſterius, & econuerſo. Eſt ergo ſumma ſolutionis in hoc, quod, quando termini generationis ita ſe habẽt, quod, vterque ſit tota materia alterius, & econuerſo: ſicut eſt in exemplis terræ complutæ vaporis, nubis, & pluuiæ: & ſimiliter in generatione elementorum ſub circulo de

A ciui, tunc neceſſe eſt, ꝙ vno generato generetur aliud, & econuerſo, & hoc ideo, quia vtrunque eſt prius & poſterius reſpectu alterius. Qñ vero vnum nõ eſt tota materia alterius, ſicut fundamentum non eſt tota materia domus, tunc non eſt neceſſe quod priori generato, generetur poſterius, ſicut fundamento generato non eſt neceſſe generari domum, domo tamen generata neceſſe eſt generari fundamentum: non quidem neceſsitate abſoluta, ſed ex ſuppoſitione, dato. ſ. ꝙ fundamentum ſit pars domus, quia poſito toto, neceſſe eſt poni partẽ. — Reſolutio quonis. Qñ vno gñato neceſſario ſequit aliud, qñ non neceſſario vnum ſequitur aliud.

LECTIO XII.

Generationem non eſſe infinitam in rectum, ſed in circuitu probatur.

VATAB. *Quod ſi deorſum verſus, in infinitum abeant, haud quaquam ex poſterioribus hocce fore ſimpliciter, ſed nec ex ſuppoſitione quidem erit neceſſe.*

ANT. T.c.68. B *Si quidem.n. in infinitum tendit, & ad inferius nõ erit neceſſe eorũ, quæ poſtea, hæc generari ſimpliciter, ſed neque ex ſuppoſitione.*

In iſto loco philoſophus oſtendit ex prædictis quo modo generatio ſit infinita, quia, ſ. in circuitu, & non ſecundũ rectũ, & primo hoc facit, ſecundo mouet quaſdam quæſtiones. ibi. Quare ergo hæc quidem. Circa primum duo facit, primo probat quòd generatio ſit infinita non ſecundum rectum, ſed in circuitu, primo per diuiſionem, ſecundo per cauſam ibi. Et aliter apparuit. Circa primum duo facit, primo probat quòd generatio non poteſt eſſe infinita ſecundum rectum, ſecundo recolligit rationem & ordinat eam. ibi. Neceſſe autem. Circa primum intendit philoſophus talem rationem, ſi generatio eſt ſecundum rectum non erit ex neceſsitate & ſemper, ſed generatio eſt ex neceſsitate, vt oſtẽſum eſt, ergo non eſt ſecundum rectum. In iſta ratione ſic procedit, primo ponit Maiorem, ſecundo Minorem. ibi. Sed oportet ſemper generationem. Tertio cõ- — Tex.c.70. T.c.69. Rō quam philoſo. intendit.

C cluſionem ibi. Si igitur alicuius. Circa primum duo facit, primo probat quòd generatio non eſt neceſſaria in infinitis ſecundum rectum, ſecundo in habentib. finem ibi. At vero neq. in finem habentib. Circa primũ duo facit primo proponit, ſecundo probat. ibi. Semper enim alterum alterius. Ad euidentiam primæ partis ſciendum eſt, quòd ſicut ſupradictum eſt, in his quæ generantur adinuicem, ſemper vnum eſt prius, & alterũ poſterius, & neceſſe eſt generato priori, generari poſterius, & econuerſo in his, in quibus eſt neceſsitas abſoluta. In his vero, in quibus eſt neceſsitas ex ſuppoſitione, oportet aliquid eſſe prius, & aliquid poſterius. Dicit ergo primo, quòd ſi generatio tendit in infinitum, ſiue ſuperius ad generata, ſiue inferius ad generanda, non eſt neceſſe nec neceſsitate abſoluta, nec neceſsitate ex ſuppoſitione, generari eorum quę poſtea, ideſt aliquid, qđ ſit de numero eorum, quæ ſunt poſt. Quod eſt

D contra id, quod ſupra eſt probatũ, vbi dictum eſt, qđ generato priori, neceſſe eſt generari poſterius.

Deinde cum dicit.

VATAB. *Nam ſemper aliud ante neceſſario erit, quocirca & illud fore neceſſarium erit. Quare, ſi infiniti non ſit principium, nec primum quicquam erit, ob quod fore erit neceſſarium.*

ANT. *Semper.n. alterum anterius neceſſe eſſe, ideo & neceſſe illud generari. Quocirca, ſi non eſt principium infiniti, neque primum aliquid erit, propter quod nil neceſſe erit generari.*

Probat propoſitum, dicens, quòd in his, quorum primo genito neceſſe eſt aliud. ſ. poſterius generari quacunque neceſsitate, ſemper alterum eſt ante, aliud poſt, ſicut ante eſt terra madefacta: quam vaporatio: licet etiam in cõuerſione ante ſit vaporatio quam terra madefacta: quia vtrumque ſe habet ad vtrunque, vt prius &

& poſterius. Similiter eſt prius fundamentum quam ſit E domus, ſed in infinitis nullum eſt primum, & per conſequens nec poſtremum: ergo non eſt neceſſe generari, & ita non eſt neceſſaria generatio. Deinde cũ dicit.

VATAB. *At vero nec in hiſce quidem, quæ finem habent atq; terminum, hoc vere dici continget, ſimpliciter, inquã, fore quippiam, ceu domum, cum factum fuerit fundamẽtum. Nam cum fuerit factũ, niſi ſemper eam fieri ſit neceſſe, ſemper id eſſe, quod poteſt non eſſe, eueniet.*

ANT. *At vero neq; in finem habentib. hoc eſt dicere vere, ꝙ neceſſe eſt ſimpliciter generari: v.g. domum, quãdo fundamentum generatur. Quando enim generatur, niſi neceſſe eſt generari ſemper, hoc accidet ſemper, eſſe contingens ſemper non eſſe.*

Oſtendit quod generatio nõ poſſit eſſe infinita in habentib. finem dicens, ꝙ neq. eſt verum dicere in habentibus finem, quod neceſſe ſit ſimpliciter generari. Et eſt intelligendum, quod, ſi non fiat reiteratio: F quia ſi in talib. gñatio reiteretur, tunc erit circularis, & non ſolum recta. v.g. non eſt neceſſe gñari domũ, fundamento gñato, ſi. n. qñ fundamentum eſt gñatũ, neceſſe eſt ſp gñari, hoc. i. domũ, ſequeretur ꝙ illud qđ contingit non ſp eſſe, ſp eſſet. Cum aũt videamus ad ſenſum ꝙ non ſemper generatur domus generato fundamento, ſequitur, ꝙ non ſit neceſſe generato fundamento generari domum. Deinde cum dicit.

VATAB. *At generatione ſemper ſic eſt neceſſe, ſi ipſius generatio neceſſario ſit, nam neceſſario & ſemper ſimul ſunt, quod enim eſſe eſt neceſſe, non poteſt non eſſe. Quare ſi quid neceſſario eſt, ſempiternum eſt, & ſi ſempiternum eſt, neceſſario eſt. Si itaque huiuſce generatio neceſſario eſt, ſempiterna eſt, & ſi ſempiterna, neceſſario.*

ANT. *Sed oportet ſemper generationem eſſe, ſi ex neceſſitate eſt eius generatio: ex neceſſitate enim & ſemper ſimul, G quod enim eſt neceſſe, non poſſibile non eſſe. Quocirca ſi ex neceſſitate eſt, ſempiternum eſt: & ſi ſempiternũ, ex neceſſitate. Et, ſi generatio igitur ex neceſſitate, perpetua eſt generatio huius; & ſi ſempiterna, ex neceſſitate.*

Eſſe ſempiternũ & ex neceſſitate conuertuntur.

Ponit Minorem, & probat eam, quia manifeſta eſt per prædicta. Vnde dicit, ꝙ gñatio eſt ſp, qa gñatio eius. ſ. poſterioris ex neceſſitate abſoluta eſt gñatio prioris: qđ autẽ eſt ex neceſſitate, & qđ eſt ſp ſimul ſunt: quia ſi vnũ eſt, & reliquũ; & hoc ſic probat: quia illud, quod neceſſe eſt eſſe, impoſſibile eſt non eſſe: & quod impoſſibile eſt non eſſe, neceſſe eſt ſemper eſſe. Quocirca, ſi aliquid eſt ex neceſſitate, eſt ſempiternũ: & econuerſo, ſi eſt ſempiternum, eſt ex neceſſitate. Deinde cum dicit.

VATAB. *Si igitur generatio cuiuſpiam neceſſario ſimpliciter ſit, in orbem eat eademque reuertatur neceſſe eſt.*

ANT. *Si igitur alicuius ex neceſſitate generatio ſimpliciter neceſſe circuire & reuerti.* H

Concludit ꝙ alicuius generatio eſt ex neceſſitate ſimpliciter & non ex ſuppoſitione, cum non poſſit eſſe ſecundum rectum vt oſtenſum eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit circularis & per reiterationem. Deinde cum dicit.

VATAB. *Nam generationem, aut terminum habere, aut non habere, neceſſe eſt. Et ſi non habeat, aut in rectum, aut in circulum. Horum aũt ſi ſempiterna ſit, in rectum minime poſſibile eſt, quia nequaquam ſit principium, neq; deorſum, vt in futuris accipimus, neq; ſurſum vt in hiſce quæ iam facta ſunt. At eſſe principium, ſi finita non ſit, atque eam ſempiternam eſſe, neceſſe eſt. Quocirca circularis ſit, eſt neceſſe. Igitur, regreſſum fieri neceſſe erit, vt ſi hoc neceſſario ſit, ergo & prius, at vero ſi hoc, & poſterius fore erit neceſſe. Atq; hoc ſemper continue, nihil. n. refert, per duo an plura hoc dicamus. Igitur neceſſario ſimpliciter, circulari motui atq; generationi cõpetit. Et ſi in orbẽ fiat generatio, fore quodque & eſſe factum neceſſe eſt, &*

E *ſi neceſſe ſit, horum generatio circularis erit. Hæc itaq; non ſine ratione accidunt, poſteaquam motus ille circularis atque cæleſtis perpetuus eſt.*

Neceſſe igitur aut finem habere generationẽ, aut nõ, ANT. *& ſi non, aut in rectum, aut in circuitu. Horum autem ſi erit ſempiterna, in rectum impoſſibile eſt, quia nequaquã eſt principiũ, neque ſi inferius, vt ad futura inſpiciamus, neque ſuperius, vt ad generata. Neceſſe autem principiũ quoddam eſſe, ſi non ſit finita, & ſempiternam eſſe oportet, ideo neceſſe in circuitu eſſe. Cõuerti igitur neceſſe erit v.g. ſi hoc ex neceſſitate eſt, et qđ prius; ergo, ſed ſi hoc, & quod poſterius neceſſe generari, & hoc ſp iam continue, nihil. n. hoc differt dicere per duo aut multa. In circuitu igitur motu & generatione eſt quod ex neceſſitate ſimpliciter, & ſi in circuitu neceſſe generari & generata eſſe.* T.c.69. *Et ſi neceſſe, horum generatio in circuitu. Hoc vtique quidem eſt rationabiliter, quoniam perpetuus.* F

Recolligit rationem & ordinat dicens, ꝙ neceſſe eſt ꝙ generatio aut habeat finem aut non. Sed ꝙ non hẽat finẽ ſupra probatũ eſt, tã ex parte motus in 8. Phyſ. quam ex parte motus & ex parte finis in Secũdo.
T.c.17.
T.c.56. vſq. ad 59.
Si ergo non habet finẽ, aut eſt infinita ſecũdum rectũ, aut in circuitu, ſed ſicut ſupra oſtenſum eſt, non eſt poſſibile ꝙ ſit infinita ſecũdum rectũ, quia in infinitis non eſt principium, neq. ad inferius, i. ad futura generanda, neque ad ſuperius, i. ad præterita generata. Cum aũt gñatio nec habeat principium, nec ſit finita, neceſſe eſt ꝙ ſit ſempiterna, & per conſequens ſit in circuitu: & ſi eſt in circuitu, neceſſe eſt eã conuerti ab vltimo in primum v.g. ſi hoc eſt ex neceſſitate generatum ab hoc, ſicut terra compluta a pluuia, neceſſe eſt ꝙ generatũ illud, qđ ſit eſt prius, ſ. pluuia, gñatum, & ſi pluuia eſt gñata, G neceſſe eſt ꝙ prius fuerit aliquid gñatũ, ſ. nubes, & ſi nubes, oportet prius ꝙ fuerit vapor, & ſi vapor oportet prius ꝙ fuerit terra madefacta, & ſic aliqñ reuertitur in primũ, & ſic ſit continua: quia nihil differt dicere, ꝙ conuerſio fiat per mediũ vnum, vel per duo, vel per plura, dummodo ab vltimo redeat in primum. Neceſſarium ergo ſimpliciter eſt, ꝙ vnum generetur ab altero in motu & gñatione, ꝙ eſt in circuitu: & ſi aliqua neceſſe eſt in circuitu generari, neceſſe eſt iſta ſimpliciter generari, & econuerſo, ſi neceſſe eſt iſta ſimpliciter gñata eſſe, iſta neceſſe ẽ in circuitu generari: hoc ergo. ſ. ꝙ generatio ſit perpetua, non in rectũ, ſed circulariter, rationabiliter apparuit. Deinde cum dicit.

Quæ in circuitu gñantur neceſſario & ſimpliciter generãtur & econtra.

VATAB. *Nam hæc neceſſario ſiunt & erunt, quæcunque huiuſce motus ſunt, & quæcunque propter hunc ſiunt motum. Nam ſi id, quod in orbem mouetur, aliquid ſemper moueat, eorum quoque motũ circularem eſſe neceſſe eſt, vt ſi ſupra latio orbita ſit, Sol orbito mouetur. Quoniam autem hoc pacto mouetur, hac ſane de cauſa, anni tempora in orbiculum fiunt redeuntque. Quæ cum ita fiunt, omnia profecto, quæ ſub ipſis ſunt, haud ſecus fiunt.*

VATAB. Deficit forte textus iſte.

ANT. *Et aliter apparuit in circuitu motus & quiete, quoniam ex neceſſitate, hæc generantur & erunt quæcunque huius motus, et quæcunque propter hunc. Si. n. quidem quod in circuitu mouetur ſemper aliquid mouet, neceſſe & horum in circuitu eſſe motum. v.g. ſuperiori allatione exiſtente in circuitu, & Sol ſic. Quoniam autem ſit hoc, horæ propter hoc in circuitu generantur & reuertuntur, his autem generatis, ita iterum & quæ ab his.* I

Oſtendit hoc idem per cãm dicens. Qđ aliter põt et hoc idem demonſtrari. ſ. per motũ cæli, quia ipſe eſt in circuitu, iõ ex neceſſitate elementa adinuicẽ gñatur. Si. n. motus cæli eſt in circuitu, oportet ꝙ quæcunque ſunt paſſiones huius motus & quæcunq. ſunt per hunc motum ſolũ, ſicut per cãm efficiẽtẽ generãtur illa ſunt. Si. n. ꝙ in circuitu mouetur mouet elemẽta, neceſſe eſt etiã ꝙ motus horũ, q̃ ſunt paſſiones eius, & ꝙ motus eorũ

quæ

quæ ſufficienter generantur ab hoc ſint etiam ex neceſſitate. v. g. cum allatio ſuperioris, hoc eſt circuli declinis, ſit in circuitu, neceſſe eſt ꝙ moueantur & alii planetæ. Quia vero hoc, i. Sol mouetur in circuitu, neceſſe eſt etiam horas in circuitu generari & iterari; horis autem in circuitu generatis, neceſſe eſt ꝙ oĩa, quæ ſunt a cauſa efficiente, ſicut a motu Solis, & motu horarum, ſint etiam generata ex neceſſitate & in circuitu; & hæ ſunt generationes elementorum: quia ex iſto ſum generatione omnia alia generãtur maxime: omnia temporalia. Deinde cum dicit.

VATAB. *Cur nã igitur quædã ita fieri videtur, nẽpe circulatim oriri, vt pluuia et aer, nam ſi nubes erit, pluat & oportet; et ſi pluet, nubẽ quoq; fore conuenit, hoĩes vero et animalia in ſeſe non redeunt remeantq; ita, vt idẽ rurſum oriatur, non. n. ſi pater ſit, te fore, ſed illũ ſi tu ſis, neceſſe eſt.*

ANT. Tex. c. 70. *Quare ergo hæc quidem ita videntur. v. g. aer et aqua in circuitu generantur. Et, ſi quidem nubes erunt, oportet & pluere, & ſi pluet, oportet & nubem eſſe, homines uero & animalia non reiterantur in ſeipſos, vt rurſus generetur idem, non enim neceſſe eſt ſi pater tuus generatus eſt, & te generari, ſed, ſi tu, illum.*

Mouet duas qões, ſecundam. ibi. Principiũ aũt intentionis. Circa primũ duo facit. Primo mouet qõnẽ, ſecundo ſoluit. ibi. In rectũ itaq. quærit ergo primo, quare in qbuſdã eſſe vr̃, ꝙ in circuitu generanť. v. g. aer & aqua, & cætera elementa: qa, ſi nubes erit, oportet pluere, & ſi pluet, oportet nubes eſſe, & iteratur, in qbuſdã vero non eſt ita, nam hoĩes & animalia non reiteranť, non. n. eſt neceſſe te generari, ſi pater tuus eſt gñatus, ſed, ſi tu es generatus, neceſſe eſt patrem tuum generatum fuiſſe. Deinde cum dicit.

VATAB. *Hæc autem generatio in rectum proficiſci videtur.*

ANT. *In rectum itaque videtur hæc generatio eſſe.*

Solutio. In qb. circularis generatio ſit. T. c. 6. Soluit dictã qõnẽ dicens. Quòd quare aĩalia nõ reiterantur eſt, qa eorum gñatio eſt ſm rectũ, & nõ ſm circulum. Nam ſicut ſupra dictum eſt, vbi vterq; terminorum non eſt tota materia ad alterum, vt vno motu re diuerſimode ſe habẽte, educatur vtrũq; de vtroq. in his non eſt gñatio circularis, ſicut in te & patre tuo: qa pater tuus non eſt tota materia tua, in elementis vero vnum eſt tota materia ad aliud, & uno motu decliuis circulo poteſt educi vnũquodque ab altero: & ideo in eis eſt generatio circularis. Deinde cum dicit.

VATAB. *Rurſum autem hoc conſiderationis initium ſumatur, ſimili ne modo vniuerſa redeant, an non, ſed quadam numero, quædam ſpecie ſolum.*

ANT. *Principium autem intentionis rurſus hoc: vtrum ſimiliter omnia reiterantur, aut non, ſed hoc quidem numero, hoc autem ſpecie ſolum.*

Qõ ſcda. Ponit aliam quæſtionem, & primo ponit, ſecundo ſoluit ibi. Quorum quidem igitur. Quia enim probatũ eſt, ꝙ generatio ſit perpetua per reiterationem, poſſet aliquis credere, ꝙ omnia eadem reiterãtur, & ideo dicit, ꝙ principium intentionis in hac vltima parte, eſt quærere, vtrum omnia ſimiliter reiterantur aut nõ, ſed hæc quidem reiterantur eadem numero, alia vero ſolum eadem ſpeciẽ. Ex quo enim omnium eſt generatio, ſecundum materiam, videtur ꝙ omnia eadem ſecundum numerum debeant iterari. Deinde cũ dicit. (Vnqõ oria tur.)

VATAB. *Quorum igitur ſubſtantia motum ſubiens incorruptibilis eſt, ea oĩa, vt patet, etiã numero eadem redire ſolẽt, nam motus, id comitari ſolet quod motu cietur, quorum vero non, ſed corruptibilis, ſpẽ non idẽ numero, reuerti neceſſe eſt. Quocirca, cũ ex aere aqua fit, et ex aqua aer, aer ſpecie idem non numero, redit. Quod ſi & eadem numero aliqua redeant, non tamen ea quorum ſubſtantia ortũ ſubit, eiuſcemodi exiſtens quæ non eſſe poſſit.*

ANT. *Quorum quidem igitur incorruptibilis ſubſtantia mota, manifeſtum, quoniam & numero eadem erunt: motus enim ſequitur quod mouetur, quorum autem non, ſed corruptibilis neceſſe ſpecie, numero autem non reiterari.* (Motus ſeqtur mobile) *Iõ aqua ex aere, & aer ex aqua, ſpecie idem, non autem numero. Si autem & hæc numero, ſed non quorum ſubſtantia generatur, ens tale quale contingit non eſſe.*

Soluit hanc quæſtionem dicens. Quod ea quorum ſubſtantia non corrumpitur in mutatione, manifeſtum eſt, ꝙ iterantur eadem numero, ſicut ſol reiteratur in obliquo circulo, quia motus ſequitur id, quod moueť, quia non eſt motus niſi exiſtentis in actu, vt oſtenſum eſt in 5. Phy. Ea vero, quorum ſubſtantia non eſt incorruptibilis, ſed eſt corruptibilis, neceſſe eſt iterari eadem ſpecie, & non eadem numero, & ideo aqua, quæ eſt ex aere, & aer ex aqua, ſunt ſpecie eadem, non eadẽ numero, corrumpitur enim eorũ ſubſtantia in tali trãſmutatione. Sed tñ, cũ aer ſit tota materia aquæ, & ecõuerſo, talia reiterata magis accedunt ad identitatẽ materialem quam animalia & homines reiterati. Vnum enim animal generans, puta, bos, non eſt tota materia generati alterius bouis, & ideo minus accedunt ad idẽtitatem naturalem, quam elementa in circulari generatione elementorum, vnde & ſi propter hoc concedatur ꝙ elementa aliquo modo reiterentur eadẽ numero non tamen conceditur, quòd propter hoc ſimpliciter reiterentur eadem numero, quia eorum ſubſtantia eſt talis corruptibilis, qualem non contingit eſſe eadẽ in generato, & in eo ex quo generatur. Sed vr̃ in ſolutionib. iſtarum duarum quæſtionum eſſe contradictio, nam in prima dicit Philoſophus, quòd animalia non reiterantur, in ſecunda vero dicit quòd reiterantur eadem ſpecie. Sed dicendum, quòd prima dicit quòd animalia non reiterantur eadem numero, & ſic concordat cum ſecunda. Vel quòd non ex neceſſitate eſt in eis reiteratio in generatione, ſiue ſecũdum numerum, ſiue ſecundum ſpeciem. Et ideo patre tuo generato nõ eſt neceſſe te generari, ſed te generato, neceſſe eſt patrem tuum generatum fuiſſe. Et in hoc non contradicit ſecundæ ſolutioni, quæ dicit, quòd ſi iterantur, iterantur eadem ſpecie, non eadem numero. (Solutio. — Quę corruptibilia ... eadẽ numero reiterantur. — Dubitatio — Solutio prima. Secunda.)

Commentariorum S. Thomæ ſuper Libros de Generatione & corruptione, finis.

S. THOMAE AQVINATIS de Elementorum miſtione opuſculum.

SVMMA.

Quomodo in iſto non actu, ſed virtute remaneant elementorum formæ quibuſdam allatis ac confutatis opinionibus declaratur.

Dvbium apud multos eſſe ſolet, quomodo elementa ſint in miſto. Videtur autem quibuſdã quòd qualitatibus actiuis & paſſiuis elementorum ad medium aliqualiter deductis per alterationem formæ ſubſtantiales elementorum maneant, ſi enim non remaneant, videtur eſſe corruptio quædam elementorum & non miſtio. Rurſum ſi forma ſubſtantialis corporis miſti ſit actus materiæ, non præſuppoſitis formis ſimplicium corporum, tunc ſimplicia corpora elementorum amittent rationem, eſt enim elementum, ex quo componitur aliquid primo, & eſt in eo, & eſt indiuiſibile ſecundum ſpeciem, ſublatis enim formis ſubſtantialibus non ſic ex ſimplicibus corporibus corpus miſtum componetur, quod in eo remaneant. Eſt autem impoſſibile ſic ſe habere. Impoſſibile eſt enim materiã ſecundum idem diuerſas formas ſuſcipere elementorum

rum: ſi igitur in corpore miſto formæ ſubſtantiales elementorum ſaluentur, oportebit diuerſis materiæ partib. ineſſe, materiæ autem diuerſas partes accipere eſt poſſibile niſi præintellecta quantitate in materia, ſublata enim quantitate ſubſtantia remanet indiuiſibilis, vt patet 1.Phy. ex materia autem ſub quantitate exiſtente, & forma ſubſtantiali adueniente corpus phyſicum conſtituitur. Diuerſæ igitur partes materię formis elementorum ſubſiſtentes plurium corporum rationẽ ſuſcipiunt, multa autem corpora impoſſibile eſt ſimul eſſe: non igitur in qualibet parte corporis miſti erunt quatuor elementa, & ſic non erit vera miſtio, ſed ſecũdum ſenſum, ſicut accidit in congregatione indiuiſibilium, ſiue inſenſibilium corporum propter paruitatẽ. Amplius omnis forma ſubſtantialis propriam requirit diſpoſitionem in materia, ſine qua eſſe non poteſt: vnde alteratio eſt via ad generationem & corruptionem. Impoſſibile eſt autem in idem cõuenire propriã diſpoſitionem, quæ requiritur ad formã ignis, & quæ requiritur ad formam aquę, qdia ſecundum tales diſpoſitiones ignis & aqua ſunt contraria: contraria autẽ impoſſibile eſt ſimul eſſe in eodem adæquate: impoſſibile eſt igitur, ꝙ in eadem parte miſti ſint formæ ſubſtãtiales ignis, & aquæ, ſi igitur miſtum fiat remanentib. formis ſubſtãtialibus ſimplicium corporum, ſequitur ꝙ non ſit vera miſtio, ſed ad ſenſum ſolum, quaſi iuxta ſe poſitis partibus inſenſibilibus propter paruitatẽ. Quidam autem volentes vtraſque rationes euitare in maius inconueniens inciderunt. Vt enim miſtiones elementorum ab eorum corruptione diſtinguerent, dixerunt, formas quidem ſubſtantiales elementorum remanere in miſto aliqualiter, ſed, ne cogerentur dicere eſſe miſtionem ad ſenſum, & non ſecundum veritatem, poſuerunt, ꝙ formæ elementorum non remanẽt in miſto ſecundum ſuum complementum, ſed ꝙ in quoddã medium reducuntur. Dicunt enim ꝙ formæ elementorum ſuſcipiunt magis & minus, & habent contrarietatem adinuicem. Sed quia hoc palam repugnat opinioni, & dictis philoſophi dicentis in prædicamentis, qđ ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, & ꝙ non ſuſcipit magis & minus, vlterius procedunt, & dicunt, ꝙ formę elemẽtorum ſunt imperfectiſſimæ, vtpote materiæ primæ propinquiores, vnde ſunt mediæ inter formas ſubſtantiales & accidentales. Et ſic, inquantum accedunt ad naturam formarum accidentalium magis & minus ſuſcipere poſſunt, licet habeant contrarietatem abinuicem.

Quo ſenſu ſubſtantiæ aliquid cõtrarietur.

Hæc autem poſitio multipliciter eſt improbabilis. Primo, quia eſſe aliquid medium inter ſubſtantiã & accidens eſt omnino impoſſibile, eſſet enim medium inter affirmationem & negationem, proprium enim accidentis eſt eſſe in ſubiecto, ſubſtãtię vero in ſubiecto non eſſe, formæ autem ſubſtantiales ſunt quidem in materia, non autem in ſubiecto, nam ſubiectũ eſt hoc aliquid, forma autem ſubſtantialis eſt, quæ facit ſubiectum hoc aliquid, non autem præſupponit illud. Item, ridiculum eſt dicere medium eſſe inter ea, quæ non ſunt vnius generis: quia medium & extrema oportet

Subæ & accidẽtis nullũ ẽ mediũ

E eiuſdem generis eſſe, vt probatur in 10.Met. Nihil ergo poteſt eſſe medium inter ſubſtantiam & accidens. Deinde impoſſibile eſt formas ſubſtãtiales elementorum ſuſcipere magis & minus. Omnis enim forma ſuſcipiens magis & minus eſt diuiſibilis per accidens, inquantum, ſ. poteſt eam ſubiectum participare magis & minus, ſecundum id autem, quod eſt diuiſibile per ſe, vel per accidens, contingit eſſe motum continuum, vt patet in 6.Phy. eſt enim loci mutatio, & augmentum, & decrementum ſecundum locum & quantitatẽ quæ ſunt per ſe diuiſibilia, alteratio autem ſecundum qualitates, quæ ſuſcipiunt magis & minus, vt calidum & album, ſi igitur formæ elementorum ſuſcipiunt magis & minus, tam generatio quam corruptio elementorũ erit motus continuus, quod eſt impoſſibile: nam motus continuus nõ eſt niſi in trib. generib. ſ. quantitate, qualitate, & vbi, vt probatur in 5.Phy.

F Amplius, oĩs differentia ſecundum formam ſubſtantialem variat ſpeciem, in eo autem, quod ſuſcipit magis & minus, differt id, quod eſt magis ab eo quod eſt minus, & quodammodo eſt ei contrarium, vt magis album & minus album, ſi igitur forma ſubſtantialis ignis ſuſcipit magis & minus, magis facta, vel minus facta ſpeciem variabit, nec erit eadem forma, ſed alia. Hinc eſt quod dicit Philo. in 8.Meta. ꝙ, ſicut in numeris variatur ſpecies per additionem & ſubtractionem, ita in ſubſtantiis. Oportet ergo alium modum inuenire e quo ueritas ſaluatur miſtionis, & elementa non totaliter corrumpantur, ſed aliqualiter in miſto permaneant. Conſiderandum eſt igitur, ꝙ qualitates actiuæ & paſſiuæ elementorum ſunt adinuicem contrariæ, & ſuſcipiũt magis & minus, ex contrariis autem qualitatibus ſuſcipientibus magis & minus conſtitui poteſt media qualitas, quæ vtriuſque ſapiat extremi naturam, ſicut pallidum inter

G album & nigrum, & tepidum inter calidum & frigidũ, ſic igitur remiſſis excellentiis qualitatum elementariũ cõſtituitur ex eis quædam qualitas media, quæ eſt propria qualitas corporis miſti, differens tñ in diuerſis ſecundum diuerſam miſtionis proportionem, & hæc quidem qualitas eſt propria diſpoſitio ad formam corporis miſti, ſicut qualitas ſimplex ad formã corporis ſimplicis, ſicut igitur extrema inueniũtur in medio, quòd participat vtriuſque naturam, ſic qualitates ſimpliciũ corporum inueniuntur in propria qualitate corporis miſti. Qualitas autem corporis ſimplicis eſt quidem aliud a forma ſubſtantiali ipſius, agit tamen in virtute formæ ſubſtantialis: alioquin calor calefaceret tãtum, non autem per eius virtutem forma ſubſtantialis educeretur in actum, cum nihil agat extra ſuam ſpeciem, ſic igitur virtutes formarum ſubſtantialium ſimpliciũ corporũ ſaluantur in corporibus miſtis.

H Sunt igitur formæ elementorum in miſtis non actu, ſed virtute. Et hoc eſt quod dicit Philoſop. in 1. de Generatione. Nõ igitur manent elementa in miſto actu, vt corpus & album, nec corrumpuntur nec alterantur ambo, nec alterum, ſaluatur enim virtus eorum.

Opuſculi de Miſtione Elementorum, finis.

Commentariorum S. Thomæ ſuper duos Libros Ariſtotelis de Generatione & Corruptione, & Opuſculi eiuſdem de Elementorum Miſtione, Finis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE